TOMÁŠ HRUBÝ

NAHOŘE I DOLE

ROMÁN

ILUSTROVAL VÁCLAV ČUTTA

1930

NAKLADATELSTVÍ B. KOČÍHO, KNIHKUPECTVÍ

V PRAZE 1, MASARYKOVO NÁBŘEŽÍ ČÍSLO 14

I.

»Mnozí arci musí zemřít dole, to už napsal německý básník Hofmannsthal, ale já bych nerad patřil k nim. Osud mne nutí dolů, cítím to, nechce mi popřáti ani místa na slunném trávníku, ač bych na něm nezáviděl těm, kterým podle Hofmannsthala jsou pohotově křesla po boku Sibyl a u královen, kde sedají jako doma, s lehkou dumou a lehkou dlaní. Mne osud tlačí ke kořenům zapleteného žití a já se bráním. Uvidíme, kdo zvítězí. Dosud jsem to nebyl já, jak vidíte z mých posledních příhod, jež jsem vám pověděl a o nichž jste dříve věděli jen zhruba.«

»Pravda, mnohého jsme nevěděli o tobě, ač jsme si tak blízcí. Matka tvoje a matka mého muže byly přece sestry.«

»Pittsburg je daleko od Chicaga pro člověka, který vítězí nebo tone. A já nedělal jsem nic jiného v posledních letech.«

»Prožil jsi mnoho trpkého, bratranče,« řekl vážně doktor Pátek.

»To přináší boj. A můj boj vedle toho nebyl veselý. Pravda, podíval jsem se dvakráte štěstí v tvář, ale jen podíval a obrátilo se ke mně zády. A ve stavbě mých snů luplo, prasklo a pak se ozval rachot zřícení.«

»Osud, bratránku Stone! A vybouřil se, bude zase lépe,« konejšil doktor Pátek i slovy i pohledem vlídných šedých očí v dobráckém a milém obličeji.

»Nu, osud! Ale snad, však i povaha je osudem,« ušklíbl se k těmto slovům Stone, příjemný, hladce oholený muž, překročivší dávno třicítku, jejíž každý prst si zaryl do jeho snědé, výrazné tváře.

»Pravda,« řekla paní Pátková, s ním asi stejnověká, obtloustlá dáma dobráckého vzhledu a milých šedých očí. »Mohl’s přece rektora poslechnouti aspoň na oko a mysliti si své. Mohl jsi býti dodnes universitním profesorem.«

Tahy osloveného zpřísněly, tvář se nápadně zúžila. Oči jako by se k sobě byly přiblížily. Ale hned se vzdalovaly.

»Mohl jsem říci, že Darwin byl osel a rektor Moulinger že je genius, a myslit si opak,« odpovídal muž mírně a s úmyslnou nedbalostí, »kdyby nebyl býval můj táta tvrdý Skot Stone a moje matka tvrdá hlava z jihu Čech.«

Ale paní Zdena byla také svým původem odněkud z tvrdých Čech a nepovolila:

»Ne, milý švakře, jsme tu v Americe a musíme se umět přizpůsobit.«

Stone sebou pohnul na trávníku, na kterém tříčlenná společnost seděla, jako by ho bylo cosi zespodu píchlo, a bránil se:

»Přizpůsobiti se! Což to neumím? Bylo to málo, když universitní profesor, trochu, nu, jak bych to řek –«

»Ne trochu, hodně a i za mořem uznávaný učenec, jen se, bratranče, nestyď,« pomáhal muž paní Zdeny, skoro padesátník, prokvětalé hlavy, mírných očí v podlouhlé, dobrácké tváři.

»Dejme tedy tomu,« připustil Stone, »nestačí tedy, když universitní profesor s dobrými vyhlídkami, nechtěje se spustiti Darwina, jejž dokonce uváděl ve shodu s básněmi Mojžíšovými, opustil universitu, rozloučiv se řádně s tlustým, připitomělým rektorem, a dal se do obchodu s prasaty?«

»Aspoň kdybys řekl s vepři!« zasmála se paní Zdena.

»Je to, nemýlím-li se, jedno,« sekl ostře Stone. »Aspoň tehdy a v Pittsburgu byli vepři a prasata v stejné ceně. V Chicagu to asi sotva bude jiné.«

»Ale není, nezlob se přec, švakře!« smála se paní Pátková.

»A činil jsem se dobře,« rozohňoval se Stone, zapaluje si cigaretu. »Můj obchod byl skvělý a viděl jsem se už těžkým milionářem. Připravoval jsem už křeslo pro královnu,« dodával v měkké zasmušilosti, »a těšil se na blízký okamžik, kdy jí podám ruku a řeknu jí: Pojď, mám tě dávno rád!«

Stone odhodil prudce sotva zapálený smotek.

»A právě v tu chvíli přišel ten lump Sorge!« vzkřikl v nezkrocené nenávistí. »Měl všechno a chtěl mít víc – vše – i ji – mizera!«

»Proboha, švakře, ne tak nahlas! Hleď, i děti se sem obracejí,« mírnila paní Zdena vzpomínkami přemoženého švakra.

»Pan továrník Morden jel týmž směrem, co my, předhonil nás,« upozorňoval dr. Pátek, ohlížeje se úzkostně k nedaleké silnici, po níž počínala hučeti a prášiti auta, vracející se s večerem k Chicagu.

»Pan továrník Morden! Jeho švakr a tvůj chlebodárce!« ušklíbl se zle Stone. »Škoda, že tu není blíž a neslyší mne. Bylo by k tvému štěstí –«

»K štěstí!« zděsila se paní Zdena.

»Blouzníš!« řekl přísně dr. Pátek.

»Naopak,« ostře řekl Stone. »Tvým štěstím by bylo, kdyby tě ten starý lotr vyhodil, teprve pak bys se postavil na vlastní nohy a někam to přivedl. A pan továrník Morden by ušetřil těch sto dolarů, které ti jako primáři své závodní nemocnice dá pozítří darem v uznání dvacetiletých služeb v jeho ústavě.«

»Sto dolarů!« zarazila se paní Zdena. »Snad by pan továrník nebyl takový špína!«

Řekla a honem sklapla ústa a rozhlédla se kolem, zda jí nikdo neslyšel. Podívala se i po obou dětech, které si hrály, honíce se okolo úctyhodné Fordky musejního modelu, jež stála opodál, blíž k silnici, která z Iolietu vede k plainfieldské silnici a po ní do Chicaga.

»Povíme si to tedy pozítří,« s výsměchem řekl Stone. »Ale pak by bylo dobře, abys, doktore, dostal rozum a odvodil důsledky.«

»Důsledky! Ale jak?«

»Postavit si vlastní sanatorium! Člověče, vždyť jsem předevčírem přijel a jen tu a tam se podíval, s lidmi promluvil. Tvá pověst, člověče, to je kapitál! Všude jen – Pátek! A jak se, ještě po tolika letech, vzpomíná na případ Irwingovy dcery! Ach, což Pátek, říkají všichni. Když chce někdo doopravdy umřít, ale ještě by nerad, hledá doktora Pátka. A musí, ty trumbero, zaplatit skvělou taxu správě Mordenovy závodní nemocnice, která má vlastně oddělní pro milionáře – je to tak? Co?«

Stone se skoro rozkřičel.

»Ah, milý švakře, jest, jest,« kývala vážně paní Zdena.

»A ty z toho nemáš ňafu – ty, doktore!«

»Mám svůj plat,« namítl doktor nesměle.

»Kterého je mnoho na umření a málo na živobytí, vid?!«

»Na ošacení skoro nestačí,« zasmušile souhlasila paní primářová. »Nebýt těch prasat, která mohu krmit však jen pod záminkou, že jsou pro mužovy pokusy, i hlad bychom někdy měli,« dodala smutně.

»Vidíš! A při tvé pověsti, člověče, to bys žasl, jak by se dolary hrnuly. A kdyby se ti podařilo dostat se na kobylku játrovce –«

»Oh, játrovka, nevím –« mávl rukou dr. Pátek.

»Nic neodmítej!« zakřikl ho skoro Stone. »Tys vskutku na pravé cestě. Provedl jsi sice nesmysl –«

»Jaký pak?« překvapen se tázal primář.

»Neměl jsi upozorňovati, že tato hrozná nemoc se dá přenésti na vepře.«

»To bylo mou povinností, dovol, jako lékař –«

»Vím, vím! To je všechno hezké, ale umožnil jsi, aby jiní šli touž cestou a třeba tě předběhli.«

»Jde o dobro lidstva,« vážně řekl lékař.

»Ano, dejme tomu, že je v zájmu lidstva, aby jeho nejnažranější a nejrozhýčkanější jedinci nehynuli touto prasečí nemocí, která je od několika let tak bezohledně vymetá.«

»I chudí hynou játrovkou,« namítal dr. Pátek.

»Tu a tam, pravda, ale jinak je to nemoc pro hořejších deset tisíc. Pro Mordeny –« ušklíbl se Stone.

»Zdá se, že svůj ráz mění,« upozorňoval lékař.

»Nu, dobrá! Tys ten nesmysl musil udělat, oznámil jsi svůj objev v odborném lékařském listě, povinnost jsi vyplnil.«

»Jen mluv dál, nestyď se,« pobídl jej lékař zasmušile.

»Ale to víš, že to dopovím, že jsi měl jednou výjimečné štěstí, že totiž tvému objevu nepřičetl odborný svět velkého významu, ba že ti leckdo ani nevěří i z velkých našich lékařských kapacit.«

»Pravda, pravda,« přikyvoval Pátek.

»A tak se játrovka léčí dále podle doktora Justena z Bostonu.«

»Operací srdce –« kývl Pátek.

»Po níž pacienti stejně umírají v několika měsících.«

»Dva se Justenovi zachovali, jsou živi už přes rok,« usmál se lékař.

»Ale ti neměli určitě játrovku,« mínil Stone.

»Mám také to podezření,« mírně se usmál doktor Pátek.

»A prasata kucháš, pokud vím, jen ty –«

»Snad –«

»A ty to také najdeš, uvidíš! A představ si, že bys v té době měl sanatorium, své vlastní, na svůj účet. A že bys pak dovedl říci, až by se ti hrnuly desítky boháčů, odsouzených k smrti, hotových obětovati všecko za holý život: Ano, pane, chudí zadarmo a bohatí –«

»Za polovic,« zasmála se paní Zdena.

Bouřlivý smích ze tří hrdel zahlaholil, až se děti udiveny obrátily a dívaly se z fordky, co se děje.

»Ty ho znáš,« chechtal se Stone, utíraje smíchem zaslzené oči. »Tak by to asi dopadlo. Ale kdybys byl k čemu, vzpomněl by sis, jak těžce jsi se probíjel na studiích, co nocí jsi věnoval a stále věnuješ další vědecké práci. Vzpomněl by sis, že máš ženu a dvě děti.« Paní Zdena jen zvážněla, pokývla smutně, nechtěla však do věci promluviti.

»A pohleď, zde by bylo místo jako dělané pro sanatorium, buď tady nahoře, na pláni, s vyhlídkou na návrší za Fox Riverem, nebo i zde v té kotlině, na kterou jsem hned ukazoval, jak jsme sem přijeli. Je to Jacksonova strž a je to tu za pár desítek dolarů, chapadla rozlézajícího se Chicaga sem ještě nedospěla, nikdo to tu nechce.«

»Však je to bažina, od shora teče potok a nemá to odpadu.«

»Ale stačí udělat dvacet či třicet yardů dlouhý tunel pod silnicí, zde asi, na nejužším místě této přirozené hráze, máš odtok pro potok a cestu pro vlečku, jež by se připojila ke trati, běžící hned pod touto silnící. A celá kotlina se vysuší, dá se lehce uzavřít, překrásné místo, pro všecko!«

»Ale peníze! Peníze!« zakýval hlavou dr. Pátek.

»Pravda – peníze!« zmalomyslněl i Stone.

A chvílí bylo ticho, jen popěvky hrajících si dětí sem doléhaly.

»Před chvílí jsi říkal,« chtěl dr. Pátek zavésti hovor jinam, »že by tu bylo místo pro výkrm vepřů.«

»A jaké!« rozjasnil se Stone. »Voda je tu, slunce, snadný přístup, dovoz krmiva, zaručený odbyt v Chicagu.«

»Ale Sorge je v Chicagu doma. Má tam monopol,« namítla paní Zdena.

»Nebál bych se ho už. Znám už jeho praktiky. A nevzal bych si už také Američanku za sekretářku,« dodal skoro smutně. »Ostatně –« nadhodil, ale nedomluvil.

Zase se všichni odmlčeli.

»A nechal bys zas vědy?« navazovala hovor paní Zdena.

»Pouze na čas. Věda je mým životním cílem, ale je mi útěchou i teď, mám teď malou observatoř, zařídil jsem se teď hlavně na studium naší, americké povětrnosti a docházím k nečekaným výsledkům. Dopisuji na četná místa, i živobytí tak hájím. Ale potřeboval bych k vědecké práci více prostředků, peníze, mnoho peněz!«

A Stone skoro vykřikl a prudce rozhodil rukama.

»A peníze? Jak k nim? Jen nějakou lumpárnou, jako ten váš Morden, anebo můj Sorge.«

»Nu, počkej,« řekl dr. Pátek a zřejmě to myslil vážně, »dá-li mi pozítří pan továrník slušnější čestný dar, a už se mi o něm zmínil, dal bych ti rád do počátku.«

Stone se podíval na doktora, zjistil, že nežertuje.

»Bratránku! Pátku!« vybuchl v nezkrotný smích. »Nejhezčí vtip, jaký se ti povedl za tvého živobytí. Kdyby byl vtipem, ty velké dítě! Ale děkují ti, děkuji. A nech těchto myšlenek, byl bys pozítří až příliš trpce zklamán.«

Dr. Pátek byl v rozpacích. »Nu, ale, snad by mi tedy půjčil, pro tebe –« mínil.

»Aby založil konkurenci svému švakru,« zasmál se Stone. »Jsou přece se Sorgem velmi za dobře. Ne, z toho nebude nic, bratránku!«

»Ale mohl bys začít něco jiného, než co dělá Sorge,« nadhodil doktor.

»Ne! A ne!« umíněně odmítal Stone doktorův návrh. »Máme se Sorgem účet. Velký účet! Chci jej vyrovnat! A vyrovnám jej, na stejném poli! Kdyby –!«

»A potřeboval bys mnoho, myslím, do začátku?«

»Jistě ne mnoho, musílo by se začít v malém rozsahu. Ale neobtěžuj si tím hlavu, čestný dar, který ti dá pan Morden za opravdu věrnou a plně úspěšnou dvacetiletou službu, na to nestačí. Budeš rád, ošatíš-li ženu a děti za to.«

»Však je toho třeba,« trpce souhlasila paní Pátková. »Anenka potřebuje šatů a Jeníček aspoň aby měl nový oblek i kabát. A já – podívejte se na můj úbor – myslím, tři sta dolarů by na nás padlo.«

»Tři sta dolarů,« řekl jako pro sebe doktor Pátek.

»A kdyby ti dal pan Morden pět set – a to by mohl, že ne?« tázala se paní.

»Že by mohl!« krátce se zasmál Stone. »A měl by, mnohem vyšším penízem by měl projevit své uznání.«

»Inu, potřebovali bychom,« vzdychla paní primářová. »Od Jeníčkovy nemoci jsme na tom špatně.«

»Od nemoci?« podivil se Stone. »Vždyť máte nemocnici doma.«

»Ale musili jsme platit jako jiní –« stěžovala si paní.

»Plnou taxu,« dodal primář.

»Opravdu, pan Morden není špína,« trpce řekl Stone.

»Byl v právu,« nesměle se hájil dr. Pátek. »Léčení pro sebe a pro rodinu v úmluvě s ním nemám – šetří tedy.«

»Šetří také na jiném?« ptal se ostře Stone. »Na holkách a na chlastu?«

Dr. Pátek jen pokrčil rameny.

»Slyšel jsem, že jen pan Morden s panem Sorgem, když se sejdou, dovedou vypíti hezkou řádku láhví šampaňského. Při menších společnostech to jde na tucty, o větších se vůbec nedá počítat. A lehké holky prý odcházejí od Mordena s pětístodolarovou bankovkou v růžové, navoněné obálce.«

»To nevím, takové věci,« nesměle řekl dr. Pátek.

»Já jsem se v Chicagu dvakrát vyspal a už to vím,« posměšně odpověděl Stone. »A o mladém Mordenovi, Ferenc, či jak se jmenuje ten klacek?«

»Ferenc,« potvrdila paní Zdena.

»O tom se vyprávějí pohádky. Hezká holka v továrně žádná od něho nemá pokoj a myslí prý, že to patří k jejich povinnosti, za dvanáct dolarů týdně. Pít prý umí po tátovi, karty hraje, na koně sází, na ženské vyhazuje – ubohé dělnictvo, na tohle všechno musí vydělat svými mozoly a potem!«

»A přece je dělnictvo u Mordenů spokojeno,« pokusil se obhájiti svého chlebodárce dobrácký primář.

»Spokojeno? No, to mne podržte, ať nepadnu!« vybuchl Stone v smích.

»Nu, podívej se,« dokazoval Pátek, »u Rohozů jsou přece tak dobré poměry pro dělnictvo a přes to nejlepší síly přebíhají od Rohozů k Mordenovi!«

»Přebíhají, přebíhají, slyšel jsem,« vážně odpovídal Stone, »ale v tom něco bude, bratránku, časem se to ukáže. A uvidíme, je-li spravedlnost, dojde-li Mordenova mizernost odměny či trestu.«

»Ten je pojištěn i proti pánubohu,« mínila trpce paní Zdena. »A jeho Ferenc –«

»Není teď doma,« řekl doktor Pátek smírně, »je na studijní cestě.«

»Ano,« ušklíbl se Stone, »jel studovat holky do Mexika. Klacek!«

Doktor Pátek sebou trhl. Bojácně se podíval k silnici. Ale byla právě prázdná. Rozpačitě sáhl po hodinkách, pohlédl na ně.

»Ale utíká čas,« řekl. »Už je skoro večer.«

»Mohli bychom se vydati na zpáteční cestu,« pomohla paní Zdena mužovi.

II.

»Pravda, červencové slunce se naklání nad táhlými svahy za Aurorou, je čas k návratu. Ať Jenda připraví vůz, dovede to?« souhlasil Stone s návrhem paní Zdeny, aby se zas podívali domů.

»Bodejť bych nedovedl!« stavěl se dvanáctiletý, vytáhlý klouček a posadiv stranou čtyřletou Anenku, která se ho držela víc než mámy, obrátil starou fordku čelem k silnici a počal se obírati prohlížením motoru a mazáním stroje.

»Kluk je hotový inženýr,« řekl s pýchou doktor, »vyzná se v tom pomalu lépe nežli já.«

»Dáš ho asi také na něco podobného,« nadhodil Stone.

»Půjde-li to, rád bych,« skoro bezradně odpověděl Pátek.

»Zatracená tvarohová česká povaha!« vybuchl Stone dopálen. »Jaké ‚půjde-li to?‘ Musí to jít! Podívej se na své šéfy, co je u nich nemožného? Přes mrtvoly jdou a jen za ziskem, kterého dávno nepotřebují. Člověk si musí umět pomoci.«

Dr. Pátek jen pokýval hlavou, paní Zdena se zasmušila.

»Víte, co měl pan Morden, když přišel do Ameriky? Anebo ještě lépe, co měl, když začínal svou kariéru v Maďárii?«

»Nevíme nic o něm, známe ho jen jako majitele zdejší továrny,« odtušil lékař.

»Je to možné?« žasl Stone a podíval se nedůvěřivě po obou manželích.

»Opravdu,« řekl doktor Pátek.

»Nestarali jsme se o to nikdy,« dotvrdila paní Zdena.

»Oh, vy buchty! Tvarohové buchty!« byla odpověď, kterou na to dostali.

Pokrčili rameny. A chvílí bylo nemilé ticho. Pak se ozval Stone:

»Povím vám tedy něco o něm, dokud Jenda nebude hotov s vozem,« řekl. »A učte se trochu z toho, aspoň nechte té sluhovské poddanosti k panu Mordenovi! Uvidíte, z čeho je a jaký je.«

»Tedy,« počínal vyprávěti, »otec starého Mordena byl bohatý obchodník v Kecskemetu. Z mála začal, nabyl však velkého jmění. Zůstal však bezdětek, i žena mu zemřela. Žil tedy v osamělém domě v Kecskemetu, přehrabuje své dukáty a podkopávaje své zdraví tučným jídlem a bohatým pitím.

Ale měl zdraví jako dub, kazilo se příliš pomalu. A měl málo práce a tedy dlouhou chvílí. A pro tuto nemoc jsou na světě ženské. Starý Morden se tedy počal obírati ženskými. Byl pověstný tou vášní, na kterou nešetřil žádných obětí. A byl tak v té věci znám, že mu zdaleka vodili děvčata, často i velmi mladá, a starý Morden platil za ně jako mourovatý. To trvalo léta a starý Morden pomalu blbnul a jeho pokladnice hubnula.

A tu se stalo, že maďarská vdova dosti zdaleka, aby zachránila dražbou ohrožený stateček, přivedla Mordenovi mladičkou svou dcerku, nevím, jak se jmenovala, ale nezáleží na tom. Mladá Maďarka se dědkovi velmi zamlouvala. Zdálo se mu, že mu její svěžest vrátila kousek mládí. A snad se v tom nemýlil. Děvče totiž zůstalo v domě Mordenově a, skoro zázrak, ale bylo tomu tak, stalo se matkou.

Starý Morden šílil radostí. Jeho dávný sen, už desítiletí pohřbený, se uskutečnil. Ale šílil podruhé a hůře a jeho sen, ač vyplněn, mu zhořkl, když při porodu mladá matka zemřela. A ač se mu narodil syn, starý Morden nemohl oželeti jeho mladé matky. Syna adoptoval, ale nepřenesl naň svou lásku k jeho matce, zanevřel na něho, protože ho připravil o ženu, kterou měl v životě a na jeho sklonku nejraději.«

»To byl náš pan Morden, otec Ferencův?« poznamenala paní Zdena.

»Ano,« pokračoval Stone. »A jak vidíte, mohl být od mládí zahrnut přepychem, ale věc dopadla jinak. Otec jeho dál se odcizoval dítěti, vrhl se do starých svých zábav, rozhazoval nyní plnýma rukama. Jmění se tenčilo, ale rozum starcův také. Na konec se dostal zblblý starý Morden do rukou dvou prohnaných, už ne právě mladých sester a ty ho oškubaly dohola. Když umřel – byl prý skoro nepříčetný v posledních letech – byl žebrákem a jeho syn také. Obě sestry měly zbytek jeho jmění v suchu. Odstěhovaly se a několikaletému synkovi prokázaly jen tu službu, že ho daly do sirotčince.«

»Jak divný osud!« řekl doktor Pátek.

»Je takových,« suše odpověděl Stone.

»Pan Morden tedy začal z ničeho,« pravila paní Zdena.

»Je selfmademan, ano,« potvrdil Stone, »udělal se sám. Když vychodil školu, prodával nějaký čas noviny

po ulicích Budapešti. Ale kdosi si všiml jeho schopností a pomohl mu, že mohl vystudovat obchodní školu. Měl vskutku obchodní nadání a od mládí obchodoval, kde mohl a s čím mohl. Měl prý už menší peníz, když z obchodní školy nastupoval do prakse. Obchodoval dál, pak nastoupil u velké vývozní firmy Emradovy.

U této firmy pobyl skoro tři roky, zabývaje se pod rukou hlavně textilními transakcemi. A bylo o něm známo, že se domohl již slušného jměníčka. Ale pak se cosi stalo. Do kanceláře firmy Emradovy, ve které byl Morden zaměstnán ještě se dvěma jinými úředníky, přišel peněžní dopis se značným obnosem, Přišel a ztratil se.

Morden byl zámožný člověk, druhý úředník byl starý, naprosto spolehlivý zaměstnanec a shodou okolností skutečně nepřicházel v úvahu, podezření padlo na třetího. Byl to veselý, trochu lehkomyslný chlapík, rád hrál, dluhy měl a v osudné době právě některé z nich zaplatil. Ale Morden dosvědčil, že mu na to půjčil. Nic to však nepomohlo, úředník byl zatčen. A ve vězení se oběsil. Tím byla věc vyřízena, podezření zůstalo na mrtvém. Jen bylo divné, že se nenašlo ani stopy po zmizelých penězích.

Morden zůstal ještě asi půl roku u firmy Emradovy, pak dal výpověď a přijal místo u menší nějaké firmy v Aradu. Ale nepobyl u ní dlouho a odejel do Ameriky. Objevil se v Chicagu jako ředitel tkalcovny firmy Merry a syn.«

»To bývala naše továrna,« zvolal doktor Pátek.

»Ano, vaše prádelna,« ušklíbl se Stone. »A víš vůbec, že Morden byl původně jen jejím vedoucím úředníkem?«

»Nevím, nestaral jsem se o to,« rozpačitě odpovídal doktor.

»Tedy byl zde ředitelem,« pokračoval Stone. »A řediteloval dobře. Firma za několik let zkrachovala a majitelé byli rádi, když ji koupil – pan ředitel Morden.«

»A to je všecko,« stručně končil Stone. »Ostatní už celkem víte. Morden se seznámil se Sorgem, spolu rozebrali náklad dvou sester z nejbohatší chicagské rodiny a založili tím své velké bohatství a svůj blahobyt. Oba ovdověli dosti záhy, Mordenovi zbyl nadějný letorost, klacek Ferenc. Morden zůstal vdovcem, Sorge se oženil. Ale to už jste slyšeli – pojďme –« trhl sebou Stone a odvrátil obličej od ostatních, vstávaje a protahuje, patrně ne bezdůvodně, své paže.

»Ale že tohle všechno víš, myslím ty staré věci, švakře?« zaváděla hovor paní primářová, aby zaplašila zřejmou těžkou náladu, jež padla na mužova bratrance.

»To je jasné, musím se starat o své sousedstvo, budu přece co nejdříve chicagským občanem,« ušklíbl se Stone. »A pak, člověk neví, co se mu jednou hodí.«

»Ty budeš tady, v Chicagu, strýčku?« rozkřikl se vesele Jenda, couvaje se strojem až k společnosti.

»Ovšem,« potvrdil Stone. »Přenesu svou staničku sem a –«

»Ale, to je výborné!« radoval se doktor.

»Znamenité, bude nám veseleji,« volala paní Zdena.

»Bude, myslím, leckomu veselo,« záhadně řekl Stone. »Neboť budu dělat nejen počasí, ale také, možná,« zaváhal, »nevím, ale velmi pravděpodobně –«

»Nuže?« pobízela paní Zdena.

»Budu dělat asi také jiné věci,« napověděl Stone. »Třeba také rovnat staré účty. Proto jsem si sehnal zprávy, které vás překvapily, ač, vlastně, mé věci se netýkají. Ale pan Morden jest jeho švakr –«

»Ach!« vzkřikl najednou, »tu je máte!«

Od silnice neustále ozýval se hlomoz aut a pronikavé troubení, ale náhle zahučel zvlášť silný, basový signál a na silnici od zatáčky se objevil mohutný stroj.

»To je on!« volal Stone. »Sorge! Mordenovo auto, vidíte, Morden řídí! Světlezený stroj, to je Mordenova záliba. A jak jedou, jako čertí! Ovšem, mají ženské s sebou – a není to jeho žena – lump!«

»Za nimi!« zvolal Stone divně unesen. »Jendo! Nasedejte!« volal dále, když světle zelené auto se mihlo silnicí se smíchem a ženským kvikotem.

»Mějte rozum!« varovala paní Zdena.

»Nech ho!« mírnil Pátek, »kdež budou, než se hneme, hleď, jak jedou!«

Nasedli, Stone chytil volant, »Říkali jste, že pojedeme přes Cicero?« zvolal, ale nečekal odpovědi. Fordka zahučela, poskočila a už byla na silnici. Zahnula do leva a již se hnala plným kvapem, silnice plainfieldská šla s kopce a starý stroj se rozeběhl, jako nejsilnější a nejmodernější běhoun.

Ku podivu, v Mordenovu autu asi měli také jiné věci na starosti kromě jízdy, zmírnili rychlost, fordka dobíhala. A blížila se další zatáčka, bylo vidět silnici po pravé straně, jak jde směrem skoro opačným a padá v prudké serpentýně k rozcestí, kde silníce se dělí křižovatkou.

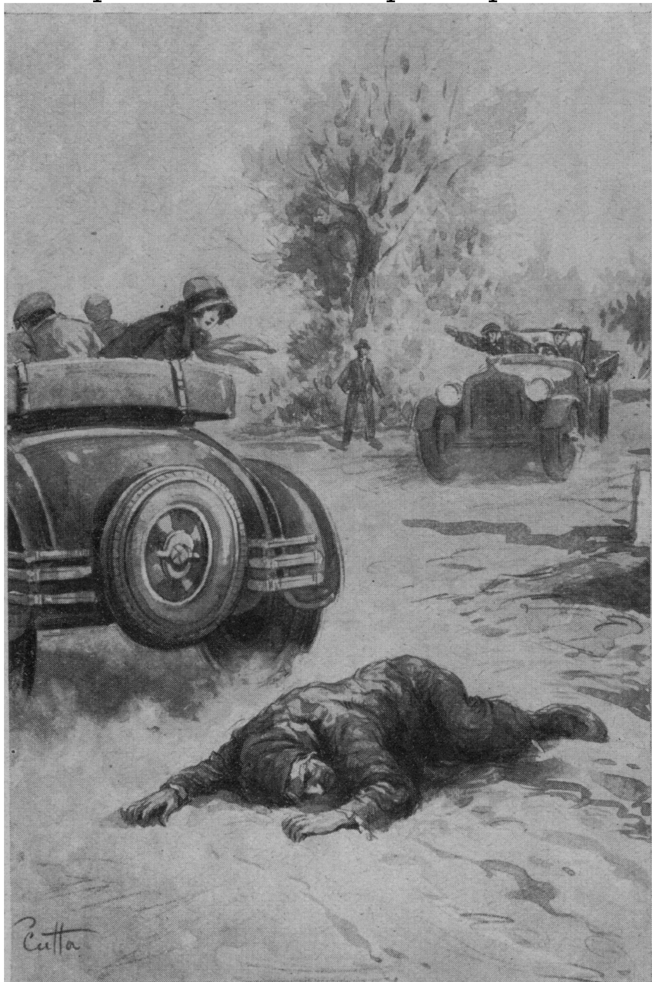
»Zatracení blázni!« vzkřikl náhle Stone.

Dvě auta se hnala zdola, předjížděla se za hlučivého houkání. Zabrala celou silnici, Mordenův stroj znovu zmírnil rychlost. Fordka byla blízko za ním.

»Chytli! Sakra!« vzkřikl Stone a stiskl brzdy. Fordka stanula kus za Mordenovým vozem.

Vskutku, předjíždějící se auta se zachytila nápravami, smýkla sebou po silnici. Ale měla štěstí, nic se nestalo, odpoutala se a rozjížděla. Veselé

výkřiky navzájem, hrubé láni z Mordenova vozu, jenž zastavil prostřed silnice a právě před rozcestím.

A za prášícími koly cosi se již válí po silnici. (Str. 19.)

A tu se stalo!

Žebračka se hnula od příkopu, blížila se k místu, kolem něhož mělo projet Mordenovo auto. Natáhla svou vyzáblou a stářím počernalou pravici. –

Všiml si jí někdo z Mordenova auta?

Motor zařval, auto Mordenovo poskočilo. Rovně po silnici, k ženě.

Mohlo projet mimo. Řidič však obrácen nazad, pomáhá nadávati odjíždějícím autům.

Ale náhle zahne v levo – tupý náraz bylo více vidět, nežli slyšet.

A za prášícími koly cosi se již válí po silnici.

»Ježíš Marjá!« stiskla hlavu paní Zdena. Jeníček se rozplakal.

»Lotři! Lotří! Vrazi! Stop! Stůj! Stůj!« řval přímo Stone a popohnal svou fordku vpřed. Ale Mordenovo auto mizelo už v prachu. Ale zdálo se jim, že je z něho slyšet smích.

Fordka zastavila u nešťastné žebračky, přední levé kolo stálo u podivné, rudé kaluže.

A tu motocykl z prava.

Policista!

»Pane!« křičel Stone. »Pane! Vy jste viděl!«

»Ano!« salutuje policista. »Pan Morden, myslím?«

»Ano! Morden! Zabil tuto ženu!« křičí Stone na smrt bledý.

»Vyhýbal se, viděl jsem. Vskočila mu sama pod kola –« pevně řekl policista.

»Sama – pravíte –?« žasne Stone.

»Ano! Pan továrník je bez viny. Dosvědčím to, prokáži,« přísně mluví muž v uniformě.

»Prokážete – pravda,« pomalu dí Stone, jako zničený. »Je to pan Morden! Je – bez viny,« pokrčil rameny.

»A ta, snad žije,« ukázal policista a sehnul se k zraněné.

»Pan primář Pátek, nemýlím-li se,« pokračoval, pohleděv na doktora. »Dovezete ji do nemocnice, uvidíte. Hlášení udělám sám.«

Pomohl naložit nehybné tělo, oděné ve vetchých hadrech, zasalutoval a vsedl. Motorka se rozhrčela, hnula, silnicí nahoru. Fordka jela také, dolů.

V klíně paní doktorové se vezla drobná žebračka. Bledá hlava spočívala na levici primářovy ženy, ze spánku pomalu krev tekla na rychle podložený kus šatu.

Jak se auto hnulo, chroptění se ozvalo z úst ženiných.

Nikdo nemluvil. Stone němě řídil stroj, doktor Pátek mlčel, hluboce rozrušen. Slzy z očí paní Zdeny kanuly na zašpiněný rukáv žebračky. Jen Jeníček, schoulen vedle strýce, občas zaštkal nervosně.

A tu Anenka, jež seděla na sedadle před otcem, se obrátila a soucitně se zadívala na stařenku. Najednou se naklonila a malá její ručka pohladila siné skráně nebožačky.

Cosi trhlo tělem – bože – kdo a kdy ty líce hladil naposled?

A víčka zraněné se zachvěla, otevřela se, tuhnoucí a zaplavená slzami.

Dále hladí dětská ručka zsinalou tvář a Anenka šeptá:

»Chudinko – malá – spi! – Spinkej, tatíček ti pomůže –?«

»Dí-tě!« zavanulo ze rtů umírající.

»Dobré – dítě,« opakují slabě rty.

A náhle se oči jasní, ruce se zdvihají.

»Dítě!« zní jasněji. »Veliký dar – dáš – lidstvu –«

Ruce klesají, ale oči dál se snaží udržeti obraz dívčinky.

Najednou se oči šíří – třeští – Celé tělo se zdvihá a z úst jasně zazní:

»Její – její –«

Dech se zdusil v krku, stařenka klesá zpět. Znovu se zdvihá, vyráží:

»Den – narozenin – chraňte – chraňte ji.«

Klesla poznovu.

»Chraň –« slabě už a naposled zavanulo.

Uděšeni se dívali na ni všichni, i Stone, jenž se obrátil zpět od volantu. Kromě Anenky, jež divně zaujata, ničeho nedbajíc, hleděla do bledé tváře nešťastné stařenky.

Čekali dalších slov. Ale už se neozvala. Němě změnil Stone směr jízdy. Nejeli už k Berwynu a Ciceru, přejeli illinoiský kanál a po pětadevadesáté ulici mířili přímo k nemocnici.

Když před nemocnicí zastavili a přiběhli sluhové, vynesli z auta už jen mrtvé tělo.

Do hloubi duše otřeseni vystupovali z auta.

Ale Stone skřípal zuby, když opakoval větu: »Mnozí arci musí zemřít dole.«

III.

Mordenova továrna! Lze ji snadno najít v Chicagu?

Chicago! Druhé největší město ve Spojených Státech. Děcko si sedlo na břeh jezera a než si protřelo oči, vyrostlo v obra. Roku 1829 stálo 13 domků na místě, kde měl počínati kanál mezi řekou Illinois a jezerem Michiganským. Za osm let již bylo v Chicagu přes čtyři tisíce obyvatelů. Nyní leží u ústí řeky Chicaga, s kterou se kanál spojuje, nesmírný třímilionový kolos, jenž se rozložil do široka do daleka na břehu jižního cípu Michiganského jezera.

Protáhlé jest jezero Michiganské a na 540 km je vzdálen severní břeh od jižního. Na 40 kilometrů měří Chicago od severu k jihu. Samo zabírá na 498 čtverečních kilometrů, vedle toho však se k němu kupí

hejno jiných měst. Mezi nimi Cicero a Berwyn na západě, na severu Evanston, Wimetka, Kenilworth, na jihu Blue Island, na břehu Michiganu k jihu Whiting, Indiána Harbor, Gary. A Gary na příklad má na sto tisíc lidí.

Chicago však samo – moře budov. Od severu k jihu v nedohledných přímkách jdou široké ulice, streety, avenue, v pravém úhlu je protínají nekonečné příčné ulice. Madison street jde od Grantova parku na pobřeží Michiganu, protíná s parkem sousedící obdélník obchodní čtvrti, Loopu, přetíná Chicago a jde přes hranice jeho městem Oak Parkem až do Maywoodu. Na sever od Madison-Streetu je Sever Chicaga, North.

V Loopu se kolmo křižuje s Madison Streetem Staate Street, jež jde od jižních hranic města, skoro až od toku Calumet Riveru, až k jezeru Michiganskému. Od Staate Streetu na západ je chicagský Západ – West, na druhé straně Východ – East.

Ulice, rovnoběžné s Madison Streetem a se Staate Streetem, se označují vzdáleností od těchto ulic a číslují se. Zvláště běžné je určování číslem u ulic, jdoucích na jih od Madison Streetu a ovšem s ní rovnoběžně. Velmi řídké jsou ulice, protínající Chicago kosmo. Většinou jsou ulice chicagské dlážděny a to dřevěnými špalíky. Zkouší se však na dlažbu i materiál modernější.

Chicago ovšem vedle ulic protkávají linie drah a nadzemní dráha, Elevated, zkráceně L, jež v obchodní čtvrti tvoří smyčku, loop. Po ulicích, z nichž mnohé jsou vybudovány v široké bulváry, jdou trati elektrických tramvají i motorových vozů, po hladině Michiganu se prohánějí lodíce i kolébají vážné parníky, jichž střediskem je do jezera vybíhající přístav na hrázi – Municipal Pier. Oživen i vzduch, v němž míhají se bzučící aviony.

Po celém městě rozsety parky, golfová hřiště i po okolí. Chicagu se právem říká město zahrad. Nejvýznačnější však je obchodní ruch a život průmyslový. Chicago je vír, nejdivější v Loopu, kde se sešly mrakodrapy. Největší obchodní domy na Staat Streetu, největší banky na ulici La Salle. Divadla, kina všude, největší v Loopu.

Je mnohého třeba pro tři miliony lidí, jež se hemží v tomto lidském mraveništi. Tři miliony Američanů, původní národnost však nejrůznější. Sto tisíc Skandinávců, čtyřikrát tolik Němců. Čtvrt milionu Čechoslováků, buď roztroušených, nebo v české čtvrti, v západní části města proti předměstským samosprávným čtvrtím Cicero a Berwyn, do nichž český živel přesahuje.

Čtvrť boháčů je ovšem v nejkrásnější poloze, na pobřeží Michiganu. Na jihu od devětačtyřicáté ulice až k sedmdesátépáté, na severu v okolí Lincolnova sadu. Táhne se tu však dále až do samostatných předměstí, už jmenovaných, Evanstonu, Wimetky a Kenilworthu, až po Lake Forest. Chicago má ovšem také nuzné čtvrti. Na periferii, v odlehlých částech, jsou dosud místa, jež se ostře odrážejí od nádhery vnitřního města. Ale v těchto čtvrtích bydlí povržený živel, nevítaný, černoši.

Vše však, bohaté i chudé, živí, sytí průmysl a obchod. Obchod chicagský je velkolepý. Chicago je největším obilním tržištěm světa. A největším světovým tržištěm dobytka. Ohromný je dále obchod se dřívím, chicagská skladiště dříví jsou největší na světě. Velmi živý je pak od Vollsteadtova zákona obchod alkoholový. Jezero Michiganské má sice břehy v suché Unii, ale souvisí s jezerem Huronským a druhá polovina pobřeží jezera Huronského patří mokré Kanadě.

Průmysl je rozset po celém Chicagu, nejvíce však zastoupen je v části jižní. Nejznámější podnik chicagský, proslulé jatky Armourovy, Union Stock Yards, jsou však v jihozápadní části Chicaga. Zpracování masa živí množství lidí v Chicagu, 22 států Unie dodává dobytek do Chicaga a Chicago zásobuje zpracovaným masem i daleký západ. Získává z jatek práci pro mnohé, bohatství pro některé, zápach pro všechny.

Mohutný je ocelářský průmysl. Po celém jižním pobřeží jezera od 81. ulice až ke Gary ocelárny, slévárny. Na jihu proti Blue Islandu závody Pullmanovy. A počíná i průmysl textilní, rodí se a kvetou prádelny. Tam někde v jižní části Chicaga, poblíže ústí Calumet Ríveru do Michiganu, tam byste mohli hledati i továrnu Mordenovu. Snad ji nenajdete snadno. Ale já ji vidím, dobře vidím před sebou.

Mordenova továrna. Dvě dvoupatrové, dlouhé, mohutné budovy s třetí příčnou tvoří podkovu a objímají široký, rozlehlý dvůr. Ze západní do dvora vybíhá strojovna a po jejích stranách dva obrovské komíny se tyčí k nebesům a vydechují slabé, namodralé obláčky uhelného kouře.

Čtvrtou stranu, směrem k ulici, uzavírá zeď, vysoká. V ní po stranách úzké vchody pro úřednictvo, uzavřené, otvírané a zavírané jen klíči procházejících úředníků. Kanceláře jsou v předních částech obou křídel, ve východním jsou v přízemí místnosti pana Mordena a jeho syna.

Pro dělnictvo je vchod v západní polovině zdi a tamtéž je i vjezd pro povozy. Vedle hned ve východní polovině jsou vrata pro výjezd a u nich dveře pro východ. Mezi východem a vraty výjezdnými je místnůstka pro vrátného, jenž odtud obojí lehko ovládá. Nad budkou veliký číselník továrních hodin.

Proti nim přes ulicí vchod do rozlehlé garáže pro vozy dojíždějících úředníků a dělníků.

Právě udeřila jasně devátá. Je mlhavý nejasný den, v oknech továrny, v obou jejích křídlech, se dosud chvějí světla, míhají se, jak před nimi běží řemeny transmissí, tu a tam padne na světlo stín postavy. Duní a rachotí stroje, ozývá se křik a krátké povely, tu a tam proletí zlostné zaklení. Na dvoře je rušno, střídají se lidé, muži, ženy, mladší, starší. Je právě chvíle směny.

Po jednom se protahují lidé východem kolem vrátného, jenž pátravým zrakem prohledá každého jednotlivce. Nic neujde jeho pozornosti. Podezřelého si staví stranou, stiskne knoflík a přichází muž či žena, aby provedla se osobní prohlídka pozastaveného. Za to volně vchází do továrny, kdo k ní patří. Pan Morden je člověk svobodomyslný a nebrání přístup ničemu, ni žádné agitaci mezi svoje lidi.

»Co mi po tom?« říká. »Buď mi vyhoví a jsou tu, nebo začnou jančit a dostanou propouštěcí lístek. To je všechno jejich věc. A když je někdo štve, mám z toho jenom prospěch, dělník, když má vztek, pracuje za dva, nebo dělá tolik chyb, že nevyjde z pokut. Tak ať jen si přejou, já nemám nic proti tomu.«

Proto prohlíží se pouze to, co vychází z továrny. Kontrola je ovšem velmi přísná. Právě vyjíždějí dvě velká auta nákladní, jedno za druhým se hrne k výjezdu. Vrátný stiskne páku a pokročí směrem k autu. Osobní východ se hned samočinně uzavírá, ramena vrat se však rozvírají. Ale auto stane; průvodčí jeho podává vrátnému výkazní list. Na něm je vyznačeno vše, co naloženo je na voze, množství kusů, váha, potvrzeno skladníkem i skladním kontrolorem.

Vrátný přijal listy, vrací se k budce, auta vyjíždějí. Vrata sama zapadají, zároveň však se otvírá východ pro osoby. Chvíle klidu, z ulice jen dopadá sem

pouliční hlomoz, z továrny pak zaléhá sem hukot strojů, táhlý rachot stavů.

Zase jede plně naložené auto k vchodu od skladišť, jež umístěna jsou hned za kancelářemi. V západním křídle je sklad surovin a naproti ve východním je uloženo hotové zboží, vyrobené projitím suroviny celou továrnou. Auto přijíždí od skladišť hotového zboží, vrátný jde mu vstříc. Vrata pro výjezd se zvolna otvírají. Ale náhle zastaví se vrata a nad nimi zazáří červené světlo lampy. A již se vrata zavírají.

»Ke kontrole!« volá vrátný. Ale řidič sám již zahnul za východní křídlo, kde na pobočním dvoře zeje široký vjezd kontrolní místnosti. Rudé světlo nad výjezdem hasne, z kanceláře chvátají dva úředníci k prohlídce vozu. Přebere se celý náklad, zváží, porovná se s lístkem kontrolním, na kterém je udán obsah vozu. Prohlídka je přísná, musí být. Vždyť se někdy stane, že již prohlédnutý náklad a bez závady propuštěný náhle znovu zarazí pan Morden a provede druhou prohlídku a to osobně. Proto není možno, aby kontrolující úředník přimhouřil oko, šlo by nejen o místo, nýbrž i o svobodu.

A proto běda, kdyby jediné jen kilo, jediné přadeno přebývalo. Bez milosti letí vinník – a neletělo jich mnoho, ostatní si už dali pozor. »Stojí to čas a čas jsou peníze, ale vyplatí se to,« říkává starý Morden a má snad pravdu.

Dnes však pan Morden teprve přichází. Zdrželi se včera se Sorgem po pěkném nedělním výletu v roztomilé společnosti, proto si pan Morden ráno trochu přidal. Spaní i vína, kterým občas ráno zbystřoval své smysly, vínem od včerejška nebo silnou whisky trochu obtížené. Přichází pan Morden tedy pozdě, ale přichází jako vždycky, aby prošel celou továrnu.

Činí tak aspoň dvakráte denně, někdy ovšem vícekrát. Nejdříve se nese jeho zrak ke komínům, z daleka už, jak se blíží k továrně. Neboť pan Morden ovšem nebydlí u své továrny, nýbrž na nádherném nároží Hyde Parku, a poslední část cesty k továrně, když není zrovna nečas, koná pěšky, ze zdravotních důvodů. A komíny jsou první, co podrobí svému pátravému oku. Zle je, valí-li se z některého hustý, černý kouř. »To utíká uhlí do vzduchu,« kleje pan Morden, »okrádá mou kapsu a kazí plíce sousedům.«

»Jak se to tu valívalo!« vzpomene si někdy pan Morden. »Bylo to ovšem velkolepé a u hlupáků to budilo úctu. Ale já na to nic nedám, mně stačí jen lehká pára nad komíny, jenž když ve strojovně všechno běží!« A pan Morden vypravil své kotle vskutku tak, že běželo vše plnou silou a nad komíny stoupala jen lehká pára.

I dnes je pan Morden s komíny spokojen. Líbí se mu i pořádek u vchodu, ruch na dvoře a u skladišť. Vejde do strojovny, vše se leskne, kmitá, hučí, duní. Pan Morden zná dobře tuto symfonii, zaslechl by v ní i sebe slabší pískot, jenž by rušil. Projde strojovnou sem a tam a zde dokouří svůj vonný doutník. To už má tak vypočteno, vrátí se ke dveřím a na mřížku kanálu odhodí nedopalek. Neboť v továrně se nesmí kouřit a pan továrník jde příkladem napřed.

Vejde nyní do pracovních síní, kolébaje na krátkých nohách těžké, vypasené břicho, ozdobené tlustým zlatým řetězem, a svitě tlustými, zarudlými, hladce holenými tvářemi. Jde uličkou mezi rachotícími a chvějícími se stroji, zastaví se tu, zastaví se tam. Prohlédne si dílo, nebo znalecky se popase na svižném těle mladé dělnice, omákne jí, jako náhodou, kulaté ramínko, nebo zavadí jí vzadu o sukni. I to mu stačí, ostatně se drží zásady, že »v domě má být čisto«. A

pak hrubší práci obstarává Ferenc. »Sviňák Ferenc«, jak říkají dělnice.

Tak ze síně do síně prochází pan továrník a příjemně se usmívá. Ale vše trne, kam spočine jeho zrak. Neboť starý Morden dobře vidí, vidí všechno a opravdu práci rozumí. Pozná, když se dělá špatně, pozná, když se špatně dělalo. A je tvrdý jako kámen, sebe menší chybička, pan Morden kývne na dozorce, ukáže jen prstem. Pokuta! Nepomůže ani svatý, dělníkovi při výplatě se strhne ze mzdy obnos, jenž je napřed pevně stanoven a daleko přesahuje cenu škody. Ale jsou i vážnější případy, a často dělník ani neví, proč to je, když při výplatě dostane i malý bílý lístek, na němž stojí, že je tím dnem z práce propuštěn.

Dvakrát denně, aspoň, prohlíží tak pan továrník celou továrnu a hrůza běží po zádech i dělníkům i dozorcům a mistrům. Pan továrník zřídka opomene některou místnost. Projde i nejvyšší patro a velmi často vystoupí i do nástavby nad západním křídlem, v níž končí vytahovadlo zboží a vedle je místnost, malá, ale světlá, balkonovitě vybíhající nad nádvoří. Ze čtyř oken je tu krásný výhled na všechny strany. Na moře budov na severozápadě, na šírou, lesklou hladinu Michiganu, zpestřenou lodicemi bílých plachet i dýmajícími parníky, na jezero Calumetské na jihozápadě, za páskou dráhy, i na blízký Calumetský sad za pochmurnými iroquoiskými železárnami.

Balkónek se říká téhle místnosti, nyní téměř nepoužívané. Že je z ní dobrý přehled i po celé továrně, býval zde za dřívějších majitelů noční požární hlídač. Dosud tady zbyla po něm stará pohovka a stolek s elektrickou lampou, k níž drát vede prostě po stole a po zemi. Nevadí to, protože se balkónku už dávno neužívá. »Nač to hlídat?« říkává pan Morden. »Od toho je pojišťovna. Ať to shoří, jsme pojištěni i

proti nezaměstnanosti. A nejlepší pojištění máme v nedobytných pokladnách, co je v té velké zelené, má cenu za deset továren. Tam musí být hlídka!« A je a silná!

Až sem tedy zachází pan Morden po točitých schodech vedle výtahu, zde usedá na pohovku a rozhlíží se po továrně, bud sleduje ostře každé hnutí v ní, nebo s přivřenýma očima naslouchaje snivě jejímu hlomoznému dechu, spokojen s sebou a pyšný na své dílo. A někdy dá svým očím spočinout i na nesmírném zrcadle Michiganu, jež před ním tak do daleka na východ a do nekonečna na sever se táhne.

A tady, prozradit to musíme, si leckdy zapálí i cigaretku, když procházkou po továrně příliš vyhladověl a nevydržel by už bez kouření cestu dolů, až na dvůr. Zde si spokojeně pobafá, uhasí pozorně nedopalek, zabalí jej do útržku novin, aby jej v kanceláři odhodil do koše.

I dnes si tady pokouřil a blahobytně naložen sestoupil opatrně po točitých schodech na chodbičku k výtahu, nešel však dále po schodech, jež šly až do přízemí, nýbrž vešel znovu do pracovní síně. Líbilo se mu tam něco, vzpomněl si, že zahlédl jen pěknou jakous dívčici, víc nemohl, protože ho dozorce vedl ukázat mu cosi.

Vešel tedy, rozhlédl se velkou síní a našel místo, kde děvče pracovalo. Bylo u stroje, svižně pobíhajíc od vřetánka k vřetánku. Pan Morden se přiblížil až k dívce, oči jeho jezdily po cívkách, ale žádostivě dívaly se na plné tvary mladého dívčího těla.

»Poprsí má jako Venuše!« zabásnil v duchu starý Morden a pošinul se stranou, aby lépe viděl na hruď dívčinu.

Ale náhle cítil…

Cosi ostře smýklo levým loktem – chytlo – stisklo –

Ale již ho kdosi chopil za ramena, strhl prudce zpět – loket se uvolnil –

Vzkřikl přidušeně, sáhaje na levou ruku, uvědomuje si, co se stalo, nebo spíše, co se mohlo státi.

Před ním stál správce oddělení, Hartens, na smrt bledý, pouštěje jej z rukou. Koktaje rozčilením řekl:

»Promiňte, pane továrníku! Transmisse! Byla by vás –«

»Vím – děkuji,« řekl Morden, ještě zprudka oddychuje.

»Děkuji,« dodal, obraceje se hned dále, neboť viděl, že výjev byl pozorován a že lidé z nejbližšího okolí sem hledí.

Ale správce Hartens učinil odvážný pokus.

»Pane továrníku,« řekl pokorně, »sám jste viděl, tyhle transmise jsou nebezpečné. A marně prosíme, aby se zahradily – každý týden máme úraz –«

Pan továrník Morden zledověl. Vzpřímil se, byl hned o půl hlavy větší.

»Musí se dát pozor!« řekl ostře.

»Při nejlepší vůli, pane továrníku,« mluvil Hartens, »zvláště dělnice, když jde za stroj, vždy je vysazena –«

»Dva tady projdou!« vzkřikl Morden, ukazuje na mezeru mezi stroji. »Moc mne mrzí,« pokračoval, »chtěl jsem stroje blíž, využitkovalo by se lépe místa.«

»A přec úraz za úrazem –« činil Hartens poslední pokus.

»Proto máme nemocnici,« vzkřikl Morden ještě prudčeji,

»Pan ředitel –«

»Já sám věc rozhodl! Velký náklad! A jde to tak třicet let – vy –!«

A pan Morden, funě zlostí, ubíral se dál.

IV.

Pan Morden si vztekle odplivl, než překročil práh a ze dvora vstoupil do předsíně své kanceláře. Ulehčilo se mu tím a veseleji zavíral za sebou dveře.

A tu máš!

»Uctivě se vám klaníme, pane továrníku!« ozvalo se od stolu, u něhož povstával mladý, černě oděný muž a s ním mladá, prostě, ale velmi vkusně ustrojená dívka.

»Promiňte, pane továrníku, že si osmělujeme vás obtěžovati prosbou! Přicházíme jménem vám známých sdružení mužů a žen, Iwky a Imky. Tato sdružení se rozhodla podniknouti velkou akci pro výstavbu vhodných svobodáren pro potřebný mužský i ženských dorost. Každé z nich bude řešiti věc pro své příslušníky, ale sbírky k tomuto účelu bylo usneseno pořádati společně. Aby nebylo – dvojího –« řečník trochu uvázl.

»Obtěžování,« pomohl mu ostrým, nevlídným hlasem Morden.

»Prosím – třeba,« souhlasil žadatel. »Proto jdeme společně,« pokračoval, »a ježto jste nám byl doporučen –«

»Nevím kým,« vskočil mu do řeči Morden.

Mladý muž byl v rozpacích.

»S několika stran jste nám byl doporučen, pane továrníku!« pomohla mu jeho průvodkyně. »A vzhledem k účelu, pro který prosíme, doufáme, že i vy nám přispějete. Osvědčil jste už víckrát svou blahovůli –«

»Omyl, slečno!« odrazil Morden ostře prosbu. »Nedal jsem nikdy ani centu na podobné věcí.«

»Nuže, tím spíše, pane továrníku,« nesměleji už hovořila dívka.

»Ne tím spíše, nýbrž právě proto, slečno,« řekl Morden.

»Přispějete nám, že, pane továrníku?« zaradovalo se děvče.

»Ne,« řekl Morden studeně, »nedám ani tentokráte!«

»Pane továrníku!« zaprosilo znovu děvče.

»Máte přece také jakousi povinnost,« řekl ostřeji mladý muž.

»Povinnost?« pozdvihl Morden oční víčka. »Nevím, jakou.«

»Máte přece zisky, velké,« hovořil návštěvník továrníkův mírněji, »vyděláváte pod ochranou veřejnosti, společnosti –«

»Pod ochranou, já?« podivil se továrník, mávnuv odmítavě rukou. »Nepotřeboval jsem žádné ochrany, ani veřejnosti, ani společnosti.«

»Ale přec i jíní přispívají na účely dobročinné, kulturní!« domlouvala dívka. »Hleďte,« řekla, »pan továrník Rohoz, co dělá pro veřejnost! Školy podporuje, naší Iwce přispěl značnými obnosy, nadace zakládá, nikdo od něho neodejde oslyšen, všech podniků kulturních i dobročinných je příznivcem – a co jednotlivců mu vděčí, za mnoho –«

Morden znatelně poskakoval při výkladu dívčině; zřejmě mu byl nemilý a dlouhý, i vskočil mluvkyni do řeči:

»Co dělá Rohoz, jest jeho věc,« vykřikl skoro pohněván. »Já se po nikom nebudu opičit!«

»Není třeba opičení,« vložil se do hovoru zástupce Imky. »Vždyť i vy sám cítíte –«

»Že mluvíme příliš dlouho a zbytečně!« utrhl se Morden na něho.

»Řekl jsem vám jasně, jsem nepřítelem všech takovýchhle věcí. Kdo chce něco podniknouti, ať si to zaplatí! Nemá-li na to, ať toho nechá! Na cizí účet stavět zámky je moc lehká věc. Ale pěstuje se tím jen příživnictví. A udržuje se při životě, co není k ničemu.«

»Nelze to vždy takto říci, pane továrníku!« bránil se mladý muž.

»A jsme přece v době, pane továrníku,« domlouvala zase dívka, ale hlasem rozhodným, »kdy vědomí společného lidství se stále více uplatňuje. Humanismus je na postupu i –«

»Ale já nejsem humanista,« ušklíbl se Morden. »Mám jiné zásady, obchodní, pane, čistě obchodní, a jimi se řídím. A to vám snad stačí,« obracel se od prosebníků ke dveřím své kanceláře.

»Litujeme velice,« zahovořil mladý muž.

»Já také,« zle řekl Morden, »ale nemám víc času. Promiňte!«

Odvrátil se od sběratelů a prudce vkročil do kanceláře.

Bouchl dveřmi za sebou a hodil klobouk na pohovku. Pak sáhl po schránce s doutníky, aby si zapálil. A teprve teď viděl, že v lenošce v koutě sedí Sorge.

A již Sorge vstal. Malý, útlý mužík, s příjemnou, avšak lišáckou tváří, hlavou skoro holou, pod očima kola, vrásky na čele, zápisky to čertovy o spáchaných hříších. Sorge dal se do smíchu, podávaje ruku Mordenovi.

»Nějak dopálen pan švakr! Co se stalo?«

»Však víš,« mávl Morden zlostně rukou, »pane švakře!«

Byli vskutku švakři, měli po sestře. Ale buď byly obě stejné a nic nevydržely, nebo byli oba stejní, totiž Morden a Sorge, a nedalo se u nich vydržet. Obě umřely, už dávno. Pan Morden zůstal vdovcem a pomalu se nyní blížil k šedesátce, pan Sorge byl mladší as o patnáct let. Ale oženil se po druhé až před několika léty. Z lásky, která mnoho vynesla.

A tak to vedli oba stejně. Pan Morden neměl ženu a měl mnoho žen, pan Sorge měl ženu a měl mnoho žen.

»Já jsem karakter,« říkával pan Morden panu Sorgovi, »neudělal jsem už žádnou jinou nešťastnou.« A strašně se smával svému vtipu, který pana Sorga nemrzel, ač byl pravdivý.

»Já vím, ty se stydíš vylézt před oltář, jaký jsi hříšník,« odpovídal. »My jsme si to vůbec prohodili, ty jsi patřil k mému ‚kšeftu‘,« dodával.

»Nevím, proč pak,« bránil se Morden. »Jen si zůstaň u svých vepřů, hodíš se k nim znamenitě!«

»Ty by ses k nim hodil líp,« odbíjel ho Sorge. »Mohl by ses dát namalovat na plakát, no, to by byla reklama! Chicago by bylo vzhůru.«

»No, no, nevím,« kroutil se Morden.

»Jsi jistě tlustší než nejtlustší vepř, kterého jsem dodal na chicagská jatka.«

»To je od pořádného živobytí,« smál se Morden, až se mu břich házel a tlustý lalok pod krkem mu poskakoval.

»Však se ti to nevyplatí, tenhle líný špek,« klepal mu Sorge na břicho. »Už se dávno divím, že tě nechytla játrovka, takového tlou –«

Ale tohle nikdy nedořekl, protože hned Morden vybuchl:

»Sorge, dost!« vzkřikl. »Víš, o tomhle mi nezačínej! Nic na světě mne nelekne, ničeho se nebojím, ale slovo játrovka nemohu slyšet. To je jediná věc na světě, která mi kazí náladu.«

»Snad kromě Ference,« zlomyslně prohodil Sorge.

»Ah co, Ferenc?« hodil rukou Morden. »Je klacek –«

»Jako byl táta.«

»Pravda.«

»A bude z něho zrovna takový dacan, jako je táta,« smál se Sorge. »V Mexiku se vycvičí.«

»A bude to chyba?« chechtal se Morden, až se mu zas břicho rozklepalo.

»Pro něho ne,« řekl Sorge, »bude-li jen trochu hubenější nežli ty, aby ho nesežrala –«

»Sorge! Mlč! Ani slovo už! Mráz mi běží po zádech!« vykřikl Morden. »A od žaludku je mi slabo, dáme si šampus, abychom přišli na lepší myšlenky.«

Za okamžik bouchla láhev, zátka narazila o strop, aby se zachřestěním spadla někam ke zdi. A pan Sorge již zdvihal pohárek s pěnícím se mokem a volal:

»Prost! Ať žijí lumpové Mordenové!«

»Prost!« odpovídal Morden. »Ať žije lump Sorge!«

»Hehehehehe!«

»Chechecheche!«

Tak nějak začal rozhovor i dnes a skončilo i dnes uvítání bouchnutím láhve šampaňského a přátelským douškem.

»Tak, a teď si promluvme o rozumných věcech, Sorge!« řekl Morden, když postavili na drahocenný podnos prázdné pohárky. »Jsem rád, že tě vidím, poradíš mi.«

»Rád, tak jako vždycky,« řekl Sorge, zapaluje si Mordenem nabídnutý doutník. »Už proto, že vím, že čerta potřebuješ mojí rady. Chceš se mi jen zas pochlubiti nějakou pěknou lumperají.«

»To může být, člověče,« smál se Morden. »Ty kdybys byl živ u Jordánu, byl bys jistě býval ukamenován, protože bys byl býval prorokem.«

»A ty kdybys byl žil o něco později,« odbíjel Sorge, »byl bys se dostal do vysoké křesťanské společnosti.«

»Jak to?« natahoval Morden uši.

»Byl bys visel s Kristem na Kalvárii a jistě po levici,« ťal Sorge.

»Poslouchej, Sorge,« odpovídal Morden jakoby nic, »tohle to je hrubství a žádný vtip. A vůbec nemáš dál dávat to, co ti doma řekne žena.«

»Mordene!« vykřikl Sorge. »Mou ženu nech –!«

»Nechám, nechám,« uškleboval se Morden, »já vím, že s ní nic není, zrovna jako ty – ale vidíš, tam to vede, když se začne s krobiánstvím. A když se nedržíme věci. Napijme se –« Tohle bylo u nich obvyklé, že za vtipem ihned odbočili od věci, poškorpili se a zase se vraceli k svému předmětu. Pozdvižení skleníček bývalo často přechodem.

Ťukli si tedy, až sklenky zazvonily, a dlouze se napili.

»Tak, a teď poslouchej, Sorge! Mně nestačí moje příjmy, totiž z továrny,« opravil se Morden.

»No, už jsem ti chtěl něco říci,« utrhl se Sorge, »abys takhle nelehtal. Z továrny, ovšem, to je možné. Když rozhazujou takoví dva ptáci –«

»No, víš, Sorge, já zrovna nerozhazuju,« bránil se Morden, »ale –«

»Rozumím,« dobíral Sorge, »sukýnky jsou stále dražší.«

»Inu, jsou, máš pravdu,« krčil Morden rameny.

»S tím už musíš počítat,« vyfoukl Sorge vonný tabákový dým. »Plešatíš, plesnivíš, břicho máš jako sud – a holky to teď berou na váhu, jeho kila se dělí jejími a co vyjde, násobí se tisícem.«

»Hm, může být,« mluvil Morden jakoby nic. »A pak, to víš, jsem svobodný a na ty je přirážka. Kdo má ženu, třeba jen tak pro jméno, nepokládá se za tak potřebného a má slevu.«

»Může být,« lhostejně odpovídal Sorge, ale honem se napil, aby ho přešel vztek. »Ale to bys mohl spravit,« oplácel, »potkal jsem tu u tebe na dvoře nějakou černou krasavici, ta by tě snad ještě chtěla.«

»To byla cikánka Miclainová,« zasmál se Morden nijak neuražen. »Ale to je krajanka a my oba, jako ty a já, jsme vždy raději měli něco cizokrajného.«

»Pravda,« přitakal Sorge, nechtěje tento hovor vésti dál. »A dále?«

»A dále se mi zdá, že nároky Ferencovy rostou,« stěžoval si Morden.

»Rozhazuje? I v Mexiku?« ptal se Sorge. »Nebo cestuje už jinde?«

»Ne, cestuje v Mexiku,« pravil Morden, »ale hodně vesele.«

»Má to po tátovi, nebo po dědkovi?« kousl zase Sorge. »Podoben je víc dědkovi,« ukázal na zeď nad pokladnou, kde v zlatých rámech visely obrazy tří Mordenů, vnuka, otce, děda, »je správný kluk.«

»To nebude rodem,« hájil se i útočil Morden, nedbaje však posledního úsměšku. »Kazí ho spíše špatná společnost. Ty jsi teď s ním býval velmi často, měl jsi na něho působit.«

»Bude asi pozdě,« mínil Sorge. »Špatně jsi ho vychoval.«

»Já ho vůbec nevychoval,« vyprskl Morden.

»To bych souhlasil,« pokývl Sorge.

»To byla věc mámy,« odmítal Morden, »ta umřela –«

»Rozumná ženská,« zakýval zase Sorge hlavou, »měla by to radost, z takových dvou –«

»Nu, nech na hlavě, Sorge, a žádné komplimenty! A teď víš podklad, tak raď, co dělat!«

»Otevřít tamhle tu velkou zelenou pokladnu,« ukázal Sorge do kouta pokoje.

Morden zakroutil hlavou: »To právě nechci. Běžné výdaje má krýti běžný příjem z podniku. Ne z kapitálu! A dokonce ne kapitál!«

Sorge se záhadně usmál, položil skoro dokouřený doutník do popelníčku a vzav si nový, ukrajoval jeho špičku a hovořil:

»Také by to mohlo jít. Chyba snad je, že jste rozhazové a nemravové dva. Ale tys už starý, nic po tobě stejně není, oběs se a Ferencovi to už stačí. A

moc ani plakat nebude!« dokončoval, zapaluje si doutník.

»Sorge!« řekl Morden dopálen. »Tuhle blbost mohlo říci to půlroční tele a roční mohlo mlčet, rozumíš? Chtěl jsem se s tebou radit jako s rozumným člověkem, ale vidím, že jsem se obrátil na moc nesprávnou adresu.«

»Pravda,« klidně řekl Sorge, »neměl jsi si najít sobě zcela rovného. Ale nech už šplechtů, chtěl jsi mi přec něco říci, tedy mluv a nechme kousání!«

»Tak, to je rozumná řeč,« obracel Morden. »Tak poslyš! Rád bych zvýšil výnos továrny. Mám vůbec dojem, že pracujeme skoro zadarmo a že děláme nesmysly. Věc ovšem není jednoduchá. Nejlehčí by bylo zvýšit ceny, je to hned.«

»Na to vám nepůjde Rohoz,« poukázal Sorge.

»Právě,« řekl Morden, »tu je kámen úrazu. Ten člověk je čistý blázen a není s ním řeč.«

»Tak ho dejte do blázince!«

»Pomůžeme mu tam.«

»Říkáš – pomůžeme – kdo?« zeptal se Sorge.

»My,« zněla stručná odpověď.

»Kdo – my?«

»Textilní branže!«

»Fít!« zapískl Sorge překvapeně. »Tak takové je to!«

»Ano,« přisvědčil Morden, jako by o nic nešlo.

»Jste tedy v kupě?«

»Jako jeden muž,« prohlásil Morden.

»A proti Rohozovi?«

»Ano.«

»A co – tak najednou?«

»To není najednou. Máme ho už dávno dost. Kazí nám ceny zboží –«

»Snižuje.«

»Ano. Kazí nám mzdy,« dodával Morden.

»Zvyšuje.«

»Ano.«

»Nedávno dal zvláštní výpomoc dělnictvu –«

»Přes všechny prémie a pojištění a zajištění a bůhví, co vše zavedl,« zlobil se Morden.

»A co dává na veřejné účely, je prostě úžasné,« dodával Sorge.

»Nepochopitelné!« rozčílil se Morden. »A jak my při tom vypadáme, my ostatní! Ne, to už nejde dál! A poněvadž si nedá říci po dobrém, půjde to po zlém.«

»Zlomíte ho?« otázal se Sorge.

»Ano,« prostě řekl Morden.

»A postup?.«

»Srazíme ceny. Je zatížen, jak víš, lecjakými náklady ze svých sociálních nápadů, je třeba seznat procento jeho zisku a snížit pod tu míru druhy, které dává na trh.«

»Vydrží však dlouho. Stojí si dobře,« napomínal Sorge, znovu připaluje doutník.

»S tím počítám a proto jdu na něho i jinak,« řekl Morden.

»Aj!« natáhl Sorge uši.

»Rozházím mu výrobu.«

»Jak pak?«

»Přeberu mu nejlepší síly.«

»S tím jsi už trochu začal, řekl Sorge.

»Ano. A budu důrazněji pokračovat.«

»To bude stát ovšem peníze. Musíš je přeplatit.«

»To udělám.«

»Zatížení tvé továrny tím jen stoupne,« upozornil Sorge.

»Ani nemyslím,« usmál se Morden.

»Jak to chceš udělat? Snížíš mzdy?«

»To dobře nejde.«

»Nuže?«

»Propustím některé síly.«

»Dělnictvo se bude bránit.«

»Propustím nejméně oblíbené.«

»Neutrpí tím výkonnost?« tázal se Sorge. »Neoblíbení jsou ti, kdož nejvíce nutí k práci.«

»Ne, to už zaonačím.«

»Jak?«

»Vezmu za ně lidí méně, ale ještě horších. A dám jim prémie, na účet druhých. A dám pokyn, aby bylo více pokut a vyšších.«

»Mordene.« žasl Sorge.

»Propustím několik správců oddělení, to jsou drahé síly,« pokračoval Morden s klidným úsměvem, »a jejich práci svěřím úřednictvu. Jako víceprácí, za prémie. Zvýším počet dozorců, aby stoupl výkon. Pískat se bude občas na začátku práce dříve, na konci zas později, přestávky se zkrátí tu a tam, Neřekl bys, co znamená minuta při pár stech lidech!«

»To vím,« smál se Sorge, »velmi dobře.«

»A což materiál?« řekl ještě Sorge.

»Ty jsi řekl,« zase klidně pravil Morden. »Mám už objednánu větší část o něco horší jakostí, přimísí se nenápadně, nemůže se pranic poznat. A tohle Rohoz neumí.«

»To jsou tedy tvoje záměry?« ptal se Sorge a oči se mu skoro leskly nadšením.

»Ano,« prostě potvrdil Morden.

»Tedy – zvýšíš vlastní výkonnost, snížíš svou režii, zlevníš ceny, abys strhl Rohoze, kterému rozházíš výrobu přebráním lepších sil – a – snad i ještě jiným způsobem?«

»O tom jsem nemluvil – zatím –,« řekl Morden s úsměvem.

»A ostatní?« ptal se Sorge. »Myslím lidi naší branže?«

»Budou celkem dělati, co já,« vysvětloval Morden, »mně ovšem připadá úkol největší, protože –«

»Jste skoro sousedí,« zasmál se Sorge.

»Ano,« potvrdil Morden. »Z jednadevadesáté ulice není daleko do sedmaosmdesáté. Ale jsme si nejblíže i výrobou,« dokládal.

»Vím,« přitakal Sorge. A dodal skoro zamyšleně: »To bude mít ovšem Rohoz s vámi těžkou práci.«

»Nevydrží. Padne,« řekl Morden.

»A až bude hotov –?« ptal se Sorge.

»Koupíme to – třebas,« pravil Morden lhostejně, zapaluje si zas on.

»A pak půjdou ceny nahoru!« radoval se Sorge.

»Snad stoupne i vepřové,« zasmál se Morden.

»Mám uzávěrku na tři roky,« odmítal Sorge.

»Ale každý rok trvá jen do posledního prosince,« podotkl Morden.

»Pravda,« zamyslil se Sorge. »A mně to říkáš,« vytrhl se, »že budeš něčeho ode mne potřebovat?«

»Ovšem,« potvrdil Morden, »bude třeba mnoho promyslit a všechno připravit. A dvě chytré hlavy vždycky lepší nežli jedna hloupá. A – tedy – jdeš s sebou?«

»Tu je ruka!« vzkřikl Sorge. »A na zdraví!«

»Na zdar!« odpověděl Morden, když sklenky vesele zazvonily.

»A co tomu všemu nyní říkáš, Sorge? Vyjádři se!« zasmál se Morden šibalsky, utíraje si bradu vínem pobryndanou.

»No,« stavěl se Sorge, jako by se zamýšlel. »Mám ti říci pravdu?«

»Jako vždycky,« pobízel ho Morden.

»A upřímně?«

»Samo sebou.«

»No,« mluvil Sorge pomalu, »zdálo se mi v poslední době, že ztrácíš smysl pro obchod a pro rozumné věci a že se staráš pouze o blbosti.«

»To lžeš,« řekl Morden klidně, ale určitě. »Znáš mne velmi dobře a víš, co dělám. Mluv rozumně!«

»Tak, abych řekl opravdu pravdu,« zasmál se Sorge, »ale to není pražádný vtip. Měl jsem vskutku dojem, že jsi od těch ženských a od chlastu trochu zblbnul –«

»A?« zeptal se Morden krátce.

Sorge mu podal ruku a stejně krátce řekl:

»Odvolávám to.«

V.

»Aj!« podivil se Stone, potkav bratrance doktora Pátka asi hodinu před slavností na nábřeží Calumetu. »Co pak se tu procházíš tak naparáděn? Celý v černém, inu, jako ze žurnálu!«

»Víš, nesměj se, bratránku, ale jsem tak trochu z kolejí. Znáš mne, nemám rád taková divadla, jako mne dnes čeká. Nejvážnější operace mne nevyruší z rovnováhy, a jde přece o věc nejcennější, o život. Ale takovéhle vystoupení, na veřejnost, více méně zvědavou a kritisující jen, hledající chyby –«

»Věřím, věřím,« kýval Stone hlavou. »Poslouchati chválu o sobě, na to každý není, a ty nejméně. A pak, poslouchati řeči takového pána, jako je pan Morden,« mluvil Stone, ale hned zas více za svou osobu.

»Nebude to jistě upřímné,« posteskl si primář.

»Ah, což o to! Upřímné to bude, třeba také od Mordena. Všichni si tě váží a i Morden ví, co v tobě má. Ale jejich povýšenost musí urazit, s jakou i při takovéhle příležitosti se podívá takový peněžní žok na člověka, který vlastně státi by měl nad ním vysoko.«

»Což, to bych ani nepozoroval,« mírně bránil Pátek továrníka.

»Bodejť bys to pozoroval ty,« usmál se Stone s porozuměním. »Nu,« pokračoval, pozoruje, že zbytečně budí v duši lékařově trapné myšlenky, jichž jinak by v ní nebylo, »příjemnou věcí není takováhle oslava. Ale sluší se a musí být, v tom se nedá dělat nic. Předržíš to lépe, když si vždycky uvědomíš, že za tolik nebo tolik minut bude tomu všemu konec a že ti pak dají pokoj. To ti uleví.«

»Dobrá rada!« obveselen se zasmál dr. Pátek. »Budu jí jistě potřebovati a použiji jí.«

»A kde pak máš rodinu?« otázal se Stone. »Či snad chtějí zůstat doma? Při takové slávě?«

»Chtěli. Ale pan továrník nedopustil. Sám sestavil pořad a stál na tom, aby žena s dětmi byly přítomny. Ale souhlasil, když žena naléhala, aby byla umístěna někam dozadu.«

»Půjdou tedy rovně a přijdou až na začátek,« řekl Stone.

»Ano!« odpověděl primář. »A kam ty míříš?« zeptal se.

»Já?« zastavil se Stone. »Vlastně nikam. Vyšel jsem si jen tak, uklidnit se.«

»Uklidnit se?« podivil se primář.

»Inu, skoro,« zněla váhavá odpověď.

»Co pak, smím-li vědět?« ptal se primář s účastí.

»Ah, nic určitého. Pouhé dohady. Již delší dobu vrtá mi to hlavou, víš, má pozorování za uplynulé zimy. A teď, nové zprávy –«

»Že by vědecká práce mohla takhle rozčiliti,« podivil se primář.

»Vědecká práce?« namítl Stone. »Máš pravdu, sama sotva. Ale její výsledky, nebo, jak bych to řekl, jejich použití praktické – Když člověk vidí, co by bylo možné, že by kynul úspěch, nevídaný úspěch, báječný, o jakém se ani nezdálo!«

»A chybí peníze, viď!« trpce dodal doktor Pátek.

»Ano,« vybuchl přímo vášnivě Stone. »Peníze! Peníze!« křičel skoro, rozhazuje rukama. »Stačilo by jen několik desítek tisíců dolarů, při mých známostech by se pak sehnal úvěr, velký úvěr, třeba nekonečný. Jen mít podklad, na který se možno odvolat. A narostlo by zlata, hory zlata!« básnil Stone. »Zaplatily by se dluhy a byli bychom boháči. Slyš, Pátku,« a Stone chytil doktora Pátka za konec límce kabátu, »boháči bychom byli! A poctivě, nic, žádný podfuk, vděčni by nám ještě byli ti, kterým jsme pomohli.«

»A jsi jako červ,« pokračoval Stone sklesle, »vidíš známky, všechny údaje se shodují, víš velkou věc a nelze využít jí, nelze!« řekl skoro zoufale. »Vídíš zde ten dopis,« ukazoval, »a zde druhý, před hodinou došly. Psal jsem, nenápadně ovšem, do Sitky, Dawsonu i do Nome. Ba i do Utukoku. Chtěl jsem vědět, jak letos končí léto na severu. Dotazuji se a sbírám zprávy o pohybu ptactva, o tahu mořských zvířat v krajích polárních. Takovéhle odpovědi dostávám –«

»Nerozumím,« řekl primář, »jaké odpovědi?«

»Jaké odpovědi?« řekl Stone, »Že léto vůbec nekončí, protože ani nezačalo. Nebylo ho, bylo chladno, a nyní jen chladna přibývá.«

»Ale, co –«

»Máš pravdu,« mávl Stone rukou beznadějně, »co s tím se vším, viď! Nic, máš zcela pravdu,« řekl, zastrkuje dopisy do kapsy.

Ale primář vracel se zas k myšlence, již jednou pronesl a která se shodovala s tím, co čekalo na něho, Pátka, a co mluvil Stone před chvílí.

»A co bys myslil,« řekl nesměle ke Stonovi, »ten Mordenův dar, opravdu by nemohl být ani počátkem –?«

»Snílku bláhový,« usmál se Stone na něho, opravdu jsi tak veliký dětina? Tak málo znáš Mordena? Neříkal

bych ti to znovu, ale musím, abys nebyl za nějakou chvíli tolik překvapen. A byl bys překvapen! Jdi na svou slavnost a nečekej nic! Povídám – nic! Anebo velmi, velmi málo! Neošatíš ani ženu za to, uvidíš!«

Rozešli se, přátelsky si stisknuvše ruce, ale primář Pátek odcházel a nedůvěřivě kroutil hlavou. »Je zaujat proti těmto lidem,« říkal si v duchu, »ublížili mu, ovšem jen pan Sorge, ale přenáší to i na pana Mordena. Proto jim tak křivdí! Křivdí, určitě! A bude překvapen!«

V těchto myšlenkách se obrátil k továrně pana Mordena. Byl už čas, skoro ho v továrně čekali. Tam v největší síni kanceláří, spolu s přilehlými místnostmi vhodně upravené, se sešla vybraná společnost. Majitel a všechno úřednictvo, zástupcové dělníků, personál nemocniční, pokud se dal uvolniti. Ale vedle toho mnoho důležitých osobností z veřejnosti chicagské, z vědeckého světa i mimo Chicago, nejsilněji ovšem zúčastněni lékaři. Zvláštní zastoupení měli Češi chicagští. Velké pozornosti ovšem se těšila deputace nemocných ve svých nemocničních úborech, Mordenem sem schválně dopravená.

Program slavnosti byl vskutku prvotřídní. Továrník Morden ji zahájil a uvítal přítomné. Vybraný pěvecký sbor zapěl krásnou píseň a pak se ujal slova sekundář doktora Pátka, doktor Karamel, aby s odborného stanoviska promluvil o zásluhách a o významu svého primáře. Líčil jeho působení v nemocnici, vyzdvihl i pak zvláště jeho činnost vědeckou. A zmínil se o studiích primářových v oboru zvláště významném a obtížném, o badání jeho o játrovce, hrozné metle, kterou osud seslal na lidstvo a která, řídká dosud, se neustále víc a více šíří.

S úctou dívali se všichni při těch slovech na skromného primáře, jenž seděl uprostřed stolu,

květinami vyzdobeného a prožíval velmi trapnou chvíli svého života.

Když domluvil sekundář, ujal se slova vůdce deputace nemocných, líčil vlídnost, shovívavost primářovu k nemocným, jeho dovednost a obětavost a děkoval mu jménem nemocných.

Došla nyní řada na Mordena. Povstal s místa proti primářovi a klidným hlasem, nahlížeje do papíru, před ním ležícího, počal mluviti:

»Zbylo na mne, vzácné shromáždění, abych promluvil zde jménem naší firmy. Učiním tak rád, ač nejsem řečníkem a nejsem zvyklý mluviti před tak vzácným shromážděním. Povím prostě, co mé srdce cítí v tuto chvílí. Neřeknu ovšem nic jiného, než co řekli zde již páni předřečníci.

Dvacet let je náš pan primář v naší nemocnici. Jako mladý lékař nastoupil zde, vypracoval se a postavili jsme ho v čelo našeho zdravotního ústavu. Byl to, přiznám se a uvědomil jsem si toto mnohokrát, byl to nejšťastnější krok, který jsem kdy učinil. Neboť v čele naší nemocnice stojí dobrý člověk, skromný, upřímný, lékař znamenitý, i vědecký pracovník, lékař jak má být, přítel lidstva, lidumil.

Tisíce, a tisíce nemocných prošlo jeho rukama, i jedincům mimo závod bylo umožněno použíti dobrodiní jeho umění, a zdraví a šťastní odcházeli od něho i od nás. Jako vedoucí muž firmy musím konstatovat, že pan primář uměním svým, vzorným pořádkem ve svěřené mu nemocnici, zkrátka vlastním přičíněním svým nám ročně ušetřil vždy velké tisíce, snad desetitisíce dolarů, dělnictvo pak mělo by si uvědomit, že peníze stejné, ne-li větší, uspořil mu náš pan primář, umožniv mu uměním svým včasný návrat do práce.

Viděli jste, vzácné dámy, vzácní pánové, zde diagramy a přehledy, zpracované naší nemocnící, o

výsledcích léčení, viděli jste také porovnání a výsledky, jež vykazují jiné nemocnice podobné, chápete z toho všeho, přátelé i vzácní hosté, velkou lásku, kterou u nás, ale také mimo nás kde kdo chová k panu primářovi.

„Pan primář má zlatou hlavu, zlaté ruce,“ říkají si naši lidé, má však také zlaté srdce. Málo lidí takových.

S pohnutím jsem došel k tomu místu,« nahlédl pan Morden do lístku na stole a vytáhl kapesník, aby si utřel nos. »Ale není třeba mluvit dále,« pokračoval, »dokončím jen tím, že řeknu:

Že jsme vděčni, všichni vděčni z hlubokého srdce panu primářovi za tu velkou práci dvou desítek let, že jsme šťastni, že je u nás, že je náš, a že jsme hrdi na něho, na muže, jenž spojil v tak hluboce ušlechtilý celek dobrotu i velikost.

Přejeme mu dnes, v tak význačný den pro něho i pro nás, aby ještě jednou dvacet a pak ještě jednou dvacet let byl u nás a byl náš a aby po celou tu dobu šťasten byl a spokojen a zdráv, a potom ještě dlouho zdráv, k dobru trpícího lidstva. Ať žije!«

Hlučné volání a tleskot a do něho zazvonily připravené sklenky. Do základu duše pohnut poděkoval oslavenec, sotva mluvě pohnutím, a sbor zazpíval na ukončení ještě jeden krátký zpěv. Vzdálili se pak, kdo byli zváni pouze k slavnostnímu aktu, přišla k stolu paní primářová s dětmi, začala pak hostina.

Opravdu vybraná hostina a nákladná, jíž se účastnily přední osobnosti z Chicaga i odjinud. Veselí se brzy rozproudilo, teklo víno, přinášené v lahvích s nálepkami citrónových nebo malinových limonád. A byli všichni spokojeni, snad i primář, šťastný, že má tohle všechno za sebou. Radostně se díval po ženě a po Jendovi, tiskl k sobě Anenku, jež byla nejraději u tatíčka.

Nejbujněji bylo ovšem kolem Mordena. Gratulovali mu k jeho řeči, někteří však kousavě. Sorge se ho otázal: »Hrome, švakře, kdo pak ti to skládal? Pověz mi to, půjdu k němu, až budeš mít funus.«

Ale Morden se jen nafoukl:

»Koukali jste, co? Překvapím vás ještě.«

»Nepřijde-li na tě –,« nedokončil Sorge.

»Sorge!« vzkřikl Morden na něho, až se všichni obrátili k němu: »Dělej lepší vtipy aspoň dnes, nebo budeš do večera pít jen čistou vodu!«

»Od níž nás chraň Hospodin!« lekal se Sorge a dělal honem kříž.

A byl potom vskutku hodný až do konce hostiny.

Rozcházeli se, pan Morden tiskl znovu ruku primářovu, pravě:

»Jsme vám vskutku velmi vděčni, pane primáři, a přejeme vám všeho zdaru k další práci. Nebudete se však zlobit, firma dovolila si vám uchystati malý čestný dar.

Pan pokladník na vás čeká s šekem na Kontinentální banku, prosíme, abyste přijal tento výraz naší svrchované úcty.«

Paní primářová odešla již v společnosti známých, pan primář byl sám, když přijímal obálku od pokladníka, známého svou bezvýraznou tváří, jako kamennou. Nevyčetl tedy ani z jeho tváře odpověď na žhavou otázku, na které tolik záleželo:

»Mnoho? Nebo málo?«

Oblékal se do svrchníku, byl už sám. Neodolal, povytáhl z kapsy nezavřenou obálku a pootevřel ji, aby nahlédl na poukaz.

Viděl pouze část – ale hlava se mu zatočila, v očích zatmělo.

»Padesát –«

»Bože na nebesích, bylo by to možno? Takovéhle jmění?«

Čekal pět set, možná, říkal, ale nevěřil to, to jen Stone ho tak děsil.

V hloubi duše věřil, že to bude víc, tisíc, nebo nad to. Byl připraven, že poukaz začne slovem: Pět – a že bude záležet, zda set, či tisíc. Ale nemohlo být jinak, tisíc – tisíc čekal, tisíc nebo pět tisíc.

A zatím – padesát.

Ne, není možná! Ovšem, pan Morden mluvil o tom, že Pátek mu ušetří snad desetitisíce dolarů za rok, je u něho dvacet let – tak snad došel k téhle číslici!

Nemohl odolat, pootevřel obálku, byl už venku, rozhlédl se, neviděl ho nikdo. – Znovu se podíval do obálky, teď bude viděti číslici. A vskutku –

50.

Tak to začíná, a za tím tečka, tisícová. Tři nuly pak budou na druhé straně složeného šeku.

Bože, jaké štěstí. Šílený rej letí hlavou primářovou. Co jsou šaty pro ženu a dětí! Domeček si postaví, a pěkný, se zahrádkou, a auto nové koupí, pěkné, nejnovější typ. A zbytek uloží –, to věno pro Anenku! Jenda vystuduje hravě –

»Ale Stone!« napadlo mu.

»Ano, půjčím! Pár desítek tisíců by potřeboval, říkal, vydělal by, všechno splatil, ano, dá mu je, je přece bratranec!«

Doktor Pátek nemohl jít domů. V tomto stavu nemohl.

Zahnul na nábřeží, tam bylo tišeji. Čerstvý, chladný vzduch jej ovanul a upokojil. Primář kráčel po nábřeží, jeho zraky těkaly po širé hladině, jež byly klidnější, ale neviděly nic, ni vodní hladiny, modré nebe nad ní a stráně, jež počínaly žloutnouti zlatem zralých pšenic za jezerem.

»Padesát tisíc!« letělo mu znovu hlavou. A srdce jihlo a v něm se rodila teplá myšlenka, tak blaživá:

Jest přece uznán! Jsou dobří lidé na světě!

Nedalo mu, rozhlédl se, nikdo si ho nevšímal. Pan primář vyňal obálku a vytáhl z ní šek a otevřel jej.

Přidušený výkřik zazněl, svět se zatočil a kamsi propadl.

Úder do hlavy a surový stisk srdce, ledový.

Bez dechu stál primář, visel na zábradlí, třásl se –

A třeštil oči na papír, a viděl číslici a kus dál písmena:

50 – –

padesát. – –

VI.

Prostá dělnická světnička v ulici Rusellově. Čistá podlaha, bíle pokrytý stolek, nádobí u plotny se leskne a svítí.

Záclonky v oknech, v nichž dokvétají růžové a rudé pelargonie.

Stará Amalfíová dovařuje oběd. Podívala se na hodiny, jest už po dvanácté, budou tady každým okamžikem. Honem rovná znovu na stolečku talíře a vidličky a lžíce a zase vyhlédá oknem, brzy-li již přijdou její strávníci. A pak vrací se k plotně, zamíchá opětně polévkou, ochutná, zda-li je dobře osolena, a pohne vařečkou na pekáči, na němž na snědení čeká oslnivě bílá kaše z rýže.

A již stín se mihl před okénkem, druhý. Vrzly dveře, dva hlasy, mužský a ženský kohosi pozdravují, kdosi odpovídá. Zvuky kroků, otevrou se dveře, Něta vchází do kuchyňky. Za ní Skála, štíhlý mladý muž, ušlechtilé tváře, rázné, sebevědomé.

»Dobré poledne, má zlatá mami!« volá Něta na matku a podává jí ruku, tisknouc druhou její rameno. A pak vrací se ke Skálovi, jásavě se vrhá k němu,

objímá ho, a když skloní hlavu k ní, líbá ho divoce na rty, na obličej.

»Karle! Drahý Karle!« volá Něta a tiskne se do náručí Skálova.

»Nětuško, má milá! Sladká!« odpovídá Skála a stejně vřele k sobě tiskne drobné tílko dívčino.

»Ale, ale, děti! Co pak je to?« dobrácky se diví stará Amalfiová. »Jdete spolu čtvrt hodiny z továrny a teď tady takovéhle vítání.« usmívá se matka zářic štěstím.

»Ale, mami,« směje se jí Něta, upravujíc rozcuchaný účes. »Jdeme spolu, pravda, z továrny, ale líbat se přec nemůžeme na ulici!«

»A jindy snad ano?« ptá se s mírným pousmáním stará matka. »Protože vždy jindy přicházíte zcela rozumně, až dnes –«

»Tak vám to tedy povím, mami,« směje se malá Něta, tisknouc dosud ruku Skálovu. »Jindy zavřeme za sebou dveře do chodby a líbáme se chvilku na chodbě a pak přijdem, jak jste řekla, zcela rozumně. A dnes potkali jsme na chodbě sousedku ze zadu ze dvora a museli jsme rozumně jít po chodbě, tak jsme si to vynahradili. Je to tak, Karle?« obrátila svoje černé, jako studánka čisté oči ke Skálovi, blaženě se smějíc na něho.

»Ano, ano, mami, je to tak!« usmíval se Skála, podléhaje kouzlu rozjásané, smavé nálady své dívky.

»Tak dobře, dobře,« usmála se šťastně také matka, »ale nesnězte se navzájem a sedněte k obědu, sic mi všechno vystydne.«

A přinášela hrnec příjemně vonící polévky a blaženě se rozhlédla znovu po dvou mladých lidech, kteří hovoříce dále, vesele si usedali k prostřenému stolu.

Usmála se v duchu tomu, co jí řekla Něta jako přiznání. Bože, jak by nevěděla matka, že ty dvě velké děti nikdy nešly domů bez zastávky v chodbě? Slyšela

přec vrznout dveře domu, kroky, pak se dveře zavřely. A pak bylo ticho, často dlouho ticho, ale někdy zaslechla i šepot i zdušený smích. A pak teprve se rozbíhala Něta ke kuchyni a za několik okamžiků objevil se za ní ve dveřích i Skála. Dnes pak povšimla si matka dobře, že se s domovními dveřmi stejně otevřely také dveře nádvorní. A byla sama zvědava, jak to vše dopadne, viděla pak, jak.

Tiché štěstí se zračilo v ustarané tváři vetché matky, když sedala ke stolu vedle mladých lidí. Seděli vedle sebe a jedli, hovořili, ale nejvíc hovořily jejich oči, jež se nemohly odtrhnout od očí druhových, a jejich ruce, které opět a opět se shledávaly, k sobě vinuly a tiskly.

Milenci?

Milenci. A snoubenci.

Z Náchodska byl mistr Skála. Z malé vesničky za Dobrošovem. Chudá rodina a nad to otec brzy zemřel. V rodině byl bystrý, nadaný hoch, Karel. Ve škole byl první, daleko vynikal nad průměr. Učitel vždy mluvil o studiích, radil, sám se staral. Marně v chudém kraji.

Musil tedy Karel do továrny. Bývá už tak. Geniové přehazují hlínu, nebo krní němě u strojů. A idioti sedí na sametu a drží v rukou žezla. Ovšem, vždycky není toto pravidlem. Skála rozhodně však patřil jinam. Výše! Nedostal se tam však. Ale cítil křivdu a choval se podle toho.

I v továrně byl Skála dobrý pracovník. Byl všestranně dovedný, neobyčejně bystrý. Byl obzvláště pilný, práce byla jeho vášní. Byl přímý a rázný. Byl domýšlivý. A panovačný. Tragickou vinu máme všichni. Protože k pádu jsme určeni všichni.

Svůj první pád prodělal Skála v Náchodě. Byl přední dělník, ale nad sebou měl mistra. Dobrého, mírného člověka. Dvakráte se nepohodli. A po dvakrát se ukázalo, že měl pravdu mistr. To Skála těžce nesl.

Pokaždé sehrál výstup. Mistr mlčel poprvé i podruhé, byl rozvážný člověk. Ale podruhé se přece usmál. A to Skálu dopálilo. Rozčílil se, prudkým, nepěkným způsobem zaútočil na mistra.

Náhodou vše nepozorován vyslechl ředitel továrny, člověk, který přísně hleděl pořádku, snad až bezohledně. Nemohlo se státi nic jiného, než že Skála dostal výpověď. Odcházel uražen a v přesvědčení, že mu bylo zase ukřivděno. Zkoušel dostati místo jinde, ve Skalici, ve Dvoře. Ale byla zrovna krise v textilním průmyslu. A snad i předcházela Skálu pověst o jeho výbušnosti. Nemohl tedy místa sehnati, buď mu přímo odřekli, nebo ho vyhýbavě odkazovali na pozdější dobu.

To ho dohřálo. On, takový dělník! Skála! Sebral se a odjel do Ameriky.

Přijel si pro trpké poučení. Zde o něho teprv nikdo nestál. A nebylo vůbec ani zdání, aby dostal místo jako odborný pracovník. Musil začíti vším jiným, vzíti práci nejnižšího druhu, jen aby uchoval pouhé živobytí. Tak prošel vším možným, nežli mu zasvitlo štěstí. Ale pak byl úspěch jeho dokonalý, uchytil se u Rohozů. Uplatnil se brzy, postupoval, stal se mistrem. Dobře se mu vedlo, byl ceněn a vážen.

Ale pohoda mu zřejmě nesvědčila. Jeho povaha se nezměnila. Nebyl stále spokojen, všeho se mu zdálo málo. A z nenadání znovu docházelo k menším neshodám. Skála byl zas často na skoku. Nešťastná povaha, jež musila dojíti trestu.

Konečně vše spělo k rozhodnutí, asi před půl rokem, prostřed minulé zimy, byl už Skála rozhodnut a byl by od Rohozů odešel, kdyby –

Za pěkného chladného večera bloudil Skála po břehu jezera Michiganského, po Duhovém nábřeží. Chodil tudy rád, líbila se mu rozlehlá volná plocha, výhled do daleka a dlouhý pruh světel, který nad

jezerem svítil do noci, ukončen skvělými obrysy zářících mrakodrapů v Loopu a na Oak streetu, vedle nichž za letních večerů hořela do jezera vybíhající řada světel na Municipal Pieru, přístavišti.

Tak i ten večer vylákal Skálu, jenž s rozšířenou hrudí dýchal svěží večerní vzduch nad jezerem, nad jehož zamrzlou a zasněženou, nekonečnou hladinou v daleku vycházel velký rudý měsíc uprostřed jemně ozářených beránků.

Tu se mihla před očima mladého muže postavička. Útlá dívka, v prostém kožíšku, až po bradu upjatém, čiperně cupitala sněhem, který v řídké vrstvě pokryl chodníky i dlažby ulic s příchodem večera. Mladé děvčátko to bylo, zřejmě. Mimoděk se Skála ohlédl a pak se obrátil a kráčel za půvabným zjevem.

Půvabným? Jistě. Skála se nemýlil. Dle jeho přesvědčení se nemýlil nikdy. Ale tentokráte se nemýlil opravdu. Přesvědčil se, když se dívka trochu poohlédla po jezeru a záře stoupající luny padla v její obličej. Obrátila se však zase a ničeho si nevšímajíc ubíhala drobnými, ale rychlými krůčky dále vpřed.

Tu se ozval zpěv někde vpředu a z postranní ulice vyšel mladík. Spatřiv zdálí dívku, přešel jízdní dráhu a zamířil k ní. Vkročil jí do cesty se slovy:

»Aj, panenka krásná! Smím ji doprovodít?«

»Ne, prosím vás, chci jít sama,« zaznělo tak čistě, jemně a hezky z úst dívčiných. A mladík zůstal státi zaražen na nábřeží, snad s otevřenými ústy. Nešel dál. Skála však se dále bral svou cestou za dívčinou, s podivem i s úctou. Ohlédla se po maličké chvíli, viděla, že mladík nejde za ní, bylo vidět ulehčení v její tváři. Ale viděla i Skálu, šla však dále.

Skála zrychlil krok. Při svých dlouhých nohách mohl býti jí v mžiku po boku. Ale přiblížil se jí jen a pak následoval za ní o několik kroků pozadu. Povšimla

si toho, ohlédla se, zdálo se, že úzkostněji. Ale Skála promluvil k ní vlídně:

»Nebojte se, slečno! Půjdu jen za vámi a budu vás chránit. Je už pozdě.«

»Děkuji vám,« odvětila dětským hláskem, zřejmě rozradostněným, a cupitala dále. Zahnula pak s nábřeží, zašla do postranní ulice, pak do druhé. A Skála stále za ní. A již byla u nízkého domku. Zastavila se a počkala, až i Skála přišel trochu blíž, pak zavolala:

»Děkuji vám, pane! Jste opravdu velmi hodný. Dobrou noc.«

Obrátila se a dveře vrzly, klaply. Zmizela.

Ale jak se obrátila ve dveřích, spatřil Skála znovu ve svitu lampy její jemnou, něžnou tvářinku, vroubenou černým, hustým vlasem, jenž hluboko padal nad bělounké její čílko.

Zamyšlen se vracel. Šel zas po nábřeží, dlouho chodil a díval se do měsíce, do hvězd, do dalekých světel nad jezerem. Stále viděl onu něžnou, mladou dívčí tvář. Viděl ji, když přišel do úzkého svého pokojíka, i když uzavíral oči ke spánku. A věřili byste, že se mu o ní také v noci zdálo?

Druhého dne Skála vstal a cosi teplého hřálo v jeho duši. Ale zdusila to vzpomínka na neshody v továrně. Zachmuřen šel k továrně a když odpískalo, vkročil do pracovní síně.

Zarazil se, protřel oči, zdali nesní. Bylo to možné?

Vskutku, u jednoho stroje stojí děvče, drobná něžná postavička. A ta tvář! Její milá, sladká tvář!

Skála prošel mimo, nevšimla si ho však, zabrána jsouc v práci. Vždyť tu byla první den, musila se osvědčit a ukázat, že umí pracovat a že pracovat chce. Až o přestávce o desáté hodině pozdvihla hlavu. Zahlédla ho, poznala v něm muže včerejšího večera.

Usmála se. Ale hned zas hleděla si svého, jako by ho nikdy byla neviděla.

To se Skálový velice zamlouvalo. »Jak divné to děvče!« myslil si. Nedalo mu, šel se podívati do kanceláře na jméno nové dělnice. »Něta Amalfi,« tam stálo na přijímacím lístku.

»Něta Amalfi!« opakoval si s divným citem v srdci Skála. »Italka,« dodal. A šel po své práci. Ale divné bylo, Skála si toho ovšem neuvědomil, že zdálo se mu nyní u Rohozů všechno hezčí. Práce bavila ho víc než dříve, spěchal do ní a těšil se na její začátek. Bylo mu skoro teskno, když se práce skončila. Neměl také nyní sporů, všechny přešly. Na úmysl, od Rohozů odejíti, ani nevzpomněl.

Duši jeho počínala plnit malá, něžná Něta. Nemohl si pomoci, jeho oči mimovolně se tak často obracely k místu, na němž byla Něta. K stroji, u něhož se míhala a na svou práci vždycky usmívala malá Něta Amalfiová. Leckdy promluvil s ní, ale vždycky o práci. Poradil jí, pomohl. To byl jeho úkol, od toho byl mistrem. Ale jeho výklad Nětě byl vždy mnohem vřelejší a teplejší než u ostatních žen a děvčat.

A byly také jiné hezké dívky v jeho oddělení. Také mu jednou přišla na mysl taková myšlenka, patrně, když v podvědomí se mu vynořila otázka, proč se tak rád zabývá tou malou Italkou. Ale řekl si hned na to bez rozpaků: »Ne, hezčí tu není.« A pak si řekl zcela určitě:

»Ano, Něta Amalfiová je pouze jedna.«

Brzy na to se pak stalo, že mistr Skála jednoho dne na konci zimy – a nijak krásného – se po ukončení práce neodebral do své jídelny – byl tu v Americe a v Chicagu zcela sám – nýbrž že šel za Nětou. Ničeho si nevšímajíc, o něm nevědouc, cupitala po blátivém chodníku, na kterém se v matném slunci rozpouštěl as před hodinou napadaný sníh, snad poslední.

Měla se však malá Něta ohlédnout, bylo by jí stálo za to vidět rozšířený Skálův obličej, když na domku, ve kterém ji nyní viděl mizet podruhé, zahlédl vývěsku na ušpiněném, žlutém papíře: »Room for Rent – Byt k pronajmutí«.

Skála se hned vrátil. Hned druhý den si vzal na hodinu dovolenou z práce a najmul si volný pokojík. A den na to se divila zase malá Něta, když jdouc do továrny otevřela dveře kuchyňky, v níž nuzně bydlila se svojí starou matkou: Přes chodbičku se otevřely dveře pokojíku, dosud dlouho prázdného, a z nich vyšel její mistr Skála.

Její mistr?

Ach, Bože, dávno její, celý její, její touha, skrytá, dušená v tom malém, nepokojném, vřelém srdéčku!

Nač dlouze vyprávěti dále? Seznámili se ještě blíže. Chodili spolu do továrny a z továrny. A Skála požádal hned Nětu o dovolení, aby směl navštívit její matku. Přišel, vřele vítán, do chudobné místnůstky. Rozhovořili se, a mistr Skála zvěděl její osudy.

Z Kampánie byla, z Grazzanise. Z otce a matky a z ní sestávala její rodina. Ostatní, bratři, všichni pomřeli. Na statku bohatého pána pracovali Amalfi se ženou a s dcerou. Na velkostatku. Veliké lány úrodné půdy se táhly od Grazzanise k Arnone podél Volturna, bohatou úrodu dávaly. V řadách stály vysoké broskvoně a na nich zrálo vzácné ovoce, réva se vinula po jejich kmenech, v guirlandách visela od stromu k stromu. A v brázdách dole zrála pšenice, fazole, saláty, bohatý květák, třikráte rodila žírná, teplá země do roka.

Pán statku byl daleko. V Neapoli, v Nizze, v Monte Carlu ubíjel výnosy svých statků, jichž leckdy léta neviděl, mozoly rabů, jichž neznal. Ale dělil se o ně se svými správci; což věděl otrok Amalfi, pro koho pracuje více, pro pána či pro správce?

Ale něco pochopil moc dobře starý táta, když se z drobounkého žabce Něty počala klubati milá, hezká dívčina. Viděl, že pan správce by chtěl více, než mozoly jeho práce. Znal dobře správce, byl mizerný člověk. Měl mnoho obětí na svědomí a byly to vesměs ubožačky z chudých rodin dělnických. Proto hlídal starý Amalfi svou malou Nětu úzkostlivě.

Správec viděl, že musí jít přímo. Šel. A přišel jednat s otcem o dceru. Jako o kus dobytka. Starý Amalfi se chvěl a jeho oči jiskřily a tváře hořely. Mlčel. Správec naléhal na odpověď. Dostal ji, ránu do tváře.

Podivný byl člověk starý Amalfi. Projevil své mínění a šel. Stěhování bylo velmi snadné, neměli nic, sotva sehnali na cestu. Nasedli v Neapoli v přístavě do dlouhé, štíhlé lodi, na jejím štítě byla zlatá písmena na černém poli: Ciconia, tam stálo.

Umístili je nuzně v podpalubí. A s večerem ozvala se ryčná siréna, zahučely stroje, jejichž komíny již dávno valily černé mraky dýmu, zařinčely řetězy kotev a zarachotil můstek, který vytáhli. Pak se roztočil šroub a voda zašplouchala. Pomalu se rozbíhala velká, mohutná loď, proplula mezi oběma majáky, projela zálivem, minula Capri a zamířila k Gibraltaru. A od něho se směle dala do vln oceánu.

Starý Amalfi byl poctivý člověk. A čekala ho odměna.

Na výších Bermud chytla Cíconií strašná bouře. Loď se kymácela jako skořápka, hrozné vlny se přelévaly přes lodní palubu, stěžně praskaly a šroub se zlomil. Hříčkou vln se stala loď ve chvíli, kdy bouře přestávala.

Naložili do zbylých člunů ženy a děti. Muže a posádku, pokud nebyla nutná k řízení záchranných člunů, ponechali na lodi. Čluny odrazily. Ale tu se ukázalo, že loď utrpěla trhlinu. Potápěla se a potopila. Žena a dcera v zoufalém nářku ani nezahlédly postavu

manžela a otce v hrozné změti, odsouzené k smrti na palubě klesající lodi.

Později se dostavila na místo katastrofy loď a zachránila trosečníky z člunů. Něta s matkou se dostaly na americkou půdu, zakotvily v Chicagu. Něta pracovala na několika místech, až se jí podařilo dostati se do továrny pana Rohoze.

To byly osudy malé Něty Amalfiové. S pohnutím je slyšel mistr Skála. Dojat tiskl ručku dívčinu i stařenčínu a pravil:

»Zkusíly jste, zkusila's i ty, má malá Něto! Ale zapomeň již na vše a děkuj Bohu, že jsi nezhynula v širém oceánu!«

Ozvěna to byla? Či co jako by opakovalo jen poslední jeho slova:

»– že jsi nezhynula v širém oceánu!«

VII.

Sklíčen, ne-li přímo zdrcen, se vracel primář Pátek k domovu. Když opět a opět pohlédl na nešťastný Mordenův šek a zjistil, jak daleko je skutečnost od jeho prvního snu, palčivá trpkost mu zalila duši.

Takovýhle »čestný dar«! Od firmy, jejíž jmění obsahuje nespočetné miliony! A za práci plných dvaceti let! Čestné uznání! A při tom pan Morden je si vědom služeb, které firmě primář koná. Vypočetl přece sám, co primář firmě ušetřil svou zvláštní pečlivostí. Desetitisíce dolarů snad za rok. A stejný nebo větší obnos ušetřilo dělnictvo.

Ovšem, hlavní je prospěch firmy. A ten je nesporně velký a zásluhu o to jistě Pátek má. Vždyť i na jeho popud bylo zřízeno soukromé oddělení pro nemocné mimo závod a skvěle se mu daří. Co práce mu primář

věnuje, jak obětavě o všechno se stará, na vše dohlíží! I nad povinnost, jež by mu příslušela jako primáři.

A za to všechno tohle? Čestný dar ve výši – padesáti dolarů!

Měl tedy pravdu Stone. A jak se mýlil primář! Ne, není uznání. A bylo omylem, když vděčně si říkal, že jsou přece dobří lidé na světě.

A primářovy sny! Dětinské sny! Jak si maloval, že si zařídí budoucnost! Už viděl štěstí ženy, dětí. Viděl nový, pěkný domov, děti viděl v krásném postavení. I Stonovi chtěl pomáhati, desetitisíce mu chtěl půjčovati, bloud!

»Ani ženu za to neošatíš,« povídal Stone. A měl pravdu. Co má počíti s tím obnosem, jejž dostal? Není k smíchu? Je ho vůbec důstojno jej přijmouti? Aspoň tři sta dolarů kdyby to bylo, které žena vypočetla na šaty! Je jich stejně třeba! Kde je vezme, když jeho plat sotva stačí na živobytí? A co řekne žena, až se dozví pravdy?

Vlna studu, smíšeného s lítostí, zalévala žlučí srdce lékařovo. Ano, stydět, styděti se musí, že je takhle oceněna jeho práce, trvající plných dvacet let. Je to ponížení, pro něho i pro stav, k němuž patří.

Ovšem, co jsou platný tyto úvahy? Důležitější je, co má nyní počíti. A rozhodnout se musí ihned, neboť musí přece doma říci, co a jak. Těší se přec všichni, žena, děti! A co má on? Přiznati se? A vrátiti částku, jež je urážkou? Nebo mlčet, zapřít?

Až příliš brzy se octl primář u svého bytu v Mackinaw Avenui. Zarazil se, když to viděl. Uvědomil si, že nechtěl ještě jíti domů, že jít nemůže. Musí přece míti rozhodnutí, musí udělat si jasno, sám u sebe, co podniknouti, jak se zachovat.

Ale, běda – tu jde žena s dětmi, jdou mu naproti! S radostnými úsměvy mu letí dětí vstříc, šťastná žena

zdaleka mu kyne. A již děti tisknou jeho ruce, obskakují ho a žena, když došla, praví:

»Táto zlatý, vždy jsme si tě vážili až z nejhlubšího srdce, ale teprve dnes poznáváme, jak jsi velký muž a slavný. Jak o tobě pěkně mluvili, jak tě velebili! Táto, zlatý táto!« A slzy jí stály v očích při těch slovech.

»Táta! Táta náš!« lísala se Anenka jak malé kotě k otci, chytajíc se levé jeho ruky. A Jenda vážně se mu zavěšoval do pravého ramene.

S teplou radostí a opravdovým pohnutím poslouchal doktor Pátek projevy oddanosti a úcty svých nejbližších. A s nadlidským přemáháním se nutil do veselí, nebo aspoň do jeho zdání. Něco jako modlitba prolétlo jeho duší, zatím co mluvila jeho žena, modlitba za posilu, aby na něm jeho milí neviděli jeho sklíčenosti, jeho zmatku.

Snad se mu to podařilo, aspoň trochu, Šťastná myšlenka mu napadla:

»Jsem už znaven,« řekl, »hrozně znaven.«

»Věřím,« řekla paní Zdena starostlivě se naň dívajíc, »nejsi na 1o zvyklý. Pojď, půjdeš si odpočinouti!«

Vedli si ho, šťastni, žvatlajíce vesele. Primář musil s nimi. Musil, rozpačitý, nejistý, s duší plnou trpkosti a zmatku. A tu na schodech, když děti popoběhly, padla na primáře hrozná otázka. Otázka, před kterou se třásl od setkání s rodinou:

»A dopadlo to?« tázala se paní Zdena.

Rozuměli si až příliš dobře, oč jde. Před očima lékařovýma se udělaly mžitky a zábradlí podél schodů divně zatančilo. Bože, co má říci? Podíval se na ženu a viděl její rozzářený obličej, radostné očekávání se zračilo v jejích očích.

»Jak to dopadlo?« řekl bezbarvě, hledě otázkou tou nabýt času k rozmyšlení. Ale marně, v hlavě hučelo a bolelo a byla prázdná. Nic mu nenapadlo chytrého.

»Tři, čtyři, pět?« se smíchem se ptala paní Zdena, žertujíc, ale napjata zvědavostí.

S primářem se znova všechno zatočilo. Ale slyšel číslo.

A tu náhle, dříve než si mohl rozvážiti následky, řekl primář hlasem nepřirozeně klidným:

»Nu, pět set.« Hned v něm hrklo. Kde je vezme? Čtyřistapadesát dolarů! Jakživ je snad neměl v ruce najednou, starou fordku splácel několik let po desítkách. A teď – čtyřistapadesát dolarů.

»Tedy pět set?« znělo vedle něho.

Trhl sebou. Ovšem, to mluvila žena. Zklamání i spokojenost slyšel v těch třech slovech. Ovšem, vždyť to mohlo býti více, a také mělo, nežli pět set dolarů. Také to však mohlo býti méně, jak je vidět!

»Tak přece něco!« jasnil se hlas vedle. »Pravda,« pokračoval, »mohl se ukázat lépe, zasloužil bys toho. Ale i tohle je pěkné,« počala paní Zdena utěšovati i sebe, i muže, který byl tak skoupý na slova. »Ošatíme se,« začala se zjevně radovati, »a ty, táto, s námi. Něco se dá už dělat, když je to pět set.«

»Pět set,« řekl primář po ní, ale skoro jako pro sebe.

Ale propast ještě hlubší se otevřela pod jeho nohama.

VIII.

Primář Pátek sedí u psacího stolu ve své kanceláři v Mordenově nemocnici. A před ním na stole leží šek. Nešťastný Mordenův šek.

50. – –

slovy padesát – –

Kolikrát jeho myšlenky se obrátily, sem i tam, tam i sem. Všelijaké, podivné i hrozné. A mezi nimi jedna,

při níž primář, když mu šlehla mozkem, vyskočil a chytil se za hlavu a jako šílenec se rozeběhl po pokojí.

Vrátil se hned ke stolu, poznovu pohleděl na šek. Jeho vytřeštěné oči lpěly na tečce za číslicí 50 a na dvou čárkách, které byly za tou tečkou a pak dole za slovíčkem padesát. A zase běžel od stolu, jako kdyby chtěl utéci – od čeho? Od nešťastného šeku, nebo od myšlenky, která proletěla hlavou?

Ale je možno uprchnouti něčemu, co nosíme si s sebou v hlavě? A je možno v mysli udusiti něco, co nás bolí nebo děsí? Čím to více potlačuješ, tím to živíš víc. Jako trn když mačkáš, který uvázl ti v mase.

Ale nyní jest již Pátek rozhodnut. Ano – tak! Nepoužije těch peněz! Nevrátí šek, bylo by přec nezdvořilé, nejapné říci: »Dal’s mi málo, nech si to.« Ale nevyzdvihne peněz na šek, však si všimnou. Aspoň účetní to bude vědět, upozorní Mordena. A pak se ho budou ptáti. A je jiná, když jsem tázán. Tu již mohu říci: »Pane, nesouhlasím! Děkuji!«

Což to stojí za to? Aby mohli říci, že mi dali »čestný dar«? Mizerných padesát dolarů! To dát muži jeho významu?

Zalekl se, takhle přece hovořil Stone včera, ovšem mluvil o pěti stech dolarů, a ne o padesátce.

»Bídné padesátce!«

Ale – zarazil se – žena, děti? Těší se už na šaty, jichž tolik potřebují? Co tu bylo radostí, když slyšely od matky, že zítra nebo pozítří si půjdou vybrat pěkné šaty, trvanlivé, ale vkusné. »Ať to máte jednou pěkné, děti!« rozradostněna jim řekla paní Zdena. »A ať máte také něco z tatíčkovy slávy!«

»Z tatíčkovy slávy!« hučelo zmučenou hlavou nešťastného muže.

Vskutku zmučenou. Dnem i nocí, v každé chvíli přemýšlel jen o otázce, jak se dostat z kličky, do které se zapletl. Doktor Pátek byl muž velmi svědomitý. Jeho

práce v nemocnici zabrala vždy jeho mysl docela. Když konal prohlídky nemocných, když vyšetřoval choré, operoval, samozřejmě celá jeho bytost byla vždycky plně věnována jeho úkolu.

Dříve. Ale primář strnul, když si uvědomil, že teď v nejvážnějších chvílích najednou mu bleskne hlavou vzpomínka na šek, že okolí mizí v mlze a v ní se mu noří číslo – 50. – – a slovo – padesát – –, že jím zachvěje strach, co bude jen dál – To bývá i ve chvílích, kdy život závisí od nejmenšího zachvění. Což jindy? Na jiného primář nemyslil, o ničem jiném nerozvažoval, i jeho sny se otáčely pouze kolem otázky, kde vezme čtyřistapadesát dolarů, na které čeká jeho rodina.

Nebylo však východiska, nikde nesvitla mu naděje.

»Aspoň na čas,« vzdychal, »na několik dní, či neděl kdybych mohl něco sehnati! Snad by se už něco našlo, později!« Nenápadně začal včera hovořiti se Stonem. Ptal se ho, jak on si stojí. Stone neporozuměl, kam primář míří, nemohlo mu také ani napadnouti, že by byl primář v nesnázích. Stone myslil, že má primář účast s jeho postavením a dle toho odpověděl:

»Milý doktore, jsem v tom výborně! Jsem sice živ, ale nezbude mi na víc ani cent. To by nevadilo, kdybych peněz nepotřeboval. Ale vidím stále jasněji, že kdybych se dostal aspoň trochu k penězům, že bych se mohl vyšinouti vysoko, snad výše, než jsem stál, když stál jsem nejvýše.«

»Jen peníze mít! Peníze! Ach, bratranče, je hrozný stav, ve kterém jsem!« naříkal si Stone.

»A nelze sehnat půjčku?« přešel primář pln soucitu k věci bratrancově, zapomínaje hned na sebe. »Vždyť přece lidé půjčí –,« mínil.

»Půjčí!« trpce se smál Stone. »Starý Samuel a pár set pouze, ovšem na lichvářské úroky. Ale větší a solidní půjčku? K té musí být podklad, musí tu už něco

být, musí se jít k bance a ta musí vidět podmínky, naději na úspěch. Jinak –« mávl Stone rukou, »všechno nadarmo!«

Tím skončili hovor, Stone odešel a primář zas byl sám a bez pomoci vydán temným úvahám. Probděl noc, jak ve snách pracoval dnes v nemocnici, jako stroj. Pak se uchýlil do svojí kanceláře, aby dále bojoval a rval se s příšerami, na které byl sláb.

Jedna vstala náhle proti němu v celé hrůze. Slyšeli jsme už – to když Mordenův šek před očima jeho najednou se proměnil a čárky za číslicemi dostaly jinou, zcela jinou podobu –

Jako fúriemi štván pobíhal primář komnatou, dlaněmi tiskna hlavu, aby se mu nerozskočila. Pak sedl, těžce oddychuje, zakryl oči rukama. V té chvíli se v duši jeho ustálilo přesvědčení, že je možné jediné, nechati šek šekem, uzavřít jej, pomoci si jinak, jakkoli.

V uších mu zazvonila slova, která včera slyšel od Stona:

»Půjčí starý Samuel –« A jak toto v duši jeho vyvstalo, objevila se hned v mysli jeho žena, slyšel slova, která říkala dnes ráno, když odcházel z domova:

»Trvá to už dlouho, muži! Děti se už tolik těší a je čas. Přines to už, anebo mi dej ten šek, dojdu do banky a peníze přinesu.«

»Dej mi šek,« zas letí hlavou primářovou.

A za tím: »Půjčí starý Samuel –«

Primář chopil šek a uschoval jej do zásuvky stolu. Zavřel, stáhl klíč a uchopiv se klobouku, vyběhl ze své kanceláře. Za čtvrt hodiny jej vítal ve svém vetešnickém krámu zchytrale podlízavým a přeochotným způsobem žid Samuel.

Po celém světě jsou Samuelové. Jsou židi většinou, ale ne vždy. Ale jsou všichni stejní. Jsou staří, plešatí a na kmitavých ostrých očích mají velká skla. Povahy jsou zvláštní. Zaplétati umějí jak pavouci, krev píti

jako lasičky. Jsou mazanější nežli lišky, krutější než tygři. Studu mají méně nežli opice. A něco nemají vůbec: Srdce.

Dobrého dne úlisně přál starý Samuel, když doktor Pátek vstoupil do krámku.

A hned, čeho prý si přeje vzácný pan primář? Velká čest pro starého Samuela, že takový pán – Samuel rád poslouží, vše opatří, kdyby snad neměl.

S ruměncem hanby vykoktal primář, že jde prosit o půjčku.

»Ale, bože, phůjčku! Takový pán! Milerád!« Samuel zná pana primáře, to se rozumí, že vyhoví a milerád. »Jen račte říci, pane primář, kolik si pán přeje, rád udělám, milerád. A kulantně, jako vždycky, vždyť jsem Samuel –«

»Pár set pouze,« zněla v uších primářových slova Stonova. »A na lichvářský úrok,« ozvalo se kdesi zdola, zhluboka a výstražně.

»Asi tři sta, pane Samueli,« šeptal skoro primář.

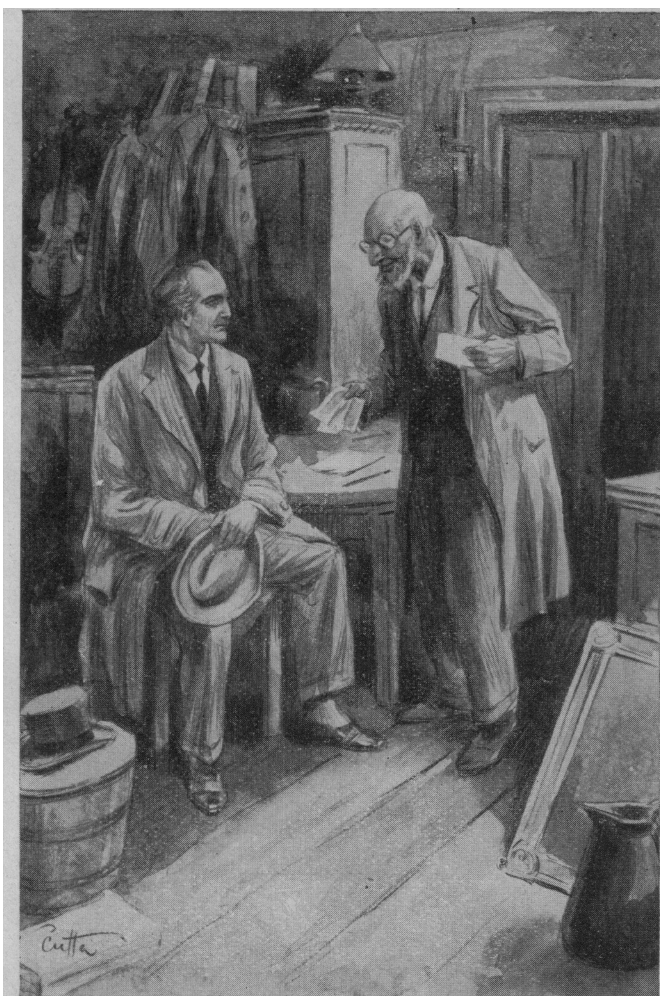
Starý schladl. Ruce zdvihl nad hlavu.

»Hospodine! Velký bože!« zaječel a oči nad skla obrátil. »Tři sta!« vzkřikl. »Tři sta dolarů!« Jak byl primář rád, že neřekl celých pět set! Ale jak se vůbec zastyděl, že vkročil k onomu člověku! Rozuměl mu, chápal jeho vyděračskou snahu. Ale bylo pozdě couvati.

»Hospodine!« řekl ještě jednou Samuel. »Tři sta – to je celé jmění!«

»Ale pan primář je dobrý za ně,« pokračoval mírněji, »rád vyjdu vstříc, jak mohu. Kdy pak by pan primář potřeboval?* zeptal se.

»Inu, ihned,« tonul primář v rozpacích, »potřebuji opravdu.«

„Tři sta, velký peníz! Velký peníz!“ pokyvoval lysou hlavou. (Str. 72.)

»Ihned, ihned,« rozvažoval starý a drbal se za uchem, až brejle na nose mu skákaly. »Nu, podívám se, podíváme. Seženu-li tolik, je to peněz moc! Peněz moc!« opakoval. »Račte se však posaditi, pane primáři, než přiběhnu.«

Primář těžce sedl na podanou židli. Otřel oči, když Samuel odešel, ale marně se rozhlížel šerým, zasmušilým krámkem, plným zaprášených, různobarevných veteší. Viděl pouze směs, jak rozmazaný obraz, v hlavě vířilo a zdálo se mu, že vše pod ním mizí a že padá. Na nic nemyslil, žádná určitá myšlenka se mu v hlavě neutvořila, jen cítil, že kamsi vlezl, a tušil budoucí zlo a útrapy –

Po dlouhé chvíli navracel se Samuel.

»Tři sta, velký peníz! Velký peníz!« pokyvoval lysou hlavou. »Ale panu primářovi milerád. Vždy milerád!«

»Zde, prosím,« vypočítával peníze, »zde jedno sto – a druhé – a třetí! Tak, račte přepočítat, pane primáři! A tady lísteček bych prosil podepsat, jen jméno, stačí, tak – a tu jsou peníze.«

Chvějící se rukou podepsal primář chvatně lístek a stejně třesoucíma se rukama sahal po penězích. Zasunul je do tobolky a uložil do náprsní kapsy.

Měl se k odchodu.

»Ovšem, musím upozornit, pane primář,« zarazil ho starý, »je to na měsíc –«

»Na měsíc jen?« zarazil se Pátek.

»Ano, pane primář! Na delší čas nemohu, mám závazky. Moc závazků! Jinak milerád –«

»Na měsíc,« otřásl se doktor Pátek.

»Já pak přijdu sám,« řekl Samuel, »dovolím si navštívit a upozornit, milerád.«

»Prosím,« souhlasil primář stísněně. »Jen račte přijít!«

»Přijdu, přijdu, milerád,« ukláněl se Samuel.

Tu si doktor vzpomněl na něco.

»A úroky, pane Samueli,« otázal se s obavou.

»Je už vyřízeno,« usmíval se stařec zchytrale. »Neračte mít starostí, ty jsme přirazili, je to v tom,« nedbale ukázal Samuel na lístek, který primář podepsal.

Primář si teď uvědomil, že se ani nepodíval na lístek. Cosi nutilo ho, aby si dal lístek ukázat. Ale jeho ostýchavost byla větší. Obrátil se ke dveřím a Samuel jej ochotně provázel.

Děkoval zas primářovi za přízeň a za důvěru, sliboval, že poslouží vždy tak vzácnému pánu, aby přišel zas, že milerád –

Ani nevěděl jak, dostal se primář na ulici. Ovanul jej vítr, hlava se mu zatočila. Mimovolně sáhl na prsa, když přišel ve větší shluk lidí, aby zjistil, že tobolka je v bezpečí. Byla. Ale pod ní těžce bilo primářovo srdce.

Primářovi bylo nevolno. Neblažily peníze, jež nesl domů rodině. Cosi vyvstávalo v dáli při vzpomínce na ně, děsilo.

»Nevybral's šek celý?« tázala se rozechvěná, šťastná primářová, když jí manžel předal doma tři sta dolarů.

»Ne, jen ta tři sta,« těžce ze sebe vypravil primář.

»Máme tedy ještě dvě stě,« radovala se paní Zdena. »Přineseš je později, viď!« hladila muže po tvářích.

Ale primář musil usednouti. Propadal se kamsi –

»Ještě dvě stě,« zněla mu hlavou slova ženina.

»Na měsíc – pak přijdu sám,« ozýval se starý Samuel.

IX.

Příliš dlouho byl klid v duši Skálově? Či naopak starostí ho svíraly?

Obojí tu bylo. Láska k milé Nětě na čas vskutku uklidnila Skálu. Neměl smyslu pro rozmíšky, nestaral se ani, přelétlo-li něco tu a tam. Mysl jeho plně zaujala Něta. Ale Skála měl svou Nětu vskutku rád. Chtěl ji mít svou ženou, toužil založiti vlastní domácnost. S ní. S mílou, dobrou, něžnou Nětou.

Ale Něta byla chudá a chud byl i Skála. Oba měli ovšem plat, Skála dokonce velice slušný. Mohli býti živi spolu i bez práce Nětiny. A jistě by jim byla postačila

jednoduchá domácnost Nětiny matky. Co potřebuje opravdová láska?

Snad by to bylo šlo hladce u někoho jiného. Ne tak u Skály. Skála vždycky toužil vysoko. Byl by rád uvedl drahou ženu do nádhery. Věděl, že to nejde. Ale vést ji do chudoby, anebo ji nechat v bídné díře staré Amalfiové, toho Skála nedovedl. Ale kde vzíti na nový nábytek, na prádlo, šatstvo? Nebylo. I při pěkném platu Skála neměl úspor, nebyl u Rohozů dlouho a konečně pěknou řadu týdnů splácel všelijaké závazky, jež uvázly mu v době tísně.

Vše to nešlo Skálovi z myslí. A práce mu hořkla pod rukama. Pohled na Nětu mu neulevoval, spíš jitřil. A Něta? Nevědouc o Skálových starostech, pracovala vesele a točila se hbitě kolem stroje, zpívala si cestou do práce i z práce, zpívala si doma, stejně jako v továrně.

Skála cítil, že se jeho neklid vzmáhá. Uvědomoval si, že se musí ovládat. Ale kdyby nebyl – Skála! Jednoho dne, brzy po slavnosti k poctě primářově, procházel zas Skála přidělenou síní. Podíval se něžně na Nětu, pousmál se na ni. Odplatila se mu milým, láskyplným úsměvem, obrátila se však ihned k svému stavu. Skála přešel na druhou stranu síně. Bylo po ránu a poprvé procházel svou síň.

»Pane Skálo!« volala ho jedna z dělnic, zastavujíc stroj. »Motor nějak jiskří.«

U Rohozů každý stroj měl elektrický motor, síně pracovní tím byly volnější, odpadlo ohrožení zdraví pracujících nebezpečnými převodními řemeny a nebylo tak hlučno v síních pracovních. Na pohonné

síle se tím ovšem ušetřilo, poněvadž jí nehltily těžké převody.

»Spusťte zas stroj na plno!« odpověděl Skála dělnici.

Poslechla, a vskutku, motor jiskřil. Pod kartáčky nítily se zelenavé jiskřičky a ozýval se slabý praskot.

»Podívám se na to,« řekl tedy Skála. »Zastavte a pojďte, převedu vás k jinému stroji, je prázdný jeden na druhé straně síně. A zavoláme montéra.«

Ale tu se vyskytl správce oddělení a slyšel vše, oč běží. Podíval se na motor a sehnul se pod něj. »Zde je uvolněná svorka,« řekl, »podejte mi šroubovník, pane Skálo!«

Skála sáhl do skřínky u motoru, podal nástroj správci. A již správce vylézal zas ven, zarudlý v tváři. Ale zcela mírně řekl: »Spusťte nyní motor!«

Stalo se, hle, nejiskřil.

»Vidíte, že vězelo to v tom,« řekl správec. »Pro takovou maličkost by bylo zbytečno sem volat montéra,« dodal obyčejným hlasem.

»Však jsem ho ještě nezavolal,« rozježíl se Skála, dotčen slovy správcovými. »Řekl jsem přec, že se na to podívám.«

»Nu, dobrá,« mírnil ho správce. »Vždyť jsem vám nic tak moc neřekl.«

»Děláte mi výtky před dělnictvem!« ostře odpověděl Skála.

»No, no,« usmíval se ještě správce oddělení.

»Ano. Trvám na tom!« rozčilil se Skála.

»Ah, tak!« zchladl správec. »Nu, pak, prosím, promiňte!« řekl studeně, ale se zřejmým posměškem. A obrátil se k odchodu.

Skála prudce pokročil za ním. Správec se ohlédl, viděl jeho pohyb. Změřil si jej přísně od paty až k hlavě, pak se obrátil a beze slova odcházel.

Nespokojen, přímo rozladěn šel Skála domů toho poledne. Nadarmo ho chtěla Něta obveselit hovorem i slabým popěvováním, jí vlastním. Ptala se ho, zdali se mu něco stalo, popřel. Chtěla vědět, zda mu něco chybí, také popíral. I ztichla i Něta, jemně pouze tiskla rámě Skálovo. Tak se vraceli.

Když přišli do kuchyňky staré matky, obrátila se tato hned na Skálu: »Čeká na vás nějaký pán. Je ve vašem pokojíku.« Skála odešel hned do svého bytu. A udiveně se podíval na muže, jenž klidně seděl u stolku, při vstupu Skálově vstal a jako starý známý mu podával ruku.

»Čeho pak si přejete?« zeptal se Skála.

»Vás,« odvětil cizí muž klidně.

Přímá odpověď dobře působila na Skálu.

»Mne? Jak to?« otázal se udiven.

»Rádi bychom vás získali pro továrnu pana Mordena. Jsem Snobb, agent pana Mordena,« představil se cizinec. »A prosím, abyste mi dovolil jen několik slov,« dodal.

»Nejprve vezměte na vědomí,« pokračoval, když si Skála sedl proti němu, »že jsou nám dobře známy vaše neshody u firmy Rohozovy.«

»Jak to?«

»Dobře.«

»Jak to víte?«

»To je naše věc. Ale můžete z toho posouditi vliv naší firmy,« usmál se agent Mordenův.

»Žasnu,« prohlásil Skála.

»Užasnete ještě více, řeknu-li vám, že víme i o vaší dnešní potyčce se správcem oddělení.«

»To mne opravdu překvapuje,« přiznal Skála.

»Věřím,« řekl na to stručně Snobb. »Není vám asi známo,« dodal mírně, »že to patří skoro ke zvyklosti, býti zpraven o všem, co se děje u souseda. Sledovali jsme již na počátku zimy rozličná vaše nedorozumění

u Rohozů, známe také jejich příčinu. Ale to je jiná věc, po tom nám celkem nic není. Nás zajímá to, že podle toho nejste příliš upoután na firmu Rohozovu.«

»To právě nejsem,« přiznal Skála.

»A soudíme také, že vaše postavení u této firmy není nejpevnější. O dnešním vašem výstupu se správcem se mluvilo již v kanceláři,« dodal Snobb.

»V kanceláři?« zalekl se Skála.

»Ano,« prostě řekl Snobb.

»A vzhledem k tomu všemu,« pokračoval, »k vám přicházíme s nabídkou.«

»S jakou?«

»Již jsem řekl, abyste přešel k firmě Mordenově.«

»Důvod s vaší strany?«

»Potřebujeme vás, to je jednoduché,« pousmál se Snobb.

»K čemu?«

»Chceme zmodernisovati výrobu. Naše metody jsou zastaralé. Naše zařízení nevyhovuje už dávno. Naše transmisse jsou nebezpečné, máme úraz za úrazem. Zařízení Rohozů je modernější, postup pracovní je účelnější, kratší.«

»To je,« přiznal Skála.

»A to musí přestat,« řekl agent Mordenův. »Totiž to courání s prací u nás. Proto chceme pronikavou opravu. Zařídíme i motory k stavům, které se vám u Rohozů tolik osvědčily, třeba někdy jiskří,« pousmál se Snobb, ale zcela přátelsky.

Bylo to vůbec velmi milé jednání, Skála na ně nebyl zvyklý. Ale takhle si to asi nějak představoval, jak by si to přál. Agent rozhodně ho získával a získávala jej tím také Mordenova továrna.

»Na motory bych vám ovšem nebyl mnoho platen,« pousmál se, »jak se ukázalo.«

»Na ty také vezmeme si jiného,« oplácel úsměvem agent. »Hlavní bude přeměniti celou výrobu,

zjednodušit, zrychlit. K tomu bude třeba nových lidí, od nynějších změny čekat nelze. Vyměníme tedy mnohé, přibereme jiné. Ale to je, prosím, vážně upozornil, „přísně důvěrné.“«

»Samo sebou,« poznamenal Skála. »Chápu zcela, ale koho chcete propustiti, na příklad?«

»Ah, sám nevím dobře všechno, odpovídal agent lhostejně. »To je věc pana továrníka, nám se ukládají jen úlohy částečné. Ale zaslechl jsem, půjde Hartens –«

»Hartens,« zvolal Skála, »to jméno jsem slyšel. Zdálo se mi, že je dobrý odborník,« mínil.

»Nevím,« krčil agent rameny, »ale patrně se u nás neosvědčil. Byl správcem oddělení – počítáme s vámi za něho – až byste se zapracoval – časem –,« mluvil lhostejně.

Skálovi však zajiskřily oči. Správcem oddělení!

»Ale půjdou také jiní,« vykládal zas agent důvěrně. »A od vás, od Rohozů, zase půjdou lidé k nám, podivíte se, časem ovšem. – Nechceme nic nápadného.«

»Mnozí?« zvědavě se tázal Skála.

»Mnozí,« pousmál se agent. »Na příklad Rolle, váš známý, a jíní, mnozí. Ale o tom zatím nemluvme, jde nyní o záležitost vaši. Počítáme s vámi zcela určitě –«

»A podmínky?« ptal se Skála.

»Dostanete plat o plných padesát procent větší, nežli máte nyní, u Rohozů. Ovšem, prozatím. Postup další samozřejmý. Počítáme vůbec se zvýšením platů, ovšem, za předpokladu, že výnos podniku stoupne.«

»A kromě platu?« ptal se ještě Skála.

»Vše ostatní stejné, jako máte teď.«

»To by nebylo špatné,« rozvažoval Skála.

»Jistě,« povzbuzoval agent. »Je to skvělá nabídka.«

»Ale nejsem u Rohozů sám,« rozpačitě vzpomněl Skála.

»Ah, ta malá Italka,« pousmál se agent. »Nu, to se už dohodneme. Chcete ji vzít s sebou?«

»Ano, byl bych velmi rád.«

»Beze všeho, platí,« nabízel agent ruku Skálovi.

»A podmínky pro ni?« ptal se ještě Skála opatrně.

»Jako u Rohozů, není příčiny pro změnu,« pravil Snobb.

»Vím a souhlasím,« děl Skála.

»Tedy dojednáno, i pokud jde o vás,« vstával agent od stolu.

»Dovolte, já byl bych pro to. Ale rád bych ještě o tom zpravil svoji nevěstu,« v rozpacích mluvil Skála.

»Beze všeho, pane!« bodře řekl agent. »Nemůže být proti tomu ostatně –«

Ale byla. I Něta i její matka.

»K Mordenovým?« žasla paní Amalfiová. »Právě tam?«

»Ano, tam,« důrazně řekl Skála, překvapen a nemile dotčen odporem.

»A víte, co se vše vypráví o mladém panu Mordenovi?« úzkostně se ptala Amalfiová.

»Vím všechno,« řekl Skála. »Ale budu tam přece s sebou. A Něta je moje nevěsta. Kdo by se mohl opovážit se jí dotknout?«

»Oh, je možné všechno,« kroutila hlavou zkušená matka.

»To záleží také trochu od chování ženy,« tvrdě řekl Skála. »Která nechce, nestane se jí nic. A Nětě jsem řekl víckrát, že je mou a že ji chci mít nedotknutou!« dodal výhružně. »Ostatně není mladý Morden doma, kdo ví, kdy se vrátí?«

Matka Amalfiová jen znovu zavrtěla hlavou. Nerada se přela se svým příštím zetěm, znala ho už na tolik. Ale přec musila říci:

»Kdyby bylo po mém, dětí, nešli byste tam. Bála bych se –«

»A já se vskutku bojím. Hrozně bojím,« zašeptala Něta a vinula se k svému snoubenci. Vyprávějí děvčata –«

»Tlachy, přehnané!« důrazně řekl Skála. »Která stojí za něco, ohlídá se sama. Konečně tam Něta dlouho chodit nebude. Říkala jste, mami, že je Něta mladá, a že máme počkat ještě rok. Slibují mi u Mordenů krásný plat, Nětě takový, co brala dosud. Budeme šetřit, za rok uskládáme na nábytek, na výbavu. A pak půjde Něta odtud. Jaké pak strachy? Nebojím se ničeho.«

»Rozhodněte tedy sám!« smutně řekla matka Nětina.

»Už jsem rozhodl,« odpověděl Skála a odešel k agentovi. –

Týž den dal Skála s Nětou u Rohozů výpověď a pondělím příštího týdne nastoupili u Mordena.

X.

Primář doktor Pátek musil jíti ke Stonovi. Musil jít si pohovořit, ulehčit si aspoň trochu stísněnému srdci. A snad svěřit se a žádat o radu. Vždyť jeho postavení bylo hrozné, strašlivé!

Dva měsíce přešly od osudného dne, kdy vkročil do krámku plesnivého Samuela. Přinesl si odtud třista dolarů. Pouze na měsíc, jak řekl Samuel. A na úrok, o kterém se teprve měl přesvědčiti. Samuel se rozloučil s ním slibem, že, až bude splatný jeho dluh, dovolí si navštíviti jej a upozornit, milerád!

Sklíčen odevzdával primář paní Zdeně tři sta dolarů. Ale dozvěděl se, že chybí ještě dvě stě dolarů a ty že musí přinést. Netušila dobrá paní Zdena, jak rozdírá srdce milovaného manžela. A netušila nic,

když opětně a opět hlásila se, upozorňovala, nabízela, že věc vyřídí a šek že promění.

V hrozných útrapách tak primář prožil měsíc. Marně přemýšlel a pátral, jak opatřit scházejících dvě stě dolarů, ale také jak přijíti ke třem stům, pro které se jistě dochvilně dostaví starý Samuel.

Dostavil se také, milerád, a samá zdvořilost a samý úsměv, A požádal primáře o vyplacení – tří set padesáti dolarů.

»Tři sta padesát!« zhrozil se primář. »Tři sta jste mi přece půjčil!«

»Pravda, pravda,« usmíval se lichvář dobrácky, »ale pan primář nic nenamítal proti úroku.«

»Ale přece při deseti procentech by úrok dělal třicet dolarů za celý rok. A vy chcete padesát za jeden měsíc!«

»Chci jen, co pan primář sám mi podepsal,« namítl klidně a se stále příjemným úsměvem Samuel.

»Ale vždyť jsem ani nevěděl, co máte na tom lístku!« pokoušel primář se brániti.

»Snad by nechtěl někomu pan doktor dokazovat, že podepsal něco, čeho nečetl!« vysmál se mu lichvář do očí. »Takový pán, studovaný, zkušený!«

»Ale to je podvod!« vzkřikl primář zoufale.

»Půjdeme s tím tedy k šerifovi!« vyšklíbl se Samuel. »Ovšem, zví-li veřejnost, že náš pan doktor –«

»Ne, ne!« vzkřikl primář uděšen. »Zaplatím vám, zaplatím vám všecko!«

»No, to je řeč,« lahodil hned Samuel. »To je přece moudré! Však jsem věděl, takovýhle pán!«

»Tak, zde je, prosím, lístek,« ukazoval, »vydám vám jej, jak dostanu –«

»Rád bych, rád,« kroutil se primář, »ale poshovte mi, nemohu! Nemám –«

Samuel se drbal za ušima, obličej se protahoval.

»Inu, rád bych, milerád,« začal zas úlisným svým hlasem. »Ovšem, za týž úrok, samozřejmě – není důvodu, proč měnit podmínky.«

»Ovšem, ano,« přisvědčoval primář stísněn, nevěda, co činiti. »Ale –« chtěl něco říci, Samuel však nedbal toho obratu.

»Musí mi pan primář ovšem potvrditi, že souhlasí s prodloužením za týž úrok, jako dřív,« přetrhl primářovu řeč a rozmluvil se sám, »a rád bych viděl, až si přijdu pro peníze za měsíc, aby pan primář měl svůj dluh připravený a nezacházel se mnou jako se zločincem!«

Slova poslední již zněla výhružně a primář cítil, že má proti sobě nepřítele, který s sebou nedá zahrávat.

»Vždyť já, pane Samueli –« chtěl se ještě omlouvati.

Ale Samuel mu nedal domluviti. »Vím, ale nic za zlé,« řekl, »pan primář přec přišel ke mně, před měsícem, ne já k němu. A dnes jsem si přišel pro své, pane primáři!«

»Promíňte mi!« koktal primář jako malý hoch.

»Nic za zlé,« již mírněji mu odpověděl lichvář. »Nic se nestalo, jsme přáteli. Jen prosím, aby pan primář ráčil podepsati klausuli, že se půjčka prodlužuje o měsíc při dosavadním úroku.«

Bez hlesu, však s chvěním podpisoval primář dodatek. Uvědomoval si, že je nyní dlužen Samueli již rovné čtyři stovky dolarů. A zoufale uvažoval, kde je vzít, až přejde další měsíc.

Přešel. Primář hrozně vytrpěl v těch nekonečných třiceti dnech. Nemohl se podívati na ženu, jež nenaléhala, již na něho, jen vyčítavě tu a tam se podívala po něm, nebo nadhodila, oni že jsou oblečení, ale tatínek že ještě potřebuje –

Ale jako přízraku se strachoval dne, kdy přijíti měl znovu Samuel.

Teď měl tuto chvíli za sebou. Zpocen sesláblý, jak ubit seděl na židli, tak jak ho nechal při odchodu Samuel. Vypeskován jako chlapec výčitkami zahrnut a hrozbami, a skoro potupen! Och, byl by plakal primář Pátek nad svým ponížením, ale nemohl již, nemohl!

Dal si ještě říci starý Samuel, dal se uprositi. A z milosti prodloužil primářovi úpis, ovšem že »při dosavadním úroku«. Ale v předpokladu, že sám nebude těch peněz potřebovat. Kdyby potřeboval, hlásil předem, přijde upomenout a pan primář musí zaplatit mu aspoň část.

»Takhle to přec nejde, pane primář,« rozloučil se starý Samuel, »kam pak bychom přišli? Dluh se musí menšit a ne růst, to dá přece rozum. Jinak z toho kouká katastrofa. Počítejte tedy s tím, aspoň něco sežeňte, až přijdu. Budu-li musit.«

Ale primář dobře věděl, že Samuel »bude musit«. Tolik už ho znal. A věděl, že něco musí podniknouti, sice že je ztracen. Marně přemýšlel. Nezbýval, nežli Stone. A tak se primář zdvihal po odchodu Samuelově a mířil k Stonovi. Snad nevěděl ani proč, snad chtěl jen uvidět někoho blízkého, promluvit s ním, ať už o čemkoli. Rodině se nechtěl ukázat, leklí by se, zhrozili, jak vypadá. Musí se osvěžit a trochu přijíti na jiné myšlenky.

Byl už několikrát před tím u bratrance. Měl byt na západním konci Evergreen Parku, odkud měl blíže k Jacksonově strži; v podkroví měl nevelikou světničku, z níž byl přístup na terásku, vysoko se vypínající nad celým okolím. Ve světničce měl Stone svoje knihy, svoje přístroje, však část jich byla na terase, v činnosti. Meteorologem byl Stone, hlavně jím, ač ovládal dokonale celou fysiku. Ale věda o počasí zaujímala ho zplna, té se věnoval nejvíc a nejraději. Vydal již tři spisy z toho oboru, vzbudil jimi značnou pozornost a nejen v Americe, nýbrž také v Evropě.

Množství bylo článků, které napsal do vědeckých časopisů, chudák, nyní, kdy ztroskotal podruhé, ty články byly prostředkem, jímž Stone udržoval svojí existenci.

Nějaký čas živořil tak kdesi, pak přišel do Chicaga. Pátek dosud dobře nevěděl, co Stoná k tomu přimělo. Slyšel od něho, že rozhodl se vyrovnati staré dluhy. Jednou řekl, že již uzrálo, co uzrát mělo, že byl čas, by přišel sem. A dodal k tomu, náhoda že dobře hraje, příroda že, asi, podá mu svou ruku k pomstě, ale také k vyšinutí.

Pátek spojoval to ovšem s tím, co Stone mluvil o možnosti zbohatnutí, kdyby – byly peníze! Aspoň menší obnos, do základu, Stone mluvil při tom o svých pozorováních a o příznivých zprávách, jež ho docházejí. A potvrzují jeho očekávání.

Bylo cosi horečného v počínání Stonově. Paní Zdena několikrát projevila obavy, zda Stone nezabíhá občas do záchvatů šílenství. Ale Pátek nesouhlasil. Viděl, že jde o veliké rozrušení, že jde muži tomu o mnoho, ale že má pevný, jasný záměr, dobře promyšlený, který možná překvapí. Ovšem, že při tom Stoná rozčilují obavy, zda přece se nemýlí ve svých výpočtech, a strach, zda bude moci provésti svůj záměr, zdali neztroskotá pro nedostatek prostředků.

Doktor Pátek vzdychl při těchto úvahách. »Bože, což pak není tomu ubohému hochu hůře nežli mně? Což konečně já – jde o peníze, pravda, o hanbu a dobré jméno, vím, ale jemu? O lásku jde, a jak ho znám, s ní o celý jeho život!«

»A já,« vzpomínal si doktor Pátek, »připravil si revolver!«

Otevřel stolek, zaleskla se studeně a s hrozbou ocelová hlaveň. Pod ní – šek – prokletý šek Mordenův! »Moje utrpení z něho povstalo,« řekl si primář, »jeho nebýt, nebýt zbytečného jubilea a protivných oslav,

které stejně měly být jen Mordenovou reklamou, co tu bylo ušetřeno.

Doktor Pátek chytil šek a již – již by jej byl přetrhl. Neboť, a k tomu byl pevně odhodlán, nepoužije ho! »Ne, tu padesátku ať si nechá Morden!« Uvědomil si, že neříká již »pan továrník Morden«, ale jeho srdce zatrpklo a bylo mu to lhostejno.

Ano, roztrhnout jej! Ale – zas mu hlavou bleskla myšlenka, pří níž hrůzou sevřel spánky, když šla hlavou poprvé.

Oh, toť ovšem východisko! A tak jednoduché! Podíval se na šek,

50. – –

padesát – –

Pravda, číslo, které se mu zdálo zprvu nevhodné. Být tam číslo 5, připíše se set, nebo nejvíc tisíc, nejde přece o závratný obnos. Ale takto, 50! Ovšem, je to takto ještě snadnější, zde za 50.--, zde stačí udělati ze dvou vodorovných čárek nuly, jednu k tomu přidat, tečka zůstane, je tisícovou tečkou! A zde, za – padesát – –, dvě čárky se přepíšou slovem tisíc a je hotovo. Arciť – to je peníz! To je bohatství! Padesát tisíc! Ale – nemusí se přece vybrat celý šek, co s tím také? Stačilo by – tisíc nějaký – zaplatiti Samuela, lotra! – ženě dáti ty dvě stovky – a snad něco pro Stona, pro –

»Ne!« vyskočil primář zděšen. Otřel čelo, na které mu vyrazil horký pot.

»Lotře! Lotře Pátku! Podvodníku!« hřmělo jeho duší. »Otče dětí, čestný občane –!« Prudce zarazil zásuvku do stolu a zavřel ji. A chopiv se klobouku, vyběhl z kanceláře.

K Stonovi. Na stanici elektrické dráhy a nejrychleji k Evergreen Parku. Vyskočil z vozu, spěchal k jeho domu. Dychtivě. Zda bude doma? A zda mu ulehčí?

Pěkně ulehčil!

Doktor Pátek vkročil do Stonova bytu. Stone seděl u stolu, hlavu v dlaních složenu. Vytrhl se při příchodu bratrancově, ale opět sklesle usedl, mdle podav ruku příchozímu. Doktor Pátek se rozhlédl po Stonově bytu. Zarazil se, neboť bytu téměř nepoznával.

»Stone,« ptal se, »ty se stěhuješ?«

»Už jsem vystěhován,« řekl Stone trpce,

»Jakže!« podivil se Pátek. »Tvoje knihy, přístroje –?«

»Jen výměna, doktore!«

»Výměna? Za co?«

»Za Jacksonovu strž.«

»Cože?« žasl Pátek.

»Byli by ji prodali,« vysvětloval Stone.

»A tys ji koupil?«

»Prodal jsem své knihy, přístroje, vše, co se dalo. A koupil jsem ji. Musil jsem ji vzít, není místa vhodnějšího, ale také levnějšího. To si nechat ujít, byl bych ztracen.«

»Ale –« chtěl něco namítnouti primář, »Nejde pouze o mne,« přerušil ho Stone, »jde již také o ni. Zvěděl jsem tyto dny věci, Pátku! Pátku!

A Stone si složil hlavu do dlaní a bránil se, aby se nerozplakal.

»Ona trpí, Pátku!« mluvil přerývavě. »Byla hrozně potrestána, lituje již, zoufá! A já ji musím zachrániti. Musím! Musím! Kdybych za to život dal!« vzkřikl vášnivě. »Kdybych duši měl dát peklu, zachráním ji, bratře!«

»Stone! Stone!« vkládal Pátek ruku na rameno Stonovo.

»Víš, to není jen vášeň!« vysvětloval Stone rozrušen. »Snad řekneš, že šílenství. Ale ať! Nebylo by divu! Měl jsem ji již od malička rád. Já ji viděl růst od dětských her, já ji viděl vyspívat. Choval jsem ji jako děcko, v náručí mém dorůstala, líbal jsem ji jako malé

děvčátko. Ale šetřil jsem ji, když dospěla v dívku, čekal jsem, až bude ženou celou, silnou, zdravou matkou našich dětí.

Připravoval jsem pak pro ni stánek a chtěl jsem ji začít budit k lásce. A v tom přišel on, drze hmátl po ní, měl ji! Pátku! Zradila mne! Zničila mne! Připravila o všecko!

Ale já ji stejně měl rád, bez přestání. Nechával ji nějaký čas v Pittsburgu, vyprávěl jsem vám. Co jsem vytrpěl! Byla jeho ženou – Chápeš, Pátku, moje muka? Já to tělo znal, když byla něžným děckem. Já je tušil, představoval si je ve vidinách, snil jsem o něm, když vyrostla v pannu. A teď pomyslit si, že ty zářné oči hledí na něho, její rty že líbá, její lepé ručky že ho tisknou na mladistvou hruď, Pátku! Pátku!« vzlykal Stone jako šílený, »že je jeho, celá, celá –!«

»Byla, Pátku! Měli dítě!« mluvil Stone jako v horečce a třásl se na celém těle. »A já ji proklínal, věřil bys mi? A pak jsem se modlil, aby mne Bůh nebyl slyšel! Snad jsem šílel tato léta. Nebylo nic, jen žár mojí bolesti. Neustoupil, nezměnil se v tichý stesk, jenž zapomíná. V mé duši hořelo a mé srdce stejně prahlo po ní. A otevřené rány jsem drásal, aby se necelily.

Bloudil jsem pod okny, za nimiž byla, a srdce plakalo, že je tam s ním. Hleděl jsem zaslechnout nejmenší zvuk, jenž by se ozval z oken těch, bezbarvý hlas jen do duše bodal, zazněl-li veselý smích, projel mi srdcem, až z hlubin zalkalo. Hltal jsem svítící záclony očima, toužil jsem zahlédnout mihnutí jejího stínu, jejího, Pátku! Bylo mi útěchou, když v jejích oknech svítilo. Když na záclony se vrhla tma, vzúpjelo srdce, šílenou bolestí plakalo – protože nyní snad, oh – ne, nevzpomínat!

Prchal jsem pryč a vracel se, čímsi nazpět hnán. Se srdcem zdrceným jsem pod jejími okny bloudil a zdálo

se mi, zda by nebylo nejlepší, usednout na prahu domu a oči zavřít a umřít, aspoň tady, blízko ní.

Oh, nelze vše vypovědět, co prožije srdce opuštěné! Chodil jsem za ní jak stín. Neviděn, netušen, čekával jsem v skrytu, abych aspoň zdaleka ji spatřil, abych zahlédl jen obrys její postavy. A když poodešla, vydal jsem se za ní, hleděl na ni a zas hledal v prachu otisk její nožky. A bývalo mi, abych klekl na zemi a sehnul se k ní a políbil stopu její nohy, Pátku!«

»Dlouhé měsíce jsem takto šílil. Pak snad otupěl můj rozum. Odstěhovali se sem, kde on byl doma. Ztratila se mi. Všechno zapadlo, jen tupá bolest zůstala. Ztratilo se vše, í ona, duše lkala do prázdna a v srdci hlodal stesk.

Měsíce šly takto, roky! Já jsem nedbal ničeho, nestaral se o nic. Živořil jsem a tesknil po ní.

Pak jsem seznal její osud, jak se zklamala. Zabít jsem ho chtěl, padoucha! Ale zadržel jsem ruku. Naděje, jen jiskérka její vznítila se v mojí duši. Ale odvrátila mne od hrozných činů. Vždyť, Bože, je možno – ach, ne, ani nevyslovit! Nevydráždit osud, jeho temnou moc!

Síla vlévala se do pokleslé duše. Zdvihala se odvaha a vracela mne k práci. Má věda milovaná zavolala náhle na mne, rukou ukázala: Viz, co přijde! Chop se díla, bojuj, zaútoč! Hled1 se vydrat vzhůru, vyšinout – pak uvidíš, vše bude možné! A snad se i tvoje štěstí navrátí! Proto jsem sem přišel. Za ní. Za ním.

Vidím ruku Prozřetelnosti v tak mnohém, co se stalo za posledních dnů. Pravda, přišel jsem do Chicaga s pevným odhodláním, dát se v boj. Měl jsem v duši ucelenou celou osnovu. Pevnou, dobře promyšlenou. Ale zvláštní věc, náhoda mi ukazuje, přímo strká do rukou prostředky k provedení.

Náhodou jsem vyjel za Chicago, rovnou k Jacksonově strži. Mohl jsem si vybrat na sto směrů,

zvolil jsem si tento. A našel jsem místo, přímo utvořené pro mé záměry. Proto jsem vás tehdy, při osudném výletu, při kterém viděli jsme hynout starou žebračku pod koly Mordenova vozu, proto jsem vás vedl v onen směr.

Rozpakoval jsem se ovšem, koupit Jacksonovu strž. Vždyť jsem neměl na ni. A tu přišel kupec a přišel si ke mně pro zprávu o strži, zvěděv, že jsem míval o ni zájem. Řekl mi, že je ochoten dáti za ni peníz vyšší, nežli za který mi chtěl strž přenechati starý Jackson. Co mi zbývalo, než prodat, co se dalo, a strž zakoupit?

A hle! Včera jsem k obědu měl kousek sýra. Neměl jsem již na víc. V obchodě mi zabalili sýr do novin, náhodou ne starých. Pohleď, tu jsou! Nikdy nečtu Spravedlnost. Takhle se mi dostala do ruky. Předvčerejší číslo, ovšem jeho kus. Četl jsem v něm, na noviny nebylo. A hle, tu mi padla zpráva do očí. Zde, ve „Volné tribuně“. Podívej se! Denhamská železnice byla prodána společnosti burnettské. Ale Společnost koupila pouze koleje a stavby, za směšnou cenu převzala i lokomotivy. Ale vozy ponechala staré firmě. A smluvila se s ostatními společnostmi, že jí nepokazí plán a převezmou vozy jen za cenu nižší, nežli ona nabízí.

To je asi v tomto článku, ovšem mnohé pouze naznačeno mezi řádky. Když jsem si vše uvědomil, oč tu jde a co je možno, jako když blesk svitne nocí. Rozběhl jsem se na ředitelství staré firmy, denhamské. A zjistil skutečně, že firma je odhodlána darebáctví Společnosti odplatiti tím, že celý park vozový prodá za jakoukoli cenu komukoli jinému, byť jen pouze jako starý, nepotřebný materiál.«

»A ty bys ty vozy koupil?« žasl doktor Pátek.

»Ach, jé! Pátku! Koupil! Ihned! Jenom kdybych –,« dodal Stone teskně.

»A co s nimi?« podivil se primář. »Železniční vagony!«

»Věc zcela jednoduchá,« pousmál se Stone. »Železniční vagón, při skromnosti, může býti bytem pro rodinu s několika dětmi. Ale uvaž, jaký krásný chlívek by byl z něho pro vepře? Dvě poschodí udělat, v nich oddělení, je to vzdušné, čisté snadno přístupné, na padesát vepřů se ti vejde do jednoho vagónu. I víc!«

»A představ si,« pokračoval Stone, »zapustit je do země – v té strži je samý svah – budou míti teplo, že jim budou lidé záviděti, až to přijde.«

»A co přijde?« ptal se Pátek.

»Naznačil jsem ti už,« odpověděl Stone. »Velká zima přijde,« hleděl mluvit lhostejně, »to je předpoklad mých plánů, ale nezvratný. Ovšem, milý doktore, je další předpoklad, že nezmíníš se ani slovem o tom, chápeš přec –«

»Ale, Stone! Nejsem malé dítě!« přátelsky se mrzel primář Pátek. »Vždyť bych ti rád z duše pomohl, nebudu ti tedy hledět škodit!«

»Vím a věřím,« řekl Stone, »ale musil jsem přec upozornit –«

»Arciť,« kývl primář hlavou. »A proto ty,« pokračoval, »činíš tyto přípravy?«

»Ano, Pátku!«

»Ale, Stone, co teď dál? Je třeba peněz do takových podniků –,« starostlivě řekl primář.

»Ano, Pátku!« odpověděl Stone s divným klidem. »Je třeba peněz,« mluvil dál a oči jeho, horečně se lesknoucí, se upínaly kamsi v dál. »Dělám, vidíš, co je v mojí moci. Budu dělati dále a pokusím se i o nemožnosti. A řeknu ti všechno. Neustoupím před ničím. Když nebude možno jinak, sáhnu třeba k zločinu.«

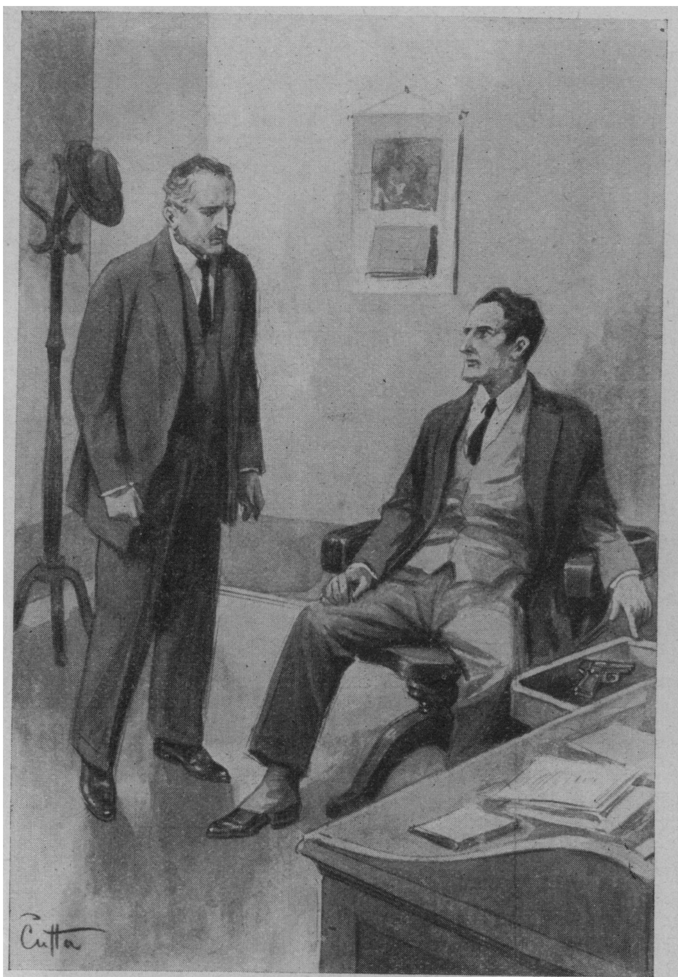
Primář se vzpřímil. Ale Stone vyskočil a uchopil jej oběma rukama za ramena.

»Ano, Pátku! Ty mne neprozradíš!« mluvil tlumeně, ale hlasem šílence. »Řekl jsem ti, že dám život, že dám duši za její vykoupení. Ano, dám. Vše učiním! Ne se zločinným úmyslem! Vše nahradím, i s úroky, ale peníze mít musím, Pátku! Musím!« mluvil hlasem přidušeným, hrozným.

»Bože! Co zamýšlíš?« děsil se primář.

»Nevím, Pátku! Ale síla nezdolná mne žene vpřed. Povolím jí! Snad se stane zázrak, něco mne tak v duši utěšuje. Ne-li, Pátku,« šeptal Stone, podivně se chvěje, »pak se stane zločin!«

»Stone! Bratranče!« vydechl primář uděšen.

Tohle jsem, jak vidíš, neprodal!“ Ukázal při tom do stolu. (Str. 91.)

»Mlč! A neboj se! Já nebudu vraždit,« mluvil Stone stejně dál, »ani krásti nepůjdu. Vypůjčím si, tam kde jsou, řekl jsem ti, že je vrátím.«

»Budeš moci?« zašeptal primář.

»Ach, o to!« mávl rukou Stone. »Nezestonásobí se, co dostanu, je pravda, ale z každé stovky, kterou vložím do toho, bude tisícovka, ne-li dvě. To je

nezvratné – a proto neváhám a nehledím na nic – Pátku, na nic!«

»Ale nebezpečí!« pravil primář se strachem.

»Nejde to bez něho,« pokrčil Stone rameny.

»A nezdaří-li se to?«

Stone pokrčil zas rameny. Pak beze slova pootevřel zásuvku stolu.

»Tohle jsem, jak vidíš, neprodal!« Ukázal při tom do stolu. Chladně a výhružně tam bleskla hlaveň browningu.

Zdrcen rozloučil se primář s bratrancem. Těžce sestupoval se schodů, bezradně stanul před domem. Jako v těžkém snu vstupoval do tramvaje, stejně z ní vystupoval na konci jednadevadesáté ulice. Chtěl se obrátiti k domovu. Cosi však jej otočilo, namířil k své nemocnici. Minul Mordenovu továrnu, jež vyhlížela z dvaadevadesáté ulice, zachvěl se. Ale šel dál.

Jako ve snách vkročil do své kanceláře. Zamkl dveře za sebou. Podíval se okny, nevidí-li někdo sem, na psací stůl. A jako náměsíčník sedl, otevřel si zásuvku a zdvihnuv revolver, bezmyšlenkovitě jej chvíli obracel v rukách. Ale dal jej stranou.

»Komu pak by pomohl?« byla jediná jasnější myšlenka v té chvíli. »Snad mně, ale to je příliš málo.«

Odložil zbraň do zásuvky, vyňal šek.

Vzal péro. Nic nezkoušel, nepřizpůsoboval písmo k písmu. – Tady stálo: 50. – –

Pátek udělal dvě nuly z vodorovných čárek, připsal třetí.

Řádek pod tím bylo: padesát – –

Pátek přepsal vodorovné čárky slovem »tisíc«.

Klidně péro odložil a podíval se na šek.

Četl na něm nyní:

50.000

padesát tisíc.

Primář Pátek vyskočil. Chytil se za hlavu a vzkřikl divoce:

»Ne! Ne! Zločin!« Rozběhl se ke dveřím. Ale vrátil se.

Chytil šek a chtěl jej zničit. Ale vypadl mu z třesoucí se ruky. A pak, padesát dolarů – tu –

Smetl papír do zásuvky, zavřel. Uchopil svůj klobouk, prchal.

Prchal jako šílenec.

XI.

V malé poradní síni Sdružení textilních průmyslníků se setkali dva muži. Velmi rozdílní. První, vysoký a silný, rozložitých ramen, tváře energické, rysů ostře řezaných, sebevědomých, ale ne tvrdých. Pod vysokým čelem, které vroubí plný, třeba prokvetalý vlas šedesátníka, šedé oči se dívají velitelsky, ale na první ráz budí nejen úctu, nýbrž také důvěru. Ruce žilnaté, jež svědčí o námaze i o velké práci duševní, se pohybují klidně, vážně, bez chvění. Továrník Rohoz je typem muže, který ze zdravého rodu vyšel, nadán výtečnými schopnostmi vzrostl a vyšinul se do vysoka nad své prostředí. Otec jeho byl nevelikým rolníkem v Podkrkonoší. Jsa značně podnikavý, nespokojil se s nepatrným výnosem svého statku a v době stěhovací horečky svůj majetek zpeněžil a odešel do Ameriky. Zakoupil si slušnou farmu ve státě Illinois nedaleko Rossville a počal hospodařiti ve velkém.

Nejstarší syn však příliš vynikal schopnostmi, aby ho byl otec nechal na farmě. Dal hocha do Urbany, kde prošel dva ročníky obchodní školy. Otec uvažoval, když se končil druhý rok, co s chlapcem dál, ale najednou dostal od něho dopis z Chicaga, ve kterém mu syn psal, že je v Chicagu, že má slušné místo v

textilní továrně firmy Henlopen a Comp. a že zároveň navštěvuje večerní odbornou školu textilní. Starý Rohoz měl víc dětí a dosti starostí s nimi a s farmou. Nepletl se tedy do životní dráhy synovy, schválil jeho počínání a radoval se z jeho úspěchu. A mohl se radovati. Po několika dalších letech zvěděl, že jeho syn se stává vynikajícím člověkem ve svém oboru, že nastoupil jiné, mnohem důležitější místo a že se mu vede velmi dobře.

Vedlo. Mladý Rohoz byl už váženým mužem, třebaže byl mlád, pro své schopnosti, svou píli a podnikavost. Brzy mu nestačilo postavení podřízené a Rohoz založil svůj vlastní závod. Sluší podotknouti, že jeho šéf mu jen schvaloval jeho krok a povzbuzoval jej k osamostatnění, ač mu v Rohozovi rostla vážná konkurence.

Poměr mezi nimi byl dobrý a po málo letech přivedl si mladý továrník z domu svého posledního zaměstnavatele svou ženu, jeho nejstarší dceru. Nebylo šťastnějšího kroku v životě Rohozově nad tento. Získal vzornou ženu, výbornou družku a pomocnici v životním boji. A nejlepší matku svým a jejím dětem, Rohozův podnik rostl, utěšeně zkvétal. Svůj podíl měla na tom i Rohozova choť, jež pomáhala mu v práci, podporovala ho v jeho rozmachu, sílila ve chvílích pochybných a k další odvaze rozněcovala po úspěších. A dar nejcennější: dala mu milou, šťastnou domácnost, jež byla mu radostí a potěšením v každé době. Čtyři zdární synkové oživili rodinu a dům a naplnili jej nadějí a jasem.

Tak šel život továrníka Rohoze, jenž se vyšinul mezi přední podnikatele nejen Chicaga, ale celých Spojených Států. Rostl jeho podnik, rostlo jeho bohatství.

Ale přišla doba krise v textilním průmyslu. A tu továrník Rohoz, správně odhaduje, že po krisi přijde

rozmach, rozšířil svůj podnik o plných sto procent. Mnozí bylí zvědavi na výsledek tohoto pokusu, A přátelé Rohozova domu byli ve velkých obavách.

A vše dopadlo šťastně. Krise přešla v pravý čas, Rohozův závod se plnou svojí výkonností mohl uplatniti a v krátké době byly kryty velké investice, které podnik zatěžovaly. Nebylo už vlastně továrníka Rohoze. Rohoz se octl v čele nejznamenitějších velkoprůmyslníků země.

A říkalo se, že u Rohozů zlato roste. Rostlo. Ale ne proto, aby se hromadilo a sloužilo jen několika jedincům. Rohoz byl přesvědčen, že kapitál je proto, aby sloužil, ale všem. Samozřejmostí mu byla spolupráce podnikatele a jeho zaměstnanců. Dělník byl mu spolupracovníkem a měl mít podíl na úspěchu podniku. A podíl měl mít na něm spotřebitel, jenž přec nerozlučně patří k závodu. A získávati má i místo, v kterém podnik vzrostl, i jeho stát. Přebytky mají sloužit k zabezpečení a rozšíření podniku, ale co je nad to, má se obrátiti k podpoře všeho, co je dobré, ušlechtilé a proto zasluhuje podpory. Dorůstající jeho synové, z nichž dva už se činně účastnili ve vedení podniku, byli vedle matky jeho podporou a spolupracovníky a i horlivými vyznavači jeho zásad.

Tak se stávala továrna pana Rohoze něčím zvláštním mezi ostatními. Dělnictvo v ní mělo zvláštní postavení, mělo výhody a zajištění, o kterých se jinde zaměstnancům ani nesnilo. Úřednictvo bylo elitou mezi chicagským textilním úřednictvem. A při tom byly výrobky firmy prvotřídní, překonávaly svou jakostí každou konkurencí a vítězně soutěžily lácí.

To umožňovalo vzorné strojní zařízení Rohozovy továrny a znamenitá organisace práce. V tom byl Rohoz se svými syny nepřekonatelný. V jeho továrně nikdy nebylo nic konečného, vše bylo ve vývoji a nic nebylo zastaralého. Stále se hledalo, pátralo,

studovalo, co by bylo lepší, dokonalejší. Práce byla organisována podle hledisk vědeckých a organisace tato se ku podivu dobře osvědčovala.

Mnoho přičiňovala k úspěchu spokojenost dělnictva a jeho chuť k práci. Dělnictvo samo se zúčastňovalo pokusů svých zaměstnavatelů, přemýšlelo o nadhozených otázkách, hledalo cesty k lepšímu uspořádání práce, Nemohlo býti tedy divným, že v Rohozově podniku vše hrálo, ale také letělo a se dařilo.

Se závistí pohlíželi ostatní továrníci na Rohozův podnik. Nedovedouce sami jíti stejným krokem, protože k tomu neměli dosti podnikavostí, ale i pracovitosti a obětavosti, viděli v Rohozových novotách škodlivé převratnictví, které musí vésti k zhoubě. Ještě tíže však nesli štědrost a lidumilnost Rohozovu a dobrotu jeho choti, jež stávala se tajemným andělem všech potřebných a trpících v jejím okolí. A zuřili, že synové Rohozovi tak věrně jdou ve šlépějích svých rodičů. Zuřili, že vše to staví do nemilého stínu je, kteří nebyli schopni stejné obětavosti a šlechetnosti.

Proto došlo ke komplotu proti Rohozovi. Pokusili se ho odstranit, ba zničit. Vše bylo v proudu, věřili v úspěch. Morden byl v jejich čele. Ale přece si nebyli jisti. Dohoda s Rohozem by jim byla bývala jistější a proto milá, Morden chtěl učiniti pokus.

Rohoz tohle všechno dobře chápal. Věděl, proč ho po schůzi Morden vyhledává. A věděl, co přijde, když s neochvějným klidem sedal k stolu, k němuž ho Morden zval.

A již proti Rohozovi sedal Morden. Malý, tlustý, s hlavou zavalitou na krátkém a jakoby naběhlém krku, s malýma a sádlem zalitýma, potměšilýma očima. Rudá, odulá tvář pod lysou lebkou, krátké tlusté ruce chvějí třpytivými drahokamy prstenů.

»Jsem rád, že vás vidím, pane továrníku!« zašveholil Morden sladce.

»Proč pak?« řekl Rohoz a podíval se zpříma na Mordena, jenž ihned uhýbal se jeho pohledu.

»Proč?« začínal Morden vyhýbavě. »Jsou otázky hospodářské, které –,« mluvil, nevěda jak dále.

»O otázkách hospodářských,« řekl Rohoz suše, »beze všeho!«

»Také jste si přál se se mnou domluviti?« chytal se Morden živě, přeje si nechati slovo Rohozovi.?

»Já?« divil se Rohoz. »Promiňte, tak bych to říci nemohl. Vy jste řekl, že byste chtěl se mnou mluviti. Má odpověď byla výraz pouhé zdvořilosti.«

»Ah,« kroutil se Morden, »já myslil svá slova zcela upřímně.«

»O tom nijak nepochybuji,« odvětil Rohoz klidně, nikterak se nevyjadřuje o vlastním stanovisku.

»To mne těší! Opravdu těší!« mluvil Morden rozpačitě. »Já myslil podle zprávy –«

»Jaké zprávy?« ptal se Rohoz klidně, když se Morden odmlčel.

»Nečetl jste?« otázal se Morden zklamaně.

»Nečetl,« odvětil Rohoz. »Nemám vždycky času na vše.«

»Pravda, provádíte velké práce v továrně,« zvídavě pravil Morden.

»Není to nic velkého,« klidně odpověděl Rohoz, »ani neobvyklého. O věci samé se zase nezmínil, ale neuváděl ani řeč jinam, aby se nezdálo, že věc zamlouvá. Ale Morden cítil sám, že by se nic nedozvěděl, a pokračoval:

»Já byl velmi překvapen, když jsem četl, že se mluví o neshodách mezí námi dvěma.«

»To se nedivím,« usmál se Rohoz. A Morden zase nevěděl, čemu se Rohoz nediví, zda tomu, že byl

Morden překvapen, nebo tomu, že se píše o nějakých neshodách.

»Mezi námi přece není neshod,« prohlásil proto Morden, čekaje co Rohoz odpoví.

»Jak je vidět,« krátce řekl Rohoz. A Morden byl zase v koncích.

»Jsou, pravda, odchylné názory, na všelicos,« zabíral Morden.

»Možná,« řekl zase Rohoz.

»V některých věcech jsme vskutku od sebe daleko,« chtěl Morden vydrážditi Rohoze.

»A není divu,« odpověděl Rohoz. Bylo záhadné, co řekl, a pří správném výkladu jistě ostré.

»O úkolu kapitálu máme jistě názor odchylný,« lákal Morden Rohoze. Ale místo odpovědi dostal otázku:

»O službě kapitálu? Co vy o ní soudíte?«

»Rozhodně, že kapitál má sloužit,« smál se Morden. »Člověk může míti miliony, co z nich, když jich nedovede užíti?«

»Užíti a užíti je rozdíl,« vážně řekl Rohoz. »A nesmí se nikdy zapomenout, že peníze jsou zodpovědnost. Kdo je má, má také povinnost, jich užívati k tomu, k čemu jsou.«

»A úkol kapitálu jest?« vyzvídal Morden.

»Živiti lidstvo. Dáti mu práci.«

»Aj!« divil se Morden. »A potom?«

»Dáti lidstvu výsledek té práce. Výrobky, hodnotné a při tom levné.«

»Hodnotné a levné!« zvolal Morden. »Jde to dohromady?«

»Zcela dobře,« řekl Rohoz.

»A lze toho dosáhnouti?«

»Zajisté, vhodnou organisací, úpravou pracovního postupu.«

»Hm,« zarazil se Morden a bylo viděti, že se rozhovor dostal do končin, do kterých by jej byl Morden nerad dále následoval. Pokusil se tedy odvésti jej jinam.

»Nezmínil jste se o tom,« namítl, »že podnikatel musí také vydělati.« A usmál se zchytrale, čekaje, co jeho sok odpoví.

»Bez výdělku nelze pracovati,« odpovídal Rohoz rozvážně. »Každý závod, je-li zdravý, musí růsti, dokud ovšem nedostoupí určitého poměru k svým vlastním možnostem a k spotřebě. A zdravý závod za obyčených poměrů si rozšíření hradí sám.«

»Z výdělku?« ptal se Morden.

»Ano. A neznám jiný druh výdělku,« řekl Rohoz ostře. Morden pochopil a v tomto bodě zase bližší výklad aspoň odložil. Namítl jen:

»Dejme tomu, že výtěžek podnikání se nemá hromaditi ani užívati na přepych, tak jste to mínil, myslím?« ptal se.

»Ano, tak,« přisvědčil Rohoz.

»Ale i když tedy celý výtěžek se dává do závodu k jeho rozšíření, bohatne přec zas jen majitel.«

»Ne jen majitel,« odmítl Rohoz. »Také jeho dělník, ježto lépe vypravený závod úsporněji pracuje a může platiti dělnictvu lepší mzdy. Ale získává i celek, protože je větší možnost práce, na trhy se dává více výrobků, lacinějších, nebo hodnotnějších, ne-li obojí.«

»Majitel však přece také bohatne,« chytal.se Morden.

»Jako ostatní. Je-li rozdělení zisku správné, ovšem,« podotkl Rohoz.

Morden se rozesmál. »To je dobré,« řekl. »Ale potom majitel je asi tolik jako správec.«

»Není ničím jiným, pane Mordene,« s plnou vážností odpověděl Rohoz. »Dosud se mu říká majitel, je pravda, ale nebude tak věčně.«

»Žasnu, když vás slyším, pane Rohoze! Dosud jsme si říkali, že správně vzato, Amerika nemá socialistických dělníků. A najednou tu máme fabrikanty socialisty!«

Rohoz se usmál.

»Bylo by to neštěstí?« zeptal se. »Když by to upřímně myslili a nehráli si se jménem a nezneužívali ho ať pro oblibu nebo pro prospěch?«

»Nevím, jak byste mi dokázal, že nikoli,« zvážněl Morden.

»Zcela jednoduše,« počal továrník Rohoz vykládati. Lidstvo nesnese trvale hospodářského zařízení, při němž o výtěžku práce tisíců rozhoduje jednotlivec nebo hrstka jednotlivců. Změna nastat musí. Co myslíte, pane Mordene, kdo ji lépe provede? Zaměstnavatelé, pracující s klidnou rozvahou, s pochopením hospodářského života, vědomí si dosahu a následků všeho, co chtí podniknout, či dělnictvo, masa, podléhající všem pudovým hnutím duše davu, štvaná často nerozumnými a nezodpovědnými lidmi, nemající, třeba bez své viny, jasného přehledu o možnostech změn a jejich důsledcích?«

»To je tedy důvod,« řekl Morden zlomyslně, »že jste začali už ve své továrně se socialisací? Že to dovedete lépe, nežli dělníci?«

»Díváte-li se na to takto, proč pak ne?« pousmál se Rohoz.

»U vás přece má dělnictvo spolu s úřednictvem podíl na zisku –«

»Tak jest.«

»Je tedy spolumajetníkem podniku,« vyvodil Morden důsledky.

»Jím bylo od počátku,« řekl továrník Rohoz.

»Jak to?« pozastavil se Morden.

»Z čeho se skládá továrna?« dostal otázku.

»Nu, továrna je továrna,« řekl nerozhodně.

»To je omyl, pane Mordene,« pravil mu Rohoz. »K továrně patří dělníci. Představte si svůj závod bez nich, čím pak bude?«

»A čím bude dělník bez továrny?« ptal se Morden.

»Právě,« mluvil Rohoz. »Podnik, to je spolupráce, součinnost dělnictva s kapitálem. Jedno bez druhého není ničím.«

»Dělnictvo vás tedy živí,« ušklíbl se Morden.

»Tak jako já je,« usmál se klidně továrník Rohoz. »Já bych mohl říci, že budu živ bez nich, na živobytí že ještě mám. Oni také mohou odpovědět, že snad práci najdou jinde. Také mají pravdu.«

»Nu, tak vida!« radoval se Morden. »A šlo by to!«

»To je omyl, pane!« řekl Rohoz. »Jak pak plním já svůj úkol, jenž je využíti kapitálu k umožnění práce, a dělnictvo, jehož úkolem je pracovati?«

»Ne, pane Mordene,« končil továrník Rohoz, »to je hra. To je jako kdyby žena řekla, že může být bez muže, a muž odpověděl, že může být bez ženy. Je to možno v jednotlivém případě. Ale proveďte to do důsledku, bude po lidstvu!«

Morden byl zřejmě na rozpacích.

»Vy jste tedy pro smír mezí kapitálem a prací.«

»Není třeba smíru, je už dávno. Dělník cítí na své kůži, že je srostlý s podnikem, a podnikatel dobře ví, že mu prospěchem je dělník dobře placený a proto spokojený, lnoucí k závodu.«

»A třídní boj?« namítl Morden.

»Je tlach, který káží političtí štváči za svým řemeslem.«

»Nepomáháte jim vy sám tím, co děláte?« starostlivě se ptal Morden.

»Nemyslím,« usmál se továrník Rohoz.

»A neuspíšíte tím postup, vývoj, nebezpečně?«

»Spíše naopak, ač neváhám říci, pane Mordene, že bych neměl pranic proti tomu, kdyby se to urychlilo.«

»Máte čtyři syny, pane Rohoze,« ušklíbl se Morden. »Co potom ti?«

»Co ostatní, pane Mordene,« pokojně Rohoz odpověděl Mordenovi. »Lidé pracovití, schopní, vždycky budou na místech, jim patřících.«

»Nu, nevím, souhlasí-li s vámi vaši páni synové,« posměšně řekl Morden.

»Já to vím,« odpověděl mu Rohoz pevně.

»I s tím urychlením hospodářské proměny na socialistické zřízení?«

»Ano, pane Mordene! Je ovšem otázka,« odpovídal Rohoz, »nejprve zdali naším postupem se vskutku změna řádů nynějších urychluje, pak –«

»Vždyť je měníte už sami!« zvolal Morden skoro rozhorlen.

»Snad,« přiznal se Rohoz, »ale v mezích možnosti. Tak rychle, jak snese úroveň a mravní základ dělnictva. Ale tím, že vyhovíme tomu, po čem dělník touží, tím ho uklidňujeme. Při postupu našem dělnictvo se jistě nedopustí ukvapenosti a nevynutí si překotně nové poměry, pro které by nebylo dosud zralé. Proto, kdyby za námi šli všichni zaměstnavatelé –«

»A to chcete vynutiti!« vskočil Morden Rohozovi do řeči.

»Vynutiti,« uvažoval Rohoz, »to slovo nepřiléhá. – Ale chtěli bychom – proč pak ne?«

»Oh, víme!« řekl Morden výhružně a výstražně.

»Vím, že víte,« tvrdě, nebojácně řekl Rohoz.

»Ale kdyby bylo možným,« pokračoval, »učiniti všeobecným postup, kterého se držíme, došlo by se k změně hospodářských řádů volným, přirozeným vývojem a v době, kdy by všechno lidstvo plně bylo zralé pro řád nový. Všechno jiné bude lidstva neštěstím.«

»Proto přijde dříve neštěstí na továrníky,« posmíval se Morden. »Přestanou se topit v přepychu, jezdit po mořích a bydlit v palácích –?«

»A nebude to spravedlivé, pane Mordene?« Rohoz se ptal ostřeji, než míval ve zvyku. »Nebude spravedlivé,« opakoval, »aby zisk se dělil spravedlivěji, aby zmírnily se protivy a lépe se vedlo těm, kdož dosud stáli nejníže?«

»Tak jen začít!« řekl Morden kousavě. Ale hned si uvědomil, že tím chybil. Rohoz odpověděl zcela krátce:

»Já už začal, pane Mordene!« A Morden byl v koncích, vyvrátiti tento výrok bylo nemožno. Morden věděl, že by Rohoz mohl říci mu právě teď mnoho jiných věcí, jež by mu byly velmi málo příjemné. Musil zabočiti jinam.

»Uvidíme, řekl, »jak se vám osvědčí vaše socialisační pokusy. Je přec mnoho lidí, zkušených a rozvážných, kteří nehledají štěstí lidstva ve změně na socialistické zřízení.«

»Zde je asi nedorozumění,« řekl Rohoz. »Všichni lidé zkušení se bojí překotné a předčasné změny nynějšího řádu na jiný. Ale nutnost změny nynějšího stavu uznávají všichni –«

»To ne! Já hned ne!« přerušil Morden Rohoze.

»Nedal jste mi domluviti,« s úsměvem řekl továrník Rohoz, »chtěl jsem říci všichni, kdo se s rozvahou dívají do budoucnosti.«

»Děkuji za poklonu,« usmál se Morden kysele.

»Vše bylo řečeno obecně,« usmál se zase Rohoz. »Při diskusi ostatně se stává –«

»Ovšem, zvláště když se střetnou takhle příkré protivy, zastance soukromého podnikání a bojovník za socialismus – třeba fabrikant!« vysmíval se Morden.

»Pardon!« řekl Rohoz. »I zde je třeba vysvětlení a chtěl jsem je dáti hned, když jste řekl, že já se svými

syny urychluji přechod nynějšího řádu na socialistický. Proto jsem řekl slovo ,,nejprve“.«

»A nyní přijde za druhé,« dobíral si Morden.

»Ano,« odpovídal Rohoz, nevšímaje si Mordenova tónu. »Nejprve jsem vám dokázal, že náš postup proměnu neurychluje, ale naopak ji činí rozvážnou a bezpečnou.«

»A za druhé chcete říci, »že nepracujete pro zřízení socialistické.«

»Nemohu to říci ani takto,« vysvětloval Rohoz.

»Kam tedy míříte?«

»K něčemu lepšímu, než je nyní,« pravil Rohoz. »Nevím, bude-li to socialistický řád anebo jiný. Kdož ví, jak se věci vyvinou? I socialismus je nyní pojem příliš široký a nejasný a ani jeho vyznavači dobře nevědí, co pod ním si mají představiti. Ostatně je možno, že přinese doba něco zcela jiného, o čem nyní nemá nikdo potuchy. Ale ať je jakkoli, budoucí řád hospodářský musí býti zdravější a spravedlivější.«

»To jest?« zeptal se Morden.

»Musí odstraniti vady, jimiž trpí nyní naše výroba. Vy je znáte, není třeba o nich mluviti. Musí se vyrábět, co je třeba, mnoho-li je třeba, výrobek pak musí být co nejlepší a při tom nejlevnější.«

»A dělníctvo musí míti při tom plat co největší,« ušklíbal se Morden.

»Ano, dotvrzoval Rohoz bez rozčilování. »Výrobní zisk musí býti dělen spravedlivě, aby všichni zúčastnění při výrobě z něho brali tolik, kolik vskutku zaslouží.«

»A továrník?« ptal se Morden se zdviženými víčky na zarudlých, nepokojných očích.

»Musí míti zisk, jenž bude přiměřený jeho účasti při výrobě.«

»A kapitál, který podnikatel vložil?« ptal se Morden.

»Předpokládám,« klidně řekl továrník Rohoz, klepaje nehlučně prsty levé ruky o desku stolu, »že kapitál nebude již jednou majetkem jednotlivcovýma.«

»Ah, tak!« zdlouha řekl Morden. »Nu, dobrá! Ale dokud je?«

»Dokud je,« vykládal Rohoz, »musí přinést výtěžek. Ale pokud výtěžek ten přesahuje slušnou míru potřeb podnikatele a jeho rodiny, má se obraceti k prospěchu veřejnému.«

»Iwky, škol a ústavů, hm!« zašklebil se Morden zlostně.

»Ku prospěchu všeho, co je dobré a podpory potřebuje,« mírně souhlasil továrník Rohoz.

»A nebylo by tedy lépe, když se na věcí díváte takto,« zaútočil Morden, »předati svůj závod dělnictvu?«

»Na to dosud doba nevyspěla,« zněla vážná odpověď. »Dělnictvo by nedovedlo závod řídit ani udržet.«

»Tedy dát jej veřejnosti, když má sloužit veřejnosti. Třeba státu!«

»Veřejnost je pouhý pojem, pane Mordene!« mluvil Rohoz důstojně. »A ani stát se dosud neutvářil tak, aby mohl se zdarem vést výrobu. Snad – jednou –,« rozvažoval víc sám u sebe, »to je snad jediné východiště –«

»Hm!« zabručel Morden na rozpacích, překonán. Na důvody továrníka Rohoze se vskutku těžko nalézala odpověď. Morden cítil, že byl poražen. A snažil se vyklouznouti, ať už jakkoli.

»Vy tedy půjdete směrem svým?« otázal se náhle ostře Rohoze.

»Jdeme jím už, sám jste řekl před chvílí,« odpověděl Rohoz pevně.

V očích Mordenových zablesklo se, trochu výsměšně, ale více zlobně. To chtěl vědět, zdali není

Rohoz ochoten se podrobit a sjednotit se s Mordenem a ostatními. Morden ovšem předpokládal Rohozovu odpověď a věděl také, co Rohoz řekl, že je nezvratné. Ale měl za dobré připojiti výhrůžku, ovšem způsobem co nejskrytějším. Lišácky se pousmál a řekl:

»Každý ovšem věří svému bohu! My, ti nenasytní kapitalisté« – to řekl ironicky – »snížili jsme ceny našich výrobků.«

»Vím,« řekl Rohoz krátce a bez nejmenšího pohnutí.

Morden čekal, že Rohoz vybuchne a předhodí mu, že snížili ceny jeho druhů zboží. Byl by ovšem dělal nevědomého a popíral nepřátelské úmysly své proti Rohozovi. Ale stručná Rohozova odpověď ho překvapila. Rozpačitě tedy začal znovu:

»Sloužíme tím veřejnosti,« řekl, »to musíte uznat.«

»To nemohu,« byla zase úsečná, však klidná Rohozova odpověď.

»Proč pak?« zarazil se Morden.

»Protože jste také pohoršili jakost zboží!«

»Cože?« vyskočil Morden. »Vy to víte?«

»Je snad vidět,« usmíval se Rohoz.

»Jak jste se to dozvěděl?« vztekal se Morden.

»To je moje věc!«

»A vy jste s tím mlčel?« ukvapil se Morden.

»Není třeba, abych s tím přicházel já,« pokrčil Rohoz rameny. »Spotřebitelé to poznají, a čím více takového zboží uvedete na trh, tím je hůře pro vás.«

Morden bledl, rudl. Ale Rohoz se rozhodl doraziti jej.

»A pří tom jste ještě pohoršili platy dělníkům!« řekl s nehybnou tváří, dále pohrávaje prsty levé ruky po desce stolu. »To ‚je jediná služba veřejnosti,« dodal.

Morden cítil, jak je Rohoz nad ním vysoko. Zdvihl se a pravil pohněvaně.

»A přece naše výrobky jdou na odbyt a vám leží plné sklady!«

»Pravda,« přiznal Rohoz bez hnutí.

»Přestáváte tedy sloužit veřejnosti, aspoň svými výrobky!«

»Prozatím!« prohlásil Rohoz. Jeho klid však uváděl již Mordena v zuřivost. Rozkřikl se skoro.

»A také dělnictvu se asi u vás pěkně vede!«

»Proč pak?« otázal se zase Rohoz s týmž klidem.

»Protože, co je u vás k něčemu, přebíhá ke mně!« vysmíval se Morden. »U mě tedy získá víc než u vás, i s vašimi jídelnami, koupelnami, čítárnami, školami a jeslemi –! Já je platím líp!« dodal rozvzteklen.

»Neplatíte je lip vy,« pokrčil Rohoz rameny. »To platí veřejnost, jež přeplácí vaše špatné zboží, platí to i druzí dělníci, kterým jste snížil platy a zvýšil pracovní dobu a pokuty –«

»Pane, to je –« vzkřikl Morden,

»Pravda,« dopověděl Rohoz v plném klidu. A hned pokračoval stejně:

»A doplatí na to nejvíc ubožáci, kteří se dali od vás zlákat k přeběhnutí a k vyzrazení našeho pracovního postupu. Neboť odměnu za tuto zradu budete jim platit jen tak dlouho, pokud bude nutno.«.

»Ale,« Rohoz vstal a chladně se usmál, »to jsou věcí vedlejší a do dnešní naší rozmluvy se nehodí –«

»Proč?« vykoktal Morden, zaražený tímto obratem. Ale čekalo ho nejhorší. Rohoz řekl:

»Protože jste si přál se mnou mluvit o otázkách hospodářských a toto je otázka mravní. A o takových věcech,« dodal, »spolu mluvit nebudeme.«

Domluvil, vzal hůl a klobouk, uklonil se Mordenovi. Zapomněl patrně mu podati ruku.

A odešel.

XII.

Není možno dobře říci, že pan primář Pátek došel domů z nemocnice, v níž nechal přepsaný Mordenův šek. Dopotácel se. Neviděl, neslyšel, svět se s ním točil. Jediná jen touha ryla v jeho srdcí: Nebýt! Nebýt, umříti!

Paní Zdena byla s dětmi mimo dům, když primář se doklopýtal po schodech až k dveřím bytu. Jak byl primář šťasten, že je sám! Rozhodil si postel, svlékl se a lehl. Hlava pálila a zády probíhalo mrazení. Celým tělem otřásala zimnice. Zavřel oči, nemohl však spáti. Horečnaté vidiny však tančily mu před zrakem, duši cosi bodalo a rvalo.

Šek! Mordenův šek!

Prokletý Mordenův šek!

50.000

padesát tisíc.

Neukázala se slova šeku, primář si jich vlastně po celou tu dobu nevšiml. Viděl pouze číslice a číslice se nyní vybavovaly před duševním jeho zrakem.

Viděl Mordena, jak podává mu ruku.

Potom účetního, jak mu podal šek s tou tváří kamennou, nehybnou.

Nyní stojí na nábřeží, zdrcen zachytil se zábradlí.

50.– –

padesát– –

A zde banka! Temná noc je. V šeré síni pokladna – zde vybouraný otvor – vedle stojí s vytřeštěným zrakem – Stone – »Stone!« křičí primář. »Stone! Stůj!«

A najednou se rojí policie! Ozbrojeni po zuby a v ruce revolvery, seskákali s aut, jež náhle se přihnala jako vítr. Pátka cosi chladí na rukou – aj – pouta dali! Pouta! Vskutku, vedou ho již, Pátka! Hrozí, ukazují – šek! Mordenův šek!

50.000.

Padesát tisíc.

Pátek se brání, zmítá sebou, zápasí. Křik se strhne – Probudil se. Udiveně hledí.

To v předsíni hlasy – Zdena s dětmi jde.

Primář zavřel oči, narychlo však otřel tváře a čelo, uvědomiv si, že pot v bohatých krůpějích se po nich leje. Slyšel tiché kroky, žena přišla k posteli.

»Spí, chudinka, ať si odpočine!« slyšel soucitný vzdech ženin.

Teplo přátelského díku zaplavilo jeho srdce. Ale bolest tím víc, zuřivěji zahlodla se do něho. Dobrá žena, jaký osud však jí připraví! Potupu a hanbu!

A děti! Děti! Styděti se budou za otce!

»Bože! Bože!« těžce vzdychal primář, když odešla paní Zdena do kuchyně a on osaměl.

Ležel dále, zmítaje se, a zas předstíraje spánek, když se někdo přiblížil. Tak vydržel do večera. Za šera zas přišla k němu žena. Dělal, že se právě probudil, a snědl trochu polévky, kterou žena do něho vnutila. A zase lehl, nedovoliv rozsvítiti.

Přišla noc a s ní hrůzy, jaké primář prožil v podvečer. Obrazy se draly do zmučené hlavy, bičovaly jí a štvaly, horečka jím třásla, tělo bolelo. A jen šek a Morden, Stone, policie, žalář, okovy.

Až k ránu primář těžce usnul. Ale spánek jeho byl pln neklidu a nepokoje.

Když se vzbudil, bylo v domě ticho. »Děti jsou už asi ve škole,« usoudil. »Bude vrchovatý čas, bych vstal!«

Nesnadno se zdvihal, hlava zabolela, v zádech cosi vadilo. Ale oblékl se. A když vykročil, aby opustil ložnici, objevila se ve dveřích paní Zdena.

»Ty jsi vstal?« divila se.

»Ovšem, nic mi není,« tvrdil primář, namáhaje se, aby udržel pevný krok.

»Vyspal jsi se asi trochu z toho,« těšila ho žena, »Nechali jsme tě dnes v ložnici samotného, když jsi

spal tak neklidně, ovšem že jsem v noci mnohokrát vstala a dívala se na tebe.«

»Spal jsem dobře,« těšil primář ženu.

»Spal jsi,« potvrdila tato, ale nedodala – »dobře«.

»Vzkázala jsem panu sekundáři, že jsi trochu churav, nemusil bys tedy ani –,« mínila paní primářová.

»Ach, to nic není. Půjdu –« řekl, sháněje se po obuvi.

»Půjdu tedy s tebou, pro jistotu,« řekla paní Zdena.

»Můžeš,« dal primář svůj souhlas. Ale hned ho mrzel. Ale teprv zmínka, která přišla, byla ranou hromovou:

»A dáš mi ten šek a já přinesu peníze! Nemá to přec smyslu, nechávat tam část.«

Primářovi točila se hlava. Ale nenalézal síly k odporu. Co měl také říci? Jak se vymluvit? Byl ztracen, cítil to a poddával se osudu. Je nutno vypíti kalich do dna.

Sotva se dotknuv snídaně, vyšel primář, provázen, spíše však veden paní Zdenou. »Zajdu s tebou k nemocnici, počkám na ten šek. – Je to půl míle cesty –«

»Ne,« vyrazil primář těžce ze sebe. Dojdu tam sám, byl jsem tam už –«

»Ale, jak chceš, muži, to je jedno. Pojedu tedy s tebou do banky. – Auto je v nemocnící.«

»Aj!« zvolala. »Pohleď! Stone!«

Stone vskutku hnal se za nimi. Víc běžel, nežli šel, a dorazil k nim udýchán. »Kam míníte?« ptal se, podávaje oběma ruce.

»Do nemocnice jdu,« odpovídal primář, »a žena jde se mnou. A ty?« obrátil otázku.

»Vlastně, běžím k tobě,« řekl Stone. »Chtěl jsem ti jen připomenout, víš, že –« pohledem ukázal na paní Zdenu – »co jsem ti včera říkal, aby zůstalo –«

»Ale, bože! To buď beze strachu!« ujistil ho primář. »Máš už něco?« otázal se, ač hned cítil, že dává otázku velmi podivnou.

»Nic, zatím,« odvětil Stone. »Ale budu musit. – Byl jsem právě v ředitelství staré firmy, člověče, to štěstí! Dostanu to, za cenu, no, nevěřil bys!« rozjařil se. »Do tří dnů mi stojí v slově.«

»Ovšem,« zchladl a zamumlal skoro jen sám k sobě: »Ted‘ peníze! Peníze!«

»Buď s Bohem!« utrhl se najednou. »S Bohem, švakrová!« podával ruku paní Zdeňce. »Ale,« upozornil ještě jednou primáře, »ty nezapomeň!«

Byl primář vůbec při sobě? Jako v mátoze se dostal do své pracovny v nemocnici, paní Zdena s ním. Musil otevříti stůl a vyňal šek. Ale hned jej složil a zavřel ve své tobolce. A jako stroj se obrátil ke dveřím. S jakým úmyslem? Vybrati šek? Ne, ne – nikdy! Jde jen o čas, uniknout!

Cosi blesklo hlavou, že by mohl vybrati jen těch 50 dolarů, bylo by to také něco a byl by mimo nebezpečí. Ale napadlo mu zase: Jak? Když musí šek přece ukázat? Říci, že to byl jen žert? Divný žert! Zda bude takhle pochopen? Ale snad jen něco, ty dvě stě –

Zatmělo se před očima primářovýma, když vycházel z dveří nemocnice. Proti němu kráčel – Samuel!

Zdaleka ho zdravil, hluboko, až k zemí. Pozdravil i paní primářovou a s úlisným úsměvem ve svraskalé tváři ptal se primáře:

»Pan primář jde kamsi. Mohu počkat, až pan primář přijde? Musím, víte, pane primář –!«

»Počkejte zde,« slyšel primář. Ale zdálky mu to znělo; podivil se, že to mluvil on. Půda zmizela mu pod nohama, vratce kráčel, kam byl veden, maje v duši pouze jednu myšlenku:

»Vše ztraceno! Je konec!« Nikdy nemohl si vzpomenouti, jak se dostal do Kontinentální banky na La Salle Streetu ...

Byl náhle ve dvoraně.

Žena chtěla jít s ním k okénku, nad kterým stálo: »Výplata šeků.«

Posadil ji na židli u stolu, který vyplňoval střed rozsáhlé dvorany, a doklopýtal k osudnému okénku. Vyňal neblahý kus papíru a čekal okamžik.

Podíval se, židle za okénkem byla prázdna.

Cosi zazpívalo v jeho duši. Strašlivý tlak povolil a primář odvraceje se od okénka, byl by se dal do smíchu – Ale za okénkem náhle stín! V okénku se zjeví postava.

»Přejete si, pane?« zaznělo.

Primář se opřel oběma rukama o prkénko před oknem. Pravíce se mimovolně hnula a podala šek –

»Mohl bych – dostati – něco – na – ten – šek?« koktal primář ve smrtelných úzkostech. »Menší část – jen –,« blekotal.

Muž za okénkem se podíval na šek, pak obrátil hlavu k okénku. Byl pochmurný den, ale v oddělení tom se nesvítilo. Primář zahlédl jen lesk očí. – Víc neviděl, však neviděl vůbec.

Okamžik hleděly oči úředníkovy do ztrhaných rysů primářovy tváře. Pak se hlava odvrátila, kamsi k oknu. Děsné vteřiny se těžce táhly – pro primáře.

Nyní úředník se zase, dlouze, podíval na osudný šek. Vše se s primářem zatočilo, zavířilo, v hlavě tupý, hrozný tlak a hučí v ní, hučí – hřmí – A najednou hlas, jasný, klidný:

»Mnoho-li byste si přál?«

»Snad – asi –,« blábolil primář, zoufale se drže okénka a téměř pozbývaje vědomí.

»Můžete dostati všecko,« znělo klidně, mírně od okénka.

»Všecko –,« vydechl primář ochromen. Byl to úžas, ale bylo to vzato za odpověď.

»Tedy všecko,« slyšel jako ve snách.

A viděl, že úředník za okénkem vstal, viděl už jen jeho šat. Pak se ukázaly ruce, bankovka se octla na prkně před ním, druhá, třetí –

Byl to sen? Či skutečnost?

Primářova choť viděla, že jednání je skončeno, peníze že se vyplácejí. Pan primář shrnoval bankovky, pak jednu vracel, dostával za ni jiné. Pak zaznělo z okénka vlídné slovo na rozloučenou, paní Zdena vstala a vykročila muži vstříc.

Jako omámen se potácel primář Pátek, když se obracel od osudného okénka. Několik kroků popošel. Paní Zdena přiskočila, zachytila jej, když se vracel zase k okénku. Ne, nechtěl odejíti s těmi penězi, vždyť, Bože, mu přece nepatřily!

»Muži!« slyšel náhle. »Pojď! Není ti dobře? Povedu tě, pojď!« A měkká ruka paní Zdeny se ho ujala, podsunula se mu pod rameno a jemně ho obrátila ke dveřím. Primář šel, ale neviděl a neslyšel. Prošli dveřmi, sešli se schodů, chladný vítr ovanul je, křísil primáře.

»Dáš mi ty peníze?« slyšel vedle sebe, sedaje do auta.

Bože, jak to udělat? Vždyť přece žena nesmí vědět – Ale vzpomínal si, že už na to myslil! I v tom okamžiku vzrušení – dal si dáti drobné! Ted si teprv uvědomil, že levice jeho v kapse převlečníku žmolí papíry, papíry že jsou bankovky – peníze, celé bohatství!

»Počkej!« prosil ženu. Napadlo mu, že je vyloučeno, že by z bankovek těch vybral nyní dvěstě dolarů, na které čeká žena.

»Počkáš na chodbě,« to vzpomněl si, že bude čekat na chodbě i starý Samuel a že musí toho odbýt

nejdříve. »Víš,« konejšil ženu, »mám rád pořádek, zanesu to napřed –«

»To však mohu jíti s tebou,« nadhodila manželka.

»Ne, Zdenuško, ne, prosím tě!« mluvil primář rozechvěn. »Čeká tam ten pán, víš, potkali jsme ho cestou sem. A napřed se musí vyříditi cizí lidé!«

»Pravda, muži!« souhlasila Zdena. »Zařiď to jen podle svého!« Stalo se. Vrátili se autem do nemocnice. Pan primář zaplatil starému Samuelovi, ne, což bylo jeho, aniž, co mu patřilo, nýbrž celý peníz, na který vzrostl jeho nerozvážný dluh. Zavolal pak Zdenu, pro niž připravil už obnos dvou set, který čekala.

A – jak někdy osud hraje – sotva dveře zapadly za spokojenou, šťastnou Zdenou, rozlétly se poznovu a v nich – se objevil Stone.

»Pátku, bratranče!« zavolal a vypadal jak šílenec.

»Co se stalo, Stone?« žasl primář, dosud rozechvělý, pobouřený vším, co šlo teď kolem něho.

»Jdu se loučit, Pátku!« mluvil Stone.

»Loučít, Stone?« otázal se primář v údivu.

»Ano,« potvrzoval Stone.

»A proč?«

»Stará společnost, víš, denhamská, mi právě telegrafovala, že je nutno rozhodnouti tu věc bez odkladu. Že mi stojí v slovu do poledne, pak že káže vozy naházeti na hromadu, polít petrolejem a pak zapálit –«

»A ty?« zeptal se primář.

»Jsem zničen,« zdrceně řekl Stone. »Do poledne – co lze dělat? Nelze sehnat tolik peněz, žádným způsobem!«

»Ano,« mluvil dále temně, »kdyby mi bylí nechali mezí tím noc, ale takto –!«

»Noc!« žasl primář. Otřásl se, neboť pochopil.

»A potřebuješ?« otázal se bratrance.

»Patnáct tisíc dolarů! Je to obnos spíše pro jméno!« zoufale vzkřikl Stone. »Ale kde je vzítí?« vzkřikl znovu. »Ztraceno! Vše ztraceno –,« zaúpěl, »i ona – ona –«

Primář rychle sáhl do kapsy. Nikdy nepočítal tak rychle.

A najednou položil před bratrance několik bankovek.

Stone vzkřikl v hrozném úžasu.

»Pátku! Pátku!« jektal, třesa se a vzlykaje. Jeho ruce se třásly, když hmátl po bankovkách. Nemohl jich sebrati, jak ruce jeho skákaly.

»Pátku!« vzkřikl poznovu a proud žhavých slzí lil se z jeho očí. »Ona – má!«

»Pátku!« zaplakal radostným pláčem, do kterého skákal radostný smích. A pak objal Pátka, stiskl peníze v chuchvalec, jejž strčil do kapsy, a prchl, nezavřev ani dveří za sebou –

Primář klesl na sedadlo. Štěstí prolínalo jeho duši, hřálo v jeho hrudi. Jak byl Stone šťasten! Pomohl mu, ať se děje, co chce –

Zarazil se –

Bože, co se bude dít?

»Pátku!« vzkřikl. »Podvodníku!«

»Zločinče!« vydralo se z jeho hrudi, utištěné viny balvanem.

»Bože! Bože! Čeho jsem se dopustil!« zaúpěl primář. »Vždyť jsem – zloděj –!«

»Zloděj!« znělo odněkud.

V šíleném bolu vrhlo cosi nešťastného muže ke dveřím, A potom z nemocníce na ulici. Běžel kamsi, tu a tam se lidé zastavili, podívali za ním. Kdes na jedné křižovatce strážník za ním volal, rozběhl se za ním.

Ale zbytečně.

Primář Pátek – bohudík, že nepoznán pro ztrhanou svou, uděšenou tvář – hnal se jako šílenec. Pak si uvědomil, jak je daleko na La Salle Street. Zavolal

nájemné auto. A tryskem je hnal ke Kontinentální bance.

Vpadl, proběhl schody, dveře vyrazil. A stanul u okénka –

»Pane – promiňte – ten šek –«

»Jaký šek?« zeptal se úředník, jenž seděl za okénkem.

Primářovi se zdálo, že slyší jiný hlas než před hodinou. Podíval se na muže, zahlédl jeho rysy. Ale najednou si uvědomil, že nemá v hlavě ani stopy po podobě muže, který mu vyplatil padesát tisíc dolarů.

»Byl mi – vyplacen – šek,« jektal zoufale, drže se prkénka před oknem. »Rád bych –«

»Jaký šek?« tázal se znovu úředník nechápavě.

»Morden – Mordenův –« odpovídal trhaně doktor Pátek.

»Mordenův?« řekl pro sebe úředník a zdvihnuv seznam, jenž ležel před ním na stole, probíhal jej očima. Pak zakroutil hlavou a řekl:

»Zde není zanesen žádný šek od firmy Mordenovy.«

»Ale, vždyť – přece –,« koktal primář.

»Mnoho-li to bylo?« ptal se úředník.

»Padesát tisíc,« vydechl primář.

»Zde,« ukázal hned úředník. »Co však, prosím, si přejete?«

»Ten šek – prosím – krytí,« úpěl primář.

Úředník zakroutil hlavou. »Krytí je z Hartfordu, Connecticut,« řekl, »Agrární banka. Vše je v pořádku,« obrátil se k primáři.

»V pořádku!« žasl primář.

»Zanesl to sám pan ředitel,« vysvětloval úředník, »já byl na okamžik odvolán. Je to v pořádku.«

»Pan ředitel!« šeptal primář.

»A mohl bych – s panem ředitelem –?« vzmohl se na těžkou otázku.

»S panem ředitelem?« zastavil se úředník. »Nevím,« řekl, »odejel již skoro před hodinou.« Ohlédl se po hodinách. »Ne, je pozdě, už je na cestě.«

»Odejel? Kam?« vydechl primář.

»Kam?« zasmál se úředník. »Do Evropy,« dodal krátce.

»Do Evropy?« žasl primář. »A vrátí se?«

»Asi za čtvrt roku,« zněla odpověď.

»Snad potom, pane, máte-li něco,« řekl úředník vlídně, ale rozhodně, »Dva páni již čekají za vámi –« Pátek se obrátil, další lidé přicházeli. Odsunuli ho skoro od okénka.

Jako zničen odcházel a vracel se do nemocnice autem, jež ho sem bylo dopravilo. Těžce vyšel do schodů, vkročil do kanceláře. Nesvléknuv svrchníku, dopadl do křesla u psacího stolu.

A hle, dveře vrznou – zase Stone!

»Pátku! Bratře!« zvolal. »Vyřízeno! Je to mé! Je to mé!« Stone skoro šílil.

»Pátku! Pátku! Je Bůh! Vidíš, je Bůh! Vidíš jeho zázrak – tu –. Teď jen –«

»Ale – kdes ty –?« zeptal se najednou, strašlivě zvážněv.

Doktor Pátek se schoulil do svrchníku.

»Šek,« řekl podivně a cize.

»Šek?« užasl Stone. »Čí? Které banky?«

»Kontinentální,« těžce řekl Pátek.

»Kontinentální? A na mnoho-li?«

»Padesát – tisíc –«

»Padesát – tisíc?« žasl Stone.

»Ano.«

»Dolarů?«

»Ano.«

»A kdo ti jej vyplatil?«

»Ředitel –«

»Ředitel?« zastavil se Stone.

»Ano – ředitel,« jako stroj mluvil Pátek.

»Ředitel – Kontinentální – banky?« vyrážel Stone ze sebe.

»Ano – Kontinentální –«

»Pátku – šílíš!« vzkřikl Stone.

Primář Pátek se podíval nechápavě na bratrance. –

»Proč?« zeptal se.

»Ředitel Kontinentální banky předevčírem zemřel –«

Ale doktor Pátek jen zakýval hlavou. Byl příliš vyčerpán a zchvácen, aby ho rozrušila Stonova slova. Stone však znova se podivně podíval na primáře. Sáhl mu na hlavu, pálila jak oheň.

»Bratránku – Pátku –,« řekl, »nezdá se ti něco? Ty peníze – Ale dal's mi přece – patnáct tisíc-,« uvažoval u sebe, sám rozčílen a zmaten.

»Tolik peněz!« dodal zděšeně.

»Mám víc! Zde jsou,« vykřikl náhle primář a sáhnuv do kapsy, vyhodil na stůl hrst bankovek.

Stone jako divý skočil po nich. »Pátku!« křičel, »Ukaž! Vskutku – tisíc – tisíc – pět tisíc – deset – dvacet –«

»Pátku!« klesl do křesla proti primářovi, uděšen a zalit náhlým potem.

»A banka?« zašeptal.

»Mi je vyplatila,« šeptal Pátek. »Slyšel jsi.«

»Na Mordenův šek-,« řekl Stone.

Pátek jen kývl hlavou.

»Pře-psaný – viď?« vydechl Stone.

Pátek zas jen kývl.

Chvíli bylo ticho. Pak se Stone vzchopil.

»Pojď,« řekl. »Půjdeme tam!«

»Byl jsem tam,« vzdychl primář.

»A řekli ti?«

»Že je vše v pořádku.«

»Cože? A mluvil jsi s tím – ředitelem?« tázal se Stone.

»Ne – ředitel odejel, jak mne vyplatil. Do Evropy, na čtvrt roku,« vypověděl doktor Pátek vše.

»Do Evropy?« vzkřikl Stone. »A na čtvrt roku!« vyskočil.

»Pátku! Pátku!« křičel »Pak jsme zachráněni! Je v tom něco – nedorozumění – snad – ale ten čas nám stačí. Dáme se do toho, dáme – Pátku!«

A Stone tančil po pokojí, líbal ošuntělé bankovky, na srdce je tiskl.

Primář seděl u stolu a dýchal, těžce dýchal, z hluboka, a nechápal nic, pranic, nežli že byl hrozně nešťastný a že již není a že Stonovi je pomoženo a že bude zase dobře, nebezpečí, hrozný strach je pryč – snad – jiný je však – strašlivý –

A Stone řádil, znovu počítaje, rovnaje do řady drahocenné papíry, naději jeho života –

»Pátku!« volal neustále.

»Pátku! Ty zázračný člověče!«

»Stačí ti to?« usmíval se primář mdle.

»Bože, stačí-li to?« smál se Stone hlasitě. »To je víc, než jsem mohl kdy snít. A dává mi to moc, oh, nevíš, jakou moc!«

»A zvítězíme?« šeptal primář unaven.

»Jsme již vítězi, můj milý Pátku! Statisíce z toho uděláme –«

»A pak – vrátíme to –,« mluvil Pátek ospale.

»Ano – všechno –«

»Až pomůžem‘ jí! Jí!« rozplakal se Stone nervosním pláčem.

»Jí, mé drahé, milé –,« plakal usedavě štěstím, schovávaje bankovky.

»Ano, jí,« opakoval primář.

Nevěděl, co mluví. Mlha jej halila a nikdy potom nezjistil, zda byl to spánek z únavy či mdloba.

XIII.

Plna starostí očekávala paní Zdena muže, až se vrátí z nemocnice. Mnoho se jí zdálo divným v jeho jednání v poslední době, dnešek však, vše, co viděla cestou s mužem do Kontinentální banky a konečně i z ní, to ji uvádělo v údiv.

Co se vlastně dělo s jejím mužem? Začalo to od oné slavnosti, od jeho jubilea. Paní Zdeně znenáhla již přicházelo na mysl, že to souvisí se šekem pana továrníka Mordena. Neboť s ním to nějak vázlo. Muž tehdy řekl, že dostal od pana továrníka šek na pět set. Nu, nebylo to mnoho, paní Zdena očekávala přec hodně víc. Ale bylo to přec něco! Paní Zdena musila to uznati. Zakryla svoje zklamání, snad dokonce ukázala i radost při té zprávě. Aspoň jí to mohl uvěřiti primář, málo znalý ženské přetvářky.

»Ostatně, vždyť to byly vskutku hezké peníze!« uznala paní Zdena časem. A cítila, že je trochu nevděčné, co dělá.

Ale primář! Její manžel! Ne, nerozuměla mu. Tolik let s ním byla, znala každé hnutí jeho duše, aspoň si to myslila – až nyní, najednou! Co je v něm vlastně?

Paní primářová viděla nepokoj v duši manželově. Jeho nemoc, to, že nalezla jej v posteli, jí nebylo podezřelé. Býval často vyčerpán a často uléhal si po práci, buď odpoledne, nebo k večeru, zabalil se, leckdy usínal.

Ale bývalo to jiné, věru –, nyní se zdá paní Zdeně, že je něco hlubšího v rozechvění primářově, nežli únava. Ale co? Paní Zdena marně uvažovala a hledala. Nic nenacházela. Nevěděla. Ale chtěla věděti –

»Ale bylo to od oné slavnosti. A – je v tom onen šek!« Tak usoudila.

Proč jí muž přinesl pouze tří sta dolarů? Šek pana Mordena zněl přece na pět set. Proč jej primář nevyměnil celý?

Paní Zdena byla daleka toho, aby podezřívala jakkoli svého manžela. Nebála se o něho a věřila mu, znala ho. Jen zvědava byla a snad i trochu, ne snad uražena, řekněme, jen – dotčena, že jí primář nepovídá vše, co jeho duší táhne.

A nepověděl, to paní Zdena dobře cítila. Viděla, že něco v jeho duši tkví, co si primář nechává jen pro sebe. Byla přesvědčena, že ne v špatném nebo ve zlém úmyslu, paní Zdena nikdy nesmýšlela o svém muži špatně – ale bylo to tu, nepověděl.

Paní Zdeně ani nešlo o to, proč – ji mrzelo, že – A jen tohle bylo příčinou, že paní Zdena se stávala katem svého muže a že štvala ho a hnala k činům, o jejichž dosahu zdaleka neměla ponětí.

Paní Zdena to myslila dobře, když naléhala na manžela, aby jí přinesl i zbývajících dvě stě dollarů. Nesla těžce, že za první peníze, za ony tři stovky, oblékla se ona s dětmi. Muž by to byl více potřeboval. Paní Zdena nebyla sobecká žena. Věděla to o sobě a svědomí její bylo čisté a pokojné. Užíti oněch tří stovek na sebe a na děti musila, jinak primář nepřipustil. Učinila to v důvěře, že brzy přijdou další peníze a že bude postaráno také o muže.

Proto měla velkou radost, když den po obdržení oněch tří set se v poledne představila primářovi s dětmi v nových úborech. Jenda měl vkusné, šedavé šatky s krátkými kalhotkami, pěkné nové punčochy a přes to pěkný převlečník, Anenka stála, ručky dolů podle těla nataženy, v pěkných šedých šatečkách, s koženým páskem kolem štíhlého tílka a pěkným kloboučkem na hlavě.

»A naše máma!« musil se radostně usmáti i primář. »Vskutku, hezky sis to vybrala!« pochvaloval její

světlešedý úbor, střižený trochu sportovně, ale přece velmi dobře slušící plným tvarům paní primářové.

»Tak co? Jsi spokojen s námi?« tázala se muže radostně.

»Velmi hezké! Moc pěkně vám to všem sluší!« pochvaloval primář.

»A je to látka velmi trvanlivá, šito je to pevně, to už něco vydrží!« chválila si sama paní Zdena svoje dílo,

»A jde vám to pěkně k sobě,« upozornil primář.

»Však jsme to tak vybírali!« promluvil Jenda. »A máme už vybráno také –« zarazil se a podíval se na matku.

»Jen to řekni!« zasmála se paní Zdena.

»Vybrali jsme taky pro tatíčka!« předešla Jendu Anenka a poskočila k otci, aby ho chytla za ruku a s ním se pomazlila.

Pan primář musil udělati veselou tvář a projevil radost z péče ženy a dětí. Slíbil, že jak bude míti trochu kdy, že to v bance vyřídí a že zajdou potom všichni tam –

»Je to český obchod v šestadvacáté ulici, na rohu Clifton Avenue, Lurie Bros; však jej znáš,« švitořila paní primářová.

Radostně tehdy odcházela paní Zdena s dětmi, aby svlékli nové oděvy a připravili se k obědu. Pečlivě skládala šatstvo do skříní mezi nebohaté jejich zásoby, spokojená, šťastná.

Oh, kdyby byla věděla, od koho jsou ty peníze, že od starého Samuela – a jak draze, ne jen penězi, ale duševními útrapami mužovými jsou vykoupeny – byla by to všechno se sebe i s dětí strhala, byla by se bála, že to musí pálit, žhnout! A v hadrech by byla raději chodila, než by byla tohle připustila!

Ale netušila nic – a dobře pro ni – vždyť stačilo, co viděla i tak, nepokoj a neklid manželův, neklid neutuchávající. Paní Zdena nepronikla nikdy k

podstatě věci. A jen proto naléhala, aby jí muž přinesl i zbývající peníze, aby se oblékl nově také on.

Byla to tedy vskutku paní Zdena, která přivedla primáře až do Kontinentální banky a doprovodila až skoro k okénku. Boj mužův jí zůstal utajen, byl k ní obrácen zády, když jednal s úředníkem banky. Snad něco z něho tušila, ale divila se pouze, nemajíc zdaleka ponětí, oč právě jde.

Paní Zdena odpočítávala pohyby pokladníkovy ruky, když k němu Pátek odešel, opatřen poukazem oddělení pro výplatu šeků. Bylo těch papírů mnoho, paní Zdena usoudila, že dvěstě dollarů si dal Pátek vyplatiti v bankovkách po deseti a pěti dollarech. A primář patrně si přál peněz ještě drobnějších, neboť jednu bankovku vrátil a obdržel za ní několik jiných.

Ač tolik stísněn a zmaten, mozek primářův přec nepozbyl své bystrosti a upozornil, že musí jít primář od pokladny s drobnými penězi, aby mohl vyplatiti ženu a pak vydřiducha Samuela – a primář si tolik drobných vyžádal.

Pak přišla cesta se ženou do nemocnice, kde na chodbě se naň rozšklebil protivný obličej lysého Samuela. Vyplatil jej, vyplatil i ženu, jež radostně odcházela, zcela přehlížejíc jeho vzezření. Vždyť jí letěly hlavou obrazy skvělých výkladních skříní, jichž tolik prohlédla v posledních dnech, všech těch Department Stores, Marshall Fíeld na Staate Streetu, Leader, Lurie Bros. Dva poslední obchody, české, se jí nejvíce zamlouvaly. Pro poslední se rozhodla. A již se v něm viděla, scházejíc se schodů.

Primář Pátek však klesl do sedadla, jak žena odešla, mdloby se oň pokoušely. A tu se rozletěly dveře, vpadl Stone. Šílený vědomím, že vše je ztraceno a marno. Primář jej vítal, drže ruku právě na náprsní tobolce, v níž byly peníze, celé bohatství, jež peklem pálilo.

Jinak šílen odbíhal od něho Stone v několika vteřinách. Běžel zajistit si koupi vozového parku, který byl první podmínkou jeho díla. Sám primář ho žádal, aby ihned zase přišel zpět.

Odbíhal Stone do ředitelství staré společnosti denhamské kdes u Bessemerova parku, a primář utíkal do Kontinentální banky. Proč tam běžel? Věděl sám? Chtěl vrátit zbytek peněz? A zmenšit svoji vinu? Nebo v duší jeho zvítězila touha pomoci Slonovi i zbytkem peněz a chtěl míti jisto, že to může udělat? Primář nikdy ani potom bezpečně nezjistil, co se tehdy dálo v jeho duši.

Ale jisto je, že se vrátil s penězi. Nechtěli jích, poslali ho zpět. Že vše je v pořádku. A šek dokonce kryt je firmou nějakou, prý z Connecticut! Snad se primář divil, snad nebyl vůbec schopen myšlenky. Šel jen, šel do své kanceláře a dal celý zbytek Stonovi.

Stone snad potom šílil. Snad Pátek také. Ale potom zůstal ve svém křesle u psacího stolu. A odtud si ho vyzdvihla – do slova vyzdvihla paní Zdena, která dlouho v nejrůznějších myšlenkách na muže čekala a konečně zašla pro manžela, nesouc pod ramenem velký balík. Od firmy Lurie Bros ze šestadvacáté ulice.

Paní Zdena dovedla muže domů, možná, že trochu i donesla. Chtěl jít si lehnout. Pomohla mu svléci, ale – nepovolila pak – musil si obléci nové šaty, na zkoušku. A obskakovala a pochvalovala, stále na něm cosi urovnávajíc a řídíc paní Zdena, děti skákaly okolo něho a Anenka zas ho chytala za ruku a žvatlala:

»Tatíčkoví to sluší, jé! Moc sluší!«

Všichni bylí tolik šťastni. A co on?

Jako loutka se dal obléci i svléci, jako loutka hovořil, i smál se s ostatními. Ale duchem kde byl? Nelze říci, že byl daleko. Nebyl nikde, zastavilo se mu cosi v hlavě, která ztupěla.

Bez myšlenky uléhal i usínal. A spal, těžkým, tentokráte bezesným spánkem, spal až do rána. Když se probudil, byla jeho hlava přes to těžká, bolela. Na vše vzpomněl, vše si uvědomil. Cítil, že je něco v proudu a že nelze zpět. Velká vina ležela mu na duši, hrozný osud před ním temně vyvstával. A zase naděje, že se Stonovi zdaří, že vše dobře dopadne.

Ale nebylo lze pranic dělati. Osud šel. Něco přinese. Ale musí to být chmurné, dokud se vše neobjasní. Primář cítil, že nastává doba temných, těžkých dnů. Nutno je však prodělati. Snad nebude tak zle! Ale také může být na konci zkáza.

Radostný hovor ženin plašil tyto chmury. Zaháněl je, třeba že jich nic nemůže zahnat načisto. Primář dal se vésti jako dítě svojí ženou, oblékl se, něco málo pojedl. Pak se odebral do nemocnice.

Šel po své obvyklé práci. Ale věděl, že od nynějška vždy bude na ní ležet temný stín.

XIV.

V kanceláři továrníka Rohoze se sešla porada. Továrník sám, jeho dva nejstarší synové, Fred a Harry, ředitel Dahler, účetní Tusch a zástupce dělnictva Birke.

»Přátelé!« ujal se slova továrník Rohoz, »svolal jsem vás, jak činívám vždycky, jde-li o věc důležitou pro závod. Bylo těchto porad několik v poslední době, z důvodů vám dobře známých. Také dnešní porada se bude zabývati situací naší firmy, jako předešlé.

Scházíme se majitelé závodu a jeho síly vedoucí a zároveň zástupci jeho zaměstnanců. Držíme se stále své zásady, že prospěch podniku není pouze věcí

podnikatele, nýbrž také jeho zaměstnanců. Podnik může prospívati jen při plné shodě všech jeho činitelů a při účinné, upřímné jich spolupráci.

Tím jsme se řídili a vybudovali jsme svojí továrnu v podnik velmi významný. Zesílili jsme jej, vypravili technicky, však hlavně mravně, tak, že se s námi musilo vždy vážně počítati. Těšili jsme se již, že náš podnik bude vůdcem, ukazovatelem cesty ostatním. Zavedli jsme mnohé, čeho jinde neměli, vyvolali jsme, že jinde dělnictvo se dožadovalo těch opatření, která byla v našem závodě.

Nevím, mám-li říci, že v tom byla naše vina. Ve dvou hlavně bodech: Že jsme snižovali cenu zboží při jakosti stejné, nebo ještě lepší, nežli nabízely jiné závody, a že jsme pří tom zvyšovali platy našich dělníků. Nerad dodávám, ale dnes je to nutno, že jsme po tom zbylý zisk, jenž připadal na podnikatele, pokud bylo možno obraceli ku podpoře dobrých, ušlechtilých věcí.

Přiznejme se, že to všechno, jak lepší jakost výrobků, tak vyšší čistý zisk, nám umožněno bylo jednak prvotřídním zařízením strojním, jednak velmi vhodnou a účelnou úpravou pracovního postupu. Ale totéž učiniti bylo možno také jiným závodům, jejich zisky zcela lehce unesly by tento náklad. A jsem přesvědčen, že provésti tato opatření bylo povinností majitelů závodů a vedoucích sil. V zájmu bezpečnosti dělnictva a ulehčení jeho práce, ale také ku prospěchu veřejnosti, které závod dobře seřízený může dodávati snáze dobré výrobky a při tom levné.

Naší druzí v podnikání bohužel však odvodili jiné důsledky z našeho postupu. Nedali se v závodění s námi, v němž bychom je byli rádi viděli. Vyvodili cestu jinou, učinili pokus zničit závod, který tak se odlišuje od všech ostatních.

Viděli jste všichni, co se děje, Víte, že jsme učinili všecko, abychom od naší firmy odrazili útok a zabránili jejímu poškození.«

»Ničeho jsme neopomenuli,« poznamenal Fred. »Co bylo v lidských silách, stalo se.«

»Jsem téhož přesvědčení,« řekl továrník Rohoz. »Naše svědomí je čisté. Bránili jsme se podle sil a nepoužili jsme nízkých prostředků. Jaký byl výsledek naší obrany, nejlépe nám poví náš pan ředitel a po něm pan účetní.«

Továrník Rohoz domluvil a pokynul řediteli Dahlerovi.

»Mohu promluviti pouze o technické stránce věci,« počal ředitel. »A tu nemohu pověděti mnoho nového oproti poslední poradě, jen po jedné stránce bude moje zpráva příznivější. Útok na nás vedený měl za svůj hlavní úkol rozvrat naší výroby. Docíliti chtěli naši protivníci svého cíle přebíráním našich sil, jež vybrali si velmi účelně, tak aby vskutku ochromili naši prácí v důležitých bodech, Zprvu prováděla tuto akci proti nám jen firma Mordenova, později se přidaly i jiné, Mordenem získané továrny. Způsobily nám tím velmi mnoho svízelů. Ale v základě tento útok ztroskotal. Řekněme hned s plným uznáním, že za pomoci dělnictva a mistrů, kteří zůstali nám věrni. Naše dělnictvo se snažilo se vskutku překonati, celá oddělení pracovala bez mistrů, zbylí mistři přejímali dohled a vedení práce v rozměrech i trojnásobných, ale vždy nad svoje síly. A pomohlo zdatně také úřednictvo, které, pokud toho bylo schopno, pomáhalo při dozoru technickém, nechávajíc práci administrativní na hodiny přesčasové.

Výsledek byl tedy toho všeho, že nám byly způsobeny obtíže, nebyly však nepřekonatelné. Naše práce byla ztížena, nemohla však býti znemožněna. Proto sáhli naši protivníci k jinému a ještě podlejšímu

útoku. Vy všichni víte, že nám náhle počínaly vypovídat službu motory při jednotlivých stavech. Dva, tří denně zprvu, potom po pěti i po šesti. A nebylo možno dopadnouti pachatele.

Chtěl jsem učiniti jednoduché opatření, napnouti mezí stroji dráty a nasytit je elektrickým proudem. Pan továrník Rohoz odmítl. Chtěl jsem užíti jen tak slabého napětí, aby pachatel byl sražen beze škody. Ale pan továrník si přál věděti, zda by dotyk neodnesl smrtí pachatel, jenž třeba by byl chorý srdcem nebo zvláště pro proud citlivý. Nemohl jsem zaručiti, že by k tomu nedošlo, a můj návrh nebyl proveden.

Za necelý týden na to nalezli jsme ráno propálený hlavní transformátor v naší stanici. Škoda byla značná.«

»Stroj byl pojištěn,« upozornil Rohoz.

»A ve třech dnech jsme provedli opravu,« dodal druhý syn Rohozův, Harry.

»Pravda,« krčil ředitel Dahler rameny. »Ale výstraha, kterou jsme tím dostali, nás poučila, že je třeba krajních prostředků. Nezbylo, než hlídat ve dne v noci továrnu, nenechat ji v žádné části prázdnou ani na chvíli. Za pomoci všeho zaměstnanectva se tento úkol podařil. Proti cizím úkladům« – zdůraznil „cizím“ – se obhájíme.

Dnes můžeme celkem říci, že jsme útok na výrobnost naši, třeba těžce, odrazili a že podnik zas je schopen práce v plném rozsahu, třeba zůstaly nám menší obtíže, kotvící v nedostatku vedoucích sil technických.«

Ředitel Dahler domluvil.

A povstal účetní Tusch, hybná síla obchodní v podniku firmy Rohozovy.

»Moje zpráva,« začal výklad, »bude méně příznivá. Útok na výrobu naší firmy, snaha rozvrátit jí, je

rozhodně velmi nebezpečná věc. Ale nebezpečnější je druhý uskok, namířený proti nám.

Družstvo továrníků našeho odboru, je-li možno je takto nazvati, vedené Mordenem, nám hledí podraziti nohy finančně. Továrníci naší branše téměř o čtvrtinu srazili cenu všech výrobků, které na trh dává naše firma. Máme na vybranou: Naše výrobky jsou hodnotné a náš zisk nečiní zdaleka dvacet procent ceny prodejné. Bud snížíme tedy ceny o čtvrtinu a budeme pracovati s prodělkem, nebo zůstaneme při svých cenách a neprodáme ani desetinu výroby.

Naši protivníci ovšem škody netrpí, protože vyhnali ceny všech ostatních druhů zboží, takže co ztrácejí na zápase s námi, vyzískají na ostatním zboží. Tím spíše, že továrny našeho odboru současně snížily hodnotu svého zboží použitím méně cenných materiálů. Toho jsem se dozvěděl na svoji pěst,« pokračoval účetní, »ovšem ve shodě s panem technickým ředitelem. Chtěli jsme té věci využíti, ale pan továrník nedovolil.«

»To vše přijde samo,« pevně řekl Rohoz.

»A účinek pak bude mocnější, než kdybychom s věcí přišli my,« dodával Fred.

»Nelze proti tomu pranic namítati,« pokrčil Tusch rameny. »Podle mého mínění to není zbraní špatnou, protože jde o pravdu. A je těžko nebránit se proti lidem, kteří pracují na naši škodu i podvodem.«

»Četli jste již zprávu v dnešních novinách,« hovořil dál Tusch, »ale nepochází od nás, je to zpráva úřední. Že skladníci jedné velké linie dráhy dali se podplatiti kýmsi z úřednictva firmy Mordenovy, aby vyzrazovali všechny naše dodávky, pokud jdou drahou. A podle těchto skladníkových zpráv se pak šlo na naše odběratele a působilo se, by našich výrobků neodbírali.«

»Tato zpráva bude dobře působit v náš prospěch. A rád poznamenávám, že podnět k objevení této

hanebností byl dán naším mladým pánem, panem Fredem.«

Fred se usmál radostně a usmál se i Harry a otec Rohoz. –

»Zatím ovšem moje zpráva vyznívá v ten smysl: Náš odbyt byl těžce stižen ve Spojených Státech a i v Kanadě. Snížení cen našich druhů zboží činí naši situaci nemožnou. Můj odhad jest – ovšem pouhý odhad – že bychom za takovýchto poměrů svůj zápas mohli vésti ještě nejvýše tři měsíce. Po nich bude naše platební rozvaha na vahách, přestaneme býti aktivní.

Ovšem, poměry se zčásti nyní lepší. Zpráva o úkladu firmy Mordenovy proti nám a o zatčení dvou skladníků svou práci také vykoná. Ale neradil bych takto pokračovati. Stále jdeme cestou dolů, a to je vždycky nemilé. A nebezpečné.«

Rohoz poděkoval účetnímu a obrátil se k Birkovi.

»A situace v našem dělnictvu, pane Birke?«

»Řeknu krátce, pánové, je výborná! Neseme všichni těžce zradu našich lidí, která konec konců hlavně ohrozila nás. Čím se utěšujeme, je, pánové, že nejde o mizernost dělníctva, nýbrž továrníků, prominete, prosím –«

»Beze všeho, pane Birke!« pousmál se Rohoz a s ním ostatní.

»Vždyť máte pravdu!« zvolal Fred.

»Myslím opravdu, že vinu tady mají Mordenové a jich spojenci,« pokračoval Bírke rozohněn, »dělnictvo – a také z úředníků někteří – ti byli svedení.«

»Jde však o to, co má býti dál,« hovořil Birke. »Mohu jen říci, že jsme povinnost svou splnili, že jsme učinili všechno, co bylo možno k ochraně továrny, strojů, že jsme se i v práci činili, mnozí z nás se vskutku překonávali –«

»To je třeba uznat v plném rozsahu,« potvrzoval Rohoz i ostatní účastníci porady.

»A my budem hledět učinit i dále,« sliboval Birke hlasem rozhodným a pevným, »učiníti nejen možné, ale také nemožné. Projednal jsem s ostatními důvěrníky námět pana továrníka Rohoze, ovšem přísně důvěrně –«

»Snad,« namítl ředitel Dahler, »o tom by se mělo hovořiti zvlášť –«

»Jen nechte, pane řediteli!« pravil Rohoz. »Můžeme přejíti hned k věci, ať vysloví se pan Birke, co soudí důvěrníci. Jistě na tom záleží.«

»Ovšem, pravda!« přitakával Dahler.

»Myslíte tedy?« povzbuzoval Rohoz Birka.

»Že to půjde, pane továrníku,« radostně řekl Birke. »Důvěrníci zkoušeli už s některými, některých se ptali a zjistili, že jsou již s některými věcmi obeznámeni. My všichni jsme ochotni působiti na ostatní – pokud na nás jest, mám říci, že věříme, že to půjde, a že máme plno odvahy, se pustit do toho,«

»Děkuji vám, pane Birke!« řekl Rohoz pohnutě. »Spoléhal jsem vždycky na dělnictvo a spoléhám na ně dál. Vím, že cítí aspoň ve své většině, že továrna tu není pouze pro mne a že k podniku patří nejen podnikatel, nýbrž také dělníci. Ovšem, musíme se zeptati, co řekne pan ředitel. Řekl jsem vám před týdnem svou myšlenku a žádal jsem, abyste vše dobře rozmyslil. Naše dělnictvo nám vzkazuje, že by se věci nebálo a že má do ní chuť. A pan ředitel?«

»Připojuji se jen k panu Birkovi. Věc se musí zdařit, vezmeme ji do ruky a provedeme ji. Jen to bych prosil, aby se vše provádělo tak, aby si věci ani z dělníků nikdo příliš nevšiml. Neboť čím to přijde náhleji ven a ovšem později, tím lepší bude pro nás účinek.«

»Pan ředitel je tedy také pro věc?« otázal se továrník Rohoz.

»Oběma rukama,« prohlásil ředitel Dahler.

»A pan účetní?« obrátil se Rohoz na Tusche.

»Mám to za jediné východisko,« mínil klidně účetní, »jak uchovat podnik od pohromy. Způsob, jakým se jde proti nám, je ďábelský. Udrží-li Morden svou družinu proti nám – a to se mu snadno podaří, protože jsou všichni stejní a stejně nás milují – nezmění-li se tedy nic mezi nimi, ubijí nás. Je jich příliš mnoho proti nám. A myšlenka páně továrníkova je skvělý nápad – zamísit se náhle mezi ně. Nechat mísu, do které nám naplili, a zasednout s nimi k jejich lepší.«

»A myslíte, že seženeme trh?« zeptal se Rohoz. »Znamená to změnit odběratele a sehnat vlastně nové –«

»Pouze z části, pane továrníku,« upozornil účetní.

»Máte pravdu,« pokývl Rohoz.

»A nezapomeňte, že máme jméno! Jsme přec značka Rohozova! Je těžko ovšem chtít za tu značku od někoho o třetinu více, ale takto –? Myslím, že se budou pánům oči otvírat a hodně na široko –«

»My se všichni hodně přičiníme,« dodal Tusch.

»Tož, pánové!« povstával Rohoz. »Moji synové –«

»Jsou věcí nadšeni!« zvolal Fred.

»A jdou vždycky za tebou!« kladl Harry, zrovna jako Fred vysoký a hezký chlapec, ruku na rameno otcovo.

»Tedy – rozhodnuto?« ptal se továrník.

»Ano! Ano!« volali všichni, hrnouce se jako k otci k Rohozovi.

»Tedy – děti! Do práce!« podával továrník ruce synům i svým spolupracovníkům.

»A rád bych viděl, jak se Morden zatváří, až tohle praskne!« ušklíbal se účetní, spěchaje do své kanceláře.

XV.

»Bože, to je zázrak!« zvolal primář doktor Pátek, podávaje ruku bratranci Stonovi a staviteli Menhartovi. »Byl jsem tu před několika dny, začínali jste, jen stráně tu byly a dole močál – a teď!«

Podíval se po kotlině Jacksonovy strže. Mraveniště lidí na dně, roje lidí na stráních, přepodivné stroje na všech stranách, všude rachot, skřípot, hlahol, ruch.

»Zaručil jsem, že budu ve čtrnácti dnech hotov, budu tedy hotov,« řekl stručně Menhart. »Náklad je ostatně takový, jako by práce měla trvat měsíce,« usmál se na Stona.

»A penále je také podle toho,« usmál se Stone oplátkou. »Nebude-li pan stavitel hotov do konce října, mohu všeho nechat a žít z kapitálu. A pan stavitel půjde kopat hlínu.«

»Ani mi nenapadne, protože budu hotov. Sehnal jsem stroje od všech pěti jezer a lidi až od Hudsonu. A co jsem řekl, bude,« odpověděl stavitel.

»Chlapík!« poklepal Stone Menhartovi na záda.

»Úžasné!« odlevil si znovu doktor Pátek. »A tady snad už vezou vepře!« podivil se, ohlížeje se na malý vláček, jenž se vyhrnul z tunelu, tažen dýchající a hekající lokomotivou prastarého typu.

»To náš správec Struna se činí!« pochvaloval Stone a podal ruku mladému, asi třicetiletému muži milého, ale rázného výrazu, jenž právě seskakoval se stroje. »Strhal by nám naši Nánu,« dodal se smíchem.

»Správce Struna,« představil se mladý muž primáři, jenž mu stejně odpověděl. A hned se správec obracel k staviteli: »Stačíte nám, pane staviteli?«

»Když budeme takhle stát, ne!« zasmál se stavitel. »Jinak ano. Ale sbohem, jdu po svém!« A rozloučil se svižně se všemi pokynem a odkvapil.

»Proženu ho,« smál se Struna. »Dosud jsme mu ihned osadili vše, co usadil.«

»A zboží máte?« ptal se Pátek.

»Nadbytek,« odvětil Struna. »Cent na libru víc, pane, to je poplach! Udusit nám mohou naše nakupovače prasaty. Náš parťák Brendle říká, že nezbude ve chvíli kol Chicaga ani ocásek.«

»Dobře, tu je místo,« spokojeně ukázal Stone po strži. »Vejde se sem dost a sotva jsme začali.«

»Toť! Jen dál!« zavolal vesele Struna a ukloniv se, skočil na stroj. »Dál!« zavelel strojvůdci a stroj zahekal, vyrazil kotouč par a dýmu a pohnul se od tunelu do středu strže.

»Máš to výborné lidí pohromadě!« divil se primář.

»Dávno je už znám. A určitě jsem s nimi počítal.«

»To je nezbytná podmínka,« hovořil primář. »Sám nestačíš, kde pak!«

»Budu mít dost jiné práce, nepůjde vše lehce,« vážně odvětil Stone.

»Ale pokrok je tu úžasný,« vracel se primář k svému údivu. »Posledně tu věru nebylo skoro nic vidět, pravda, lidí tady bylo, strojů –«

»A nevěděli jsme ani, co a jak,« vykládal Stone. »Teď je všechno jasné, v proudu a jde všechno výborně. Pojď, provedu tě po našem díle. Naším největším úspěchem jsi ovšem už prošel,« obrátil se a ukázal na tunel. »Na tom mnoho záleželo, jak s ním to půjde, hleď, nebylo tu skály, šlo to jako po másle. Ted máme cestu sem, voda má cestu ven, vše v pořádku,« liboval si Stone. »A není to žádné ohromné dílo,« dokládal, »za dva dny jsme byli skrz a pohodlně.«

»Opravdu, je to několik metrů,« divil se primář. »A zde jste vymezili místo potoku a vedle vedete koleje.«

»Ano,« liboval si Stone, »ani šířka nemusila být veliká. A potoku stačila zcela malá stoka, není vody tolik, i při prudším lijáku.«

»Zdálo se jí mnoho, dokud neměla odpadu,« usuzoval doktor Pátek.

»Odpad vlastně byl,« upozorňoval Stone. »Přišli jsme na to, když voda novou stokou odpadla. Podívej se,« – zatím prošli tunelem dovnitř strže – »tamhle, asi půldruhého metru nad dnem mezi kamením si voda udělala díru.«

»Tudy utíkala?« divil se primář.

»Ano, vytékala na druhé –straně na louku.«

»Teď o ni tedy majitel louky přišel,« vzpomněl primář.

»Přišel, a nechtěl být spokojen!« zasmál se Stone. »Ale spravilo to několik dolarů a věc je vyřízena.«

»Peníze!« řekl primář zadumaně. »Jak jsou peníze, jde všechno. I přípojku ke tratí máš už provedenou,« zaváděl řeč jinam, pohlížeje zpátky tunelem.

»Od tunelu ke trati je asi deset metrů, koleje ležely za dvě hodiny,« usmál se Stone.

»A máš i svou lokomotivu!« divil se doktor.

»Viděl jsi, mám!« chlubil se Stone. »Takovou starou hrkačku,« zasmál se, »staré společnosti to někde zbylo, skoro za to ani nic nechtěli. Říkáme jí Nána.«

Zasmáli se oba.

»A koleje vedeš kolem celé strže,« divil se Pátek.

»Ano, abych mohl pohodlně ke zdvižím. Jsou tři, jak vidíš,« ukazoval, »pravidelně rozděleny po obvodu strže. Naproti, prostřední, je ovšem hlavní A nejsilnější. Koupili jsme staré, z regulace na Mississippi, ale jsou dobré. A za den byly osazeny.«

Doktor Pátek se rozhlédl. Viděl, že svahy celého údolí jsou vyrovnány, pravidelně upraveny; ale skoro po celé jedné polovině nebylo už svahu. Dvě rovnoběžné okružní cesty dělily stráň na tři pásy a ty byly vlastně proměněny v stupně. I odtud bylo viděti, že staré nákladní vagóny jsou vůz vedle vozu

zapuštěny do stráně, upevněny, řádně zemí svrchu přikryty.

Vyhlíželo to jako obrovská aréna starého divadla, jen stupně byly tři a zdánlivě obrovské. Všude ovšem hemžilo se lidmi, rachotily stroje, vřela práce. Dole na dně údolíčka z jednoho místa se vznášel kouř.

»Naše polní kovárna,« ukazoval Stone.

»A vedle?« ptal se Pátek.

»Truhlárna,« vykládal Stone. »Zde si přizpůsobujeme části vagónů, ztužujeme je, když je třeba. Nedali jsme totiž celé vagóny do země tak, jak jsou,« upozorňoval.

»Ne? A proč?« tázal se primář.

»Není toho třeba,« smál se Stone. »Pojď a podívej se!«

Vedl bratrance k dolnímu konci svahu, kde na jednom místě počínal stupeň vystřídávat svah. »Tady právě jeden zadělávají, podívej se, jak!«

Pátek si prohlédl dílo a hned zvolal:

»Odňali jste vozu zadní stěnu!«

»Ano,« vyložil Stone. »Proč bychom ji tam nechávali? Je zde vnitřek země hlinitý a pevný, když se vykope a urovná, je vzadu zcela slušná zeď.«

»A ze zadní stěny vozu jste udělali příčku, kterou dělíte vagón na dvě patra!«

»Zajisté! Zajisté!« pokyvoval Stone. »Ale jsme ještě praktičtější, pohleď!«

»Ano, vidím!« ukazoval Pátek. »Vždy jedna boční stěna je také pryč.«

»Vždy pravá,« řekl Stone. »Byly by tam jinak dvě, kde se vagóny stýkají. A to přece nemá smyslu!«

»Ovšem, že nemá!« souhlasil Pátek. »A jak vidím, děláte z těch prken příčky mezi jednotlivými odděleními ve vagóně.«

»Ano. Příčky býti musí, aby bylí vepři oddělení a měli méně pohybu. Lip tloustnou. A příčka nemusí být vysoká, prase vysoko neskáče.«

»Ale vy máte ještě jedno oddělení pod vozem!« divil se Pátek. »A kde máte kola?«

»To se zasměješ!« odpověděl Stone. »Přišel jsem na to, že by mohlo být jedno oddělení i pod vagónem. Strop bude tvořiti dno vagónu, dno a zadní stěnu země.«

»A přední stěnu a příčky?« zeptal se Pátek.

»Děláme z neupotřebitelných vozů. Bylo jích mezi tím dost, byly to opravdu staré rachoty!«

»Dali jste tedy pod vozy silné podstavce –«

»A pod ně silná prkna, aby se nezařezávaly,« ukazoval Stone.

»To je dobrá myšlenka!« chválil primář.

»Vynesla nám o plnou polovinu víc místa, nežli bychom byli měli,« radoval se Stone.

»A kola? Kam jsi dal kola?«

»Zasměješ se, doktore!« těšil se Stone. »Prodal jsem je, a věřil bys, že jsem za ně dostal skoro tolik, co jsem dal za celý tenhle krám?«

»To je dobré!« radoval se primář. »Opravdu máš štěstí,« řekl skoro vážně, »snad se dá z toho soudit, že to dopadne.«

»V to pevně doufám,« připojil Stone skoro pohnutě.

»Dvířka má každé oddělení zvlášť,« zaváděl primář řeč dál, »vskutku praktické! Koryta na žrádlo, žlábky na vodu.«

»Samočinné!« pochlubil se Stone.

»Velice pěkné!« chválil doktor Pátek. »Ovšem,« zarazil se, »dřevěné vagóny v zemi, v tom prasata, hnít to bude,« lekal se starostlivě.

»To nikterak nevadí, můj doktůrku!« zasmál se Stone.

»Nevadí?« divil se primář.

»Ne, bratránku! To se musí vyplatiti za jedinou zimu. Za tuto zimu!«

»Počítáš tedy s vysokým procentem zisku,« soudil primář.

»S velmi vysokým,« potvrdil Stone.

»Dejž ti Bůh štěstí!« stiskl primář vřele ruku bratrancovu.

»Dej Bůh!« přijímal Stone přání bratrancovo. »Bylo by nám pomoženo!«

»Nám?« divil se Pátek.

»Nám, bratránku!« řekl Stone. »Ty jsi nám opatřil základ, bez tebe by toto dílo bylo nemožné.«

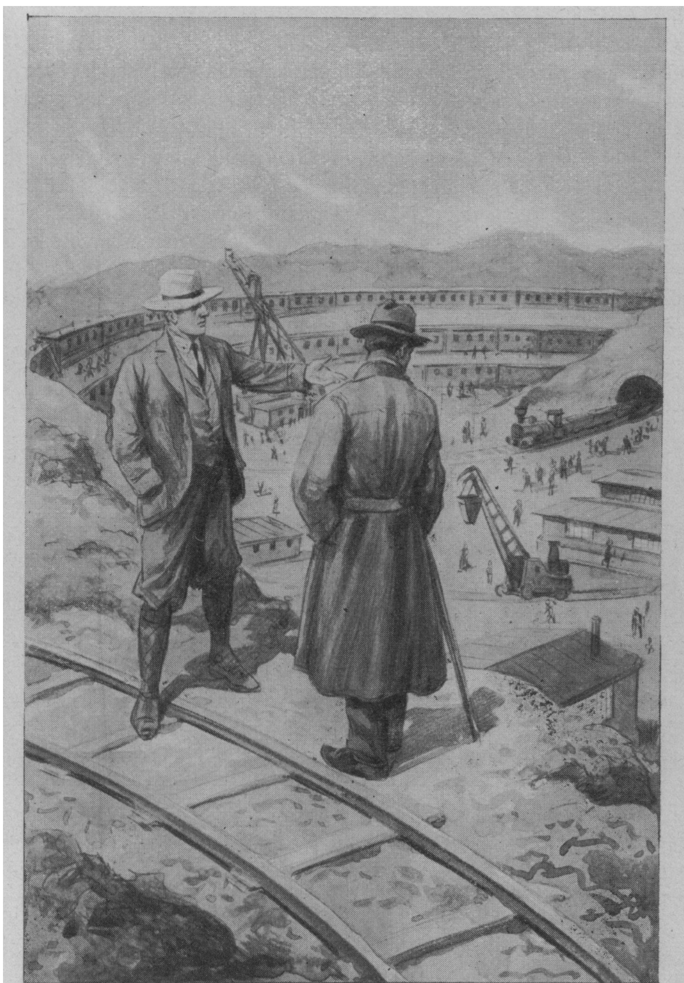
»Ach, to!« bránil se primář. »Má zásluha je nejmenší.«

»To si povíme, nač o tom nyní spor?« řekl Stone. »Pojď a podíváme se na to shora!«

Pátek přeměřil očima úctyhodnou výšku stráně. Stone se mu vysmál, vida to. »Jen pojď!« řekl. »Pojedeme, neboj se!«

Šli přímo k prostřednímu výtahu. Vstoupili, Stone stiskl knoflík. A ve stroji zahrčelo, hnul se, zvolna, potom rychleji a rychleji se sunul po stráni.

V několika okamžicích byli nahoře. Rozhlédli se. Úchvatný obraz mohutného díla a horečnaté práce je oba uchvátil. Teprve po chvilce se obrátili k nejbližšímu okolí.

Úchvatný obraz mohutného díla a horečnaté práce . . . (Str. 140.)

»Je tu vskutku krásně!« liboval si primář doktor Pátek, když vykročili po nejhořejší okružní cestě. »A i zde máte všude kolejničky, ovšem užšího rozchodu.«

»Ano,« pravil Stone, »zde i všechno krmivo bude se rozvážeti po kolejích, tam vidíš malé vozíky a u nich elektrický stroj.«

»Elektrický?« podivil se primář.

»Ano, akkumulátorový,« vykládal Stone, »velmi dobře se nám osvědčuje. Proud tu máme, vedení jde nedaleko.«

»A vozíky máte dvojího druhu!« všiml si Pátek.

»Ano, jedny jsou na krmivo, druhý druh je pro stelivo a pro odvoz hnoje. Nevěřil bys, že už mám hnůj zaprodaný na velkou část zimy,« zasmál se Stone.

»Bože, profesore, kde se to v tobě bere?« divil se primář.

Stone pokrčil rameny. »Jsou lidé,« řekl, »kteří nedovedou nic, jiní dovedou něco a někteří všechno. Snad patřím k těmto posledním,« zasmál se.

»To je vskutku úžasné!« divil se primář.

»Víš, kolík vagónů tady bude zastrkáno do země?« tázal se Stone bratrance.

Pátek se pátravě rozhlédl po Stonově farmě, opatrně přeběhl očima tří stupně, jež nad sebou obepínaly dno Jacksonovy strže.

»Myslím,« řekl potom, »že jich tu máš už hodně přes tisíc. Tak mezi jedním a dvěma tisíci.«

»Okolo patnáctí set, hádáš, že?« usmál se Stone.

»Ano, tak asi,« potvrdil Pátek.

»Nemýlíš se,« souhlasil Stone. »Je jich tu již přes šestnáct set. A brzy jich tu bude okolo dvou tisíc.«

»A to vše chceš naplniti?« žasl Pátek.

»Nejen to,« promluvil Stone rozníceně. »Ale kupuji dále staré vagóny, kde na ně přijdu. Zaplním to všecko, celý ten svah, ale i dno, tam udělám uličky a dám vozy zadky k sobě, navrch přikryjí drny –«

»A do všeho dáš dobytek?« žasl primář.

»Proto se to staví, doktore!« usmál se Stone.

»Budeš míti tedy značné zásoby,« poznamenal primář vážně.

»Závody Armourovy nezásobím,« usmál se Stone, »nepřekonám ani Swifta.«

»Závody Armourovy samy zpracují denně na osm tisíc vepřů, nemýlím-li se,« řekl doktor Pátek.

»Možná, že i více,« mínil Stone. »Obrat u Armoura dělá denně dva miliony dolarů, ovšem je v tom velká část za hovězí dobytek. A nespotřebuje to ovšem Chicago, v tom je všechen vývoz na západ.«

»Ale i spotřeba Chicaga je velká,« pravil primář.

»To bych řekl,« usmál se Stone. »Dostačí zcela, aby z ní zbohatl dodavatel za jediný měsíc, vydělá-li pětadvacet procent ceny.«

»Za jediný měsíc!« žasl primář. »A myslíš opravdu, že zde nahromadíš zásoby pro jednoměsíční chicagskou spotřebu?«

»Myslím, že tu nahromadím více.«

»Ještě více?«

»Ano,« stál Stone pevně na svém.

»A chceš výdělek pětadvacetiprocentní?« tázal se Pátek.

»Pětadvacetiprocentní?« pozdvihl Stone řasy obočí. »Ne, to je málo.«

»Málo?« ustrnul primář. »A docílíš vyššího?«

»Nadejde-li to, co čekám, ano.«

»A bude to spravedlivé?« pomalu se ptal primář.

»Víc než spravedlivé! Až příliš! To buď bez obav!« odpověděl Stone. »Ale je to pole, na kterém ty jsi trochu slabý. Nechme toho! Jen buď jist, že špatného nic neudělám!«

»To vím, Stone! Jsem dalek –,« bránil se primář.

»Vím, vím, bratránku!« usmíval se Stone. »A nechme toho již! Pojď, podíváme se ještě nad naši farmu!« řekl Stone. »Něco mne tam velmi zajímá.«

Šli po mírném svahu k západu. Po pravé straně zahlédli nádržku s pěknou čistou vodou. Pátek zabočil k ní blíž a nahlédl do nádržky.

»Ryby!« zvolal. »Pstruzi, nemýlím-li se,« dodával.

Stone podíval se na bratrance. Váhal okamžik, pak se usmál. »Ano,« řekl lhostejně, »vedeme sem vodu z potoka a chováme tu několik kousků.«

»A voda sem stále přitéká a zase odtéká,« pozoroval primář.

»Ano, vedeme si z potoka vodu po celé farmě. Roury máme v zemí dostatečně hluboko, aby nám jich nepoškodil mráz.«

»A voda odtéká až dole, do stoky, jež vede do tunelu,« ukazoval Pátek.

Stone se podíval po něm, ale neřekl zas nic, jen přisvědčil.

»Máte jich tu ovšem málo, těch ryb, myslím,« mluvil primář, dívaje se dále.

»Však jich bude brzy míň – víc!« opravil se s divným úsměškem ve tváři primářův bratranec. Ale Pátek si toho nevšiml. Šel již dále a za chvílí byl u stavidla, nového a hezky červenobíle natřeného, kde se od potoka odděloval přítok do Stonovy nádržky. Ostatní voda potoku s hukotem se kus dále ztrácela v tunelu, kterým padala na dno kotliny, aby jí dále protekla a vústila do stoky před tunelem.

»Tam se spojuje s vodou,« ukazoval Stone, »která z naší nádržky jde na pravo i na levo a protéká jednotlivými patry, plníc samočinná napajedla.«

»Báječné zařízení!« divil se primář.

»Ale zcela jednoduché!« bránil se Stone skromně. Vedl pak dále bratrance Pátka podél potoka, vzhůru proti vodě. Díval se při tom pozorně do potoka. Byl však patrně s ním spokojen. Zdvihl hlavu, až když se s Pátkem přiblížili k nevysoké hrázi.

»Víš o tomhle zde?« tázal se Pátka.

»Nevím. Nebyl jsem nikdy tak daleko,« odpovídal Pátek.

»Pohleď!« řekl Stone. A vyběhl pružně na hrázku.

»Rybník!« zvolal Pátek udiven. A vskutku, před nimi se leskla a v jasu odpoledního podzimního slunce hořela široká vodní pláň.

»Srovnejme to!« vybízel Stone. »Je větší tento rybník nežli naše strž?

»O něco větší je, ale ne příliš,« mínil Pátek.

»A hloubka? Podle toho, jak leží potok pod hrází, má rybník na nejhlubším místě nejvýše tří metry,« usoudil Stone.

»Kdyby tedy přišel na nás –,« kladl Stone v úvahu.

»Strž by nenaplnil, to je vyloučeno,« počítal doktor Pátek, »ale škodu by udělal velkou.«

»Také se mi zdá,« zamyšleně se díval Stone po rybníce. »Nu,« dodal, »uvidíme. Patří také starému Jacksonovi.«

Obrátili se a vraceli se po potoce. Spokojeně oba kráčeli. Po chvílí se primář obrátil najednou na Stona:

»Jsi jistě spokojen, viď!« řekl měkce.

»Velice!« prostě řekl Stone.

»A věříš opravdu v úspěch?«

»Čím dál tím více, Pátku!« rozjařil se Stone. »Své přístroje mám již zase zpátky, pracuji dále, provádím svá pozorování a měření. A vše jde tak, jak jsem čekal, není možnosti, aby zklamaly mé předpoklady. Není!« řekl Stone přesvědčivě, ale vážně.

»A peníze?« skoro potichu se tázal Pátek.

»Peníze?« vytrhl se Stone a skoro radostně, »Člověče, to je zázrak!«

»Opravdu? Jak?« ptal se primář. »Jak to myslíš?«

»Inu, to je přímo zázrak! Těch tvých padesát tisíc, bratránku –«

»Jen devětačtyřicet –,« slabým hlasem opravil Pátek Stona.

»Nu, dobře, to je skoro jedno!« zasmál se Stone. »Ale byly vskutku požehnané! Splnilo se mí, co jsem ti říkal, že je třeba základu, vše dál že už půjde. A jde!«

radoval se. »Nějak tomu tady lidé rozumějí. Stále se sem chodí dívat peněžní odborníci, pravda, ale stačí jenom říci, jen nastavit ruku – peníze jsou na dřevě! Snad nám také někdo tajně drží palec,« dodal zamyšleně.

»Peněžně tedy neuvázneš?« starostlivě se ptal Pátek.

»Doufám určitě, že nikoli!« Stone řekl pevně.

»Ale – tys byl – v bance –« zašeptal Pátek.

»Byl,« přiznal Stone. »Nedalo mi – a chtěl jsem mít jistotu.«

»A?« vydechl primář.

»Všechno v pořádku!« mávl Stone rukou lhostejně,

»A šek?«

»Uložen. U spisů, jako ostatní,« stejně klidně Stone odpovídal Pátkoví.

»Věř,« počal vyprávět Pátek, »že nemám spokojené chvilky – od té doby –«

»Pátku! Bratránku!« stiskl Stone ruku doktorovu. »Udělal jsi mnoho pro mne. Víc než tušíš. Jsem ti hluboce vděčen. Vždyť jsi nasadil sebe. – Ale buď bez obav!«

»Přiznám se ti upřímně,« pokračoval, »že ani mně není v duši nejlépe. Je to podnik vskutku velmi odvážný!«

Došli zase k okrají strže, k hlavní zdviži a k vodní nádržce, v níž rychlí pstruzí střelhbitě blýskali svým malovaným tělem. Otevřel se jim poznovu pohled na rušnou, životem kypící farmu.

»Ale dopadne. Musí dopadnouti!« řekl s pevnou důvěrou.

»A kdyby to nedopadlo?« hrozil se primář.

Stone pokrčil rameny.

»Ztratíti se nedá,« řekl důvěřivě. »Peníze, které jsem si vypůjčil, jsou tady a budou tady, méně v

zařízení, to nestálo mnoho, ale ve zboží samém. A nejsou znehodnoceny, naopak!«

»Otázka nezní: Ztratíme? Zní: Vyděláme? A já věřím pevně v druhé,« skončil Stone pevným hlasem.

»A kdyby přece ne?« chvějícím se hlasem se ptal Pátek.

Stone přeletěl očima svoji strž, pak jeho oči maličko se stočily k Chicagu.

»Kdyby přece ne,« pomalu hovořil Stone, nedívaje se na Pátka, »pak zpeněžím vše, co tady je, uhradím, pohledávky a, Pátku, půjdu.«

Stone sklonil hlavu k prsoum.

»Ale někoho vezmu s sebou!« dodal.

»I když nebude chtít?« ptal se Pátek vážně.

»Bohužel,« Stone řekl teskně, »bude chtít –«

XVI.

»Poslouchej, ty, Sorge,« podával Morden ruku příchozímu švakrovi, »co dělá ten blázen v Jacksonově strži?«

»Hledá asi díru, do které by nacpal peníze, Mordene!« zněla odpověď.

»Moc krásně řečeno!« ušklíbl se Morden. »Ale nechce je tam sázet?«

»Aby mu jich narostlo?«

»Tak nějak.«

»Jistě má ten úmysl,« pokrčil Sorge rameny. »Ale sází brambory do květináčů.«

Nyní pokrčil zas Morden rameny. »Byl bych moc rád, aby mu to takhle dopadlo, k vůli tobě, Sorge! Ale musím ti říci, že se mi ta jeho díra nelíbí.«

»Proč pak, švakře?«

»Za jedno je příliš veliká. To bude malé Chicago, Sorge!«

»Přes to bude více čuňat v Chicagu,« zasmál se Sorge.

»O tom nepochybuji, můj zlatý! Kdo by to měl vědět lip než já?« smál se také Morden.

»Nu, možná, že já!« smál se zase Sorge.

»Ty ne, brachu! Ty jsi pořád v tom,« štípal Morden švakra. »Ale já se dívám trochu z povzdálí –«

»Ty, Mordene? – Hubo!«

»Nu, nechme toho!« navrhoval Morden. »Rozhodneme si to jindy – teď jde o prasata, tak jak jsou. A já mám z nich strach, pro tebe, Sorge! Vím, nic mi není po tobě, ale jsi přece švakr –«

»Toť, a kdybych praskl, přijdu na tebe –,« šklebil se zase Sorge.

»Nu, počítám se vším, Sorge,« smál se Morden, »a pro to se na to ptám. Aby tentokrát ten chlap na tebe nevyzrál!«

»Chytneme-li se, bud bez obavy! Je to starý známý, v prohrávání se mnou má už cvik.«

»To máš pravda! Ale myslíš, že se z toho nenaučil ničemu?«

»Nemohl, švakře, to je vyloučeno. To jsou lidé k prohře určení.«

»Proč pak, Sorge? Tohle mne zajímá.«

»Povím ti to! Za prvé je při něm ve hře zúčastněno srdce. To je ouraz, to tam nepatří.«

»Hm, to bych připustil.«

»A potom při hře ztrácí klid,« vykládal Sorge. »A to je druhá velmi přitěžující okolnost.«

»Hm, tehdy prohrál hanebně!« rozvažoval Morden.

»Vidíš, Mordene, a ani neprokoukl, co se vlastně s ním všechno sehrálo!«

»Ne, švakře,« dodával Sorge, »takoví lidé nejsou nebezpeční. Rozumím mu, jde sem pro odvetu, veden vášní. Co s tím, když se proti tomu postaví náš chladný rozum?«

»Můžeš míti, Sorge, pravdu,« řekl Morden vážně. »Jsem jen rád, že chápeš, co se klube v Jacksonově strži, že poleze tobě za límec.«

»Chápu velmi dobře a počítám se vším.«

»Pozor tedy, ať se nepřepočítáš!« varoval Morden. »Také se ti to už jednou stalo, jestliže se nemýlím.«

»Stalo, ale tehdy nešlo o prasata,« řekl Sorge, ale nevypadal vesele při tomto vtipu.

»Pravda, nešlo,« kousl Morden ostře, »a tys to bral stejně. Proto to tak dopadlo!«

»Možná,« přiznal Sorge, hledě se tvářiti lhostejným. »Každý někdy pochybí a zřídka je to zadarmo. Já už to mám, myslím, odbyto.«

»Byl bych, Sorge, rád, kdyby to bylo pravda,« hladil si Morden bradu, »Víš, že ten člověk kupuje už vepře?«

»Taky sviňky, švakře,« zasmál se Sorge.

»To vím a tenhle rozdíl trochu znám, nech na hlavě a ber věc vážně! Víš, že platí za libru živé váhy o celý cent víc nežli ty?«

»Vím to velmi dobře, Mordene!«

»A co bude dělat s těmi prasaty, pro pána? Sorge!« skoro pohnutě se Morden otázal,

»Jistě je bude chtít prodat, o tom není pochyby,« odvětil Sorge. »Nemůže je všechny sníst. A pro pokusy jeho bratrance a tvého zaměstnance –«

Sorge zdůraznil ostře a vyčítavě slovo »zaměstnance«.

»Pro toho jich bude asi také moc,« uvažoval Morden.

»Ale tuhle starost, švakře, míním jemu ponechat,« hovořil Sorge. »Nač pak by nás měla bolet jeho hlava? Ať si to v ní srovná, jak to dovede!«

»A nemůže dělat nátlak na město a nabízet maso levněji než ty?« otázal se starostlivý Morden.

»Nemůže,« usmál se Sorge, »protože mám dodávku vepřů na chicagská jatka pevně zadánu ještě na plná tři léta. Nechá-li si ta svá prasata po celou tu dobu, je v kaši víc než dokonale. Něco sežerou mu prasata a něco úroky, o tolik přece nepůjdou vepři nahoru! Myslím, že mne přijde prosit, abych to odkoupil od něho.«

»A udělal bys mu to, Sorge?« zeptal se Morden.

»Při dobré ceně, na mou duši, švakře, aby bylo vidět, že jsem lidumil.«

»Já vím, ale ten lid by musil mít sukně, toho nechme!« odbíjel Morden vtipy švakrovy. »A poslouchej,« ptal se ještě, »nechce to snad vozit někam jinam?«

»Pochybuji,« soudil Sorge. »Za prvé mám dojem, že jde na mne.«

»To se zdá.«

»Za druhé nejsou vepři všude stejně v ceně, okolo velikých měst jsou dražší.«

»To je přirozené.«

»Ovšem. Jaký smysl tedy by mělo, nakupovat dražší vepře kolem Chicaga, dovážet je jinam, kde jsou levnější, a zaplatit při tom ještě dovozné? Mohl by je přece koupit rovnou tam, má je lacinější a dovozné v kapse. Soudím proto, že jsou jeho vepři určeni sem, pro Chicago.«

»A nechce ti vykoupit všechno zboží tady v Chicagu? A vyhánět ti potom ceny?«

»To nejde tak snadno,« vrtěl Sorge hlavou.

»Je dost prasat?« ptal se Morden.

»Člověče! Kam koukneš!« dvojsmyslně řekl Sorge.

»A kdyby ti to přece tady skoupil?« zajímal se Morden.

»Budu já kupovat něco dál. Je to zcela stejné, při vzdáleností platím dovozné, nebo mám výlohy dopravy auty, ale za to je zase zboží levnější.«

»A odpovídají si ty rozdíly.«

»Docela. Ceny zboží dále od Chicaga klesají přímo podle dopravného. Vždyť ostatně ty ceny děláme my.«

»Teď už ne!« varoval Morden. »Teď chce spoluúčinkovati pan Stone.«

»Také bude,« zasmál se zase Sorge. »Ale jen malou chvilku. A pak –«

»Pak?« zdvihl Morden obočí.

»Pak přijde ke mně, a ostatní uvidíme.«

»Půjdete tedy spolu do kumpanie,« šklebil se Morden. »Jednou už, jak myslím, jste v ní byli.«

»Nebyli,« odmítl Sorge krátce.

»Jak to?« ptal se Morden.

»On byl vedle.«

»Víš to tak určitě?«

»Docela určitě,« pevně řekl Sorge. »Tomuhle rozumím.«

»Bylo by to tedy stejné,« podíval se Morden pod klapkami očí na švakra, »jenže nyní vedle bys byl zase ty.«

»Švakře,« ptal se Sorge ostře, »míváš často tak bláznivé chvilky?«

»Vždycky, Sorge, když ty přijdeš ke mně,« zněla Mordenova odpověď, při níž by byl Sorge z kůže vyletěl.

»To mne těší,« odpovídal kysele, »že jsem ti aspoň k něčemu.«

»To jsi, ba věru,« uznale potvrdil Morden. A pak zase zdvihl tlustá víčka:

»A divím se, na mou duší, že u své staré jsi k ničemu.«

»Poslouchej, Mordene, mou starou nech!« ohradil se Sorge vážně. »Ostatně není stará –«

»A, sakra, to máš pravdu!« pokračoval Morden. »Od té doby, co si večer zamyká svůj pokoj zvnitřka –«

»Jak to víš?« vyhrkl Sorge vztekle.

»Ale, ani nevím,« mluvil Morden lhostejně, »myslím nedávno si tuhle sedl vrabec pod okno, na římsu, a něco štěbetal –«

»Vrabec!« žasl Sorge. »Tedy tak –«

»Nu, ano, ano!« kýval Morden vážně hlavou. »Ale,« přecházel hned zase do žertovného tónu, »od té doby vskutku rozkvetla. Ty musíš být prevít, Sorge!«

»Mordene! Mluv vážně!« rozkřikoval se už Sorge.

»To je vážnější, než myslíš,« odpověděl Morden. »A, jen tak mimochodem – nezdá se ti, že je tvoje paní veselejší od té doby, co pan Stone není v Pittsburgu?«

»Ne, to se mi nezdá,« zamyšleně řekl Sorge. »Ale dám si pozor,«

»Dej, Sorge! Dej!« hladil si Morden bradu. »A víš, co mne ještě zajímá?«

»Fína z Tahiti?« zašklebil se nyní zase Sorge.

»Fína?« trhl sebou Morden. »Fuj, mlč, Sorge!« řekl s mravním rozhořčením. »Nebudu přec dělat konkurenci synovi!«

»Ale byla v rohové vile v Hyde Parku, asi před třemi dny. – A Ferenc není doma.«

Morden se podíval ostře po švakrovi. »Byla, byla,« odpovídal lhostejně, »přišla se jen zeptat, kdy už Ferenc přijede. Slyšela, že se má už brzy vrátit.«

»A ona teď koktá?« ptal se Sorge nevinně.

»Kdo?« nechápal Morden.

»Nu, Fína!«

»Fína? Koktat? Proč?« opravdu nerozuměl Morden Sorgově otázce.

»Že tak dlouho trvalo, než se na Ference zeptala,« lišácky se tvářil Sorge. »Odjížděla od tebe až ráno –«

Morden se podrbal za uchem, podíval se na parkety vedle stolu. Zřejmě vzpomínal a rozvažoval, pak náhle na to přišel:

»Už vím, Sorge, jak to bylo. Ten večer moc pršelo –«

»A tys neměl kryté auto doma –,« dodal Sorge.

»Ano! Tak! Tak!« usmíval se starý Morden s rozjasněným obličejem. »Ale jak ty tohle všechno víš?« zvědavě se tázal švakra.

»Ale,« odpovídal nyní zase Sorge nevinně, »také vrabec nějaký to zpíval včera u nás do okna –«

»Vím, vím« zasmál se Morden. »A víš, co se mi tak zdá?« zeptal se švakra.

»To právě nevím,« usmál se Sorge.

»Že máme mnoho starostí –«

»– zbytečných –,« dodal Sorge.

»Ano, velmi zbytečných!« souhlasil Morden. »A že právě zapomínáme na něco, co není nijak zbytečné.«

»A to by bylo?« ptá se Sorge.

»Kde ten chlap z Jacksonovy strže –«

»– bere peníze!« dodal Sorge rychle.

»Ano,« potvrdil Morden.

»Touhle záhadou si lámu hlavu přes týden,« prohlásil Sorge.

»A výsledek je – polámaná hlava, viď!«

»Ano!« přiznal Sorge, vstávaje.

»Po tomhle se tedy podíváme. Myslil jsem, že ho financuješ ty,« prohodil Morden.

»Já?« žasl Sorge. »Jak to?«

»Prostřednictvím své paní –,« řekl Morden jakoby nic.

»Ne, to dávám dobrý pozor!« ostře řekl Sorge. »A kdyby –!«

»Nu, co pak by bylo?« mínil Morden klidně. »Jsi mu přece dlužen –«

»Cože? Dlužen? Já? Jemu?« křičel Sorge rozhněván.

»Nu,« konejšil ho Morden, »já vím, že ne právně, ale mravně –«

»Co – mravně?« durdil se Sorge. »To přece –«

»Nu, poslouchej,« bral Morden švakra lehce za límec u kabátu, »já myslím, půl miliónku jsi ho tehdy

stál – úroky k tomu. A pak – to děvče – kdybychom počítali –«

»Za milion!« vybuchl Sorge vztekle. »Dám ji – hned!«

»Když už jí zase nemáš! Vlastně máš, ale jen tak, pro jméno –« škrabal se zas Morden za uchem. »Jak ten vrabec štěbetal –«

»Mordene!« vykřikl Sorge zuřivě.

»Vidíš, Sorge!« obrátil Morden náhle otcovsky. »Zas mluvíme hloupostí a ten blázen v Jacksonově strži staví dráhu, kupuje celý nákladní park dráhy, vozy zapouští tam do strání a dělá z toho chlívky, samé chlívky! A kupuje prasata! Přijď ke mně dnes odpoledne, dáme hlavy dohromady.«

»Vždyť proto jsem také přišel,« hučel Sorge ještě dopálen, »a ty jsi to věděl, proto jsi se mne ptal ihned na Jacksonovu strž a na Stona.«

»Věděl, věděl,« kýval Morden hlavou. »Něco jsme si už ostatně z toho pověděli, jestliže se nemýlím.«

»To je pravda,« hučel Sorge ještě, ale mírněji už.

»Mnoho o tom přemýšlím, totiž o té strži,« mluvil nyní Morden záhadně, »a řekl jsem ti už, že se mi na ní mnoho nelíbí. Za prvé, že je veliká, to už jsem ti vysvětlil, pak to nemá pořádného odpadu a je nad tím na potoce rybník, hodně velký, představ si tu ránu!« hladil si Morden bradu, dívaje se na Sorga.

»Tu už jsem si představil, švakře!« zle se usmál Sorge.

»Bože, Sorge, ty jsi lotr!« křižoval se Morden. »Skoro jako já!« dodal se smíchem.

»A ten potok se mi také nelíbí,« pokračoval potom starostlivě, »rozvádí tam vodu do všech chlívků, poteče tam sama z potoku –«

»I, hrome, Mordene!« vykřikl Sorge. »Ty jsi přec jen nade mne!« uklonil se obřadně před Mordenem. »Ty jsi vskutku genius!«

»Všechno je dar pánaboha,« skromně řekl Morden, »hloupost, stejně jako vtip –«

»Ale tenhle je báječný! A půjde!« radoval se Sorge.

»Rozvážíme si to dobře dnes odpoledne. Teď máme poradu s přáteli továrníky –«

»O Rohozovi?« otázal se Sorge dychtivě.

»Ano, trochu o něm, trochu o nás, jak je potřeba –,« hovořil Morden záludně se směje.

»Jde prý to dobře,« mínil Sorge.

»Jsem spokojen,« uznale řekl Morden. »Ale byl už čas, říkal jsem ti, že někteří naši lidé dostávali dokonce už záchvaty podle Rohoze.«

»Sociální pokrok! Hospodářská spravedlnost! Co?« smál se Sorge.

»Právě, právě!« přitakával Morden. »Ale už je mám, už jsou zas přesvědčeni, že je vlastní kapsa blíž a dolar přítel nejlepší.«

»Což, ty s nimi umíš!« pochválil Sorge. »Rohoz se ovšem nechce dát!« dodal.

»Brání se zuřivě,« hovořil Morden klidně, »ale proti proudu se dá plouti pouze po nějaký čas, potom je na vybranou –«

»Buď se obrátit a plovat s sebou,« mínil Sorge.

»A to Rohoz neudělá, na to má moc tvrdou palici.«

»Zbývá tedy?« ptal se Sorge.

Morden pokrčil jen rameny.

»Buď vylézt na břeh a všeho nechat,« řekl, »nebo –«

»Utonout,« dokončil Sorge.

»Ano,« řekl prostě Morden.

»A co asi Rohoz udělá? Co myslíš?« zeptal se ještě Sorge.

»Jak ho znám, to poslední.«

Malou chvilku mlčeli. Pak se ozval Sorge:

»A že jsi ochoten tak chladnokrevně zničit člověka!«

Morden si pohladil blahobytně bradu.

»Udělám mu méně,« řekl, »než ty jsi udělal Stonovi.«

XVII.

»Podívej se na něho, na lumpa! Ten nám dal! Tisíc hromů aby do něj!« zaklel Sorge a odplivl si přes okraj auta.

»Doslova nám vypálil rybník!« udělal vtip, ale s kyselým obličejem, jeho švakr Morden, dívaje se s nejvyššího místa silnice, na němž své auto zastavili, na rybník nad Jacksonovou strží, jehož plocha ležela jak černá skvrna v bílé, zamlžené krajině.

»Já už jsem se těšil, jak jediná dynamitová patrona udělá díru do hráze, a zatím je to obstaráno. Díra dokonalá a voda pryč!«

»Sorge!« kroutil Morden vážně hlavou, »buď mi opatrný! Zdá se mi, že se ten pták pěkně vybarvil. Nepodceňuj ho!«

»Nebojím se ho!« odmítal Sorge. »Jsou to sice překvapující tahy, co provádí, ale celkem jsou to všechno prostinké věci. Na firmu Sorge a syn musí být taženější. Počkáme, jen dál!« dodal sebevědomě.

»Pro mne za mne,« krčil Morden rameny, »dělej, jak rozumíš! Ale mně se tohle nelíbí. Všechno toto!« ukázal po Jacksonově strži.

»Však s tím zatočíme! I s ním!« pohrozil Sorge. »Ostatně mám velké podezření, že mu někdo dává rozum.«

»Stonovi? A kdo pak?« zdvihl Morden obočí.

»Tvůj primář. Viděl jsem ho, zrovna vystupoval z auta, když jsme farmu míjeli, takže nás snad neviděl. Ale co tu chce? Nadarmo sem nejezdí!«

»Nadarmo asi ne,« souhlasil Morden, »ale že by dával Stonovi rozum, o tom velmi pochybuji. Nedá ho ani sobě, Sorge, to není nebezpečný člověk.«

»Nevím. Snad máš pravdu. Ale je tu příliš často.«

»Skoro jako my, viď!« zasmál se Morden. »Nu, dáme si na něho pozor. Ale teď to objedeme. Hlavně k vůlí našemu primářovi, kdyby viděl, že jsme ho tu zahlédli, měl by malou dušičku,« vtipkoval Morden.

Byl dnes dobře naložen a Stonův rybník mu nálady nepokazil. Měl asi pro to důvod. Za to špatnou náladu měl primář Pátek. A byla v něm vskutku malá dušička.

»Zrovna jsem vystupoval z vozu, když přejelo světlezelené auto Musili mne vidět,« naříkal bratranci.

»Jeli rychle, jen se kmitli, nemohli tě ani rozeznat,« konejšil ho Stone.

»Nebylo to moc rychlé, řídil sám Sorge a Sorge jezdí opatrně. Mohli mne poznati zcela snadno a také mne jistě poznali,« povzdychl primář.

Stone se zastavil, zvážněl. »Bratránku, a věříš, že by mne skoro těšilo, kdyby tě bylí viděli a odvodili z toho důsledky? «

»Stone! Prosím tě, co tě to napadá?« hrozil se primář.

»Řekl jsem ti to už jednou a právě tady, jak jsme tu seděli všichni tehdy, kdy jsem si přišel obhlédnouti dokonale tuto strž. Opakuji ti to: Jsi bláhový člověk, neznající své vysoké ceny a směšně lacino prodávající svou prácí. Mohl jsi mít skvělou budoucnost, mohl jsi mít šťastnou rodinu, zahrnutou pohodlím a dostatkem. Mohl bys to míti ještě teď, kdyby ses vzchopil a odpoutal od těchto lidí.«

»Měl bych se za nevděčného,« malomyslně se primář hájil.

»Za nevděčného?« musil se Stone usmáti. »Doktore, Pátku, oni jsou ti dlužni, ne ty jim! Tak je to vskutku a nepředstavuj si to jinak!«

»Prosím tě, zvláště teď!« namítal Pátek.

»Myslíš Mordenův šek –,« řekl Stone pomalu.

»Ano –,« zašeptal primář. »Stone,« pokračoval, »kdybys věděl, jak mne ta věc děsí! Na okamžik mi nejde z hlavy, neopustí mne ani ve snu. Kdybys věděl, co všechno vidím, opět a opět v duchu prožívám – prozrazení, zatčení, soud, žalář!«

»A dětí! Moje dětí!« zalkal doktor Pátek. »Do smrtí na nich ulpí pohana, že jsou dětmi podvodníka, zloděje!«

»Pátku, bratře!« konejšil ho Stone. »Obětoval jsi se pro mne, vím, provedli jsme oba – ne, neodpírej! Oba bychom nesli zodpovědnost za čin, jenž je vskutku povážlivý. Ale pohleď, vložili jsme tento peníz, dobře uložili, dobře hospodaříme a nepromarníme jej. My jej co nevidět budeme moci navrátit, dívám se sám na to jako na zápůjčku –«

»Oh, ty, my –,« vyrážel primář, »ale banka?«

»Slyšel jsi, že vše je v pořádku, věc je krytá, zatím není závady.«

»Ale koncem roku, při závěrce –« uvažoval primář.

»Nestane se pranic, Pátku, protože je peníz vyúčtován na zvláštním kontě ředitele banky a nebude jím hnuto před návratem ředitele.«

»Ale kdo je to – kdo byl tehdy – u okénka?«

Stone krčil rameny. »Nedovíš se od nikoho. Je tu záhada.«

»Ale jaká? Proč? Proč právě pří tomto šeku – nešťastném –?«

»Nevím.« odpovídal Stone. »Snad se týká toto tajemnůstkářství něčeho jiného a náš případ se pouze s tím svezl. Tak se na to dívám a poněvadž je nám to příznivé a umožňuje nám to zatímní upotřebení této ohromné sumy, nehrnu se přirozeně do pátrání a neurychluji odhalení!«

»Ale kdyby se věc objevila bez nás?« třesoucím se hlasem upozornil Pátek.

»Ani v tom případě se neboj ničeho. Byl jsi přece v bance se ptát po výplatě, řekli ti, že vše je v pořádku. Byl jsem tam i já, znají mne, naznačil jsem, kdyby něco bylo, aby se nejdříve obrátili na mne. Nemůže se tedy opravdu přihodit něco vážnějšího –«

»A nedopadne-li to zde?« starostlivě se ptal primář bratrance.

»Nedopadne-li to, nevyděláme, ale ztratit nemůžeme,« ujišťoval Stone. »A buď jist, že bych v každém případě se napřed staral o zaplacení této položky. Nenechám tě v pastí, buď bez obav!«

»Ale přece je snad lépe nyní na sebe neupozorňovati,« navazoval primář na hovor předešlý, »snad uznáš, že nyní je nejlepší sloužit, jako jsem už tolik let sloužil, a nechat vše, jak je.«

»Snad máš pravdu,« uvažoval Stone. »Ale přes to,« řekl, »nesmíš se před nimi tolik chouliti. Neboj se jich, čím jsou proti tobě? Doktor Pátek je mnoho, bratranče, a bude brzy ještě víc!«

»Nevím,« krčil Pátek rameny.

»Já vím « řekl Stone rozhodně. »Jen prosím tě však,« pokračoval, »bud už jednou trochu sobečtější, nebo aspoň, řekněme, praktičtější! Co tě to zase napadlo, uveřejnit svůj objev, že játrovka je působena vadnou funkcí nervstva, které ovládá játra?«

»Ale to konečně není nic nového?« bránil se doktor Pátek. »Že je tato nemoc působena vadnou funkcí jater, se ví od počátku, proto se také nemoc pojmenovala játrovkou.«

»To je všechno hezké, ale chtěj mi rozumět, ty mi ostatně rozumíš dobře; že chyba se týká nervstva, je věc nová a úplně tvoje.«

»Je-li to vskutku tak,« nerozhodně upozornil primář.

»Já o tom po tvém výkladu nepochybuji,« usmál se Stone. »Vždyť je tím tak pěkně vyložen první příznak játrovky, zvýšená dráždivost nervová, jež se ukazuje asi měsíc před vypuknutím vlastní choroby. Nerv zachvácený chorobou působí i na ostatní nervstvo, správně jsi napsal, že ovšem nevíme, jak. A když choroba onoho nervu se určitým způsobem rozvine, počne onen nerv svou zhoubnou činnost. Dochází k zastavení moči, prudké přeměně látek na tuky, přibývání váhy tělesné a konečně neúprosné zalití srdce tukem, jemuž každý pacient podlehne.«

»Snad je to tak,« skromně přitakal doktor Pátek.

»Jistě,« řekl Stone. »Ale o to nejde. Jde o to, že si máš takový objev nechat pro sebe. Vždyť tím je vlastně podstata choroby objasněna a najíti způsob léčení nebude už tak těžké.«

»V tom se, příteli, mýlíš,« usmál se primář. »Najíti nyní který je to nerv, ale hlavně najíti způsob, jak jej vyléčit, to bude nejtvrdším oříškem.«

»Nenamluvíš mi snad, že je to těžší po tvém objevu, než to bylo před ním. Naopak! Dáváš jiným možnost, třeba náhodou tě předstihnouti a skliditi ovoce tvé dlouhé a nákladné práce. A to nemáš dělat! Na sebe máš hledět. A na rodinu!«

»V tomhle se těžko shodneme, bratránku!« usmál se lékař.

»Zdá se mi také,« připouštěl Stone, »ale přes to ti pokoje nedám. Nesmím.«

»A jak jsi se, prosím tě, vůbec o mém objevu dozvěděl?« zaváděl primář řeč jinam. »V novinách se o něm vůbec nepsalo, byl jen v odborných listech.«

»Byl jsem naň upozorněn,« pravil Stone, »choť nějakého lékaře mluvila náhodou o tom – před –«

»Před kým?«

»Před ní,« zašeptal skoro Stone.

Pátek se vážně podíval na bratrance. »Setkal jsi se s ní?« otázal se ho sdílně.

»Ano,« přiznával Stone.

»A scházíváte se?«

»Před nedávném jsme se sešli – poprvé po dlouhé době – jak poprvé letos padal sníh –«

A Stone se chopil rozrušen bratrancovy ruky.

»Pátku!« zahovořil rozechvělým hlasem. »Zdaleka mi svitá ráno – tucha štěstí – slabá, ale je tu jiskra. A to zde, Bože, jen kdyby se podařilo –!«

»Podaří se, musí!« upokojoval Pátek rozechvělého bratrance. »Jen buď kliden!« hovořil k němu. »Věř v osud, co je v něm psáno, stane se!«

»Ty věříš vskutku v osud?« otázal se Stone.

»Pevně,« potvrdil Pátek.

»Pak věříš také ve věštbu,« nadhodil Stone.

»O té jsem už méně přesvědčen,« usmál se Pátek. »Ačkoliv jsem také dnes té víře podlehl,« poznamenal.

»Dnes? Jak to?« zeptal se Stone.

»Dnes jsou narozeniny naší Anenky,« pousmál se, ale hned zvážněl. »Nezapomněl jsi na příhodu na silnici pod Jacksonovou strží a na její smutný konec?«

»Ze které tak lehce vyvázli oba, Morden i Sorge!« nenávistně řekl Stone. »Ač dvakrát jsem předložil udání a žádal vyšetření –«

»Tos udělal?« zhrozil se Pátek.

»Ano, udělal! Ale buď bez obav, ani se pánů na to nezeptali. Stačil protokol jízdního policisty, aby celá věc šla ad akta.«

»Té nešťastnici už nikdo nepomůže!« krčil primář rameny. Mínil, že Stone dobře udělal, že nechal dalších kroků v té věcí.

»Zasloužila pomstění,« odporoval Stone, »už za svou hezkou věštbu malé Anence. Pravda,« dodal, »vzpomínám, že tehdy také varovala před dnem jejích narozenin.«

»Ano,« pravil primář. »A náhodou přišel včera ráno strýc Philibert, neznáš ho asi, je to příbuzný se strany ženiny, a že je v Clevelandu nějaká dětská výstava, že na ni pojede s dvěma dětmi dceřinými, abychom nechali Anenku s sebou. Má jí totiž velmi rád a Anenka často chodívá k nim na návštěvu se ženou.«

»A pustili jste ji?« tázal se Stone dychtivě.

»Ne,« usmál se doktor Pátek. »Na její narozeniny ji chceme mít doma, ale vedle toho si žena vzpomněla na onu žebračku a zle se postavila proti výletu. Strýc Philibert se trochu urazil, ale já –«

»Nu?«

»Dal jsem ženě za pravdu. Ale přiznám se ti, že hodně právě pro ta varovná slova té ženy.«

»A strýc Philibert jel?« zeptal se Stone.

»Jel, i s dětmi. Naše máma ovšem dnes nepustí Anenku na krok od sebe a dušovala se, že ji bude hlídat jako oko v –« Zvonek telefonu přehlušil primářova slova. Znova drnčel, zdálo se, že uděšeně.

S podivným pocitem bral Stone sluchátko do rukou. Ohlásil Jacksonovu strž, v telefonu se ozval hlas, třesoucí se, ulekaný.

»Bože, tvoje žena – pláče –« hrozil se Stone, předávaje rychle sluchátko primářovi.

»Pro Boha!« zhrozil se primář. »Co se stalo?«

Bled, třesoucí se rukou kladl sluchátko k uchu.

Okamžik poslouchal. Stone do duše rozechvěn visel zraky na rysech jeho tváře.

»Cože?«

»Pro Boha!« lekal se primář. »A Anenka?« zeptal se náhle. »Zdráva, bohudíky!«

Odkládal sluchátka a obrátil se k bratranci.

»V Clevelandu dnes došlo k strašnému výbuchu, prý filmů,« hovořil těžce, »v nemocnici. Je spousta mrtvých. Je mrtev i strýc Philibert a obě děti.«

XVIII.

»Jdu k tobě, švakře, na radu.« Morden byl v dobré náladě a nevšiml si utrápené tváře Sorgovy.

»Nu, dobře,« pousmál se, »nejsem doktor, ale někdy poradí i zvěrolékař.«

Morden myslil, že jde Sorge na něho s nějakým výsměchem, a proto zahájil hned útok. Sorge ovšem se hned výborně vžil do hry a odpověděl útokem.

»K tomu půjdu,« řekl s posměchem, »až dostanu od tebe játrovku. Tvůj primář přece dokazuje, že ji rozšiřují vepři –«

»Sorge,« řekl Morden starostlivě, »pořád ti říkám: Mlč! A vůbec, zkus to jednou, dej se vyfotografovat s otevřenou hubou a podruhé, když mlčíš. Uvidíš, že vypadáš o osmdesát procent chytřeji, když máš hubu zavřenou.«

Sorge se rozesmál. »A ty –,« chtěl něco říci proti Mordenovi.

»Dost, Sorge!« zarazil ho Morden. »Neobracej nikdy týž vtip! Víš, jaký je rozdíl, když jde kus knedlíku krkem poprvé a když týž kus jde zas krkem zpátky. Tak působí obrácený vtip.«

»Ale, Mordene,« bránil se Sorge, »ty jsi násilník, vždyť se u tebe nedostanu k slovu.«

»Aspoň se cítíš jako doma!« řekl Morden. »Ovšem, chlast tu schází,« dodal a zazvonil na sluhu.

Ale Sorge zvážněl.

»Starý brachu,« řekl, »s tím prvním vtipem jsi vedle. Mohl bych mít doma slovo napořád.«

»Aj, tak je to obrácené?« podivil se Morden. »Žena nemluví?«

»Ani slovo, švakře!«

»Hm,« pokýval Morden hlavou. »A ženskou je nejvíc slyšeti, když nemluví. Ale jinak je to zcela pěkná věc, když netrvá dlouho,« dodal.

»To je právě, že trvá příliš dlouho,« vážně mluvil Sorge.

»Víš, hezké to u vás nikdy nebylo,« pokyvoval Morden hlavou.

»To si myslím,« vzdychl Sorge.

»Ale máš to,« ťal ho Morden, »jak jsi si to udělal.«

»Nu,« bránil se Sorge, »snad není všechna vina na mně. Moje paní –«

»Dost, Sorge!« zarazil ho Morden. »Tvoje paní je velice řádná žena. Vyvedla jen jednu nenáležitost –«

»Že si mne vzala –,« zasmál se Sorge.

»Toť!« přizvukoval Morden. »Ale jinak –«

»Je výtečnice! Anděl –,« kousavě dodával Sorge.

»Proti tobě jistě,« souhlasil Morden. »Ty vůbec by sis měl vždy napřed vypláchnout hubu, než řekneš slova: Moje paní.«

»Ale nezlob se, Sorge!« mluvil Morden rychle, vida, že Sorge zrudl a že se strojí vybuchnouti. »Raději se napij! Já vím, bylo to trochu silné –«

Ťukli si a Sorge pil, Morden však počkal, až měl Sorge sklenku u úst. Pak dodal:

»Ale bylo to pravda!« Sorge odtrhoval sklenku od úst. Morden však ho zarazil:

»Snad bys nepřestával pít! Jen dopij! Tak, a teď nech píti mne!«

Sorge se musil smáti Mordenovým vtipům. Vskutku jej již nechal. Morden dopil, otřel tlusté, rudé rty a řekl:

»Tak, a nyní mluvme rozumně! Tak co vlastně máte doma?«

»Já nic,« krčil Sorge rameny, »ale –,« zarazil se, vzpomněl na to „vypláchnutí“, a dodal zvolna: »Moje paní.«

»Ale,« odmítal ho Morden, »to je samozřejmé, co bys mohl míti ty?«

»Nu, ovšem!« zlobil se Sorge. Ale nechal toho hned a pokračoval:

»Víš, že se u nás mnoho změnilo smrtí našeho hošíka,« řekl skoro smutně.

»Inu, Sorge,« řekl Morden vážně, »to je pryč. Ale říkal jsem ti tehdy přece pořád, že dobrá žena, říkám dobrá, je příliš cenný kus nábytku, který se nestaví do kanceláře. Ale když je dítě, že takový nábytek, ať už je jakýkoli, má stát vedle kolíbky. Ale ty jsi hrozný hlad, Sorge, v něčem, a tenkrát jsi na to draze doplatil.«

»Tohle všechno –,« začal Sorge.

»Já vím,« nedal mu Morden domluviti, »to všechno jsi už slyšel ode mne. Ale jsou věcí, jež se mají mockrát opakovat. Člověk ovšem snese déle, říká-li mu někdo: ,,Ty můj milý, zlatý!“, nežli zní-li to tak jako: „Lumpe mizerná“!« dodal suše.

»Švakře, tys dnes ve formě!« zasmál se Sorge, zakrývaje trpkost.

»Prosím tě,« zasmál se Morden, »jsem svoboden a mám se dobře. Není nad to, jako když se může jít spát ve dvou a vstávat jen o jednom.«

»To už já mám dávno rozluštěno –,« skoro smutně řekl Sorge.

»Doma,« poznamenal Morden.

»Ano,« řekl Sorge.

»Tak tvá žena –?«

»Nemůže mne vidět ani v zrcadle.«

»A která v tom zase je?« tázal se Morden.

»Vlastně je jich asi víc –« Sorge krčil rameny.

»Sorge,« řekl Morden, »kdyby ty ses aspoň řídil mými radami! Víš, že jsem větší –«

»Lump,« dodal Sorge.

»Ne, to jsi ty! Jen komu čest, tomu čest!« docela klidně odmítal Morden, »ale jsem větší znalec života

než ty. A pořád ti říkám,« káral Morden otcovsky, »ženě nemusíš dát nic, všechno snese, má-li děti, bude dokonce i trochu šťastna, necháš-li jí zevní čest, že paní tvou jest ona. V tom ty chybuješ. Znáš přec mé pravidlo – čisto v domě! Ale u tebe!« mávl Morden rukou.

»Spletl jsi si zase šicí stroj se psacím strojem, viď!« dodal.

»Tohle u mne nepřiléhá,« namítal Sorge, ale chabým hlasem.

»Pravda,« uznal Morden, »u tebe sedí i žena v kanceláři. A ty jsi zavadil o stolek, u kterého žena nesedí,« zvídal.

»Ano,« řekl Sorge a dodal nesměle: »A spadlo to –«

»I hergot!« vyskočil Morden. »A je z toho boule?«

»Ano,« svěsil Sorge hlavu.

Chvílí bylo ticho. Morden sebral doutník, zapálil jej a přehodiv namáhavě pravou nohu přes levou, zadíval se na švakra.

»Tohle je zpráva,« řekl pomalu, ale humor se mu vracel při pohledu na skleslou figuru Sorgovu. »Budou brzy vánoce,« pokračoval uštěpačně, »mohl bys ji dát své ženě k ježíšku!«

»Tohle je vtip!« vytrhl se Sorge vztekle.

»Báječný!« zasmál se Morden. »S mé strany aspoň!«

»To si myslím,« vztekal se Sorge. »Ale já –!«

»Hm, právě ty,« zasmál se Morden. »Já při tom nebyl!«

»Mordene!« utrhl se Sorge. »Mluv rozumně!« dodal.

»Tak, třeba,« opakoval Morden. A zeptal se: »A ví už o lom žena?«

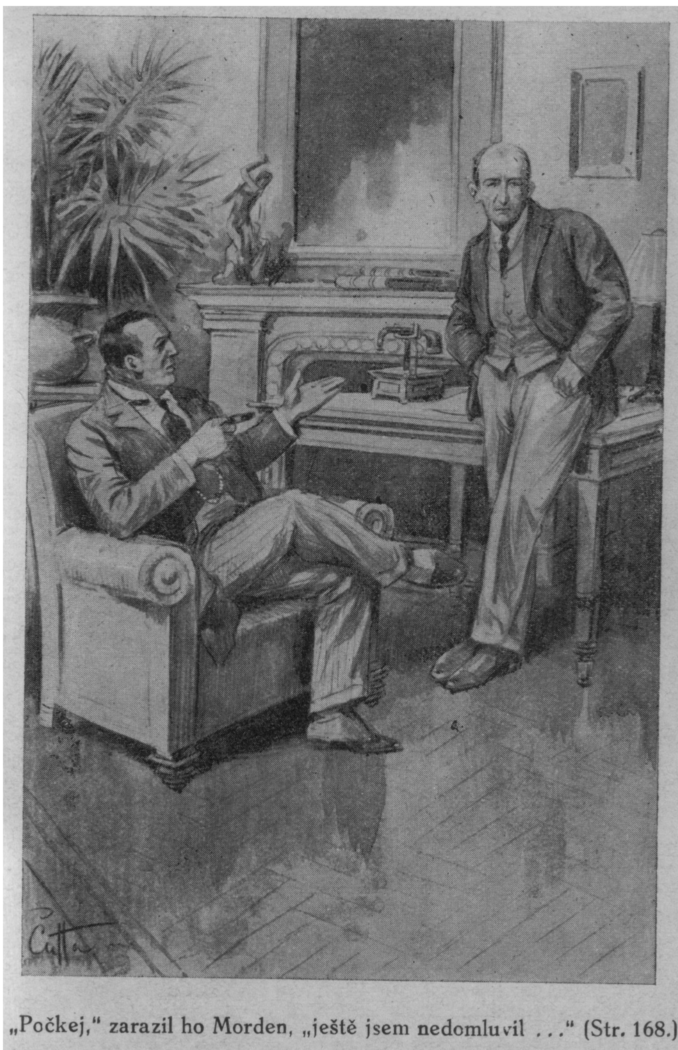
»O tomhle právě ne,« odpovídal Sorge, »ale co ví, postačí.«

»Nu, tak je čas,« těšil ho Morden. »To víš, že tě neopustím,« řekl potom vřeleji, »uděláme, co se dá. Ale která je to vlastně?» ptal se. »Marion, ta hezká v dolejší kanceláři, tam u okna?«

»Ne, je to Wollstonová,« odpovídal Sorge váhavě.

»Wollstonová, Roza?« žasl Morden. »No, Sorge,« řekl s hlubokým opovržením, viděl jsi už šéfa, který ze své kanceláře zbouchl stenotypistku –«

»To viděl,« vskočil mu Sorge do řeči.

„Počkej," zarazil ho Morden, „ještě jsem nedomluvil . . ." (Str. 168.)

»Počkej,« zarazil ho Morden, ještě jsem nedomluvil – stenotypístku ošklivou a chytrou? Chceš-li toho vola vidět, podívej se, tam je zrcadlo.«

»Sorge!« a Morden vstal a dopáleně chodil po pokoji. »Kolikrát jsem ti to říkal? Když je holka stará, tak je ,,tabú", té se nedotkneš! Je-li ošklivá, je ,,tabú" a té se nedotkneš! Ovšem, jsi-li prase, je ti všecko

jedno. Ale pamatovat musíš: Ať je jakákoli, když je hloupá, je tvá od palců u nohou až nad mikádo. Ale je-li chytrá, pozor! Nejraději nic! Ale nedá-li ti to, pamatuj si, od mikáda loket dolů, od střevíců loket nahoru, ale dost, jinak je veta po tobě! Jak jsi se mi řídil podle toho, Sorge?« řekl Morden vyčítavě. »Kde jsi začal, nevím,« pokračoval, »ale kde jsi skončil, vím. V zakázaném pásmu!«

»A s takovou brécou,« rozčiloval se dál Morden. »Nemáš vůbec vkusu, nedivím se, že se tvoje žena zlobí.«

»Ale, není přece ošklivá!« bránil se Sorge. »Má něco příjemného ve tváři –«

»Když se na ni kouká zezadu, já vím,« kousl ho Morden. »Ale když jde po ulici, vyjí všecky kočky, vaú, vaú, vaú!«

»Proč pak kočky?« ptal se Sorge uraženě.

»Protože jak tvoji milou spatří kocouři, prsknou, strčí ocas mezi nohy a peláší pryč. A kočky mají po zábavě.«.

»Mordene,« řekl na to zlostně Sorge, »slyšel jsi už nejnovější zprávu?«

»Nu?« zeptal se Morden.

»Že játrovka nejvíc chytá lidi, kteří dělávají špatné vtipy,« pravil Sorge.

Ale tentokrát mu sklaplo.

»Tak dej pozor!« odpověděl Morden klidně. »Tvůj vtip s tou ohyzdou Wollstonovou byl velmi špatný vtip!«

»Ty jsi hrozný, švakře!« vyskočil Sorge vztekle. »Tak aspoň řekni, co mám dělat? Mluv!«

»Nu,« povídal Morden obraceje, »teď se musíš tvářit jako holka, když ji veze hoch na motocyklu: ,,Já nic! Já nevím, co bylo, anebo, co bude. Mha za mnou, mha přede mnou!“ – A pak čekej, co čas přinese! Budeme zatím přemýšlet, snad na něco přijdeme.«

XIX.

Co vlastně byla játrovka?

Nebylo tomu dávno, co začala ve Spojených státech tato nemoc, lékaři nazývaná několika učenými jmény, která všechna byla velmi výrazná, ale pranic nepomáhala pacientům. Asi pět let před počátkem tohoto vypravování byl zjištěn první její případ. Původně se ovšem nevěřilo, že je to vskutku případ první a že jde o nemoc novou. Soudilo se, že se vyskytovala již dříve, ale že byla zaměňována s jinou chorobou.

Myšlenka ta nebyla zrovna nemožná, o mnohých nemocích se soudí, že byly jíž v dávných dobách, ale že nebyly rozpoznávány jako zvláštní nemoci. Mohlo to tedy býti i s játrovkou podobně.

Ale doktor Justen z Bostonu dokázal něco jiného. A bylo nesporně jeho velikou zásluhou, že se našel původ této podivné nemoci. Justen dokazoval, že prvním zjištěným případem játrovky byla nemoc obchodního cestujícího Siebzehna z Denveru.

Siebzehn cestovával kdysi s vínem. »Pravým, přírodním, opravdu vínem,« říkával vždy, »žádné uzrávání při svíčce, ve sklepě. Pravý mok a zdravý. Podívejte se na mne! Nepiji nic jiného než víno, které nabízím. Na mně vidíte, že zdraví neškodí. Hleďte, stotřicet kilo mám, jak sud vypadám, pro břicho nemohu k stolu, ale zdráv jsem jako řepa. Tak, mnoholi bude libo?« Ale potom přišla prohibice. Zákon Volsteadův z r. 1919 zakázal v Americe píti všechno, co je k pití, a nechal jen vodu. Občan Siebzehn cestoval nyní se sodovkou. »Výborná je, jako víno!« chválil. »Barvu má jako víno, chuť má jako víno, cenu má však dvojí – ta lepší zas jako víno, druhá jako voda.

Vyberte si, obojí je dost! Ale rozumíte-li, co je dobré, pijte tu, co já, tu lepší! Hleďte, jak mi dělá dobře, veselý jsem, tlustý jsem a zdráv jsem, síly jako vody, vsaďte se, že budu živ tolik let, co vážím kil!«

Nevsadil se nikdo, dobře pro pana Síebzehna. Neboť pan Siebzehn by byl prohrál. Dělalo mu jeho víno stále dobře, za prohibice vydělával na něm třikrát, čtyřikrát víc nežli dřív, ale najednou to padlo na něho. Asi v roce 1925 počal chřadnout, tloustl ještě víc, než dříve, přímo strašlivě. Byl pak opravdu jako sud a to ho stálo život. »Zabilo ho sádlo,« říkali.

Podle doktora Justena to byla játrovka a sice první zjištěný případ. Ale pro lékaře v každém ohledu nepříznivý. Obchodní cestující! Jeden týden lítal po centrální pacifické dráze mezi New Yorkem a Friscem, za týden na to prometal jih Unie mezi New Orleansem a Los Angeles na jižní pacifické a brzy na to omrzoval na severní mezí jezerem Hořejším a Tacomou na Tichém oceáně. Kam se všude dostal, s kolika lidmi se stýkal! Najděte teď, kde tu věc dostal, ale také, kam ji roznesl!

Otázku druhou rozřešiti bylo beznadějné. Játrovka se také počala znenáhla vyskytovati ve všech částech Unie. Ale kde k ní přišel Siebzehn, přece se jen našlo. Justen zjistil, že nějaký čas po Siebzehnovi zemřel za příznaků játrovky majitel velkého hotelu v El Paso na hranicích Mexika, jménem Prahlsen. Našlo se, že Prahlsen byl vzdáleným příbuzným Siebzehnovým a že Siebzehn u něho v poslední době před svou smrtí několikrát byl.

Ale Justen si nelenil a vykonal cestu z Bostonu až do El Pasa. Justen byl milionář, zbohatlý svou skvělou praksí, a léčil spíše ze záliby než z potřeby. V El Pasu slyšel, že v Prahlsenově restauraci sedávali, když byl Siebzehn naposledy na návštěvě u Prahlsena, tří

tlouštíci, kteří svými ohromnými břichy budili veselost hostí. První z nich byl Siebzehn, druhý Prahlsen, třetí?

Třetí byl kapitán lodi Amorella Gaddam. »Byl z nich nejsilnější,« vyprávěli Justenovi, ale odnesl to první. Ochuravěl tady, odjel narychlo do San Franciska a tam zemřel. První z nich. Oba druzí šlí za ním – oh, s tlustým břichem není nic!« Justen jel ovšem do San Franciska a přesvědčil se, že čest, umřít na játrovku první, měl skutečně pan kapitán Gaddam. Gaddam byl opravdu přítelem Siebzehnovým, stýkali se často v Oaclandu, kde Gaddam bydlil. Zdálo se, že oba měli všelijaká tajemství společná a že spolu občas šidívali přísnou matku Prohibici. A že Amorella vozívala leckdy do Frisca víc věcí, uschovaných pod uhlím, než bylo jích veřejně uloženo v lodních skladištích.

Ale pro Justena bylo věcí mnohem významnější, že poslední cesta Amorelly byla do Grónska. Amorella vezla výzkumnou výpravu, která se potloukala po vnitřku nejsevernějšího Grónska, až proti zemi Grantově. Zvláště bylo zdůrazňováno, že výprava se dostala ke kmenům, před tím vůbec neznámým. Kapitán Gaddam se potulek těchto zúčastnil. A aby nebylo pochyby, vzpomněli si Gaddamovi známí, že vyprávěl o nějakém muži z kmene, u kterého se zdržoval Gaddam se svými lidmi. Muž ten prý byl strašně tlustý, přímo nepřirozeně, a jeho tloušťka ho stála život.

Bylo tedy z toho všeho jasno, že Amorella přivezla játrovku z těchto tajemných a dříve nedostupných končin dalekého severu. Nakazil se jí Gaddam od muže, o němž vypravoval, od Gaddama ji dostal Siebzehn. A Siebzehn ji roznesl po Unii.

Tak přišla játrovka do Severní Ameriky. Zvláštní bylo, že zůstala omezena na tuto pevninu. Druhou její vlastností bylo, že, ač zřejmě byla nemocí přenosnou, nikdy se nerozšířila na veliký počet lidí. Nevzrostla na

epidemii, která by děsila počtem případů. Ukazovala se tu a tam, na severu, na jihu, u Pacifiku a hned zas u Atlantiku, Nebylo jí mnoho, ale byla stále.

A měla svůj výběr. Zachvacovala lidi starší, počínaje od padesáti let. Ale vždy jen lidí silné, dobře živené. Převážnou většinou byli jejími obětmi muži; ženy pouze výjimkou. Nikdy nebylo shledáno, že by byla zachvátila dítě nebo mladého člověka. Celkem byla játrovka panskou nemocí, kosila v kruzích, kde je proti smrti obrana nejmožnější. Zachvacovala později i oběti z nižších vrstev, ale ve vyšších si vybírala nejraději. Proto také vzbudila takový postrach, že hubila osobnosti význačné a že i nejskvělejší prostředky byly bez moci vůči ní.

I průběh nemoci byl zvláštní. Její inkubační doba podle všeho byla velmi dlouhá. Bylo aspoň pozorováno, že v době dvou až tří měsíců před vypuknutím prudkých příznaků játrovky se dostavovalo období zvýšené nervové dráždivosti. Stupeň její nebýval stejný, někdy byly to pouhé návaly hněvivosti při nejmenších příčinách, které přicházely i u mužů, kteří byli pověstní svým klidem a železnými nervy. Někdy však se dostavovaly až skoro výbuchy zuřivosti.

Ale tyto zjevy dlouho netrvaly a po nich se dostavoval normální stav. Zatím patrně se dala v organismu změna, podstaty ovšem dosud neznámé. Poslední stadium choroby však mělo již vyhraněné znaky, podle nichž se choroba bezpečně poznávala. Dostavovaly se současně snížení odměšování a zvýšení tělesné váhy, způsobené nadprodukcí tuku.

Šlo zde zřejmě o poruchu funkce jater, odtud vzešlo také jméno nemoci. Později však byly zřejmě zachvacovány i ledviny. Výsledkem všeho bylo přibývání tuku v těle, objem pacientův rostl, váhy přibývalo. Tuk se rychle ukládal i do dutiny srdeční, i

na srdce samo, pohyb srdce vázl. Nemocný umíral v bezvědomí, vyvolaném chabou činností srdce, jež se zvolna zastavovalo, až ztichlo docela.

Co však činilo nemoc tak obávanou a hroznou, bylo, že žádný z lidí, jí zachvácených, nevyváži životem. Úmrtnost byla zaručeně stoprocentní. Objevení se játrovky bylo nesporným koncem života. A to v době velmi krátké.

Je samozřejmo, že lékařská věda se se vší energií vrhla v zápas s tímto novým nepřítelem lidstva. Ale boj byl dosud bezvýznamný. Z nejenergičtějších pracovníků v oboru játrovky byl nesporně doktor Justen v Bostonu. Pokusil se o léčení její operativním zákrokem v krajině srdeční. Prodloužil jím život pacientův o několik neděl, ale to bylo vše. Nemocný stejně v krátkém čase hynul.

Přímo skokem vpřed byl objev doktora Pátka z Chicaga, že se játrovka dá přenésti na vepře. Doktor Pátek, prostý primář závodní nemocnice Mordenovy, docílil přenesení játrovky vstřikem krve nemocného do žil pokusného zvířete. Tím bylo dokázáno, že nákaza je v krvi. Ovšem, nebyl objeven její pramen. A obrácení zřetele ke krvi nemocných svedlo mnohé na scestí.

Po Pátkově objevu se ovšem pátralo horlivě způsobem, od Pátka naznačeným. Ale dosud bezvýsledně. A vyskytli se i lidé – a dosti vynikající – že podceňovali význam Pátkova objevu. Pátek ovšem pracoval dál ve svém směru. Se značnými obtížemi i s velikým nákladem. Avšak do úspěchu bylo dosud daleko.

Játrovka zatím zuřila dále. Změnila se pouze potud, že si občas vybírala za kořist i jedince s tělem slabším. Ale jinak držela se záliby své původní a chtěla býti nemocí pro hořejších deset tisíc, A vraždila stále stejně na sto procent. Byla stále větším postrachem, ježto nejvýznačnější lidé společnosti jí padali za oběť.

A čekal se marně vykupitel, jenž by osvobodil lidstvo od této strašlivé příšery.

XX.

Večer dne patnáctého prosince byli švakři Morden a Sorge obzvláště veseli. Sešli se v herně baru »Tahiti« na jižním konci Prairie Avenue, kam Sorge z Loopu a Morden ze svého přepychového paláce na Hyde Parku měli asi stejně daleko. A obsadivše spolu malý stolek v tichém koutě, přiťukli si s chutí šumivého vína.

»Na úspěch našeho podniku!« zašeptal Morden skoro pohnutě.

»Na jeho zdar!« odpověděl Sorge.

»Báječná věc!« liboval si Morden, utíraje rty a tlustou, zapocenou bradu.

»To víno, nebo tvá myšlenka?« zeptal se Sorge, postavuje prázdnou sklenku na podnos.

»Obojí, švakře!« odpověděl Morden, »Nevím ani, nač jsem myslil víc.«

»Však zdaří-li se –,« řekl Sorge.

»Budeš míti po starosti,« dodal Morden.

»A už navždy, myslím,« souhlasil Sorge. »Tohle mu už dostačí, aby dal pokoj. Víš, co by to bylo škody?« zeptal se.

»Sorge!« napomenul ho však Morden. »Řekni – mnoho-li to bude škody – víš, je to jistější. A takový nějaký nátlak na osud.

»Nu, dobře tedy,« pousmál se Sorge. »Víš, co to tedy bude škody?«

»Neodvažuji se hádat,« řekl Morden. »Ale má tam přes milion.«

»Možná, že přes dva,« opravoval Sorge vážně. »Ne-li víc! A, možná, hodně víc!«

»Pane, jo!« zamlaskal Morden jazykem.

»A nedá se to na nic upotřebit,« radoval se Sorge.

»Snad na klíh, nebo na mýdlo,« mínil Morden.

»Ani na to ne,« tvrdil Sorge, »i to by bylo nebezpečné.«

»Inu, je to ostrá věc, s tím nejsou hračky!«

»A proto,« zdvihal Sorge znovu naplněný pohárek, »ať jim chutná, aspoň jako nám!«

»A ať si připije také on! A hodně!« s divokou zlobou dodal Sorge.

Ale Morden se naň vážně podíval. »Sorge!« řekl. »Tohle není dobře! Tohle nedělej!«

»Nevím proč?« divil se Sorge. »Vím, že on by mne sežral za živa, jen kdyby mohl!«

»On má, Sorge, proč,« vykládal Morden vážně, »ale proč ty by ses zlobil na něho? Uvaž přece, ty jsi mu vzal jmění –!«

»Mordene, to neříkej!« vzkřikl Sorge dopálen.

»Už to neřeknu, protože jsem to už řekl,« odpovídal Morden, »a je to tak, jak jsem řekl –«

»Mordene! Mlč! Přestaň!«

»Ty jsi mu vzal ženu –,« pokračoval však Morden, jako by Sorga nebyl vůbec slyšel.

»Nebyla jeho ženou! Vůbec ne!« odporoval Sorge.

»Byla by jí bývala, to víš tak dobře jako já. Byla to jeho tajná láska –«

»Tajná láska!« ušklíbl se Sorge.

»Inu, pravda, proč byl vůl!« souhlasil Morden, »Ale byl vůl, nu, a tys byl liška, jako vždy. Zlobit se má tedy on, jen mu to tedy ponech, stejně je to nezdravé!«

»Však mně také pije krev,« rozhorloval se Sorge. »Nemohu si pomoci, jako kdybych tušil, že přes něho klopýtnu, nenávidím ho.«

»Ty klopýtneš jen přes sebe,« klidně rýpal Morden do švakra, »buď přes svou paličatost, nebo pro svůj odpor k ženským –«

Sorge sebou udiveně trhl.

»– které jsi už měl,« dořekl Morden zlomyslně.

»Toho nechme!« zahučel Sorge.

»Měl bys toho nechat!« souhlasil Morden. »Už byl dávno čas –«

»Zapomněl jsi svou řeč,« štípal nyní Sorge Mordena.

»Ale kdepak, nezapomněl, hned to uvidíš. Chtěl jsem ti vyložiti, že máš o svých protivnících hezky mluvit a že jim nemáš přát nic špatného.«

Sorge se v údivu podíval na Mordena. »Ale, švakře,« řekl, »vždyť ty sám jsi mi poradil –«

Morden mávl rukou, jako by zaháněl mouchu.

»Nerozumíš mi, Sorge!« kýval hlavou povážlivě. »Nerozumíš! U tebe jsem vždycky nepochopen.«

»Tak se vyslov, ať tě pochopím!«

»Tedy si pamatuj dobře, co ti řeknu! Jsi ještě mladík a můžeš se ještě něčemu naučit. Máš-li tedy na někoho svrchu, utluc ho, utop ho, krk mu zakruť, jedu namíchej – ale polituj ho pěkně, když ho stihne něco z oněch nepříjemností, zbožně řekni: Chudák! Ubožák! –«

»Nu, tohle!« žasl Sorge.

»Nic, nu tohle!« zarazil ho Morden. »Uvidíš, jak je to výborné. Zahřeje tě v srdci, sám budeš hrd nad sebou, snad si dokonce i řekneš, že jsi hodný člověk, citlivý. A hlavně, Sorge, nevydrážďíš osud, který bývá potvora. A náramně rád oplácí!«

»Mordene, švakře!« uklonil se Sorge. »Můj opravdový kompliment! Jsi člověk víc než obdivuhodný!«

»O tom jsem nikdy nepochyboval,« důstojně řekl Morden a pozdvihl sklenici.

»Já ti vděčím vskutku za mnoho,« uznale řekl Sorge. »A podaří-li se kousek dnešní noci –«

»Proč by se nepodařil? Je přece nad farmou v Jacksonově strži zcela volno. Tma je dnes jako v pytli. A splávek, který žene vodu z potoka, je na padesát kroků od ohrady, tam si může dělat, kdo co chce.«

»Ale, napadá mi právě,« zarazil se Sorge, »proč je ten splávek tak daleko? Není v tom nějaký úmysl?«

»Za jedno ti to napadá trochu pozdě,« zašklebil se Morden, jak to umíval. »Za druhé je rozhodně v tom úmysl, dostat totiž vodu do nejvyššího patra farmy. Protože dál potok padá po stráni a dostává se mnohem níž. Jak už tak bývá u potoků,« mínil Morden uštěpačně.

»To by mohlo být,« souhlasil Sorge radostně.

»Také asi bude,« odtušil Morden. »Vše je v pořádku,« konejšil švakra, »a jestli jsi tam vyslal obratného člověka? –«

»Nejmazanějšího z lumpů, které znám,« zasmál se Sorge.

»A ty jích znáš hodně,« štípl Morden.

»To si myslím,« přivoloval Sorge. »Chodím přece stále s tebou –«

»A hlavně do „Tahiti“, vid!« zasmál se Morden. »Ale, hrome, tady jsi snad nevybíral?«

»Buď bez obav!« zasmál se Sorge. »Tvůj Ferenc tu ještě není. Je sice noční pták –«

»Tmy se nebojí!« smál se starý Morden.

»Za záclonami, to vím,« připouštěl Sorge, »ale je pro práci v teploučku –,« zachechtal se, »a dnes je venku zatracená zima! To by pro něho nebylo, a kdyby tu byl.«

Rozesmáli se a vesele si ťukli. Až po chvíli se vrátili k rozumnému hovoru.

»Začíná to nějak zostra, Sorge!« počal mluvit Morden.

»Hnou se sklady,« mínil Sorge, »půjde-li to takhle dál, vyprodáte i ty prokousané staré pytle, co máš –«

»Nemám!« zarazil mu Morden další vtipy. »Mám pořádné zboží, rozumíš!«

»Dvojího ovšem druhu,« dráždil Sorge Mordena. »Horší na prodej a lepší pro sklad.«

Morden se jen usmál. »Sorge,« povídá, »zde máš zas důkaz, jak nechápeš mých dobrých, ušlechtilých úmyslů.«

»Jak pak tohle zase?« pozastavoval se Sorge. »Nu, vidíš, Sorge, pojď a uč se moudrým býti! Tolik přece víš, že s Rohozem to brzy praskne.«

»Slyšel jsem, ale zdá se mí, že to trochu dlouho trvá.«

»Dlouho, dlouho, pravda!« zamýšlel se Morden. »To však nechme, ať to někdo zkusí, ubránit se noci, když už je tu večer! Jisto je, že Rohoz bude brzy hotov. A pak –«

»A pak?« zeptal se Sorge.

»Pak půjdou ceny zboží nahoru,« lhostejně řekl Morden. »A chápeš přece,« pokračoval, »že by moje poctivost a svědomitost nestrpěla, aby spotřebitel platil vyšší ceny za stejnou jakost zboží.«

»A proto vy jste nyní zboží zhoršili,« dohadoval se Sorge. »Ovšem,« dodal náhle, »možná, že se také obáváte poprasku, který se strhne, až se objeví nynější vaše jakost!«

»Sorge! Na má prsa!« zvolal Morden. »Nestýkáš se se mnou nadarmo.«

Zasmáli se hlučně, poznovu se dotkly sklenky, zazvonily.

»Tak ty budeš prodávati tenhle brak tak dlouho, jak to půjde,« pochopoval teprv nyní Sorge plně, »a až si toho někdo všimne a strhne se rámus, hodíš ihned na trh zboží lepší jakosti –«

»Výborně, Sorge! Jsi moc dobrý žák. Udělal jsi v celém svém výkladě pouze jednu chybu.«

»Jakou pak?« divil se Sorge.

»Řekl jsi,« hned vysvětloval Morden, »že dám potom na trh zboží lepší jakosti. Takhle se to neříká, pamatuj si to, Sorge!«

»A jak se to říká?«

»Pak se vydá zboží nejlepší jakosti, Sorge,« potutelně řekl Morden. »Lepší jakost –«

»– se prodává teď!«

»Bravo, Sorge! Výborně!«

»Inu,« mínil Sorge, »musí člověk získávat, když na něj padá stín genia.«

»Nu, nenamítal bych snad nic proti tvé oslavě,« končil Morden hovor, »ale výraz „genius“ se mi jaksi nezamlouvá.«

»Proč pak?« otázal se Sorge.

»Víš, mám dojem, Sorge, že to každý genius na konec prohrál, buď s jinými, nebo sám se sebou. A my máme dnes v noci v tahu tak pěknou věc a rád bych, abychom ji vyhráli!«

XXL

A vyhráli to!

Druhý den, sotva pan Morden otevřel oči a trochu je protřel, vzpružilo ho zaklepání na dveře jeho mládenecké ložnice. Osopil se na dveře, či spíše na sluhu, za dveřmi stojícího, a nevybranými slovy mu vynadal. A poučil ho, že už by měl vědět, že ráno pan Morden vstává tehdy, kdy on chce. To znamená, že ho nesmí vzbudit, ani kdyby přišel k panu Mordenovi na návštěvu sám pan president.

Ale sluha ustrašeně odpovídal, to že všechno už několikrát vysvětloval do telefonu, ale ten pán –

»Jaký pán?« rozkřikl se pan továrník Morden.

»Pan Sorge –« bázlivě odpovídal sluha.

»A co chce pan Sorge?« ptal se pan Morden, náhle divně zkrotnuv.

»Prosí pana továrníka, aby vstal a šel do kanceláře do továrny, pan Sorge že přijde okamžitě. Že jde o věc velmi důležitou –«

»Velmi důležitou, hm!« zabručel Morden a, třeba nerad, otevřel sluhovi dveře ložnice. Protáhl klouby, zdrželi se včera hodně dlouho v Tahiti a Mordena dnes hlava bolela a měl zrovna málo chuti na nějaké důležité jednání.

Ale neváhal. Jedno bylo u Mordena nesporné a to byla energie, ráznost, kterou si zachoval i při své tloušťce a nepozbýval jí v hmotném dostatku. Morden, když se něčeho chopil, také se o to staral, nešetřil kroků ani hnutí rukou. A jeho mozek nikdy nebyl líný, řekli bychom ani v dobrém, ani ve zlém, ale první, shodou okolností, povětšině nepřicházelo v úvahu.

A tak neuplynula ani půlhodinka a Morden vstupoval do své kanceláře. Klidně, důstojně. Pan Morden byl vždycky kliden a s sebou spokojen, což je vzácný dar, jenž nebývá dán každému.

V kanceláří bylo hezky teplo, Morden, který ze zásady jezdil do továrny po nábřeží, aby užil vyhlídky na Michigan a čistého vzduchu v Jacksonově sadě v alejích za ním, uvítal radostně útulnou svou kancelář po ostrém mrazu venku. Svlékl lehký, drahocenný zimník, s hustou, nádhernou kožišinou. Svlékal si jej sám, jen k pověšení jej předal sluhovi. To mělo důvod, věšák byl trochu příliš vysoko a Morden se nechtěl přiznávati před svým sluhou k nedostatečnosti svojí osoby ve směru svislém. Třebaže vším právem mohl býti hrdým na rozměry v rovině vodorovné.

Sedal již k stolu, když se znovu hlásil sluha. Že prý asi před hodinou byl sem dodán balík nějaký pro pana továrníka Mordena.

»Balík nějaký?« zeptal se zvědavě. Neboť tohle bylo trochu zvláštní, aby jemu někdo posílal balík sem, do kanceláře.

»Snad nějaká legrace,« napadlo mu. »Nebo také –«, nedomyslil.

»Dobře,« řekl k sluhovi, »vezměte to na chodbu, ať s tím tady nenaděláte, a otevřte balík a přineste to sem!«

»Když to praskne,« myslil, »nemůže se mnoho stát!« Ale pro jistotu si nesedl k stolu, který byl naproti dveřím, nýbrž pohodlně se rozložil do křesla v koutě, kde byl kryt pro všechny případy.

»Kdyby přece,« jen tak matně mu blesklo, »co se může stát?« Patrona měl ostatně nad sebou, obraz dědka z Kecskemetu visel skoro nad ním.

Ale nestávalo se nic. Pan Morden si zapaloval doutník a počal přemýšleti o spěchu Sorgově. Rozhodně se něco stalo, myslil si, ale co as? Se ženou má něco, nebo? To včerejší? Hm, aby tak – Nu, dobře, rozhodl se, nač si lámat hlavu, uvidíme, až tu bude. Času dost.

Vešel sluha, cosi nesl.

Pan Morden se přiblížil ke stolu. Viděl, že sluha postavil na stůl na podnos lahvičku as čtvrtlitrovou a vedle ní položil bílou obálku. Byla otevřena, v ní nějaký dopis.

»Jistota je jistota,« myslil si pan Morden a řekl sluhovi:

»Vyndejte ten dopis!«

»Prosím,« podával mu sluha složený list papíru. Pan Morden přelétl při tom zkoumavě tvář sluhovu, byl však spokojen. Viděl, že sluha dřív z obálky listu nevyňal a že ho nečetl.

»Můžete jít,« řekl sluhovi. A sedal do měkkého křesla, začínaje číst. Pak přestal sedat, chvilku trčel v divném položení nad křeslem, obličej jeho bledl, rudl,

bledl – až najednou pan Morden rychle, ale těžce sedl. Vlastně spíše klesl do křesla.

A v tom se otevřely dveře. Vešel Sorge.

Ale jak vypadal!

Se ztrhaným zrakem, s tváří roznícenou záštím vpadl do komnaty.

»Víš už? Víš?« vykřikl přidušeně, ohlížeje se zpět po dveřích.

»Teď – teď čtu – tohle!« koktal Morden užaslý.

»Také jsi to dostal!« poznamenal Sorge.

»A ty také?« oplácel otázkou Morden, ovšem zcela zbytečně.

»Také, ovšem!« přisvědčoval Sorge. »Tady je to, čti!«

A skoro hodil kus papíru na stůl před Mordena. Morden se ho chopil a podávaje svůj papír Sorgovi, řekl: »Zde máš ty můj, pobav se!«

Sorge vzal dopis, který mu Morden nabídl, a počal čísti:

»Náš milý, tlustší bratříčku!«

»To jsi jako ty,« obrátil se na švakra.

»Ano,« přisvědčil Morden. A Sorge četl polohlasítě dále:

»My, prasátka z Jacksonovy strže, v hlubokosti svých tlustých srdcí pohnuta, ti posíláme díky za otcovskou péči o nás. Chtěl jsi nám ukrátiti strastí života, jenž je krásný pouze pro prasata dvounohá. Jak jsi předobrý, ty břichatý Mordene, i s Tvým povedeným švakrem Sorgem! Ale přepočítal jsi se, Jacksonova strž přec není tak slzavým údolím, abychom ji chtěli opustiti takhle náhle a všechna najednou. A k tomu na pokyn tvých tlustých prstů! Ne, my počkáme až na Tebe, až na Tebe přijde ta prasečí

nemoc, které se tolik bojíš, ale které neujdeš. Ale kdybys jí chtěl vypálit rybník – a Ty jsi na rybníky kapacita – použij kouzelné vody, kterou jsi nám předepsal, sám pro sebe! Neoddělují se od nás, vždyť patříš mezi nás a živ jsi jako my! Proto jsme si utrhli od hub a posíláme Ti, přejíce dobré chutnání. Je to správný chlast, je účinnější nežli šampus a žízeň po něm přejde mnohem dřív. A navždy!

Jacksonova strž, dne 4. prosince 1930.

Dva chrochtaví, za všechny ostatní.«

»Lotr! Co?« řekl Morden zlostně, odhazuje druhý dopis, který také dočetl.

Také Sorge odhodil vztekle papír na stůl.

»Proklatý chlap! Mizerný!« zaláteřil.

»To znamená, že na to přišli a nic se jím nestalo,« poznamenal Morden, ovšem zcela zbytečně.

»Už je to tak!« přisvědčil Sorge. »Tady to máš černé na bílém.«

»V novinách?« trhl sebou Morden.

»Ano, a dokonce v Chicago Tribune. Největším chicagském listě!«

Třesoucí se rukou chopil Morden list a četl tuto zprávu:

»Ničemný útok na Stonovu farmu v Jacksonově strži. Řídký úklad, hanebný a podlý, byl proveden dnešní noci na výše uvedenou farmu, ve které bývalý profesor pittsburgské university Stone zavádí racionelní výkrm vepřového dobytka. Účel farmy je zabezpečiti našemu velkoměstu dostatek zdravého masa za každých poměrů, byla velikým nákladem a velmi důmyslně založena a této doby je plně vepřovým

dobytkem osazena. Nějaký ničema – snad za věcí stojí také nějaká konkurenční firma –«

»Aha!« poznamenal Morden, »Už dělá náladu!

»A jde rovnou na nás! Lump!« zaskřípal Sorge zuby.

»Nějaký ničema – to budeš ty,« zdvihl hlavu Morden a pak se vrátil ke čtení, jednu větu přeskočil a četl dále, »vyzvěděl, že do chlévků v Jacksonově strži je vedena voda k napájení vepřů z potoka, jenž teče od rybníka – nyní vypuštěného a jak je vidět, z dobrých důvodů vypuštěného.«

»Hm, to bych řekl!« prohodil Morden skrze zuby a četl dále:

»Dnes o jedenácté hodině v noci bylo pozorováno, že do samočinných napajedel v chlívcích v Jacksonově strži přitéká voda silně otrávená strychninem. Nebezpečí na štěstí bylo, dík zvláštnímu technickému opatření, zpozorováno ihned a přítok vody do farmy byl ovšem ihned zaražen. Zpráva o zločinu byla ihned telefonem podána hlavnímu policejnímu ředitelství, a pokud bylo možno, bylo učiněno opatření, aby nedošlo k neštěstí upotřebením vody potoční níž pod Jacksonovou strží, zvláště po řece Du Page. Po pachatelích se ovšem pátrá, ale v kruzích odborných je málo naděje na úspěch v této věci. Soudí se, že jde tu o zasažení lidí velmi mocných, snad finančně dotčených založením farmy pana Stona. A myslí se, že bude ponecháno veřejnosti samé, aby zúčtovala také tento zločin, až přijde k tomu vhodný čas.«

»No, pane! To jsme to slízlí!« oddechl si Morden, když článek dočetl.

»A co jsi již v té věcí podníkl?« zeptal se Sorga.

»Nic víc, nežli že jsem svými lidmi dal nenápadně skupovati dnešní čísla Chicago Tribune. Administrace bude překvapena, až jí večer nebude vráceno ani jedno číslo.«

»Dobře, Sorge. Je to sice pěkná práce, ale dobře! A co dál?« vyptával se Morden.

»Pak jsem zakročil u tiskové agentury –«

»Ovšem –« poznamenal Morden, »způsobem –«

»Samozřejmě –,« řekl Sorge, »velmi obezřetně – aby událost se vylíčila ihned v jiném světle.«

»Výborně!« zvolal Morden. »Vždyť –«

»Nu, právě –,« usmál se Sorge, »může jít o neopatrnost některého zřízence, který se chce nyní krýti předstíráním nějakého útoku.«

»Tak, tak! Velmi dobře!« pochvaloval Morden.

»Z péra universitního profesora – víš,« vyšklíbl se Sorge, »universitního proto, že bydlí vedle university – zrovna v Ellis Avenue –«

»Sorge, Člověče! Ty máš humor!«

»Příjde tedy článek, dokazující, že celá věc je nesmysl a že není vůbec možno sehnat tolik strychninu, kolik by ho bylo třeba na podobnou věc.«

»A uvidíš, jak tomu budou lidé věřit!« těšil se Morden. »A jak se budou chytře tvářit!«

»To si myslím!«

»A pak, Sorge, což naznačit, že si pan Stone dělá reklamu?«

»Výborně! Švakře! Nu, tohle je nápad! Hodný tvého –«

»Genia – já vím! Tohohle nechme!« zamlouval věc Morden. »Víš, já za to nemohu, že to takhle – myšlenka byla přece dobrá!«

»Také provedení bylo dobré!« doložil Sorge.

»Stopy nenechali?« zdvihl Morden obočí.

»Vůbec ne! A nikdo neměl o něm potuchy!« ujišťoval Sorge.

»Musí mít vskutku důmyslné opatření!« uvažoval Morden. »Ale jaké?«

»Švakře, víš, jde o strychnin –,« uvědomil si najednou Sorge.

»Nu – a?« tázavě se Morden podíval na švakra.

»A kdo rozumí takovým věcem? Jedům?« upozornil Sorge.

»Myslíš na Pátka?« uhodil Morden přímo.

»Ano!« přímo řekl Sorge, »Je jeho bratranec. A víš, že je s ním pořád.«

»Hm!« řekl záhadně a zadíval se někam do neurčitá.

Promluvil až po chvíli. Ale o jiném.

»Ty, Sorge! Poslouchej! Tohohle zatím nechme a všimněme si něčeho jiného!«

»Nu?« zeptal se Sorge.

»Před kým ty jsi řekl, že já se bojím játrovky?« otázal se Morden.

»Já?« zarazil se Sorge. »Před kým bych –?«

»Ne, Sorge, rozumějme si! Já jsem před nikým jiným nedal na jevo strach před játrovkou, kromě tebe. A tady na to Stone naráží. Ví to tedy od někoho, kdo to zvěděl od tebe.«

»Počkej, švakře! Počkej!« třel si Sorge čelo.

»Pomohu ti, švakře!« řekl Morden. »Tys to řekl před ženou, dříve, kdysi –«

»Ano! Ano! Vzpomněl jsem si! Řekl jsem to před ní!« žasl Sorge.

»Pak zde máš důkaz, Sorge, že tvoje žena se stýká s panem Stonem,« řekl Morden a hodil před Sorga svůj lístek.

XXII.

V úžase vytřeštil doktor Pátek oči do právě otevřeného čísla Hlasatele.

»Zdeno!« zavolal. »Zdeno! Slyšíš?«

»Co je? Co se stalo, muži?« zeptala se choť primářova, která sotva vešla do kuchyně, předloživši muži snídani a k ní noviny.

»Co se stalo?« přichvátala do pokoje.

»Na Stonovu farmu byl podniknut útok! Dnes v noci!« hlásil primář ženě. »A strychninem!« dodal rozechvěn.

»Jak to, strychninem?« divila se paní Zdena.

»Otrávili jím vodu, která přitéká z potoka do samočinných napajedel,« vysvětloval Pátek. »Bohudíky, však se nic nestalo!«

»To je hrůza! To není ani možná!« žasla paní primářová.

»Zde to je! Čti!« ukazoval primář ještě tiskařskou černí vonící číslo Hlasatele.

»A kdo by –?« vrtěla paní Zdena hlavou, berouc do ruky noviny.

»Prosím tě, kdo by? Pan Sorge, jistě! Tuší asi, že mu bude časem Stonova farma hodně nebezpečnou.«

»Ale takovýhle prostředek!« křižovala se paní Pátková. »Vždyť jde o životy lidí!«

»To jde,« souhlasil primář vážně. »A je vskutku zázrak, že se nic nestalo.«

»A že tomu zabránili,« hovořila paní Zdena. »Jak to objevili, v noci!«

»To vše nevím, ale hořím také zvědavostí!« řekl primář rozechvěn. »Stone přece klade si takové naděje do své farmy a naráz mohlo býti všechno pryč!« Primářovi tuhla až teprve nyní v těle krev a teprve teď si uvědomil, co se mohlo stát. Z čeho by potom Stone zaplatil své pohledávky. I těch – primářovi vyvstal před očima šek, osudný šek.

50.000

padesát tisíc.

Po kolikráte denně se mu vetřel v duši tenhle obrázek! Ale dnes v ní hořel rudým žárem, hrozivě se chvěl. »Vše mohlo býti ztraceno. I Stonův sen,« zapomínal už zas primář na sebe a viděl bolest a nebezpečí bližního.

»Bohu díky! Nestalo se!« zašeptal a proniknut hlubokou vděčností, pohleděl oknem na oblohu.

Nevěděl věru, co jí a že jí při dnešní snídani. Odbyl jí zběžně a už chvátal pryč.

»Jak budu hotov s nemocnicí, zajedu za město ke Stonovi,« rozloučil se se ženou.

Učinil tak. A byl překvapen, jak vesele ho bratránek uvítal, když nejprudším letem své dýchavíčné fordky proletěl sedmnáct mil po pětadevadesáté ulici, přejel přes kanál Michigan-Illinois, namířil ke dráze do Jolietu a přes ní nad Jacksonovu strž.

»Ale ovšem!« uvědomoval si. »Proč by ne? Vždyť unikl nebezpečí. Hroznému!«

»Jak jsem šťasten, bratránku, že jsi vyvázl!« zavolal zdaleka, zastaviv svou starou fordku nedaleko domku u horního vjezdu do Stonovy farmy.

»Já jistě víc!« zasmál se Stone. »Ale děkuji ti za upřímnou účast, bratránku!«

»Bože, kdo pak by jí neměl?« odpovídal Pátek. »Takováhle ničemnost!«

»A kdo to asi, co myslíš?« vyzvídal hned na Stonovi.

»Kdo to provedl, se ptáš?« zvážněl Stone.

»Ano. Máš snad tušení?« usuzoval primář.

»To mám, ba mohu říci přímo, vím to, kdo to udělal,« polohlasně odpovídal Stone. »Ale nemám pro to důkazu a jsem tedy hotov.«

»Firma Sorge, viď,« nadhazoval Pátek.

»Ano, ale bez toho firma. Kdybys řekl lotr Sorge, bylo by to případnější!«

»Vskutku, je to hrozná smělost!« kýval hlavou doktor Pátek. »Takové bohatství tady a chtíti to zničit!«

»To by jim nijak nevadilo, naopak, čím větší škodu by byli udělali, tím veseleji by se byli smáli.«

»Hrozné!« vzdychl primář. »Vždyť, kdyby se to bylo vskutku dostalo do farmy, nezůstalo mnoho –«

»Snad ani kus!« přikýval Stone. »Vše by bylo padlo!«

»Jaké štěstí, Stone! Bratránku! Prozřetelnost přece bdí –«

»Soudím s tebou, doktore, že postaral se někdo o nás. Ale ne až dnešní noci, nýbrž tehdy už, když mi vnukl myšlenku, že náš potok je výborná věc pro naší farmu, ale také nebezpečná, přímo svádějící k úkladu.«

»Tak ty jsi to čekal!« žasl primář.

»Ovšem,« pousmál se Stone. »Od počátku!«

»A učinil jsi opatření proti tomu,« usuzoval doktor Pátek.

»Právě,« přitakal Stone. »Viděl jsi přece naši nádržku a pstruhy v ní?« otázal se Pátka.

»Viděl. Bylo mí to sice ihned divné, nádržka je přece malá a co těch několik pstruhů v ní?« vzpomínal primář.

»Ovšem, nestáli za řeč, ale svůj úkol měli. Pojď se na ně podívat!«

Šli a po několika krocích se octli u nádržky. Voda do ní nyní nevtékala, ani neodpadala. Hladina vodní stála tiše a na ní břichem vzhůru leželo několik leklých pstruhů.

»Práce Sorgova!« ukázal trpce Stone. »A jediné oběti jeho ničemného nápadu.«

»Jinak docela nic,« řekl primář.

»Ne, všechno zdrávo!« pousmál se Stone. »Tyhle ovšem nyní vyhodíme,« poznamenal, »soudní komise už odešla a dva si vzala s sebou k prohlédnutí.«

»A v tomto je dosud strychnin?« opatrně ukazoval primář prstem na nádržku.

»Ano, jest. A velmi slušná dávka! Několika blokům v Chicagu by toto postačilo docela.«

»A co s tím uděláte?« ptal se primář.

»Vypustíme do potoka, tady dolem máme připravený odpad,« ukazoval Stone.

»Nevyvede to nic?« starostlivě se otázal primář.

»Nevyvede,« odpovídal Stone. »Potok i Du Page River, do něhož potok vtéká, je stejně na mnoho kilometrů zamořen a proto hlídán, tahle kapka už to příliš nepohorší.«

»Jaké nebezpečí tu bylo pro celý kraj!« hrozil se primář.

»To je těm lidem jedno,« krčil Stone rameny.

»Nu, jen když se zabránilo neštěstí!« děkoval primář. »Ale nechápu, jak se ti to podařilo!« navazoval, chtěje přece vyzvěděti, jakým důmyslným opatřením chránil Stone farmu proti pohromě.

»Povím ti to,« řekl Stone, rozhlížeje se dokola, zda ho nikdo neslyší.

»Něco v tom měly tyto ryby,« ukazoval primář do nádržky.

»Také, ano! Počítali jsme s tím, že na jed žádný tvor nezajde najednou a bez hnutí. Proto jsme vodu z potoka vedli neustále sem a na noc jsme dávali nad vodní hladinu lehkou síťku, která přilehla až skoro těsně k vodní hladině.«

»A síťka byla zapojena do elektrického vedení,« hádal doktor Pátek.

»Ano,« přiznával Stone. »A co se dalo dnes v noci, sice nevíme, ale tušíme. Jed nasypán byl do potoka u stavidla, tam, kde odbočuje větev do farmy. Rozpustil

se, jistě ne hned všechen, a zkáza proudila na farmu. Ale jak jed přišel do nádržky a napadl ryby, počaly se tyto prudce zmítati –«

»Pohnuly mřížkou a ozval se zvonek,« doplňoval primář.

»Neozval se jen zvonek, ale zarazil se hned také přítok vody na farmu,« opravil Stone.

»A ovšem i do chlívků a napajedel v nich,« dodával primář.

»Měl bych říci ano,« pousmál se Stone, »a soudní komisi jsem to také řekl. Ale tobě povím pravdu. Mám opatření zcela jiné,« řekl pološeptem.«

»Pojď!« vyváděl bratrance kousek výše proti potoku. »Podívej se!« ukazoval. Tamhle jsou stavidla. Každý myslí, že se voda do napajedel naší farmy vede odtud, že!«

»To je přirozené,« mínil primář.

»A přece to není pravda,« usmál se Stone. »Podívej se zde do potoka na dno! Vidíš tam něco?«

»Kamení a písek, nic jiného,« zjišťoval Pátek.

»To si myslím, že nic jiného!« smál se Stone. »Kdybys viděl, byla by to chyba. Ale vezmi na vědomí, že tady pode dnem potoka jde roura a ta že vede vodu do našich chlívků.«

»A ta roura počíná?« zvědavě se ptal doktor.

»Ovšem, že ne pod stavidlem!« zasmál se Stone opětně. »Roura jde hodně daleko nad stavidlo.«

»Takže když někdo otráví vodu u stavidla –,« chápal primář.

»Není mu to nic platno,« dokončil Stone. »Protože my bereme vodu, ovšem nenápadně, výše.«

»Stone! To jsou nápady!« žasl primář. »Ovšem, musí být, na takovéhle lidi –«

»Tak takhle jsi na ně vyzrál!« zasmál se nyní sám. »Proto se nic nestalo!«

»Nu, víš,« zadrbal se Stone za ušima, »je v tom vlastně ještě něco.«

»Ještě něco?« zastavil se primář.

»Možná, hlavní, Pátku! Ale něčeho se chytni, abys nepadl, jak je to jednoduché!«

»Nuže« hořel primář zvědavostí.

»Pátku, to je tak ,– do našich napajedel vůbec nejde voda v noci! Pouštíme ji tam pouze ve dne, a to úplně postačí. Ovšem naší rourou, o které vím jen já a můj správce, se kterým jsme ji vlastnoručně kladli po nocích. A i ve dne ovšem hlídáme svůj potok jako oko v hlavě, provádíme zkoušky, děláme zkrátka všechno, co se dá!«

»Tak takhle je to!« žasl primář.

»Ano, tak!« řekl Stone sebevědomě. »A nyní víš, proč je pan Sorge na nás krátký. A bude krátký, za to mu ručím.«

»Nedosáhl tedy nic,« poznamenal primář.

»Dosáhl, doktore, dosáhl!« ušklíbl se Stone. »Jeho účet u mne vzrostl a bude mu toto všechno dokonale připočteno k tíži.«

»A myslíš, že ti to dopadne?« starostlivě se otázal primář.

»Mám pevnou naději,« odpověděl Stone. »Všechno nasvědčuje tomu, že se nemýlím. A myslím, že nebude dlouho trvat a začne to.«

»Kéž by Bůh dal!« řekl primář vroucně.

»Dá, je-li spravedlivý!« odpověděl Stone s plnou důvěrou.

S tím se rozcházeli. Stone doprovodil bratrance až k silnici, kde primář zastavil a Stone vystupoval z primářovy fordky, aby se vrátil pěšky do své farmy.

Nevšimli si auta, které právě přilétlo po silnici vedle nich. Nebylo to také světle zelené auto, které tak dobře znali

Ale v autu si dobře povšimli jich.

»Vidíš ho!« ušklíbl se Sorge. »Tady operuje tvůj primář?-!«

Mordenova tvář se pouze zatáhla mrakem. Neodpověděl, ale myšlenka nějaká mu táhla hlavou. Sorge ho znal. Věděl, že je dobře v takovýchto případech nerušit Mordena v přemýšlení.

A tuhle myšlenku, kterou Sorge dobře tušil, rušit Sorge nechtěl.

XXIII.

»Sorge! To je skvostný den, co? Fuj!« odplivl Morden, když se sešel se švakrem na sklonku dne, v němž se strhl poplach s Jacksonovou strží.

»Báječný den! Zatraceně!« zaklel Sorge.

»Jsi dosud na svobodě?« ušklíbl se Morden.

»Jak je vidět. A ty?«

»Nápodobně!«

»Ale rozruch je veliký!« starostlivě upozorňoval Sorge. »Třebaže naše protiopatření hodně zapůsobila, jsou noviny plny zpráv. A po ulicích a všude jen slyšíš: Jacksonova strž!«

»Ah, co pak s tím? Na nás!« mávl Morden pravicí.

»Nu, stejně mohou –,« mínil Sorge.

»Co mohou?« utrhl se Morden. A pokračoval otcovsky: »Za jedno – je vůbec nějaký důkaz?«

»Není,« odpovídal Sorge.

»A bude vůbec?« ptal se Morden dále.

»Nebude,« potvrdil Sorge.

»To si myslím, že nebude,« rozhovořil se Morden, »Při činu nikoho nechytili. Aby ten, kdo to provedl, sám něco vyžvanil, je vyloučeno, protože s tím musí počítat, že bys ho v tom nechal a že by tam uvázl sám. Tak chytrý by byl i nejpatentovanější blbec a tys jistě poslal někoho trochu chytřejšího.«

»To ovšem,« potvrzoval Sorge.

»Nu, tak!« liboval si Morden, A pokračoval: »A pak – Sorge, pozoroval jsi už někdy mraky na obloze?«

»Pozoroval, jak by ne!«

»A všiml jsi si někdy, že některé mraky šly čehy a některé hot?«

»To všiml, pravda,« potvrzoval Sorge.

»A vtípil jsi se, že nejdou ty mraky stejně proto, že nejsou stejně vysoko?« zpovídal Morden dále svého švakra.

»Rozhodně, tak chytrý jsem,« bránil se Sorge.

»Ale nejsi tak chytrý, abys z toho pochopil, že vůbec jinak fouká nahoře a jinak dole, rozumíš!« usazoval Morden Sorga.

»A my jsme hodně nahoře,« zasmál se sebevědomě. »Bud tedy bez obav! Na měsíc už mnohý plivl, ale nikdo nedoplivl. A čti jen odpolední listy dobře, ani v Daily New ani v Chicago Evening American není ani nejslabší narážky na nás.«

»Inu, to je všechno pravda!« připouštěl Sorge. »Ale náš krásný záměr –«

»Padl, Sorge, tak jako první zcela pěkný nápad s protrhnutím hráze rybníka a zatopením Jacksonovy strže,« klidně řekl Morden. »Plány se dělají, aby se dělaly, podaří se však jen někdy.«

»Škoda, škoda!« litoval Sorge.

»Škoda není užitek, to je stará známost –«

»Ale co teď?« tázal se Sorge bezradně.

»Ted si dáme chvilku pokoj, Sorge!« navrhoval Morden. »Víš, zvlášť oblíbeni nejsme, ani já, ani ty. Dobře se nám daří, nic kalého také konec konců neděláme – a náš boj s Rohozem, jak se zdá, už veřejnost trochu pochopila, zrovna jako chápou tvoji lásku k Jacksonově farmě –«

»Inu, divit se ani není možno,« mínil Sorge.

»Toť!« dotvrdil Morden, »Protože, když my to vyhrajeme, veřejnost to zaplatí, tak chytří už lidé také jsou. Nebudeme tedy napínat struny zbytečně –«

»A Stonova farma?« zeptal se Sorge.

»Zůstane v Jacksonově strži,« řekl Morden, »a,« dodal ostře, »budeme hledět, aby tam vskutku celá zůstala. Ty si zavčas zabezpeč své zboží, kdybys je měl voziti třeba z Aljašky, a od něho neber ani kopýtko!«

»Ani štětinu, švakře!« rozhorlil se Sorge. »To už je mé rozhodnutí!«

»Správně!« chválil Morden. »A vyčkáme příležitosti, kdož ví, co nebude!«

»Vyhrát nesmí! Kdybych –« hrozil Sorge vztekle.

»Uvidíme, jak bude skákat,« řekl Morden. »Dnes vyskakujeme my ke stropu, zítra to, možná, ponecháme jemu.«

»A tvůj primář?« otázal se náhle Sorge. »Byl zase dnes v poledne u něho.«

»Můj primář čeká za dveřmi,« řekl Morden významně.

»Cože?« vyskočil Sorge. »Tys ho zavolal?«

»Ano,« odpověděl Morden krátce.

»A proč?« žasl Sorge.

»Uvidíš!« řekl Morden záhadně. »A poznáš, kdo se stará účinněji o zájmy firmy Sorge a syn, zda Sorge syn, či někdo jiný.«

»Počkej! Nemluv, Sorge!« umlčel Morden švakra, jenž prudce vstal a chtěl něco mluviti. »Mlč a poslouchej! Ať se trochu poučíš!«

Nebylo možno Mordenovi odporovati, to Sorge věděl. Usedl tedy beze slova. A Morden stiskl tlačítko elektrického zvonku. Kdesi venku slabě zvonek zněl. A než dozněl, ozvalo se zaklepání na dveře, zaklepání tiché, nesmělé.

»Dále!« velel Morden zvučně.

A dveře se otevřely a už ve dveřích se hluboce klonil primář Mordenovy závodní nemocnice, doktor Pátek. Pozdravil až příliš uctivě. Morden odpověděl suše a pokynul primářovi na připravené křeslo, aby usedl.

»Ráčil jste si přáti, pane továrníku?« otázal se primář rozechvěným hlasem.

»Rád bych se vás zeptal na něco,« odvětil Morden studeně.

»Prosím,« ukláněl se primář.

»Povězte mi, prosím, pane doktore,« mluvil nyní Morden ostře, odměřeně, »jak jste vy vydělal padesát tisíc dolarů!«

Primář zbledl na smrt. Ruce jeho křečovitě se chytily okrajů ozdobného křesla, na němž seděl.

Doktor Pátek cítil, že probíhá chvíle rozhodná. Zdálo se mu, že až příliš mnoho, ba snad všechno závisí od tohoto okamžiku a od toho, co on, primář, nyní udělá, co odpoví. A v duchu se mu vynořilo vše, co mu bratranec Stone radil tehdy u strže, když Morden se Sorgem je uviděli spolu.

Všechno letělo Pátkovi hlavou v tu chvíli, vše viděl napřed, zničení své existence, nový boj, ale – jak Stone říkal, snad šťastnější a úspěšnější. Svoje děti viděl, jejich život nyní, potom snad život v bídě, anebo v lepším příští, ve které tak doufal Stone.

Ale jedno cítil jasně, nebezpečí pro bratrance, pro veliký jeho cíl, a i nebezpečí pro sebe. Horký pot mu vyvstal na čele, před očima se zatmělo, pak vše kolem poskočilo. A velká písmena mu zahořela na stěně, hned za Mordenem.

50. – –

padesát – –

Ale ve stěně je okénko a z něho zní hlas mírný, přívětivý: »Můžete dostati všecko.« Teď – teď v té chvíli se mu zdá, že ten hlas už slyšel jednou před tím,

vzpomíná na jeho milý zvuk a důvěra i pocit bezpečí ho náhle hřejí v srdci. Neví proč, ale hřejí.

A zase se Pátek vidí u okénka. Za ním jiný úředník, ale stejně laskavý. A Pátek slyší jeho klidná, pevná slova: »Krytí je z Hartfordu, Connecticut – vše je v pořádku! Zanesl to pan ředitel. Je to v pořádku!«

Podíval se před sebe – tu sedí Morden s výsměšnou, hrozebnou však tváří, tu, vedle něho, Sorge, pase se na jeho rozpacích.

»Co jsou proti tobě?« ozývá se mu Stonův hlas. »Oni jsou ti dlužni, ne ty jím!«

A v duši primáře Pátka se cosi přelomilo. Uhnětený, pokořený člověk cítil, že mu pokládají patu na šíji – a patu nečistou – vzepřel se a vzpřímil.

A Morden to dodělal.

»Tak budete mluvit?« vzkřikl zpupně, vida primářovy rozpaky. »Mluvte!« zuřil Morden a těžce vstával. »Dal jste svému příbuznému padesát tisíc na zřízení farmy v Jacksonově strži?«

»Dal, pane továrníku!« odpověděl doktor Pátek a také vstal.

»A kde jste je vzal?« řval skoro Morden, nepozoruje změny ve tváři primáře Pátka.

»Mluvte!« křičel ještě zuřivěji. »Odkud jsou ty peníze?«

»To je má věc, pane továrníku!« zaznělo mu pevně, tvrdě do uší.

»Cože?« vzkřikl Morden, třeště oči na Pátka a náhle je klopě před hrozivým jeho pohledem.

»Vy – jste –« pokusil se ještě, vykročuje proti primářovi.

»Člověk jako vy!« vzkřikl nyní primář. »Snad ne horší vás!« vzkřikl poznovu a vykročil proti Mordenovi.

»Mordene! Švakře!« přiskočil Sorge k továrníkovi, chtěje ho mírniti.

»Jak jste vy – takové peníze –?« vzpínal se Morden, ustupuje však za svoje křeslo.

»Jak vy jste přišel ke svým milionům?« udeřil po něm primář směle. »Ptal jsem se vás po tom někdy?«

»Vy – jakým právem?« žasl Morden.

»A jakým právem vy?« odbyl ho Pátek.

»Jsme si rovni?« vybuchl Morden.

A doktor Pátek odpověděl klidně, skoro posupně:

»Ne, – bohudíky!«

»Vy!« vzkřikl znovu Morden.

»Švakře! Klid! Vždyť přece, –« konejšil Sorge Mordena.

»Máš – pravdu!« prudce dýchal Morden. »Nač –?«

»Zde!« ukázal a Sorge teprve teď si všiml, že na stole před Mordenem leží připravená bílá obálka.

»Zde!« opakoval Morden, »je váš plat na měsíc předem – jste propuštěn – a pospěšte –« dodal výsměšně, »před vaším bytem v mém domě stojí této doby už pět minut stěhovací vůz –«

»Pak mám důvod, abych se déle nezdržoval!« uklonil se primář a obracel se k odchodu.

»Zde!« ukazoval Sorge překvapen a Morden otevřel ústa podivením.

»Dávám se platit pouze za svou práci!« řekl hrdě primář doktor Pátek. Uklonil se a pevným krokem odešel.

»Ty!« zahrozil za ním Morden. A pak těžce klesl do křesla.

»Mordene! Švakře!« lekl se Sorge a naklonil se k němu.

Ale Morden se zas napřímil a mávl rukou se slovy:

»Ne, to nic! Není mi nic!«

»Že se tolik rozčiluješ!« klidnil Sorge Mordena. »Nestojí přece ten člověk za to!«

»A k vůli mně!« pokračoval Sorge skoro měkce. »Jak jsi hodný, ale raději se šetři!« domlouval.

»Víš, já neměl v úmyslu,« vykládal Morden ještě udýchán. »Ale tak mne to chytlo. – Vyšetřil jsem už vše, on dal základ Stonovi, snad jeho nebýt –«

»Nalezl se jiný, švakře!« mínil Sorge Mordena.

»Snad – možná,« mumlal Morden, »Nu, nechtěl jsem tak vybuchnout –«

»Vždyť si jen škodíš na zdraví!« varoval Sorge starostlivě.

»Vím, jsem nějak dráždivý – poslední dobou –« řekl Morden a podíval se stranou na Sorga.

Sorge se zarazil, ale přemohl se, aby Morden nepostřehl jeho úleku.

»To dělá i dnešní nezdar, víš, s tou strží,« vykládal konejšivě.

»Ach, ne!« stál Morden na svém. »Už několik dní to pozoruji –«

»Máš starosti, to je to,« vykládal Sorge. »S Rohozem a se mnou –«

»Potřebuješ klidu,« pokračoval. »A chybí nám nyní v zimě golf. Bude třeba vyjet někam z Chicaga a trochu se povyrazit –«

»Teď ne, hochu,« mínil Morden, »začíná už zima hodně na ostro! Podívej se, barometr stoupá, nebe modré – teď spíš do teploučka!«

Morden se skoro zimomřivě schoulil. Nevšiml si, jak se Sorge starostlivě po něm podíval.

»A nesmíš se příště takhle vysazovat k vůli mně!« domlouval Sorge Mordenovi. »Pátek je přece výborná síla, a teď jsi ho ztratil pro mne!«

»Sorge!« ušklíbl se Morden, »ty jsi přec jen ještě bos!« Zřejmě se klidnil a vracel se mu humor.

»Jak to, bos?« zarazil se Sorge.

»Nu, tak – víš přece, že bosí chodí malí chlapci!«

»A mne s nimi srovnáváš?« divil se Sorge.

»Už ano, švakře!« řekl Morden vážně.

»Víš« pokračoval, »nemusil bych ti to povídat a mohl bych tě nechat při tom. Byl bys přesvědčen, že švakr Morden tě má tolik rád a tak pevně stojí za tebou, že ti obětoval výborného svého primáře, a tak dále, a tak dále. Že bys mi to věřil, co?« zasmál se Morden.

»To si myslím,« souhlasil Sorge překvapeně.

»Tak abys viděl, Sorge, že jsem charakter, povím ti pravdu.«

»Není snad tomu tak?« otvíral Sorge oči.

»Ale je, švakříčku, je, ale jen trochu. To víš,« hovořil Morden, »že tě mám rád a že pro tebe udělám vše. Primář Pátek mne moc dohřál tím, že první poskytl peníze Stonovi. Tedy vlastně proti tobě. Je také otázka velmi důležitá, kde ty peníze vůbec vzal. To si ještě vyšetříme. Ale věc má ještě jeden háček –«

»A jaký pak?« otázal se Sorge dychtivě.

»Sorge, na tohle by si mohl přijít sám!« zasmál se Morden. »Není to zrovna těžké.«

»Nevím, opravdu!« přiznával se Sorge.

»Povím ti to tedy, Sorge,« začal mluviti Morden. »Víš, jak je stár můj bývalý pan primář?«

»Je jistě přes padesát,« mínil Sorge.

»Ano,« přisvědčil Morden. »A co myslíš,« pokračoval, »jak dlouho bude ještě asi sloužit?«

»Inu, několik let ještě,« řekl Sorge a tázavě se zahleděl na švakra.

»A pak bude chtít výslužné, co?« obrátil náhle Morden. »Nač bych mu je platil?«

»Mordene!« řekl Sorge.

»A víš, že máme v nemocnici sekundáře,« pokračoval Morden, nedbaje zřejmého úžasu švakrova. »Doktor Karamel, mladý muž, snaživý, nemůže se dočkat vedoucího místa. A předevčírem přišel žádat o zvýšení platu – řekni, Sorge, není tohle krásné rozluštění? A zrovna v nejvhodnější čas, na tři

dny před vánocemi! Kolik much je tady jednou ranou?«

»Nu, nevím« zaváhal Sorge. »Doktor Pátek je přece kapacita.«

»Když nastoupil u nás, nebyl víc, než je náš sekundář. Za několik let náš sekundář může býti nad Pátka! Tak to běhá v životě, nechme to tedy běhat!«

»Pravda!« přiznal Sorge. »A konečně je třeba ukázati zuby těmhle lidem!«

»Správně! Dobře jsi to pochopil! To jsem také chtěl,« zaradoval se Morden ze Sorgova souhlasu.

»Panem Stonem tohle také trhne,« zasmál se Sorge.

»To si myslím,« souhlasil Morden sebevědomě. »Pro nás to znamená jen malou nepříjemnost. Ale tu můžeme zapít. Nemyslíš?« zeptal se švakra, ale nečekaje odpovědi zazvonil na sluhu.

»Dnes si dáme Chianti. A nejlepší!« nařídil. »Na zlost!« dodal, když sluha odešel. A když se naplněné sklenky snivě zarosily, zdvihl pohárek a připíjel:

»Aby nám všechny starosti –«

Nedomluvil, ozvalo se zaklepání na dveře. Spěšné, naléhavé.

Postavili pohárky nedotknuté, ohlížejíce se po dveřích.

Veběhl jimi ředitel Mordenovy továrny, v ruce nějaké noviny.

»Co se stalo?« zeptal se Morden starostlivě.

»Daily News!« vykoktal poděšený ředitel.

»Co pak?« zeptal se Morden, nutě se do klidu.

»Mají hanebný článek – o nás –«

»Nu?«

»Dokazují, že používáme odpadkového materiálu, mluví o lichvě – podvodu. – Hrozný článek!«

»Hm!« řekl jenom Morden.

»A ohřívají i staré věci, píší o aféře skladníků, o Jacksonově strži a strychninovém atentátu –« naříkal ředitel.

»Nechte nám to tady!« usmál se Morden nuceně. »Přečteme si to pak. A jděte klidně po své práci!«

Ředitel odešel skoro zmaten.

Sorge sáhl po čísle novin, které nechal ředitel továrny na stole. Ale Morden se na něho skoro utrhl.

»Snad bys to nečetl?«

»Nu, chtěl jsem – vědět –« omlouval se Sorge.

»Vždyť to víš!« odmítal Morden, »Víš také, že mají pravdu. A jednou tohle musilo přijít.«

»Ale – ostuda –« nesměle mínil Sorge.

»Co jsme na tom vydělali, za tu ostudu stojí!«

»A napijme se!« řekl. »Skoro bychom na to byli zapomněli.« Přiťukli si, vyprázdnili pohárky do dna.

»A znova!« zavelel Morden, »Na dnešek je třeba silnější medicíny.«

Nalili si, znovu vypili.

»Skvostný den, co? Fuj!« odplivl Morden, postavuje sklenku na podnos.

»Báječný den! Zatraceně!« zaklel Sorge.

»Rohozovi nepomůže. Ale někdo mi jej proklatě draze zaplatí!« zahrozil Morden s takovou nezkrotnou nenávistí, že i Sorgovi přeběhl po zádech mráz.

XXIV.

Zdrcen potácel se doktor Pátek z Mordenovy kanceláře. Vyhozen na dlažbu, potupen, po tolika letech služby v závodní továrně Mordenově ocitá se bez chleba. Se ženou a s dětmi. Bez centu úspor, naopak, ohrožen nevyřešenou otázkou Mordenova šeku. A Stonových padesát tisíc dolarů.

To vše proletělo hlavou primářovou, než došel chodbou k východu na nádvoří.

»Bože, co si počneme? Co děti? Naše děti?« zaúpěl a zachytil se veřejí. Stanul. Má jíti zpátky? Má prositi Mordena? Snad na to čeká? Snad by zachránil existencí. A chléb pro svoje děti. Bože, za týden je štědrý den!

Okamžik zaváhal. Ale najednou jako by ho nezdolná síla vrhla ze dveří. Vyrazil téměř na dvůr. Ano – půjde! A hned, aby viděli, že se nerozpakuje. Ať se stane cokoliv!

Proč by měl prositi? A zač? Za tak ubohou existencí? A po takových urážkách? Po takovém zacházení, jakého se dostávalo primáři po celou dobu jeho služby u Mordena? U něhož za všechnu svou práci a svědomitost nebyl více nežli jeho podomek? Nebylo to viděti při jubilejní jeho slavnosti? I z odměny, které se Pátkovi dostalo? A ze které vyplynulo tolik zla?

Však se neztratí! Půjde ke Stonovi, tolik lidí je u něho zaměstnáno, najde se práce i pro Pátka. Kdyby byl krmičem v jeho farmě, skývu chleba pro rodinu vydělá. A nějaký kout se tam také sežene. A kdo ví, co bude dále? Snad měl Stone pravdu, že by se Pátek jinde uplatnil lépe, že je sám proti sobě i proti své rodině, když zůstává u Mordena.

Šek! Mordenův šek! Cosi vykřiklo strachem v hloubi duše primářovy.

Šek! Morden patrně o něm ví mnoho. Ale zachránil by se Pátek, kdyby se vrátil a ke všemu přiznal? Naopak, vydal by se v ruce Mordenovy. A Morden je ďábel, o tom už Pátek nepochyboval, A – kdyby Morden měl jistotu, jak vše je se šekem, byl by se neptal Pátka, Byl by sáhl po telefonu a zavolal policii.

Ne, jen zpátky ne! Ani krok! I kdyby to mělo život stát! Nepoddat se! Takovým lidem! Zlým! Špatným!

A primář, vztýčen, pevným krokem přešel po dvoře před okny Mordenovy kanceláře. Zamířil ke vchodu, vyšel. Octl se na ulici. Rozhlédl se, jako by nevěděl, kam. Ale probudil se z tonutí ve svých myšlenkách a zamířil po Harbor Avenue k nábřeží a směrem k svému bytu na nároží devětaosmdesáté ulice.

Jak zašel za roh, vše se znovu v něm vzbouřilo. Otřesen zastavil své kroky. Jaký to hrozný obrat! Jak povážlivý krok! Co bude? Vždyť Morden půjde nyní po svém šeku a musí zjistit pravdu!

Stejně by po věci šel! Tím spíše, kdyby viděl strach nebo jen nejistotu v jednání primářově. Ať dělá, co umí! Primář musí nyní domů, k dětem. A ke Zdeně. Bože, tam bude poplach! Jak se asi vyděsili, ubozí! Jak hrubě, bezohledně asi s nimi bylo jednáno!

Primář zrychlil krok. Běžel skoro. Již viděl roh ulice, v níž byl jeho byt, zahnul do ulice. Vskutku – Před domem stojí nábytkový vůz, nakládají nábytek, několik zvědavců se staví na protějším chodníku.

Udýchán dorazil k domu. Vidí Jendu, přináší dva obrazy najednou, A tu Zdena, také něco nese, primář v rozčilení ani dobře nevidí, co. Malou Anenku vidí, jak jde s matkou, držíc se jí za sukně. Již ho žena spatřila, běží mu vstříc, podává mu ruku. Primář čeká pláč, zoufalost – však, hle, Zdena se usmívá, pravda, slzami, ale pevně praví k muži:

»Vyhodili nás, vid, muži! Jako psy, snad hůř! A zrovna na vánoce! Ale půjdeme, neztratíme se! Všude má chléb dvě kůrky! A ty zde byly hodně tvrdé. A osolili nám je jak se patří, aby se nám po nich nestýskalo.«

»Zdeno!« volá primář. »Zdeno!« opakuje, nenalézaje slov pro své překvapení a pro uznání statečností ženiny, a mimovolně ji tiskna v náruč.

»Ano, půjdeme!« hovoří rozveselen. »Půjdeme, však se něco najde! Jen když ty jsi pevná, ženo milá!«

»A neprosil’s ho!« zvídá Zdena pevně místo odpovědi.

»Ani slovem!« ujišťuje primář. »Povím ti pak vše! Jen už ať jsme pryč! Hleď, lidé se staví!«

Skutečně, vzbudili pozornost svým vřelým setkáním, skoro zástup lidí se skupil na ulici. A hle, přijíždí auto, zastavuje před shlukem. Z auta vyhlédl muž, pátravě se podíval, co se děje. A již dává řidiči rozkaz, aby zastavil. Otevřela se dvířka vozu, vysoký, statný muž vystoupil. Namířil přímo k primáři.

»Pan továrník Rohoz!« žasl doktor Pátek.

»Pane primáři!« volá Rohoz zdaleka zvučným, milým hlasem. »Vy se stěhujete?«

»Ano, pane továrníku!« odpovídá Pátek.

»A kam, prosím vás?« táže se Rohoz.

»To ještě nevím. Snad ke Stonovi, do Jacksonovy strže.«

»Vy jdete od Mordenů?« žasne továrník.

»Musil jsem jít, pane továrníku!« skoro s úsměvem, třeba hořkým, se doktor Pátek přiznává.

»Dostal jste výpověď?« žasne továrník.

»Na minutu,« praví primář.

»Takhle tedy!« hovoří Rohoz. Ohlédne se, vidí zástup okolo. Kyne řidiči auta lehce, aby zajel za nábytkový vůz ke straně ulice. A pak bere primáře pod rameno a vede ho k domu.

»Pojďme dovnitř, pane primáři!« žádá. »Je zde mnoho lidí a já bych rád s vámi promluvil. Paní doktorová snad bude mít na okamžik také kdy,« vlídně mluví k paní Zdeně. »A maličká půjde s mamičkou. Jak pak se jmenuje ten malý, okatý diblík?«

»Anenka, pane továrníku!« odpovídá matka za dívčinku, jež se rozpačitě tulí k matce, ač patrně se v jejích ocích obráží důvěra k neznámému muži, vysokému, ale zřejmě dobrému.

»To je ono dítě, které tak podivně bylo uchráněno od smrti v den svých narozenin?« ptá se továrník Rohoz.

»Ano, pane továrníku!« odpovídá paní Zdena. »Vy o tom víte?« diví se.

»Ovšem, slyšel jsem o tom vyprávěti. Dítě, šťastné dítě!« obrací se k Anence a bere ji za ručku, kterou mu dítě klidně podává. »Ať je jakkoli,« mluví k dítěti i k matce, »tvá dobrota ti zachránila život.«

Pohnuti sledují otec i matka dobrého továrníka, jenž předešel je s malou Anenkou a vešel do chodby. Vystoupili po schůdkách do zadní části chodby a odtud po schodišti vzhůru do bývalého primářova bytu. Tam se zastavili v místnosti, jež bývala primářovou pracovnou.

»Pane primáři,« promluvil továrník Rohoz, »jsem rád, že jsem se nahodil zrovna k vašemu stěhování. Přiznám se vám, že jsem tuto událost určitě čekal, třeba ne tak brzy. A máme s naším starým primářem už dávno ujednáno, že vám nabídneme jeho místo.«

»Místo u vás?« zvolal doktor Pátek překvapen.

»Pane továrníku!« dojata řekla jeho žena.

»Náš primář už dříve chtěl jít na odpočinek. Máme dokonce připravený byt pro nového primáře, upravili jsme jej ze skladišť ve východním křídle naší tovární budovy. Víte, nechtěli jsme, aby se starý primář musil stěhovati z bytu, ve kterém za dlouhá léta zvykl.«

»Jak jste pln ohledů, pane továrníku!« řekl doktor Pátek vřele.

»Sloužil u nás skoro dvacet let!« vysvětloval továrník.

»Já u pana továrníka Mordena přes dvacet,« trpce si zastěžoval primář.

Továrník Rohoz jen mávl rukou. A hned pokračoval:

»A že jsme počítali s vámi, uvěříte mi, pane primáři, řeknu-li vám toto: Váš byt je v prvním poschodí, pod

ním jsou místnosti pro vaše pokusy a soukromou práci vědeckou. Zařizoval vše náš dosavadní primář a říká, že zařízení je prvotřídní,« usmál se továrník. »Budete ovšem potřebovati místo pro pěstování a pozorování pokusných zvířat. Vše k tomu je zařízeno v nádvoří domu, ale opodál něho a na straně, na kterou nevedou okna ani z vašeho bytu ani z operačních místností.«

»Pane továrníku!« zahovořil primář hlasem, jenž se třásl pohnutím. »Jak si zasloužím od vás tolik dobroty?«

»Jak jste dobrotivý, pane továrníku!« přidávala se paní Zdena v slzách.

Ale továrník Rohoz skoro přísně odmítl jejich díky. »Přátelé,« řekl, »jaké díky? My potřebujeme nového primáře a nemůžeme najíti lepší síly, než jste vy. Vy jste vědecky činný, pane primáři, vaše práce jsou velmi nadějné. Budeme šťastní, dokonáte-li své velké dílo u nás – proč bychom vám k tomu nepřipravili podmínky?«

»Jsem stár, pane továrníku,« teskně řekl doktor Pátek.

»Pane primáři, vy pense od naší firmy si zasloužíte, kdybyste u ní jen rok sloužil. A stejně bych já mohl vás upozorniti, že jsme firmou ohroženou. Vedeme těžký boj a nevíme, zda nepodlehneme. Vaše risiko je snad větší než naše. Ale víte, s čím počítáme?« usmál se továrník Rohoz.

»Nevím, pane továrníku,« upřímně odpověděl doktor Pátek.

»Že si v nejhorším případě pomůžete sám,« usmál se továrník. »Počítáme, že budete mít u nás svoji praksí, větší, než sám nyní tušíte. Máte připravenu z přízemí přístupnou menší nemocnici, jsme přesvědčeni, že z ní bude vyhlášené oddělení pro léčení játrovky. To si ovšem povedete sám, na svůj účet!«

„Nuže," napřáhl pravici, levou dosud drže ruku Anenčinu . . . (Str. 210.)

»Pane továrníku!« bránil se doktor Pátek přímo ohromen.

»To je podmínka, pane primáři!« prohlásil továrník Rohoz důrazně. »Jinak ostatní poměry budete mít jako dřívější pan primář. Nuže,« – napřáhl pravici, levou dosud drže ručku Anenčinu, – »souhlasíte?«

»Bože, jak by ne?« zvolal doktor Pátek, do hloubi duše pohnut.

»Pane továrníku!« rozplakala se paní Zdena.

Anenka začala nabírat po ní. Ale továrník Rohoz ji zdvihl do náruče a podávaje pravici primáři se slovy. »Tedy – ujednáno!« obrátil se hned k dívčince: »A ty neplač, maličká, budeme sousedy a budeš nás chodit navštěvovat, ano? Běhá ti u nás po dvoře ovčička, na krku má růžovou pentličku, ta se ti bude líbit, přijdeš?«

»Ano, přijdu,« slibovala Anenka a bez rozpaků objala okolo krku dobrého muže, který tak vlídně k ní hovořil.

»Vidíš,« řekl továrník, »že budeme přáteli. A podívej se, maminka už je také veselá!«

Paní Zdena napřáhla ruce k Anence, aby ji vzala z rukou továrníkových. Ale až po chvilce se odhodlalo děvčátko opustit náručí továrníkovo. Rohoz jí předal matce a podávaje znovu oběma ruce loučil se se slovy:

»Tedy na shledanou, přátelé! Naložte jen klidně své věci a až budete hotoví, dejte kočímu rozkaz, aby jel k Rohozově továrně! Na shledanou!« Odcházel, stisknuv ještě dříve ručku malé Anenky.

Stáli, dívajíce se za ním. Ale pro slzy radosti neviděli.

Za dvě hodiny se hnul nábytkový vůz k počátku ulice osmdesáté sedmé, zahnul do ní vlevo a pak z ní do Buffalo Avenue, jejíž první mohutný blok zaujímaly Rohozovy závody. Vůz přejel podél táhlé fronty továrny a stanul před jejím druhým koncem, kde byla umístěna závodní nemocnice. Ale musil ještě o něco popojeti, neboť až v samém křídle byl menší vchod do nového Pátkova bytu a s ním souvisejícího soukromého oddělení.

XXV.

Zamlkle vcházel správce Struna do kanceláře nad Jacksonovou strží. Otřepal u vchodu čepici, pak teprve zavřel dveře a pokročil ke svému stolu.

»Zatracený čas!« zahučel spíše pro sebe než k Stonovi, jenž pracoval u svého stolu. »Prší,« vrčel dále, »leje se jako z konve.«

»Už zase?« zeptal se krátce Stone, ani nezdvihaje hlavy.

»Zas,« mluvil Struna pomalu a se zlostí. »Je začátek ledna a nejkrásnější obleva. A pořádné zimy dosud letos vlastně nebylo,«

»Bylo jako jindy,« mírnil ho Stone, nechávaje práce. »Zima byla celkem normální, teď ovšem už týden máme oblast nízkého tlaku nad Antillami a odtud nám sem proudí teplý a vlhký vzduch.«

»Ale mohli by s tím už přestat,« mínil Struna rozzlobeně.

»Přestanou,« usmál se Stone mírně.

»Ale kdy?«

»Doufejme, že brzy. A včas!« řekl Stone předstíraje naději.

»Ale neměli bychom snad přece zastaviti další nákupy?« tázal se Struna. »Máme už venku pěkné zásoby a necháváme je už hodně daleko od Chicaga.«

Stone kratičko zaváhal. Ale hned se vzchopil. »Ne,« řekl, »nezastavujte činnost našich nakupovačů! Dál! Jen dál!« dodal ohnivě.

»Chcete přemoci osud?«

»Ano,« řekl Stone pevně.

Chvíli mlčeli oba. Struna s teskným obdivem se zahleděl na Stona.

»Nu, a bude vlastně ještě nějaký mráz?« otázal se za okamžik. »Vypadá, jako by už mělo být jaro.«

»Nebude, pane Struno!« usmál se Stone, třeba že ne zrovna vesele.

»A naše mrazy na Aljašce?«

»Drží se velmi dobře,« ujistil Stone správce.

»Ale drží se také tam,« projevoval Struna svou nespokojenost. »A byl by už čas –«

»Byl, ale přijde, jen klid!« povzbuzoval Stone.

»Inu, počkáme, nemůžeme nic jiného dělat,« bručel Struna. Odcházel zase ven, ve dveřích se však ještě obrátil a dodal:

»Ale očkování, co jsme provedli, je báječná věc! Při takovém množství a takovém stísnění a teď takové teplo do toho a jestli máme dva případy týdně, je to všechno.«

»Jen dále bděte, pane správce!« žádal Stone. »A kontrolu vody i krmiva ať pan Marek provádí stále stejně pečlivě, přes to, že my provádíme stálé zkoušky. Mám stále obavy před opětným úkladem –«

»Ah, to se už nebojím,« mávl Struna čepicí, s níž v ruce zůstal státi mezi dveřmi, »Dají si už pozor, ovšem, my budeme stále stejně na stráži. Jen tohle kdyby se obrátilo!« zamračil se dveřmi na nebe odcházeje.

»Kdyby!« zašeptal po něm Stone. A po kolikáté už to slůvko opakoval! Musil ovšem těšiti správce, když přišel se svými obavami. Ale jemu samému těžce ležely na duší. Vždyť zima ubíhala, minul listopad, pak prosinec a počasí zůstávalo, jak obvykle bývá v tuto dobu. Zklamaly by vědecké předpoklady? Přece však na severu došlo potvrzení, co předpovídala meteorologie. Kruté mrazy svíraly nejsevernější okraj Ameriky již od počátku prosince, táhnouce se v nejprudší síle od Beringova moře až k Baffinově zemi. Střed této mrazové oblasti ležel u ústí řeky Mackenzie, kde mrazy dostupovaly níží, dosud nikdy v těch krajích nezjištěných. První předpověď

meteorologie se tedy opravdu splnila. Splní se i další, že totiž mrazová oblast se posune k jihozápadu a znovu na delší dobu ustrne na prostředku severoamerické pevniny?

Kdož mohl na tuto otázku odpověděti s jistotou? Zkušenosti meteorologické říkaly: Ano. Ale je meteorologie věda tak bezpečná, aby nikdy nezklamala? Stone pracoval dlouho v tomto oboru, řídil se i mnohými jinými známkami, jež shodně mluvily ve prospěch jeho výpočtů. Ale zima utíkala a oblast mrazová se nehýbala. A i v duši Stonově se rodily obavy a plnily ji těžké chmury.

Otázky správcovy jen zvýšily neklid mladého muže. Vstal od stolu, prošel po místnosti několikrát sem a tam. Ale viděl, že nemá klidu, potřebného k práci. Potřeboval vyražení, osvěžení. Kam se obrátit? V jeho duši vynořil se obraz bytosti, pro kterou vedl tento velký boj. Krásné, milé bytostí, se smutnýma očima a bolestně sevřenými rty, jež němě mluvily o dlouhém zármutku a neustávající lítosti. Ale nemohl se s ní setkati dnes. A i kdyby, nebyl by se odvážil rozmnožovati její žal. Vždyť i na ní viděl dávno tichý stesk, její očí prozrazovaly mu stísněnost, o níž mluviti nechtěla ústa.

A Stone potřeboval dnes zapomenout. Musil viděti šťastné úsměvy a toužil slyšeti radostný smích. »K Pátkovi!« vyvstalo mu náhle v myslí. »K Pátkovi!« řekl sám k sobě a ulehčení jakési pocítil již tímto rozhodnutím. Skoro vesele se chopil telefonu a žádal o svůj vůz. A vesele projížděl předměstími Oaklawu a Evergreen Park, žena se pětadevadesátou ulicí směrem k Rohozovým závodům.

»Strýček! Strýček Stone!« vyběhl mu vstříc na schody Pátkův Jenda, jenž spatřil ho vystupovati před domem z vozu. Chopil se jeho ruky a vedl jej do bytu.

»Co ty jsi doma, člověče?« zeptal se žertovně Stone. »Proč nejsi ve škole?«

»Mám dnes jen do jedenácti, před chviličkou jsem přišel,« vysvětloval Jenda.

»A učíš se?« ptal se Stone.

»Jako kůň! Jde mí to nějak lépe nyní a těší mne to tak, že ležím v knihách víc než dřív,« radoval se Jenda.

»U nás je to všechno nějak jiné,« přidala se paní Zdena, jež slyšíc hovor i poslední slova Jendova vyšla Stonovi vstříc. »Buď vítán, švakře!« podávala baculatou ručku, kterou dříve držela zástěru. »Slyším pořád kolem sebe samé pochvalování a sama také vařím jako vzteklá. V tomhle bytě nějak tráví,« zasmála se.

»A my tloustneme!« liboval si Jenda. »Anenka je pomalu jako soudek. A budeme za chvíli jako vaše prasát –«

»Jendo!« pohrozila matka, uvádějíc Stona do pokoje. »Nebuď nezvedený!« napomínala s mateřskou vážností.

»Ale vždyť tam má strýček Stone kolem sebe samá prasa –« vyhrklo z Jendy.

»Tak je nemusí mít tady, kluku zatrachtilá!« dopálila se paní Zdena.

»Nech ho, Zdeno!« konejšil ji Stone. »Klukům neškodí trochu bujnosti. A je dobře, že jste tady veselí!«

»Spokojení tu jsme, švakře, jen co je pravda,« vážně zahovořila choť primářova. »Jsme jako nově zrozeni. Bože, ani se nám nezdálo, že je takový život možný! Byt tu máme pěkný, světlý a teplý, sami tu jsme, plat máme o mnoho větší, a zacházení! Švakře! Teď teprve cítíme, že jsme lidi.«

»Rohozovi jsou dobří lidé!« řekl Stone.

»Moc hodní! A milí! Necítíš tady, že sloužíš.«

»Rohozova zásada je, že dělník je jeho spolupracovníkem.« pravil Stone.

»A podle toho jedná,« dotvrdila paní Zdena. »Pan továrník mluví s každým a mluví prostě, přátelsky, nic nedává cítit, že je něco víc. Paní, to je anděl, samý vlídný úsměv, každý může k ní přijít, o všechno se stará, hledá, co by kdo potřeboval a co by druhé těšilo, A synové zrovna tak, ti dva menší hned byli s Jendou kamarádí, zvou ho k nim, knihy mu půjčují.«

»A Anenku prý má paní továrníková ráda,« pousmál se Stone.

»Ale pan továrník také, a vůbec všichni,« opravoval Jenda.

»Anenka je ve vile u pana továrníka víc než doma,« chlubila se paní Zdena. »Máme ze dvora dvířka do zelinářské zahrady, je to stavební místo pro rozšíření továrny, ale zatím se takhle obdělává. A odtud přeběhne zahradu u vily.«

»Ten velký černý bernardýn jí chodí naproti,« vmísil se Jenda. »Znáš ho, strýčku, takové moudré oči má –«

»Znám,« přikývl Stone s úsměvem, ač neměl o psu ponětí.

»A za ním přiběhne kočička, víš,« hovořila zas matka, »vidíme tam teď, když jsou stromy holé.«

»Ted běhají po verandě,« upozornil Jenda, přiskočiv k oknu.

»A paní továrníková je s nimi, podívej se!« ukazovala paní Zdena, přiběhnuvši také k oknu.

»Máte tu opravdu jiný život,« radostně uznával Stone, vraceje se od okna a usedaje k stolu. »Jsem tomu rád, vždyť jsem to byl já, který pořád naléhal na Pátka, aby se vytrhl z otročiny u Mordenů. A měl jsem pravdu –«

»Měl, švakře, měl a věř, že mnohokrát denně na tě vzpomínáme! Kdybys věděl, jak je tu muž spokojenější

a řekla bych zdravější. Vídávám sic na něm občas zamyšlenost a nechce se přiznat, hned řeč zamlouvá, ale proti dřívějšku, ach, není porovnání!«

»Tatínek jde domů!« upozornil Jenda, slyše, že se mluví o otci a znamenaje na schodech otcův krok. Vskutku již vcházel doktor Pátek a bodře vítal bratrance. Byl opravdu svěžejší, na první pohled pozoroval Stone změnu v jeho tváři. Ale zpozoroval také zvláštní rys u rtů, slabě sevřených, jenž svědčil o myšlence, z hlavy nevycházející.

»Co dělá farma?« zeptal se usedaje k ostatním, když byl odložil lehký svrchní kabát. »Prasátka zdráva? A tloustnou?«

»Všechno v pořádku!« odvětil Stone. »Jde vše jak na drátkách, jen tak dál!«

»Až snad na počasí!« nadhodil primář.

»I to se spraví,« s důvěrou řekl Stone. Nemohl jinak, nechtěl svými obavami zatěžovati bratrance, jemuž dobře viděl na tváři, že není bez starostí. A věděl, že je to těžká starost, jež kazí primáři štěstí, jehož se mu dostalo.

Podívali se při posledních slovech druh na druha. Tváře jejich byly nehybné, snad ani v očích nic nezablesklo, ale přece si rozuměli výborně.

Mordenův šek – říkali si vzájemně beze slov.

»Nejde mi z hlavy, tíží mne dnem i nocí, bojím se. A bojím se tím více nyní, kdy se nám všem takhle daří,« to asi četl Stone v očích primářových.

»Buď bez obav, vše bude dobře! Nic se nestane, jen klid!« Tak asi by byl odpověděl Stone bratranci, kdyby byl odpovídal ústy.

Rozcházeli se po chvíli rozmluvy. »Půjdu do práce,« pravil primář, provázeje bratrance se schodů. »Čeká mne můj předchůdce, bývalý zdejší pan primář Broughes, který se mi stal velmi horlivým a neocenitelným spolupracovníkem.«

»A věřil bys,« pokračoval, »že ten pravý nerv už mám?«

»Skutečně?« divil se Stone.

»Myslím, že ano,« tvrdil primář. »Také doktor Broughes je přesvědčen, že se nemýlím.«

»Jsi tedy na nejlepší cestě k úspěchu!« pochvaloval Stone.

»Nevím, nevím,« krčil doktor Pátek rameny, »nejtěžší úkol jest ještě před námi, co totiž s chorým nervem?«

»Tobě se to zdaří. A kéž by se zdařilo!« přál Stone vřele.

Rozloučili se u východu z domu, primář se pak vracel chodbou v přízemí, jejíž druhý východ vedl do nádvoří. Pracovní jeho místnosti však měly druhý východ, široký a k jejich účelu přizpůsobený, z nádvoří přímo. Tímto vchodem se dopravoval dovnitř zkušební materiál primářův, jíž částečně přizpůsobený ve zvláštní místnosti v pozadí dvora. Zařízení bylo vskutku účelné, pokusná zvířata se dopravovala na vozíku, jezdícím po úzkých kolejích, až přímo do operační síně primářovy. Tam pak zvláštním zařízením se lehce přemísťovala na operační stůl, účelně k takové práci uzpůsobený.

Starý primář byl opravdu výborným pomocníkem Pátkovým. Zvláštní bylo, že jak ti dva se poprvé potkali – bylo to už před lety – že hned při prvním stisku ruky věděli, že si budou dobrými přáteli. Byli jimi. Ale poslední léta je vzájemně odloučila, rozladění mezi jejích zaměstnavateli, Mordenem a Rohozem, bránilo i jim ve vřelejším styku.

Nyní se však zase sešli a byli tomu rádi. Broughes s potěšením vítal doktora Pátka jako svého nástupce. A hned při stisknutí ruky mu nabízel svou pomoc ve vědecké práci. Domluvili se potom snadno. »Pracuji rád,« vykládal Broughes, »a nerad bych se oddal na

svém odpočinku úplnému klidu. Není to ani dobře. A proto bych se rád zúčastnil vašich studií. Sleduji je od počátku a s velikým zájmem. Myslím pak, že jste opravdu na dobré cestě. Sám přiznám se vám, nemám velké vynalézavosti ani ve svém oboru –«

»Jste z nejlepších operatérů v Chicagu!« namítal mu doktor Pátek s úsměvem.

»Byl jsem, pravda,« usmíval se doktor Broughes, »ale nevynalezl jsem sám pranic nového. Znal jsem, pravda, všecko, co objevili jiní, dovedl jsem vše napodobiti a všeho užíti a nic jsem nezkazil. Měl jsem, pravda, velmi dobré výsledky, ale, jak jsem řekl, při použití metod cizích.«

»Vždyť ani to není snadné!« uznával doktor Pátek.

»Snad,« připouštěl Broughes. »Ale musím říci, že jsem opravdu nikdy nebyl puzen objevitelskou touhou. Bál jsem se skoro, dávati se na cesty nové. Ovšem mi to zůstalo a naprosto nemám v úmyslu, dobývati si slávy na pensi. Netoužím po tom, nepotřebuji toho, jsem, jak víte, sám, věru nemám duše blízké. Ale rád bych se trochu zaměstnal, a proto, jestliže byste souhlasil –«

»Ze srdce rád!« upřímně odpovídal doktor Pátek. »Tím spíše, že zdejší pan sekundář je dosti zaměstnán prací v nemocnici a na takovéhle práce nemá času.«

»Spíše chuti, jen to řekněte, pane kolego!« usmál se doktor Broughes. »Znám ho přece dobře, je skoro jako já. Snad to i pochytil ode mne, Já ovšem se na stará kolena lepším, ovšem pouze proto, že bych neměl co dělat a bojím se, že by mí buňky zrezavěly. A to je vždy konec.«

Tak se shodli a pracovali opravdu ve vzácném souladu. Doktor Pátek zvláště byl rád, že mu doktor Broughes ochotně prováděl všechny předběžné práce, že mu i zkušební zvířata připravoval předem, takže

Pátek dával se hned do skutečné práce, nevyčerpán a nerozptýlen.

I dnes našel primář dílo hotové. Na zkušebním stole, jenž ovšem byl hodně podoben neckám, byl umístěn statný vepřík. Tlustý, ještě víc, než vepři bývají. Byl uspán, jeho útroby byly otevřeny, doktor Broughes právě dokončil svou práci, dost podobnou řezničině, a sáhal po elektrickém zvonku, aby zavolal primáře. Měl už tu podle úmluvy býti, ovšem by byl přišel, zdržela jej však Stonova návštěva.

»Tak, sláva vám!« uvítal Broughes primáře. »A pojďte do práce!«

XXVI.

»Tedy takové je to, jak pravíš?«

»Ano, doslova.«

»Že se pravidelně scházejí?«

»Jednou týdně. Vyjímaje vánoce, kdy byli spolu skoro denně. Nyní jsou zase skromnější.«

»A od kdy to víš?« zeptal se Morden.

»Teď mi přinesl můj agent Stop jejích fotografii. Nechtěl jsem mu dříve věřit, zdálo se mi nemožným, co vyprávěl. Tu však – pohleď!«

Položil před švakra dva malé obrázky. Morden je vzal, bystře se na ně zadíval. Jeho oči se zaleskly podivným, studeným lesíkem, čelo se hrozivě stáhlo. Ale hned se klidnil, aspoň zdánlivě.

»Vskutku,« řekl, »paní Sorgová a pan Stone.«

Znovu se podíval na obrázky. »Jdou ovšem slušně,« mluvil pomalu, s jakousi lhostejností. »S tímhle se nedá podniknouti nic. Je třeba lepší věci.«

»Nařídil jsem Stopoví,« poznamenal Sorge, »aby je sledoval dále a hleděl postihnouti vše, co by mělo

význam. Provede věc jistě dobře. Je bystrý a velmi horlivý.«

»Může se mu věřiti?« zeptal se Morden mdle.

»Ano, mám takový dojem.«

»Nu, uvidíme,« řekl Morden pomalu. »Uvidíme,« opakoval. »Nyní jde o tohle zde. A to není pěkné,« dodal vážně. Máš to hezké!«

»Osud, švakře!« krčil Sorge rameny. Ale výraz jeho tváře byl hodně nejistý při těch slovech. Však Morden také zdvihl s odporem nos a zahovořil skoro nevlídně:

»Osud, říkáš? A věříš v něj skutečně?«

»Ano,« odpovídal Sorge chabě.

»Hm,« pokrčil Morden rameny. »Tahle víra je dobré pojištění proti zodpovědností,« pokračoval s úmyslnou lhostejností, »ať již se jí člověk brání proti sobě nebo proti jiným. Ale pro toho, koho se týká, má význam asi jako pojištění proti smrti. Rozdíl ovšem jest –«

»Jaký pak?« zeptal se Sorge.

»Jen ten, že za smrt člověk obyčejně nemůže –«

»A já patrně mohu za to, že má paní chodí s panem Stonem,« s trpkostí se ohradil Sorge.

Morden si pohladil bradu a nadzdvihl se s pohovky, do jejíhož rohu se choulil. Opřel se o stůl a vzal do rukou znovu obrázky, které mu před chvílí Sorge ukazoval.

»Sorge,« řekl, »ti dva vycházejí z nějaké brány –«

»To je hřbitov u Douglasova parku.«

»A tam chodila a chodí tvá paní ke hrobu svého a tvého hošíka. Nebýti této její cesty, nebyla by se nikdy potkala s panem Stonem.«

»Myslíš?« nejistě řekl Sorge.

»Nemyslím, ale vím to!« rozmluvil se Morden. »Vím, že tvá paní nechodila vůbec nikam, domov byl jí vším a kdyby jí bylo zůstalo dítě, nebyl by ji nikdo od tebe dostal, kdyby ji byl tahal pryč řetězem. Ale smrt

vašeho dítěte uvolnila pouto mezi vámi. A přivedla tvou paní z domu a na hřbitov. A tam potkala Stona náhodou –«

»Ty to víš?« užasl Sorge.

»Už dávno,« mávl Morden rukou.

»Ale jak?« divil se Sorge.

»Ale, mívám někdy otevřené okno,« odpovídal Morden lhostejně, »a jak vrabci štěbetají, všelicos zaslechneš –«

»Vrabci? Dobře « klonil Sorge hlavu. »Máš to dobře zařízeno,« řekl trpce. »A já také!« dodal ještě trpčeji. »Místo pomoci a rady slyším od tebe jen výtky.«

»Možná, že se mýlíš,« usmál se Morden. »Neslyšel jsi ještě všechno. A že můj výklad je snad trochu méně vlídný, nesmíš se divit. Není mi nějak dobře, už několik dní –«

»Co pak? Chybí ti něco?« starostlivě se ptal Sorge, dívaje se se zakrývanými obavami na Mordena.

»Zima je mi pořád,« odpovídal Morden. »Snad to sem na mne táhne až z Aljašky. Sorge –« a Morden náhle oživl, »tyhle zprávy tě nezajímají?«

»Jaké zprávy?« s podivem se Sorge tázal Mordena.

»O mrazech na severu,« mínil Morden.

»Nevím ani –« řekl Sorge pomalu.

»Nevíš?« podivil se zase Morden. »Ale to je chyba,« řekl.

»Proč pak? Co je tam?« zeptal se Sorge dychtivě.

»Mrazy. Třeskuté mrazy.«

»Nu, a? Co je mi po tom?«

»Moc, bloude!« odpovídal Morden. »Víš, že tam už školy zavírají, úřady váznou, továrny zastavují, všechno pro mráz. A ty máš na dodávku vepřů náramně mastné penále na nedodržení smlouvy –«

»To mám,« přiznával Sorge. »Neobnovím smlouvu příště s takovými krutými podmínkami.«

»Nevím, ovšem nebudeš-li chtíti ty, bude možná chtíti jiný,« varoval Morden. »Ale to je pro budoucnost a teď platí přítomnost. A jestliže se nemýlím, vykoupil ti Stone okolí Chicaga do štětiny.«

»To je pravda,« zaškrabal se Sorge za ušima, »Ale jsem přes to bez obav, obstaráváme ovšem nyní nákup dále od Chicaga, ale za to zas tam jsou ceny nižší. Ostatně se mí nabízí velká položka z Píttsburgu, vezmu ji, třeba že jsme už v polovicí ledna.«

»V polovici ledna, Sorge!« rozčilil se Morden. »To může být ještě čtvrt roku zima! A ty vskutku pokoušíš osud. Mám dojem, že jsi letos zásoben méně nežli jiná leta!«

»To způsobil Stone svými hloupými nákupy,« bránil se Sorge. »Nechal jsem ho nalítnouti, kupovat –«

»Až vše skoupil,« ušklíbil se Morden. »A ty stojíš s prázdnýma rukama!«

»Počítal jsem, že je po zimě,« zabručel Sorge. »Ale máš pravdu, ty mrazy nahoře – musíme být připraveni na všechno.«

»To si myslím,« pochvaloval Morden. »Vůbec hleď si sehnat co nejvíce zásob a umísti si je někde tady, po ruce. Člověk nikdy neví –«

»Pravda,« řekl Sorge zamyšleně. »Musíme počítat se vším, v poslední době štěstí –«

»Všechno jde po vlnách,« moudře řekl Morden. »Nahoru a dolů a zase znovu. Nestalo se nám sice dosud nic –«

»Ale mohlo se stát víc,« namítl Sorge. »Ostatně ztroskotalo všechno, co bylo zamýšleno s naší strany. Je to katastrofa –«

»Katastrofa?« usmál se Morden. »Ba ne, jsme-li nyní nejníž, není to s námi nejhorší. Vždyť nám se nic nestalo! Nemohli jsme jiným uškoditi, to je vše. Nám samým nebyl zkřiven vlas. Plány útočné nám ovšem

selhaly, prozatím – Kdo ví, nepodaří-li se v nejbližší chvíli? Jen trpělivost! Čas! Vše –«

»Myslíš?« vskočil mu Sorge do řeči. »Že by –? Aspoň někteří –?«

»Ne někteří!« vzkřikl skoro Morden. »Všichni!«

»Všichni?« žasl Sorge. »Stone?« zeptal se. »A Pátek?« dodal.

»Stone – tvá paní – a Pátek a Rohoz,« řekl Morden tajemně, ale pevně.

»Cože? Švakře! Mluv! Máš plán?« naléhal Sorge.

»Mám,« odpověděl Morden prostě. »Piji teď jen červené víno a koňak a tyhle elixíry báječně rozjasňují hlavu, aspoň nachvilku.«

»Co tedy zamýšlíš? Co radíš mi se Stonem?« naléhal Sorge.

»Firma Porgesova v Píttsburgu má k disposici velkou položku zboží, ty o ní víš –«

»Vím. Právě jsem o ní mluvil.«

»A zdála se ti příliš velkou. A také ona byla o půl centu vyšší, viď, ty hlade!«

»Ano. Teď však – Ale jak – to všechno –«

»Jak to vím? Zcela jednoduše. Ptal jsi se, než jsi šel sem ke mně, telefonicky ze své kanceláře, jsem-li doma. Řekl jsem, že ano, ty jsi patrně hned se dal na cestu ke mně.«

»Ano, dal,« souhlasil Sorge.

»Ale naše telefony zůstaly spojeny a hned na to tvá kancelář byla zavolána firmou Porgesovou. Slyšel jsem zvonění, ovšem slabší, dal jsem sluchátko k uchu a zaslechl, co pan Finnl povídal.«

»A radíš tedy?« zeptal se Sorge.

»Abys ihned zavolal firmu Porgesovu, odtud telefonem, a ohlásil jí, že jsi se rozmyslil, aby ti stála zatím v slově, že jí pošleš písemnou nabídku, tu aby ti ihned zas písemně potvrdila. Protože telefonické

ujednání je dobré, když je chtějí obě strany držet, jinak je pro kočku.«

»A telegram?«

»Je pro kocoura, protože ti nikdo neručí za správnost telegramu.«

»To je pravda,« řekl Sorge.

»Bude pravda i ostatní,« řekl Morden klidně.

»I o paní Sorgové?« zeptal se Sorge se zdviženými víčky očními.

»I o paní Sorgové,« potvrdil Morden.

»Co tedy s tou radíš?« otázal se Sorge dychtivě.

»Co zamýšlíš s Wollstonovou?« zeptal se Morden místo odpovědi.

»S Wollstonovou?« zarazil se Sorge. »Vlastně – já – nic,« mluvil v rozpacích.

»Zamýšlí jen ona, vid'!« ušklíbl se Morden.

»Skoro.«

»Jo, jo! Sorge! Říkal jsem ti, s chytrou holkou, chraň tě pámbu, raději si ježka pohlaď proti srstí! Ale to je pryč. Teď mi však řekni, záleží ti na té holce?«

»Ani za mák!« vybuchl Sorge.

»Chtěl bys se jí zbavit?«

»A jak! Člověče!« povzdechl Sorge.

»Ale já myslil, že ji máš rád,« kousl Morden.

»Jako mouchu na sklenici,« zahučel Sorge.

»Ale přece se ti snad líbila,« mínil Morden uštěpačně.

»Čerta – líbila –« odmítl Sorge.

»Tak jak to přišlo?« ušklíbal se Morden. »Bylo to v nocí?«

»Ale – v noci! Ve dne –«

»A tys měl denní noční mlhu, mhm!« povídal Morden.

»Švakře, přestaň!« vybuchl Sorge.

»Už mlčím!« povoloval Morden. »Tak tedy slyš můj návrh, dobře uvážený! Tvá krásná Wollstonová nechce vzít od tebe peníze.«

»Nechce.«

»Patrně předpokládá, že vydělá víc, bude-li se tě držet.«

»Asi.«

»Bude tedy třeba jakési operace,« zamyšleně mluvil Morden. »Ale teď s ní počkáme, při stavu slečny Wollstonové se něco podobného podniknouti nedá. Počkáme, až to bude mít za sebou a potom podniknete výlet na západ. Ale nastrojíš to tak, že slečna Wollstonová pojede o něco napřed, zahalená v závoji, a to autodrožkou číslo římská VI, 550. Tu však musí řídit její majitel. Musíš mu vyložit, že jde o cestu s dámou trochu churavou a že si proto vyžaduješ řízení majitele.«

»Prosím tě, Mordene, to je jako v románě,« divil se Sorge.

»To bude horší než v románě a romantičtější,« zasmál se Morden. »Jen mne poslechni!«

»A co mám já dělat pří tom?« otázal se Sorge. Ty pojedeš za ní ve svém autu, jak ti bude libo, ale nejméně deset mil od Chicaga. Třeba až k Fox Riveru.«

»A potom?«

»Potom požádáš šoféra, aby ti zapálil cigaretu, že nemáš sirek.«

»Musí ovšem zastavit.«

»To předpokládám,« usmál se Morden. »A než ti cigaretu zapálí –«

»Autodrožka VI. 550 se ztratí s dohledu,« řekl Sorge.

»A ty se obrátíš a pojedeš do Chicaga.«

»Do Chicaga?« žasl Sorge.

»Ovšem. A můžeš jít do Tahiti, k Petruschkoví nebo na nijaké jiné rozumné místo a dát si nejlepší šampus, co tam budou mít. Na radost,« zachechtal se Morden.

»Na radost! To se ví! Ale Wollstonová se vrátí!« namítl Sorge.

»K tobě se nevrátí, buď jist!« ujišťoval Morden. »Něco tě to ovšem ještě bude stát, ale –«

»Ale zůstane tu její dítě!« chytal se Sorge stébla. »Buď si pro ně přijede, nebo si bude o ně psát. Pošle se za ní třeba jako vzorek bez ceny.«

»Žasnu,« řekl Sorge zaražen.

Teprve budeš žasnout!« řekl Morden. »Zatím mlč, poslechni a moc se neptej!« Sorge sklonil hlavu. Bylo tu něco podivného, co ho zarážełlo a nutilo, aby opravdu mlčel a na nic se neptal.

V hlase Mordenově bylo něco, co čímsi hrozilo a odzbrojovalo. Uznal za dobré uvésti řeč jinam.

»A moje paní?« zeptal se nesměle.

»Tvá paní?« zdvihl Morden obočí. »Ah, to je jiná! To je dáma!«

»Byla také jen písařkou –« odsekl Sorge.

»I při tom byla dámou,« Morden vykládal shovívavě. »Dámy se rodí,« pokračoval. »V hedvábí i v hadrech, ale vždycky jen velmi zřídka.«

»A tahle moje dáma?« ptal se Sorge.

»Telefonuje si ráda s panem Stonem,« uhodil Morden náhle.

»Cože!« vzkřikl Sorge. »Ty to víš?«

»Ano,« potvrdil Morden klidně. »Ty máš zatím jen podezření, viď!«

»Ano.«

»A já jistotu.«

»A jak?«

»Člověče! Tady lítá vrabců –« řekl Morden jako by nic.

»Dobře! Rozumím. A je to tedy pravda.«

»Jest.«

»A co mám dělat?« řekl Sorge malomyslně.

»Zařadíš do vedení jejího telefonu zapisovač hovoru a budeš zachycovati vše, co bude mluvit. Dá se to vůbec zařídit i tak, že ti přístroj zaznamená každé slovo, v kanceláří tvé ženy pronesené, třeba ne do telefonu. A tak si to udělej!«

»Mordene!« vzkřikl Sorge povstávaje. »To je skvostná myšlenka!« zajásal. »A dá se lehko provésti, drát k telefonu v kanceláři mé ženy jde pokladnou a od té mám jen já klíče. Výborně! Výborně!«

Morden pokrčil rameny. »Jsi jako dítě, Sorge!« řekl shovívavě.

»Pročpak?«

»Těšíš se, že dostaneš nůž.«

»Jak to? Co myslíš?«

»Sorge! Uvažuj rozumně! Ty se skoro těšíš na to, co se takto dozvíš. A to není moudré. Řízneš se sám, uvidíš. Měl by sis být vědom, že jsi svým jednáním – náramně nepěkným, Sorge – vehnal svou paní do situace, ve které se musí prominout, když dáma přestane být dámou –«

»Dobře, dejme tomu!« procedil Sorge skrz zuby. »Co tedy dál?«

»Velmi jednoduchá věc,« mluvil Morden, »Buď zjistíš z telefonických hovorů své paní, že se už zřekla nároku na jméno dámy – pak –«

»Pak?«

»Jsi pánem!« řekl Morden. »Budeš-li chtít jím být.«

»To nebudu!« vzkřikl skoro Sorge.

»Ovšem, tohle nečekám,« pokračoval Morden. »Zjistíš asi, že dáma, je-li opravdu dámou, zůstává vždycky dámou. Ale pak to budeš mít nanic.«

»Nanic? Pročpak?« užasl Sorge.

»No, prosím tě, Sorge!« ohrnul Morden nos, »Co bys ty chtěl s dámou?«

»Mordene!« vyskočil Sorge. »Tohle už je hrubství!« vzkřikl divoce.

»Opravdu, Sorge!« souhlasil Morden. »Zacházel jsi věru sám se sebou víc než hrubě. Natropil jsi věcí, které tě vskutku činí nemožným.«

»Zločinů, že?« vyrazil Sorge, stěží se přemáhaje.

»Zločinů,« mínil Morden stejně klidně. »Skoro také! Ale někdy je pitomost nesnesitelnější a horší než zločin.«

»Aha,« řekl na to po kratičké přestávce Sorge chápavě. »Máš tedy za lubem také ještě něco, co není pitomé, ale je to –«

»Proč jsi nedopověděl, Sorge?« upřel Morden své tvrdé, ocelové oči na švakra. »Jen buď důsledným, je to velmi pěkná vlastnost!«

Sorge se zalekl výhružného pohledu Mordenova. Zřejmě zkrotl pod ním, schoulil se. Potom se skoro bojácně optal:

»Máš něco nalíčeno na Rohoze?«

»Mám,« odpověděl Morden úsečně, tvrdě.

»A co, smím-li vědět?«

»Chceš býti spoluvinníkem?« tázal se Morden zle.

»Třeba!« řekl Sorge stejně.

»Tedy –« začal Morden, ale hned zaváhal. »Řeknu ti to,« pokračoval, »co nevidět. Až bude vše na beton. Ale až ti to řeknu,« dodal hrozným hlasem, »naskočí ti, možná, husí kůže na těle.«

»Mordene!« žasl Sorge.

»Nech zatím divení!« odmítl Morden studeně. »A vezmi na vědomí, že se starám dobře také o tebe! Asi za čtrnáct dní se vrátí již jmenovaný ředitel Kontinentální banky z Evropy. Mám vše zařízeno a zvím hned o jeho příchodu. A ihned si dojedeme na La Salle Street se ho zeptat, na jaký šek vyplatil primáři Pátkoví padesát tisíc dolarů.«

»A teď jdi,« dodal k užaslému Sorgovi, »a telefonuj Porgesovi do Píttsburgu!«

XXVII.

Primář doktor Pátek zdvihl hlavu z dlaní. Vytrhl jej divý závan vichru, který prudce otřásl okny i dveřmi jeho pracovny. Pohleděl z okna, zuřivá metelice sněhová víří před nimi a metá prudce celá mračna velkých bílých vloček brzy proti oknům, brzy zas je žene šikmo před okenními skly, na nichž hned sněhová vrstva taje.

»Bože! Třetí den už tento nečas!« vzdychl primář. »A co může přijít po něm? Pouze obleva. A Stone?«

Ubohý Stone! Čtrnáct dní uplynulo od jeho poslední návštěvy. Primář pohleděl na kalendář. 20. leden – stálo na útržku. Čtrnáct dní čekání a němého zoufání. Mizejících nadějí. Kde však – čtrnáct dní – dva měsíce trvá tento stav, za kterého vidí Stone unikati vše, več doufal.

A doktor Pátek? Ach, Bože! Co tu utrpení!

Zvonek zazněl. Vytrhl primáře, radostně mu zazněl, vždyť volal k práci, která aspoň přinášela na chvíle, třeba krátké, za pomnění. Vzchopil se, rychle zašel dolů, do pokusné síně.

»Tak pojďte, pane kolego!« vítal ho přátelsky doktor Broughes. »Je to třináctý kus, který spolu kucháme,« pousmál se na doktora Pátka.

»Jakou má značku?« zeptal se Pátek, oblékaje svůj bílý plášť a ohlížeje se po nástrojích. Byly ovšem na místě, vše připraveno.

»Je to L 35,« odpověděl starý primář. »Vysoce pokročilé stadium, tak jak jste si přál.«

»Dobře! Děkuji vám,« odpovídal doktor Pátek. »Podíváme se na to.«

Obracel se k prácí, s rozjasněnou tváří, napjatou pozorností.

Podíval se po útrobách zvířete, sklonil se k němu nad operační stůl. Ale zdvihl zase hlavu, zdálo se mu temno. Již chtěl sáhati po zapínači proudu elektrického osvětlení, když najednou se v místnosti rozjasnilo.

Pohleděli oba mimovolně k oknům. Byla zaplavena sluncem, sněhový mrak se přehnal, do oken se dívala modrá obloha. A ulehl i vítr, jak bylo viděti z nehybných větví stromů. Jen táhlý hukot sem zaléhal v náhlém utišení vichru, jak bouřilo rozzuřené jezero Michiganské, dorážející divým příbojem do širokého ústí řeky Calumetu.

Obrátili se k operačnímu stolu.

»To je výborné!« zaliboval si doktor Broughes. »Nad denní světlo není.«

»Právě, snad dnes tedy zjistíme –«

»Zdali jste měl pravdu?« usmál se starý lékař. »Zcela jistě. Jen pohleďte – játra jsou už odkryta a nerv je vyoperován,« ukazoval, maje radost ze svého díla.

»Výborně! Vy jste poklad, pane primáři!« usmál se doktor Pátek vlídně na starého pána, štíhlého, bělovlasého již, podlouhlé a trochu bledé, ale milé tváře.

»To si myslím!« usmál se doktor Broughes. »A podívejte se,« ukazoval, »přesvědčíte se, že jste na naprosto jisté stopě. Zcela jistě!« praví a chápe se tenkého háčku a nadzdvihuje jím lehce nerv, o němž mluvil. »Nemůže býti pochyby,« pokračoval, »že je vzhled tohoto nervu zvláštní. Je na něm vidět chorobu. Hleďte, je silnější, než má být, a i barva jest jiná, řekl bych tak do zelenava. Jsem o tom plně přesvědčen, ač nervů ve vepřových játrech jsem mnoho za své prakse neviděl.«

»A přece máte pravdu!« radostně prohlásil doktor Pátek. »Není to vzhled normální.«

»A vskutku od tohoto nervu se šíří porucha,« upozorňoval doktor Broughes. »Měl jste pravdu, že s tím souvisí patrně i porucha ve funkci ledvin, jež vede téměř k úplnému zastavení výtoku moči.«

»Ovšem, kde je původ chorobných změn v tomto nervu?« vracel se Pátek k hlavní věci. »Skalpel, prosím!« řekl. »A půjdeme po něm.«

Doktor Broughes podal primáři žádaný nůž. Ale hned zavolal: »Pozor!«

Vskutku, tělo zvířete sebou trhlo.

»Narkosu, prosím!« žádal doktor Pátek. Starý primář ihned nalil narkotickou látku na obvaz, který uzavíral čenich zvířete. Vylil však vše, co měl v láhvi, a obrátil se k Pátkovi:

»Musím pro narkosu, nechal jsem ji v přípravně na dvoře.«

»Ale vezměte si kabát, je zima« radil primář.

»Už se oblékám,« odvětil starý doktor. A přehazuje přes sebe kabát otevřel dveře do nádvorní místnosti, v ní odsunul posouvací dveře a rychle vyšel na dvůr. Spěchal přes dvůr do přípravny.

Doktor Pátek se zadíval znovu na vypreparovaný nerv. Nadzdvihl jej háčkem – zvíře už zase bylo nepohnuto – přiblížil se nožem k nervu, aby jej dále obnažil –

V tom – Cosi se dotklo primářova pravého lokte. Ulekl se, ruka sebou trhla, nůž zajel – nerv přeříznut.

»Tatíčku!« ozval se slabý hlásek.

Anenka stála u otce, polekána, jak sebou trhl.

»Anenko! Co tu děláš?« žasl primář odkládaje nůž. »Sem nesmíš!« řekl přísně. »Podívej se, cos udělala –!« mluvil vážně, jako by dítě mohlo pochopiti následek svého činu.

»Jak jsi sem přišla?« ptal se Pátek rozladěn.

»Šla jsem z vily – přes dvůr – tady bylo otevřeno –« ukázala. Vskutku, doktor Broughes nechal za sebou otevřeny i posouvací dveře na dvůr. A Pátek si vzpomněl, že Anenka byla na návštěvě u paní továrníkové. Použila k návratu slunečné chvíle, vešla do širokých dveří, jimiž dosud nešla –

»Vidíš – a teď tohle!« ukázal Pátek na stůl.

»Tatíčku – já –« začala se omlouvati Anenka. Nabírala, hubičku skládala do měsíčku, očka zaplavily slzy.

»Ale neplač, Aneničko, neplač! Vždyť se nezlobím! Ale pojď!« chytil dítě do náručí, »otevru ti na chodbu a běž k mamince!«

Konejšil ji cestou, hladil a Anenka vskutku skoro uklidněna utíkala po schodech k mamince. Pátek se vracel do operační síně. Ale tam už stál primář Broughes a dívaje se do zvířete, kde ještě zůstal za nerv zachycený háček, škrabal se za uchem.

»Safra, doktore«, povídal, »tohle bylo zatraceně nedoktorské! Přeříznout to!«

»Bylo, bylo,« přiznal Pátek, bezradně se dívaje na nerv. »Ale to zoperovala naše Anenka,« omlouval se.

»Anenka?« užasl starý doktor, který měl malou Pátkovu žábu náramně rád a byl by jí snesl modré s nebes.

»Vběhla sem,« vysvětloval primář, »jako myška, tiše. Chytla mne za loket, když jsem dál vyjímal nerv – v tom tichu a napjetí jsem se lekl, trhl rukou, zajel. Nikdy bych byl takového řezu neudělal – Anenka to –«

»A bude z toho prasečí funus,« poznamenal s klidem starý doktor.

»Já za to mohu,« přiznával se primář.

»Spíš já,« tvrdil doktor Broughes; »já nechal za sebou otevřeno na dvůr. A dítě není ještě na to zde navyklo.«

»Mordijánská historie,« drbal si doktor Pátek hlavu.

»No, pro jedno prase!« konejšil ho Broughes. »Zamordoval jste jich už víc. A tady pan továrník vám dává materiál sám.«

»Právě proto, pane kolego! Nerad bych marně –«

»Inu, marně! Kdo za to? Chlubit se nebudeme a prohlédneme si je teď jak se patří a pak mu proměníme tohle spaní chloroformové ve spaní věčné a bude odbyto. Podíváme se aspoň, jak vypadá srdce v játrovkovém sádle, necháme si je chvilku klepat.«

»Co s tím jiného?« poddával se doktor Pátek.

»Vždyť to říkám, bez tohohle nervu přece živo nebude! Tadyhle to hodíme dohromady, sepneme –« doktor Broughes již uvolňoval spony, jež držely okraje břišní dutiny.

»Počkejte!« vzkřikl náhle doktor Pátek.

»Co je?« zarazil se doktor Broughes.

»Hle – močovod!« ukázal Pátek. Ruce jeho se chvěly, tvář zbledla.

»Pracuje? A safra!« zvolal starý primář v úžase. »Doktore!»« zakoktal a hlava se mu třásla rozčilením.

»Pane primáři!« volal doktor Pátek a rozrušen se chápal Broughesovy ruky.

»Kameru!« zvolal však najednou, vytrhnuv se.

V mžiku stáhli fotografický přístroj nad otevřené zvíře.

»Světlo! Tohle je málo« velel Pátek.

Spustili motory zatemňovacího zařízení, zableskla velká elektrická lampa.

»Musíme mít přesné, zcela přesné snímky!« hovořil Pátek, hrozně rozčilen, ale přece pracující s rozvahou a přesností.

Několikrát cvakl závěr fotografického přístroje, s několika stran bylo fotografováno místo řezu. Pak aparát odsunut.

»Narkosu pryč!« rozhodl Pátek a sám snímal obvaz s čumáku zvířete.

»Zavřít!« pravil potom.

Ale doktor Broughes už upravoval vnitřnosti a zavíral útroby. Oba lékaři pak rychle, ale opatrně sešívali řez na břiše zvířete.

»Hle – moč! Zase!« ukázal doktor Pátek.

»Oh, tohle je věc!« řekl vážně doktor Broughes. A pak poznamenal, zřejmě radostně rozechvěn, s nadějnou veselostí:

»Kdybys ty, prasátko, vědělo, co to může znamenat, že jsi začalo čurat dvěma doktorům do práce!«

Ale doktor Pátek byl najednou rozrušen až k šílenství. Teď teprve, jak jeho ruce rychle pracovaly o stezích a jehla v ruce lítala, teď si vzpomněl na výjev v autu, kdy odváželi pod Jacksonovou strží umírající žebračku:

»Dítě! Veliký dar – dáš – lidstvu –«

Vždyť to Anenka byla příčinou tohoto řezu. Doktor Pátek by nikdy byl podobného řezu neudělal.

A tu povídá doktor Broughes s náhlou vážností:

»Bože, je to zvláštní náhoda! Aby tak to dítě bylo nástrojem –«

Primář Pátek stiskl zvonek pro pomocný personál, aby zvíře dopravil pryč, k pozorování.

»Ale s největší opatrností!« řekl ještě těžce.

Pak se obrátil – chytal po čemsi –

Doktor Broughes přiskočil a podal mu rameno. Dovedl ho k židli, do níž doktor Pátek těžce klesl, zápase se mdlobou.

XXVIII.

»Švakře! Je to pravda? Ferenc prý přijede!« volal Sorge, vpadaje do Mordenovy kanceláře.

»Telefonoval jsem ti to přece,« usmíval se Morden, »ale tys někde úřadoval se svou krásnou Rózou, hlásil se pan Finnl.«

»Wollstonová byla při tom nahoře s Finnlem,« bránil se Sorge, ale bez hněvu, »a já byl v dolejší kanceláři. Ovšem nevěděli o mně. Hlásili mí potom tvou zprávu a já celý šťasten jedu sem až z Loopu, abych se dozvěděl něco víc.«

»Sám nevím mnoho,« odpovídal Morden, »telefonoval mi Ferenc z Tampica, že se dává na zpáteční cestu. Pojede rovnou přes Austin a St. Louis, bez zastávky.«

»To by tu mohl pozítří být!« radoval se Sorge.

»Také bude,« souhlasil Morden.

»Těším se na něho, na kluka!« prohlásil Sorge vřele.

»Já také,« stejně řekl Morden. »Ale předpokládal jsem, že nepři jede nyní –«

»Překonal ho asi stesk,« mínil Sorge.

»Po Fíně! A po flámech!« pravil Morden zdánlivě posměšně, ale slova jeho zněla hodně měkce. »Víc ho sem sotva táhne.«

»Budeš povídat!« utrhl se na něho Sorge. »Tebe má Ferenc rád, až si toho nezasloužíš!«

»Možná! Možná!« kýval Morden hlavou, hodně polichocen Sorgovými slovy.

»Bez – možná!« zlobil se Sorge. A zahleděv se bystřeji do Mordenovy tváře, pravil skoro podrážděně:

»Poslouchej, švakře, ale mně se vskutku zdá, že bys byl raději, kdyby byl Ferenc ještě zůstal v Maxíku!«

Morden se obrátil k Sorgovi a odpověděl klidně:

»Nu, mám-li říci pravdu, skoro!«

»Cože?« žasl Sorge.

»Řekl jsem.«

»Dovol, Mordene!« počínal Sorge. Ale Morden ho hned zarazil:

»Nemluv nerozumně, Sorge! Víš, že mám Ference k smrti rád. Vždyť mám jen jeho! A kluk není zlý!«

»To si myslím!« usmiřoval se Sorge.

»Ale mám teď v tahu všelijaké věci, o něčem víš, byl bych to rád skoncoval bez Ference. A řekni sám, nebylo by lépe, kdyby byl přišel až po všem?«

»To je ovšem pravda,« povoloval Sorge. »Myslíš tahačku s Rohozem?«

»Také,« potvrdil Morden.

»Ale to prý nebude trvati dlouho,« usoudil Sorge. » Vypráví se aspoň, že už firma Rohozova vskutku doklepává. Už prý dodává jen něco, tu a tam.«

»Zdá se, že jsou hotovi. Ač je mi podivno, že neomezili dosud provoz. Střežíme je dobře, dovnitř se ovšem nyní nedostaneme a ven se teď už také nevynese nic. Nevíme opravdu, co se u nich děje, ale myslíme, že čilý pracovní ruch má pouze zastřít jejich obtíže.«

»Finančně jsou u dna,« poznamenal Sorge, »to jsem ti hlásil před několika dny. Na La Salle Streetu už nemají nikde dolaru.«

»Ovšem, úvěr mají,« vážně řekl Morden. »Jméno Rohozovo platí mnoho. Nečekali jsme to, pravda. Avšak zdá se, že Rohoz své postavení zná a na úvěr se nepostaví.«

»To jest u něho možno.«

»A je tedy pravděpodobno, že nadešel náš čas,« prohlásil Morden.

»Čas? K čemu?« nechápal Sorge.

»K úpravě dělnických platů,« vykládal Morden klidně. »Je přece něco zcela jiného, jestliže ji provedeme před svým vítězstvím nad Rohozem, než kdybychom ji dělali potom.«

»To je pravda,« souhlasil Sorge. »Avšak zdá se mi, že už jste jednou tyto platy upravovali, ovšem dolů –«

»Upravuje se jen dolů,« zasmál se Morden. »Když jdou platy nahoru, zvyšují se. Ale to neděláme rádi.«

»To vím, Vy raději tedy jen „upravujete“ –« štípl Sorge švakra.

»Pokud to jde,« krčil Morden rameny. »Tentokrát je to však dokonce nutno, protože máme některé lidi opravdu s platem, který pobuřuje.«

»Vás nebo ostatní dělníky?«

»Obojí,« přiznal Morden klidně.

»To míníš lidi od Rohozů?«

»Většinou jsou od Rohozů.«

»A těm tedy uberete?«

»Ah, to už uděláme při jednom.«

»Všem?« užasl Sorge.

»Ovšem,« vysvětloval Morden. »Snáze to snesou, budou přesvědčeni, že jsou toho vinni přeběhlíci od Rohozů, a budou nadávat jim, zapomene se trochu na nás.«

»Báječný plán!« řekl Sorge dvojsmyslně.

»Jen součást báječného plánu,« opravil Morden švakra. »Toho plánu,« dodal, »který bych byl rád provedl před Ferencovým návratem.«

»Inu, můžete mít při tom rušno,« povážlivě poznamenal Sorge.

»Počítám s tím. Ale počkáme s tou operací trochu, jaro je k tomu příznivější. Víš, když zima všechno ztrávila, není nikde nic –«

»Hm, nevím,« kýval Sorge znovu hlavou. »Aby to nebylo příliš veselé!«

»Musíme být opatrní, to víme,« řekl Morden. »Ale půjde to. Já mám už na to svou metodu, víš, s dělníkem musíš dělat jako s koněm.«

»Dát mu jen tolik, aby nepošel!« vskočil Sorge Mordenovi do řeči.

»Ne, to se mýlíš, Sorge! Tolik, aby mohl dobře tahat.«

»A nic víc?«

»Nač víc?«

»Žádná procenta ze zisku?« ušklíbl se Sorge, narážeje na Rohoze.

»Dáváš ty svým koním procenta?« otázal se Morden místo odpovědi.

»To ne,« zasmál se Sorge.

»Vidíš! A mohl bys to spíš udělat než s dělníkem!«

»Spíše? Proč pak? Kůň, když ztloustne, také méně tahá;« nadhodil Sorge.

»V tom nebude rozdílu. Ale kůň je vděčnější než člověk,« řekl Morden.

»Vděčnější?« žasl Sorge.

»Nu, toť!« ohrnul Morden nos. »Pamatuješ se na stávku před pěti lety, co mi tady dělníci natropili? A viděl jsi někdy, že by něco podobného vyvedli koně povozníkovi?«

»Mordene, tys velký v porovnání!« uklonil se Sorge švakrovi ironicky. »Ale věru se mi nezdá, že by to byli tehdy u tebe dělníci dělali z bujnosti.«

»Myslíš, že je tak skvěle nekrmím?« zasmál se Morden klidně.

»Tak nějak.«

»Vidíš, a tohle vyvedou! Co by dělali, kdyby se jim vedlo lépe?«

»Možná, že by vše šlo hladčeji,« mínil Sorge, «nežli takto.«

»To je dohad,« odmítal Morden klidně, zapaluje si tlustý doutník. »A nejsou s tím zkušenosti. Jak pracuje dělník, když má bídu, víme –«

»Dře, aby neumřel hlady.«

»Právě, zvláště, má-li děti,« dodával Morden. »Proto se má podporovat populace.«

»Také proto, aby bylo víc sil.«

»To si myslím,« schvaloval Morden tento důvod. »Rozhodně se jinak jedná s dělníkem, můžeš-li mu

ukázat, že za plotem stojí davy nezaměstnaných a hladových, kteří jsou ochotni vzíti prácí za každou mzdu.«

»Na chvíli,« nadhodil Sorge.

»Na druhou chvílí ji vezmou zase druzí,« pokrčil Morden rameny, odkládaje sirku do misky.

»Ale přece je to snad hezké, může-li si člověk říci, že je v jeho podniku šťastných tolik a tolik set lidí,« pravil Sorge skoro vážně. Ale Morden ho hned krvavě odbyl.

»U tebe byla šťastná jedna, Wollstonová,« vyfoukl kouř ke stropu »a teď ji to tíží –«

»To je vtip,« dopálil se Sorge, »a velmi špatný!«

»To už jsem ti řekl, že to byl od tebe špatný vtip. Ale ty neděláš jiných,« útočil Morden, »ani teď, kdy tady teď se zastáváš dělnických zájmů. Ty, který jsi dosud odřel každého –«

»To nevím, zdali by se dalo říci –« bránil se Sorge.

»Tak ne každého, nýbrž jen toho, kdo se dal. Ty nejlépe víš, Sorge, že život je boj. Silný získává a slabý podléhá. Tak je to ve všem a dělá to každý, jenže někdo zastírá svou touhu po úspěchu, skrývá svoje cesty, kdežto já je vyznám upřímně.«

»A tedy klobouk dolů!« ušklíbl se Sorge.

»Dejme tomu!« nedával se Morden vyrušiti z klidu. »Jen ty koukej, aby šel také dolů před tebou. A aby nešel brzy dolů klobouk tvůj. Máš k tomu moc blízko. Prasata od Porgesa jsi objednal?« přeskočil najednou, však pouze zdánlivě.

»Objednal,« odvětil Sorge. »Hned, jak jsem včera přišel od tebe, dal jsem písemně potvrditi telefonickou objednávku.«

»To je správné. A o tohle se starej! Nám, velkým zaměstnavatelům, se do práce nepleť! Nesluší ti to.«

»Tlumočil jsem jen názory veřejnosti,« bránil se Sorge. »A veřejnosti musíte dbát i vy.«

»Veřejnosti?« ohrnul zas Morden nos. »Víš, co je veřejnost? Bubák, kterým straší několik přemrštěnců, kteří jsou si vědomi, že jich samých by se nikdo nebál.«

»Nevím, nepodceňuješ-li veřejnost příliš,« mínil Sorge vážně.

»Prosím tě!« ušklíbl se Morden. »Řekni mi, koho veřejnost nakrmila? A koho snědla?«

Sorge pokrčil rameny.

»Vídíš,« zasmál se Morden. »Tak jen nech ty kazatele kázat. A neboj se jich! A upřímně se zasměj, když ti začnou mluvit o mravnosti v podníkání!«

»Není tam na místě?«

»K smíchu! a rozhorlil se Morden. »Jaká pak mravnost v obchodě? Obchod je obchod a jeho cílem je vydělat, a dost! Zisk je hlavní v podnikání! V každém.«

»A dělník?« namítl Sorge.

»Dělník?« užasl Morden. »Nač ta otázka? Je pro mne prostředkem. Nic víc. Jako nástroj.«

»Ale jdi!« zlobil se Sorge. »Není to přece totéž, jako když mám koně ve voze!«

»Není to totéž,« připustil Morden, »ale je to velmi podobné. Do vozu potřebuji koně, kůň potřebuje mne. Já bez koně nebudu jezdit, ale kůň beze mne pojde hlady, až přijde zima a napadne sníh. A s dělníkem je to zrovna tak.«

»Vidíš, přiznáváš tedy jakousi vzájemnost,« chytal se Sorge.

»Beze všeho,« řekl Morden.

»A může míti tedy Rohoz pravdu, mluví-li o spolupráci mezi dělníkem a zaměstnavatelem.«

»Rozhodně, je to spolupráce,« zachechtal se Morden. »Ale já ti povím, jaká. Zaměstnavatel jí se zaměstnaným z jednoho koláče, to mají společné. Ale nemohou být nikdy přáteli, protože čím větší kus sní

jeden, tím menší zbude na druhého. Taková je to spolupráce, Sorge!« smál se Morden svému nápadu.

»Víš, Sorge,« pokračoval, »to máš jako poměr mezi kupujícím a prodávajícím. Také dělník prodává svou práci, podnikatel jí kupuje. A vždycky bude hledět prodávající dostat víc a kupující bude hledět dát mu méně. Je tu možná spolupráce?«

»A přece,« pokoušel se Sorge, »uvaž, při obchodu lze organisovati nákup –«

»A tedy okrást někoho třetího,« odbíjel Morden.

»Nemyslím to tak,« bránil se Sorge, »může se třeba dovoz zboží zaříditi úsporně –«

»Zase připravuješ o výdělek někoho jiného, kdo dříve vydělával,« upozornil Morden.

»Což, ten si zase najde práci jinak,« už chaběji se Sorge hájil.

»Najde-li, je otázka. A když, zas na úkor jiných,« nepovoloval Morden.

»Víš, rozumíš mi, co chci říci,« vysvětloval Sorge. »Myslím, když jsi mluvil o koláči, ze kterého jí podnikatel i dělník, že by se mohli svorně starat, aby byl ten koláč větší.«

»Rozumím ti, rozumím,« pokyvoval Morden hlavou. »Ale sám vidíš obtíže. Musil jsi uznati, že zvětšení koláče není dobře možné. A je také jisto, že vždy zůstane spor o část, která z něho komu patří, protože na té i na oné straně koláče je člověk, se všemi svými vlastnostmi, přeceňováním sebe, s věčnou nenasytností.«

»Dejme tomu,« odpovídal Sorge. »Ale přec je otázkou, zda není lepší, dohodnou-li se ti dva o způsobu, jak se dělit, nežli aby vedli spolu věčný boj? Nestane se v těchto bojích, že koláč, o který se rvou, upadne do bláta a je po něm? Obrať si věc! Nevidíš-li výhody shody, můžeš popřít škody zápasu?«

»Hm,« zarazil se Morden. »Mluví z tebe jistě Rohoz,« pomáhal si z kličky, kterou cítil na hrdle. »Zdánlivě máš pravdu,« povoloval, zastíraje rozpaky. »Ale,« vzmáhal se na nový důvod, »je vskutku při povaze lidí možná opravdová spolupráce? Není to jen zdání, do něhož se vemlouváme? A co pak je, Sorge, lepší, otevřený boj, či pokrytecké vzájemné sebe napalování?«

Sorge pokrčil rameny. Nechtěl už odpovídati Mordenovi, bál se, že by ho rozhněval. A Morden se chopil vhodné příležitosti, aby rozhovor skoncoval.

»Ne, ne, Sorge!« řekl vlídně a žertovně. »Do toho se nepleť! A nech to nám! My už tomu rozumíme. A možná,« dodával, »že jsme to zrovna my, kteří držíme lidstvo na správné cestě. Myslím, že právě my se dobře staráme o rozvoj lidstva, již tím, že chráníme dělnictvo –«

»Před přepychem!« uhodil zase Sorge, ale přátelsky, přizpůsobuje se Mordenovu tónu.

»Třeba,« připouštěl Morden. »Boj otužuje, sílí. A dostatek je úpadek. A dělník je jádro národa a jádro musí zůstat zdravé.«

»Výborně!« zvolal Sorge ironicky. »Mají to tedy dělníci dobré. Ale lituji boháčů, kdopak pečuje o jejich zdraví?«

»To obstará občas revoluce! Promíchá to –« pokrčil Morden cynicky rameny.

»A nemyslíš, že takhle se k ní pracuje?« tázal se Sorge skoro vážně.

»Musí být občas, jako bouřka v přírodě,« pokrčil Morden rameny znovu.

»A nebojíš se jí?« ušklíbl se Sorge.

»Počítám, že nemusí být zrovna za mého života,« zasmál se Morden.

»Máš Ference!« poukázal Sorge.

»Musí se starat!« mínil Morden klidně. »To bude zas jeho věc.«

XXIX.

»No, děkuji pěkně! Tohleto mám rád!«

Dvě hlavy se pozdvihly od psacích stolů. Vlevo polo lysá, polo šedá hlava starého Finnla, mnohaletého úředníka firmy Sorge a syn. Starý Sorge ovšem se už dávno přestal vztekati nad ničemnostmi svého jediného syna a firmu vedl syn, nynější pan Sorge, ale označení firmy zůstalo. A s ním zůstal pan Finnl, jenž stejně hloupě věrně za mizerný plat otročil napřed otci Sorgovi a po něm Sorgovi synu v kanceláři v prvním poschodí fialově rudého čtyřpatrového Sorgova domu s vyhlídkou na nábřeží Oak Streetu, širý Michigan a v něm se rýsující mrakodrapy před přístavištěm. Zde tedy léta se dřel a chvěl a lekal. A otřásl se zase dnes, když pan Sorge vybuchl, udeřiv o stůl listem papíru.

Vlevo tedy ustrašeně sebou trhla, ale hned se zase přikrčila unavená, vyčerpaná hlava Finnlova. Ale také vpravo nastal pohyb. Ovšem pomalejší. Nedbale a skoro líně se pohnulo rozcuchané, strašidelné papuanské mikádo, barvy vyzývavě mědirudé.

»To je nedbalost a nepořádek!« zuřil dál pan Sorge. »Taková příležitost a je po ní! A nad to si ještě děláme ostudu u cizí firmy, ale dokonalou. Telefonujeme jí, objednáváme zboží, jehož nutně potřebujeme, a pak jim napíšeme takovouhle blbost. Však nám také píše podle toho! Čert by vzal člověka!«

Něco se hnulo ve dveřích napravo od stolu, nad nímž se jako veliká kupa zarudlého sena zdvihalo zrzavé mikádo.

»Kdo je tím vinen? Kdo to provedl?« zuřil dále šéf a tloukl o stůl kusem jakéhosi papíru.

Ve dveřích vpravo se nyní objevila štíhlá ženská postava. V černém šatě, s ochrannými rukávy na rukou, bledá, zasmušilá, s temným vlasem vkusně nazad zapleteným. Tvář milá i pod stínem smutku, černé oči, hluboké a čisté, září podmanivým leskem.

Všimli si jejího tichého příchodu. Pan Finnl se ještě více přihrbil, zrzavé mikádo se zpupně nazdvihlo a zatřepalo sebou jako když se slepice popelí nebo pudl otřepává po koupeli. Tak něco mezi tím.

»To je strašný nepořádek! Kam pak máme přijít?« zuřil dále šéf. »Stále to tu káži, stále napomínám, hrozím, a tohle je výsledek!«

»Co se stalo?« otázal se tichý, mírný hlas, zvonící stříbrem a skoro vonící jahodami.

»Co se stalo?« vztekal se pan Sorge. »Ztratili jsme poslední příležitost zajistit si větší počet zboží. Měli jsme to jisté, počítali jsme s tím. A je to pryč! A jak!«

»A pročpak?« tázal se zas jemný, milý hlas. »Jde snad o dodávku u firmy Porgesovy v Pittsburgu?«

»Ano, u firmy Porgesovy v Pittsburgu,« se zlobným pošklebkem opakoval Sorge.

»Udělali jsme přece objednávku,« řekla paní klidně.

»Ano, blázny jsme si z nich udělali! A jako bláznům nám odpisují. Že prý jsme si asi popletli buď ceny nebo datum v podpisu, snad prý jsme chtěli napsat 1830 místo 1930. Neboť cena námi nabídnutá byla prý snad běžná asi před sto lety!«

»To není možné,« pevně řekla paní.

»Není možné!« šklebil se zas Sorge. »Tady to mám!« hodil zase papírem. »To je vaše práce!«

»Kdo dělal tu objednávku?« spustil náhle prudce.

„A tohle je následek!" vybuchl pan Sorge. (Str. 245.)

»Paní Sorgová!« ozvalo se výsměšně mikádo a drze se rozesmálo. »Já psala jen, co bylo v konceptu.«

»A tohle je následek!« vybuchl pan Sorge. »Nehledě k té ostudě, víte, co nás tohle stojí? A co to pro nás znamená? Čtěte, paní!« A pan Sorge hodil dopis, který držel v ruce, vztekle na stůl před paní, jež pokročila vpřed.

»Píší,« zuřil dále, »že celou sérii tolika a tolika tisíc kusů zadávají obratem firmě Stone a spol. v Chicagu za cenu 13 per libra. Za cenu námi nabídnutou, to je 8 centů za libru, že ovšem dodávati nemohou. Dalšího zboží již míti nebudou a nemáme se namáhat.«

»Takhle je to!« křičel Sorge. »A vy jste to, paní, věděla! A věděla jste asi, kdo tam s námi konkuruje, pomohla jste –«

Mikádo se zatřepalo vesele a přidušeně zachichtlo.

Paní Sorgová přeletěla dopis očima.

»Ať laskavě slečna Wollstonová podá můj koncept a kopii dopisu, který vypravila!« řekla krátce, bez hněvu.

»Prosím!« trhlo sebou mikádo vztekle, rozhodilo nějaké desky na svém stole, okamžik v nich listovalo a chopilo se jakýchsi papírů. Pak vstávalo, nějak mu to šlo těžce. – Pan Sorge nejistě pohlédl na paní, paní Sorgová jen slabě zrudla ve tváři.

»Tady je to, prosím!« zasyčelo mikádo – holka s drzým, širokým obličejem, nyní pihovatým, jizlivýma, velikýma očima a širokými ústy, v nichž se zabělely velké, zdravé zuby.

»Musí se pořádně psát!« řekla ještě, vracejíc se na své místo a těžce na ně usedajíc. Bylo zřejmo, že bývala vždycky tlustá, teď však byla jaksi ještě silnější.

»Ano, musí se pořádně psát!« souhlasila paní Sorgová pokojně, bez rozčilení.

»Prosím, pane šéfe!« řekla a pan Sorge sebou vztekle trhl při těch slovech.

»Prosím,« pokračovala, »zde račte nahlédnouti, co je v konceptu!«

Sorge se podíval na místo, pod nímž klidně na papíře tkvěl malý prstík, něžný, s něžným růžovým nehýtkem. Povšiml si, že je to levá ruka, ale že je bez prstenů. Beze všech!

»Pohleďte zde, prosím, co tu je!« slyšel hlásek, mírný, sladký, ale lhostejný.

Podíval se, viděl zřetelně a určitě napsané číslo: 13 centů.

»A zde máte otisk toho, co napsala slečna Wollstonová!« ozvala se zase paní a něžný prstík se zastavil nyní na druhém, tenčím papíře, pod číslicí. Nebylo pochyby, stálo tam: 8 centů –

»Věc se tedy netýká mne,« řekla paní Sorgová se stejným klidem a položivši oba papíry na stůl před pana Sorga, obracela se k odchodu.

»Vskutku – pravda –« ve velkých rozpacích se topil šéf firmy Sorge a spol. –– »chyba je vaše, slečno Wollstonová, v konceptu je to dobře.«

»Ukažte to sem!« vylítlo mikádo, ale zřejmě pomaleji než zamýšlelo. Pan Sorge podával úřednici papíry, ta mu je z ruky skoro vytrhla. Podívala se do nich, s jednoho na druhý, pak je hodila zpět na stůl před šéfa:

»Pak někdo ten koncept přepsal!« vybafla vztekle.

»Obě věci byly u vás v deskách do nynějška,« odpovídala paní Sorgová klidně. »Ostatně se podívejte, je-li něco přepsáno!« Pan Sorge se podíval na koncept a pokrčiv nerozhodně rameny, předal spis zpět slečně Wollstonové. Mikádo jej vzalo a hodilo rozzlobeno do desek. A spustilo láteření, jako kdyby bylo doma: »A je to psaním! Přehlédla jsem jedničku. A trojku, tak divně psanou, jsem četla za osmičku. Ale to se může stát, když je člověk takhle zapražen,« ječela a hned pokračovala: »Zatracená práce! Sakramentská! Člověk je honěn z jednoto do druhého, potom snadno –«

»Nemáte toho tolik, slečno Wollstonová,« řekl Sorge s nápadnou mírností a zřejmě jinak ceně provinění typmamselky nežli dříve, když je vyčítal své

ženě. Paní Sorgová však zas pokrčila pouze skoro neznatelně rameny a odcházela.

Tento klid podráždil pana Sorga. Nemohl jí nechat odejíti s takovýmto vítězstvím.

»Ale vy,« vybafl náhle za ní s novou zuřivostí, »vy, paní, máte poštu náležitě prohlédnouti, než se vypraví. Tohleto je ztráta, víte, jak veliká –?«

»Promíňte, jde o dopis slečny Wollstonovy!« zastavila se paní Sorgová blíže dveří.

»To vím!« křičel Sorge. »Ale vy jste zodpovědná, máte prokuru –«

»Zapomněl jste asi, pane šéfe,« odpovídala zase svým způsobem paní Sorgová, »že si slečna Wollstonová u vás vyžádala, abych já nekontrolovala jejích věcí. Zakázal jste mi to tehdy a já se řídím vaším příkazem. Kontroluji pouze poštu pana Finnla, ovšem zbytečně, je vždycky vše v pořádku.«

»Ano, pravda, pamatuji,« kroutil se pan Sorge.

Ale paní nečekala, tiše odešla a přivřela dveře za sebou. Pan Finnl se dále hrbil a krčil k stolu. Mikádo si vzdorně podepřelo hlavu. A bylo mu viděti i na zádech, že je nafouklé.

Pan Sorge nepokojně chvilku přecházel sem tam u svého psacího stolu.

»Je to k zlosti!« řekl po chvíli.

Ale nikdo nic.

»Bída!« řekl o něco později.

Ale zase ticho.

»Pane Finnle!« zavolal náhle Sorge. A pan Finnl vyskočil a běžel pln úslužnosti k šéfovi.

»Pojďte za mnou, vedle!« řekl a ukázal na vchod do pokladny, kterou nyní řídil sám – obraty byly stejně velkou většinou ve velkém a dály se prostřednictvím bank. Místností pak se vždycky používalo k důvěrnějším rozmluvám, pan Sorge dnes úmyslně pozval pouze pana Finnla, chtěje potrestati

nafoukanost Wollstonové. Ostatně šlo vskutku o věci, které nebyly pro každého, i hodilo se Sorgovi, že má důvod nechati slečnu Wollstonovu mimo.

Pan Finnl se vrátil k svému stolu a vzal s něho svoje desky a lehce napadaje na levou nohu chvátal za panem Sorgem k dveřím pokladny. Sorge vstoupil napřed a zavíral pak dveře za vkročivším Finnlem. Zahlédl při tom ještě, jak mikádo se vzpurně trhlo a zamířilo k oknu. Nedovřel hned, rozvažuje okamžik, zda nemá zakročiti. Slyšel při tom, jak zazvonil zvonek telefonu v kanceláři paní Sorgové. Bezmocným vztekem zrudl, bouchl dveřmi za sebou.

Obrátil se k Finnlovi. Ten stál, čekaje, až si šéf usedne.

»Posaďte se, Finnle!« kynul Sorge. »A povězte mi, do kdy máme zboží zajištěno!«

Finnl otevřel své desky, vyňal list a nahlédl.

»Do konce ledna máme zajištěnu pravidelnou spotřebu, pane šéfe!« řekl zdvořile.

»Nic víc?« vzkřikl Sorge.

»Nic víc,« pokrčil Finnl rameny.

»A kde je zboží?« otázal se Sorge.

»Jako vždycky,« odpovídal Finnl. »Menší část je zde, asi dvě třetiny máme na dosah kolem města.«

»To je málo, Finnle! Zatraceně málo!« poškrábal se Sorge pravou rukou ve vlasech. »Do konce ledna!« zahučel ještě.

»To jsem ještě rád, že se mi podařilo udržeti to aspoň takto,« hájil se Finnl. »Když pan šéf nařídil, že nesmíme jíti na Stonovu cenu – A pan Stone to vybrakoval kolem dokola – Šli jsme do zimy úplně bez zásob.«

»A opravdu zde dokola není nic?« zastavil se Sorge.

»Ani štětiny,« potvrdil Finnl upřímně. »Pan Stone sehnal agentů jako psů a platil je podle všeho velmi dobře.«

»A všechno to má v Jacksonově strži,« ušklíbl se Sorge.

»Ano,« řekl Finnl.

»Je tedy zásoben výborně,« pošklebоval se Sorge dál.

»Ale shání zboží dál!« upozornil Finnl.

»Cože!« vyskočil Sorge. Tato slova Finnlova ho vrátila skutečnosti z jeho posměšného snění. »Stone že dále nakupuje?* žasl.

»Slyšel jsem to,« pravil Finnl nesměle.

»A co by s tím dělal?« žasl Sorge. »Farmu má přece přeplněnou!«

»Přímo nabitou.«

»Tak co –«

»Nechává si zboží po farmách.«

»Po farmách? Kde?« vzkřikl Sorge.

»Zasahuje už do krajů, kde nyní pracujeme my. Zahání nás stále dále od Chicaga.«

»Úžasné! Úžasné!« mumlal Sorge. »S čím ten člověk počítá?« mluvil víc sám pro sebe. »A říkáte, že nechává zboží venku?« obrátil se k Finnlovi.

»Ano, soustřeďuje si je na velkých farmách.«

»U drah –« mínil Sorge.

»Ano, a u hlavních silníc,« dodal Finnl.

Sorge okamžik mlčel. Pak se znovu zeptal Finnla:

»Jaké má teď asi zásoby?«

»V Jacksonově strži plnou naši měsíční spotřebu.«

»A venku?« tázal se Sorge.

»To je těžko věděti.« pokrčil Finnl rameny. »Ale nemůže toho býti mnoho. Víme to podle sebe, výkup jde těžko i v krajích dosti odlehlých, zdá se, že vskutku je zboží málo. Máme vskutku potíže, už teď –«

»Už teď?« zvážněl Sorge. A snad porozuměl Finnlově myšlence.

»Tak takovéhle je to!« zabručel znovu zachmuřeně a povstav, chodil po místnosti sem a tam. Také Finnl

vstal a zdvořile se točil jako větrníček za svým šéfem, aby byl vždy k němu obličejem obrácen.

Chvíli hráli tuto němohru. Konečně se Sorge zastavil.

»Do konce ledna,« uvažoval, »to je málo přes týden. To nejde. A nezbývá nic jiného. Půjdeme výše, pane Finnle, přidáme cent na libře. A půjdeme dále od Chicaga.«

»A s panem Stonem počítati neráčíte?« zeptal se Finnl bázlivě.

»Ne, Finnle, už jsem řekl! Od Stona ani štětinu!« odmítl Sorge ostře.

»Ale,« osmělil se Finnl, »co pan Stone zamýšlí? Někam s tím přece –«

»To je jeho starost, Finnle!« usekl řeč šéf firmy Sorge a syn.

»Kdyby byl nakoupil zboží pod naší cenou, bylo by to jasné,« zkoušel Finnl. »Byl by mohl nabídnouti zboží za cenu, kterou obyčejně platíme, a získati rozdíl. Ale – – Ostatně my teď vskutku půjdeme hodně výše, snad –«

»Ne, ne, Finnle, toho nechme!« rozhněval se skoro Sorge. »I kdyby nám nabízel pan Stone svoje vepře hodně pod cenou, kterou platíme dosud, nevzal bych od něho ani jeden kus!«

»Co tedy zamýšlí ten člověk?« úzkostlivě zvolal Finnl.

»To ponechte jemu!« ostře odbyl Sorge Finnla, nechápaje dobře, že obavy Finnlovy se netýkají tolik Stona, jako spíše firmy Sorgovy.

»Nechte ho,« nařídil Sorge, »ať si vyvádí, co rozumí! Vezměte věc do ruky, projednejte ji dole s Brunzlem a zajistěte aspoň dvouměsíční naší potřebu, a – jaká pomoc – za každou cenu!«

»Dvouměsíční?« zastavil se Finnl. »A za každou cenu?«

»Ano, tak!« řekl Sorge rozhodně. »A jděte tak daleko od Chicaga, jak bude třeba! Třeba až na Aljašku!« usmál se Sorge, ale hodně nuceně.

»Ale doprava –!« nadhodil Finnl.

»Bude něco stát, ale s tím už se musí počítat!« pokrčil Sorge rameny.

»Myslil jsem – však –« koktal Finnl, »kdyby byla porucha –«

Sorge se rozesmál, ale trochu neupřímně.

»Finnle,« řekl, »neblázněte! Podívejte se, kolík drah vede do Chicaga!«

»Ale v zimě – kdyby –«

»V zimě dráhy nejezdí, co?« zasmál se Sorge. Ale vzpomněl si ihned na Mordenova slova, že kdesi už vskutku nejezdí.

»A jsou také auta na světě!« dodal zdánlivě bezstarostně.

»Konečně – v nejhorším –« řekl Finnl a hodně zlomyslně, »zaplatilo by se penále –«

»Finnle, nelechtejte!« vylítl Sorge dopálen. »Víte, jaké nám dali penále, platit je měsíc, nestačí na to celé moje jmění!«

»A ruší se hned smlouva,« dodal Finnl, »a je jisto, že již na vždycky!«

»Tak tedy, tohohle nechte,« končil Sorge rozmluvu. »A nemalujte čerta na zeď!« dodal.

»Já,« omlouval se Finnl, »já jen – z opatrnosti upozorňuji. A opatrnost –«

»Je rozhodně pěkná věc,« uznával Sorge. »Ale nesmíte také zapomenout, co se říká o přílišném strachu: Kdo strachy umírá – a kde co mu zvoní!«

Rozesmál se svému vtipu a smál se i starý Finnl.

Smál se i když přišel k svému stolu a nevlídným pohledem hodil po rezatém mikádu, jež se dosud pohodlně rozloženo dívalo z okna.

»Smát se je pěkná věc,« myslil si Finnl, drbaje si bradu. »Jest jen třeba, smát se naposled!

XXX.

Dne 21. ledna byl v kanceláři firmy Sorge a syn rámus pro popletenou objednávku u Porgesovy firmy v Pittsburgu. Pozdě odpoledne začal. Netrval dlouho, ale náladu pokazil načisto. Pan Sorge, vrátiv se od porady s Finnlem, mračně usedl si k svému stolu vzadu, u vchodu do pokladny. Finnl sedl vlevo k svému, nahrbil se, jako vždycky, k papírům. Rozdrchané mikádo sedělo zprvu hodně vzpurně, ale po chvíli se mu přec v hlavě rozleželo. Sotva to byla lítost, že se schoulilo nízko k stolu, spíše správný postřeh, že se všechno nejlíp spraví ženským pláčem.

A vskutku za chvíli se ozval slabý, hodně těžce vymáčknutý škyt. Finnl sebou ani nehnul. Ušklíbl se pouze a zostřil uši směrem k panu šéfovi. Byl žádostiv, dopadne-li historie zase tak, jak obyčejně.

Nový škyt, už podobnější vzlyku. Pan Sorge sebou nějak pohnul. Uši služebníka Finnla, za nímž přes čtyřicet let seděli jeho šéfové, už byly dokonale vycvičeny, aby rozpoznaly náladu chlebodárcovu i z nejslabšího šelestu.

Zase vzlyknutí, dost nepovedené, Finnl stočil pravé oko stranou, viděl, že se kupa mikáda zatřepala. »Hm, umíš to dobře, kozo!« pomyslil si a dál počítal: »Osmdesát pět a pět je devadesát, šestadevadesát a sedm je –«

Teď frklo u stolu vpravo, mikádo si utíralo nos. »To patří k věcí,« řekl si Finnl, »a působí to.«

Vskutku, vzadu zašelestil papír, odhozený na stůl. »Aha, už ho to rozčiluje! Koza to má vyhráno!« To Finnl věděl, kdyby měl pan Sorge moc veliký vztek,

mlčel by buď škodolibě a nechal by Wollstonku fňukat, nebo by hodil knihou o stůl, vstal a s bouchnutím dveří odešel. Ale takhle, to brzy přijde.

Pan Finnl se nemýlil. Přišlo. Ještě jednou mikádo dojemně smrklo a pan Sorge se ozval:

»Pane Finnle, včerejší výkaz tu nemám!«

»Bodejť bys neměl, leží ti před nosem!« ušklíbl se Finnl pod kůží. Ale přeochotně vstal a řekl: »Hned jej přinesu, patrně zůstal dole.« A už kulhal ke dveřím. Věděl, že by teď si mohl sednout dole u starého Brunzla, správce nákupního oddělení, zapálit si krátkou lulku a vrátit se, až by byla dopálena. Ale Finnl byl až příliš svědomitý úředník, věděl ostatně, že ti dva, co zůstali nahoře, nebudou potřebovat mnoho času na smíření. Paní stejně sedí vedle a konečně Róza bude hledět, aby si to dojednali dobře.

Nemýlil se. Jen zavřel dveře, položilo se mikádo na stůl a začalo sebou potrhávat. Se škytáním přestalo, paní Sorgová má dobré srdce, a kdyby vzlykání uslyšela, přišla by se asi podívat. A proto jen opatrně zafuněla Roza nosem, věděla, že i to postačí –

Postačilo. »Rozo!« zavolal pan Sorge tiše.

Mikádo nic, zatřepalo jenom sebou prudčeji.

»Rozo, neplakala!« promluvil pan Sorge už mikádu do ucha. »A zdržela se po kanceláři, vyjedeme někam –«

»Vyjedeme?« vyskočilo mikádo, jak mohlo, a zaštěbetalo radostným polohlasem:

»Jistě?«

»Jistě.«

»To se těším! Pane šéfe!« rozmazovala se Róza, chytajíc se Sorgovy ruky.

»Měla rozum, Rozy!«. napomínal Sorge, »Finnl jde!« Věděl, že nejde, ale myslil si: »Vedle je paní!«

Pan Finnl se opravdu vrátil až za pěknou chvíli. »Výkaz tam už není, pane šéfe,« hlásil zdvořile, »prý jej sem zas dali s poštou.«

»Už jsem jej našel,« odpovídal Sorge, »děkuji pane Finnle!«

»Prosím,« řekl Finnl zdvořile. »To si myslím,« pomyslil si méně zdvořile. »Pane Finnle!« ušklíbl se ještě uštěpačně. »Jakpak by ne!« Obyčejně totiž oslovoval Sorge Finnla pouze »Finnle!«, ale v případnostech, jako byla tato, stoupal Finnl v ceně a slyšel volání »Pane Finnle!« K nemalému vzteku starého dobráka Finnla.

Sedl tedy Finnl, seděl Sorge, seděla Wollstonová Roza.

Ale tlakoměr neseděl. Ani nestál. Pomalu, však jistě stoupal. Pan Sorge naň pohleděl. A netuše věcí příštích, roven tragickým hrdinům, s úsměvem vítal zjev, který mu mohl věštiti pohromu. Tušení však neřeklo Sorgovi nic a Sorge se s klidem, ba skoro s vnitřním potěšením zahleděl ven oknem, na zjevnou změnu počasí.

Den byl, jako bývají dny na konci ledna. Po minulých prudkých vánicích zima si pohrávala, chvílemi rozhazovala hrsti provlhlého sněhu, docela zbytečně, protože na zemi leželo přes metr sněhu, chvílemi se zase rozeběhla po širých pláních jezer někam ke Kanadě, rozehřála se, až její pot padal v hustých drobných krůpějích. Z pláště se jí zakouřilo, husté páry zahalily nebe, klesaly až skoro na hladinu Michiganu.

Ale k večeru se mraky začaly zdvíhati a trhaly se. Vítr zavanul od severu, zostra, modrá obloha prohlédla, ještě mile, přátelsky. Při západu zahořelo slunce v zlatěmodrých vysokých červáncích nad předměstími.

A tyto červánky lákaly teď ven pana Sorga. Lákaly i Rozu, jejíž oči zřejmě byly nyní více v okně nežli na stole. Konečně se oba dočkali. Vedle vrzly dveře, paní Sorgová odcházela ze své kanceláře. Šla do svého pokoje, okna jeho vedla nazad, nemusilo se s ní počítati. A již také se hnul Finnl, oblékl se do zimníku a se zdvořilým pozdravem odcházel.

Jen zapadly dveře za ním, vyskočila Roza. A hup k panu Sorgovi!

»Pojedeme?« tázala se mazlivě. »A kam?«

»Pojedeme, kam to půjde, kde je cesta proházena,« odpověděl Sorge.

Ale už měl Rózu v klíně a Róza ho objímala svýma baculatýma ručkama. Přitiskl ji k sobě, váhu měla, poposedl, aby si ji lépe umístil. A ve chvíli, kdy Róza ho tiskla na svá plná prsa a tlačila ho levou rukou v týle, líbajíc ho na rty, na čelo i na nos, přemýšlel pan Sorge, jak vlastně k téhle holce přišel.

V baru! Ne nedarmo mu Morden říkal, ovšem potom: »Člověče, tobě by měly bary zakázat. Vždycky si tam něco začneš, co se špatně skončí. Jednou jsi si z baru přivedl nejhodnější ženu ze všech v Chicagu, a co z toho má? Prevíta za muže, že by vyvedenějšího nenašel od Floridy až k Hudsonu. Teď jsi odtud zase získal holku, která má jedinou slušnou vlastnost, že je chytrá. Ale to je vlastnost naprosto zbytečná pro milování. Ne, ty nemáš s bary štěstí!«

Vskutku neměl. Róza se mu tam vskutku na ruku přilepila, že nevěděl jak. Přišel tam z večerní nudy. Tančilo se. Kamarád mu povídá, vraceje se z kola: »Člověče, teď jsem tančil s dívkou, tělo má jak cícha po nacpání, ale tančí jako víla. Přímo božsky! Nevěřil bys, ale zkus to. Tu je, začínají!« Šoupl je k sobě a tančili.

Kamarád měl pravdu, děvče tančilo jak anděl. Vlastně, anděl by byl hadr proti ní. A hezky se tiskla k

tělu, všecko na ní bylo pružné, ale, nu, tak pěkně pevně pružné. Sorge byl náramně spokojen. Dívka byla sice menší, Sorge díval se jí přes hlavu. Ale vlasy měla hezké, voňavku opravdu vybranou.

»Vy tančíte božsky, slečno!« vydechl, když hudba dohrála.

»Vy lip než božsky – pane šéfe!« slyší odpověď.

Vypoulí oči – vskutku – Wollstonová, úřednice z jeho kanceláře.

Vypukli oba ve smích. Tleskalo se, hudba spustí zas – přitiskli se, tančili dál. Sorgovi to bylo k smíchu, třeba se mu zdálo, že by – přece – Ale tančili tak hezky, slečna Wollstonová se rozpovídala, žvatlala docela mile. A když se dohrálo, nechtělo se jí zřejmě od Sorga. Sorge ještě žádnou neodstrčil, když se k němu tiskla, zůstal věren zásadě.

Dovedl tedy Wollstonovou do baru a večeřeli spolu, víno bylo dobré, nálada ještě skvostnější. Ještě si šli zatancovat a pak se trochu přitiskli k sobě v baru. A hodně pozdě dovezl Sorge svou úřednici domů, trochu, ale sladce unavenou.

Bylo to poprvé a ne naposled. Panu Sorgovi se ovšem zdálo, že jaksi tohle to děvče není podle jeho vkusu. Počínaje už tou figurou, na které se mohlo leccos změnit. A také v obličeji se mu zdálo, že nechal dost krásy jiným, sám si veda celkem velmi skromně. Ale Róza měla něco při sobě, svůdného, lákavého.

Ostatně měl Sorge dobrý úmysl, udělati, jak udělal mnohokrát: Pomilovat, nechat tak. Že je děvče u něho v kanceláři, no, nejchytřejší to není. Bude se jí musiti dát výpověď, až začne jančit, a tím to bude vyřízeno.

Ale Sorgovi tentokrát selhalo. Něco se stalo, velmi přirozeného. Jak k tomu došlo, pan Sorge nevěděl. Velmi pochyboval, že by měl o to zásluhu. Ale co měl dělat, když Róza asi po dvou měsících milkování se mu

s pláčem vrhla do náručí a naříkala – na něho? Co mu zbývalo?

Měl ji na krku. Doufal ovšem, že se jí přece nějak zbaví, ale nešlo to lehce. Konečně, už hodně pozdě, se přiznal švakrovi a žádal o radu. Morden slíbil, že něco vynajde. A Morden se vyzná. Ale zatím, zatím táhl Sorge poslušně ne zrovna lehké jho, které mu Róza navlekla. Přesvědčil se, že se mýlil, když Róze v kanceláři říkával, ovšem dříve, dokud si to mohl dovoliti: »Prosím vás, slečno, vždyť nic neumíte!« Tohle uměla moc dobře, vyznala se. Uměla to vůbec a dělala si v kanceláři, co chtěla.

A teď ji má Sorge na klíně. Ale je zpropadeně těžká, však holka jen kyne! Aby pak nebyly, pánbůh rač nás chránit, dvojčata! Sorge se až otřásl a pustil Rozu s klína.

»Pojedeme?« ptal se.

»Po jedeme! Pojedeme!« zatleskala Roza rukama, které mohly konkurovat s každýmválečkem. Co do tvaru i co do objemu.

A jeli. Ale nedojeli daleko. Na silnici k Elginu byl sníh sice sněhovými pluhy proházen, ale vítr svál zas drobný sníh i ledovou tříšť do rýhy a auto jen s námahou se prodíralo vpřed, A Róze to nedělalo dobře, vskutku, na takovou cestu opravdu už nebyla.

Vraceli se tedy. Roza si oddychla, když se zase octli na dřevěném dláždění Grand Avenue, kde přepychový Sorgův vůz se nesl měkce jako po peřinách. Přece však jí dobře nebylo. Na křižovatce s North Crawford Avenuí najednou se Sorge skoro zastavil, před ním autodrožka, nemohoucí dále, zahradila cestu.

Sorge viděl, jak sebou Roza prudce trhla, ohlédl se na ni, byla bledá jako smrt. A už pokládala hlavu na Sorgovo rámě, ukryla obličej. Sorge se k ní schýlil starostlivě. Ale vůz před ním zafrkal, odjížděl. Roza

zdvihla hlavu, autodrožka zahýbala vlevo, Sorge si nevšiml, že měla číslo VI. 550.

»Je ti něco?« ptal se starostlivě, hledě jen na Rozu. »Nevolno?«

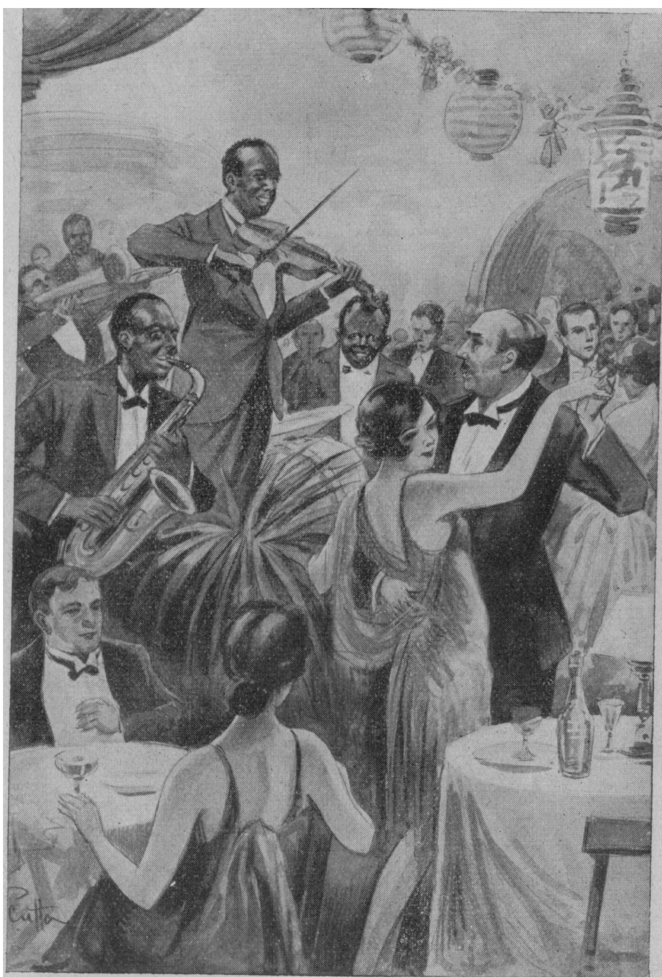
»Už přešlo,« usmála se Roza. »Ale pojeďme – je zima!« Byla! Obloha už byla jasná, hvězdy na ní prosvitaly. Od severu vanul ostrý vítr, ledový.

»Bude mráz!« usoudil Sorge.

Byl. Když přišel domů, viděl, že barometr stále postupuje vzhůru. Podíval se na teploměr, ukazoval deset stupňů pod nulou.

Ale ráno ukazoval dvacet. A večer pětadvacet.

Mrazy začaly.

Pohlaví a alkohol tu hýří nesčetnými formami. (Str. 262.)

XXXI.

Bar »Tahiti«.

Mtatá – mtarata –
mtatata – mtará –
mtatá – mtarata –

mtatatata – bumbumbum!
Mtará – mta –

Černošská kapela hraje svádějící, kluzký jazz. Dravé rytmy matou hlavy, kroutí těly, potrhují nohami a šklebí tváře. Pohlaví a alkohol tu hýří nesčetnými formami. Tu se tělo vine k tělu, prsa k hrudi, noha hledí pronikati clonou šatu k noze, na tělo. Třesoucí se ruce drtí pěstě, tisknou záda, hmatají po krcích, pažích.

Mta – tá – – mta – rata –
mta – tata – – mta – rá –
mta – tá –

Kluk jak tříska vine k sobě polonahé, štíhlé děvče, k sobě těly přimknuti a nohama zaklesnuti v sebe sotva se hnou kluzkou podlahou. Dědek plešatý a nahrbený cloumá plným, překypělým tělem rudé brunety, jeho žluté prsty poskakují po napjatých jejích zádech, mačkají je, aby plná ňadra přitiskla se na plno na černou vestu rozjihlého starce, pod níž chrastí slabě koží potažená kostra vyžilce. Vedle jiný nerovný pár jen se šourá v taktu hudby, opatrně měří kroky, by se neuvolnil dotyk rozjitřených těl. Statný čtyřicátník zlatým skřipcem vážně hledí přes ramena svojí dívky, nemotorným tělem důstojně se kývá, posunuje sem a tam, snad v přesvědčení, že koná kus bohoslužby, sledované velkým okem lidstva – vedle rejdí rozpustile hošík s žábou, kteří k stejné hudbě nalézají poskok, podup, prudkou otáčku a bujný smích – zřejmě dosud nezvládnutí chlípnou silou jazzu.

M – ta – tá – – m – ta – ra – ta –

Černošské girls pobíhají okolo chumlu tančících, probíhají mezi dále stojícími stoly, obsazenými vybranou společností, Jsou tu tuční nabobové, jejich příživníci, bossi, patroni lihových pašeráků, zbídačelá, hazardující inteligence a skvělý polosvět. Černá děvčátka obsluhují hosty, kteří jedí, pijí, popěvují, potleskávají si do taktu. Zde pán se uklonil dívce a odvádí ji ke kolu, tady druhý zavěsil se v mladé děvče. Z kola odcházejí řídcí, četnější je přicházejí rozmnožit. Tančí kluci, mladí, staří páni, tančí mladá děvčata, tu a tam mladší starší dáma. Vskutku starší dámy bez domluvy vylučuje zákon nepřitažlivosti stáří.

m – ta – rata – – bum – bum – bum!

Hudba ukončila, ale hlučný potlesk protestuje, chválí, prosí. Párky některé se dosud k sobě tulí, jiné za ruce se drží, čekajíce, málokteré odcházejí. Černý kapelník ví, že přestal jen na oko. Na potlesk tancujících dává znamení.

M – ta – rá – – m – ta – ra – ta –

Párky se zas přilepují, mezi tóny hudby vpadá dupot noh a šoupání.

Nad vším zvolna běží měkké světlo lamp, které znenáhla se samočinně mění v bledě modrou, zelenavou, sírovou – pak růžovou – Někdy skok! – a síň se topí v ostrém rudém osvětlení – skok! – a všechno plane ostře fialově – skok! – a snivý blankyt leží nade vším. A pak zase chvíli svítí bíle lampy, počínají řeřavěti, zvolna, zvolnička –

M – ta – rá –

Bar »Tahiti«.

Černé girls roznášejí jídla, roznášejí pití. Na stolech je všude voda, tu a tam jí někdo vskutku upije. Lepší nápoje se pijí rovnou ze sklenek, jež dívky přinášejí a po vypití hned zase berou s sebou. Znamenitá whisky v kalíšcích, v sklenkách silné anglické pivo. Rudým nachem nebo jasným zlatem září vína v pohárcích, šampaňské jemně šumí a dosud syčí, když je dostane host k chtivým rtům.

Vše se dává v malých dávkách, pije, platí hned. Kdyby – náhodou snad kdyby mrkla matka Prohibice – vše by dávno bylo pryč. Do baru je přístup povolen jen zavřenému kruhu, cizí musí chvíli vyjednávat, pak je dlouhá chodba, schody – – Ne, zde prohibiční policie dosud nedorostla.

V pravém rohu síně stůl. U něho pestrá společnost. Tři starci mezi dvaceti až třiceti lety, dva mladící tak okolo padesáti let, mezi nimi děvče, Děvče štíhlé, ale vzrostlé postavy, tvář růžová a milá, temné vlasy zachyceny živou rudou stužkou. Jest jí asi dvacet let, z jejích pohybů se hlásí Amerika, ale orlí nosík hledí na východ.

Vstala, aby pohlédla do velkého zrcadla na stěně za stolem. Upravila stužku na hlavě.

Nejstarší z mladých starců, doktor Lang, podal děvčeti ruku. Přijala ji; přitáhl ji k sobě a posadil na svůj klín. Jednu ruku ovinuje kol jejího pasu, druhou rovná záhyby na její krátké, bílé, naškrobené sukýnce.

Hovor, zpěv a smích se dále točí síní, hudba dohrává.

»Slečno Fíno,« ozývá se doktor Lang, »říkala jste, že jste trochu zhubla za poslední týden. Ale marně hledám, kde –«

»Nehledal jste asi dobře « míní starší z mladíků.

»Ale, ano,« se smíchem se brání doktor, »důkladně a všude –«

Cosi pláclo, ale zcela lehce.

»Pan doktor je zase jako obyčejně sprostý,« mínila slečna Fina.

Ale asi v dobrém, neboť pan doktor se neurazil.

Byl štíhlý, vpřed nahnutý, podlouhlé a bledé tváře, pod vysokým čelem, kterým začínala velká lesklá lysina, se poulilo dvé vpadlých očí velkým zlatým skřipcem se skly s dvojím broušením.

»Děkuji vám za uznání, krásná Fíno!« odpověděl doktor Lang na slova dívčina. »Vaše vyznání je mnohoslibné,« dodal, »už se těším –«

Norbert Gmünd byl skoro nový v společnosti. Byl ze starců nejmladší, málo přes dvacet, a malý, tlustý, s dobrácky hloupým výrazem ve hladké, vždy zpocené tváři. Norbert se chtěl uplatniti v společnosti, ale nevyznal se ještě zcela dobře.

»Ano, ano, moc se těším,« opakoval doktor Lang, nepouštěje Finu s klínu. »Co tomu říkáte, Fíninko?« zeptal se a dotknuv se hlavy děvčete, obracel ji k sobě.

»To řeknu až potom, doktůrečku!« hihlila se Fina, smějíc se Langovi do očí.

»Slečna Fina tedy souhlasí!« zašklebil se Norbert Gmünd, který dosud lačně pásl oči na Fíniných tvarech a žárlivě sledoval ruce doktorovy, měnící své místo příliš často na povrchu lehkých šatů Fíniných.

Slečna Fina se pokojně obrátila k Norbertovi. A na jeho poznámku jen řekla:

»A co na tom, pane?«

»Že jste dívka odvážná,« pokusil se Norbert o něco, co mělo býti vtipem.

»Doktore,« obrátila se Fina se smíchem k Langovi, »myslím, že vám přirazím. Pan Norbert má přece vkus –«

»Odvedl si odtud včera Prandyovou,« zachechtal se doktor Lang zlomyslně.

Prandyová byla dlouhá, nohatá a samá kost, prsa měla na zádech, ale na těch neforemných kloubech seděla hlava s obličejem anděla.

Norbert Gmünd se zapálil při doktorových slovech. Cítil, že se musí bránit.

»Prandyová je nejhezčí děvče z Tahiti!« vyhrkl neopatrně.

Lang vyprskl. »Nu, slečno Fíno,« zasmál se, »vidíte, že ničemu nerozumí!«

»Vidím a jsem pří vás,« řekla dopálená Fina. »Výborně!« radoval se doktor Lang.

Najednou mu něco napadlo.

»Ale štěně bude potrestáno, ano?« zeptal se Finy se zvláštním úsměvem.

»Jsem při tom!« zatleskala Fina.

»Menzle!« zavolal doktor Lang na třetího ze starců.

Menzel, asi pětadvacetiletý, drobný, mrštný chlapík s chytrou, ale utahanou tváří, se vesele zasmál.

»Kouzelná sklenice?« zeptal se Langa.

»Ano. Tu je!« řekl Lang a podal Menzlovi lesknoucí se sklenku.

»Výborně! Výborně!« chechtali se oba mladíci, Steffe, tlustý, holohlavý, s rudým nosem, něco přes padesát, a Boska, dlouhý, vyzáblý, s věnečkovým zbytkem šedých vlasů kolem lysé hlavy, asi tolik pod padesát, kolik přes ně přebývalo Steffovi.

»My budeme držet stůl,« volali.

Zdvihali se oba vesele, ale Fina na ně mrkla, doktor Lang se mravokárně podíval.

M – ta – tá – – m – ta – ra – ta –

začínala zase hudba. Ale doktor Lang pokynul a ukázal kapelníkovi na Menzla.

Hudba rázem ustala.

»Růže z Tahiti!« ozvalo se volání vzadu.

»Růže z Tahiti!« znělo tu a tam.

»Já s tím půjdu semhle,« ukazoval Menzel na místo kus od stolu a vzdaloval se k němu, dívaje se, zda ho Norbert sleduje.

»Nuže – pozor!« volal Menzel jasným hlasem, drže sklenku vysoko nad hlavou,

»Viděli jste už zázračnou sklenku?« ptal se jasným hlasem.

»To není věc jenom tak!« hovořil důležitě. »Poloviční zázrak!«

Norbert, zády k stolu obrácen, se díval na Menzla a poulil oči zvědavostí. Nevšiml si při tom, co dělají ostatní, jen viděl, že všechno hledí k nim a že se všudy dobývá ven smích.

»Vizte tedy!« mluvil Menzel. »Tuto sklenku hodím ke stropu – vyletí a spadne na zemi a rozbije se přesně na třista a třiatřicet kusů – ani jeden víc, ani jeden míň –«

»Tak – hop!« velel Menzel.

Hodil sklenku ke stropu –

»Ah –!« ozvalo se celou síní.

»Ah!« znělo vřele, nadšeně.

Třesk! – řinkla sklenka o zem. Rozlétla se v spoustu kusů.

»Brávo! Brávo!«

»Výborně! Výborně!«

Tleskot, dupot, volání –

»Tak tu jsou,« křičí Menzel, »je jich zrovna třistatřiatřicet, kdo nevěří, může si je spočítat!«

Nový smích. A jásot!

Gmünd hledí udiveně.

Teprv nyní najednou si všimne, že vše hledí na stůl za ním a ne na Menzla.

Obrátí se – zazněl strašný výbuch smíchu. A Gmünd žasl –

Na stole, který drželi oba staří páni, stála jako svíce Fina – na rukách –

Hlavu nad stolem, vlas padá k desce, sukýnky od pasu ve zvonku visí dolů, bílá tvoří kalich, růžová spodní korunku – z ní vyhledá dvé skvostných nožek – podívaná pro bohy –

»Hop!« velel Menzel.

Hup! a Fina stála vedle stolu, udýchaná, zrůžovělá.

»Brávo!« hřmí zas se všech stran.

»Brávo! – Růže z Tahiti!«

A Norbert Gmünd hloupě poulí oči a dívá se rozpačitě sem a tam.

»Viděl’s?« otázal se doktor Lang.

»Ne – skoro!« odpoví Norbert a hledí na Finu, jež obřadně mu skládá poklonu, jež náhle končí krátkým vystrčením růžového jazýčku a moc pěkným dlouhým nosíkem.

»Vidíš!« poučuje Gmünda doktor Lang, »to je v Tahiti trest na vrány, když strkají zobák dále, než je potřeba. – Znáš už také, myslím,« dodal zlomyslně, »nejkrásnější děvče z Tahiti.«

Smích zněl u stolu i dále kolem něho. Porážka Norberta Gmünda byla dokonalá. Slečna Fina už se odvracela od něho, aby si zase sedla k Langovi.

Ale náhle rozruch u vchodu. Hlučné volání, výkřiky údivu i milého překvapení.

U vchodu tlum, v něm živo. Pak se otevírá průchod a v něm se objeví mladý muž. Nevysoký, souměrný, spíše silný. Obličej příjemný, zarážejí jen silné rty, svědčící o chtivosti, a nos, více než nutno zahnutý. Pohled přímý, sebevědomý i zvídavý, v něm něco výsměšného, bezohledného. Na první pohled materiál, schopný dobrého i zlého, ale obrácený směrem posledním. Zneužitím bohatství a špatnou výchovou.

Fina pohleděla ke vchodu. A najednou se vytrhla a skočila příchozímu vstříc.

»Ferenc!« vzkřikla radostně. »Náš Ferenc!«

»Buď nám vítán!« volala upřímně, padajíc mu v náručí.

»Ať – žije – Ferenc!« křičel stůl a tloukl v taktu do stolové desky.

»Ať – žije – Ferenc – Morden!« křičelo se a tlouklo po druhé a po třetí.

»Na zdar, kamarádi!« volal Ferenc. »Nazdar, doktore! A Menzle, Steffe, Bosko!«

Ferenc podával všem ruce.

»Norbert Gmünd!« představoval se poslední a nejnovější člen společnosti.

»Těší mne,« prohodil Ferenc povrchně a obrátiv se k Fíně zeptal se:

»A co naše růže z Tahiti? Je pořád ve formě?«

»V báječné, Ferenci!« uznale i přejícně prohlásil doktor Lang, »A jak mne uvítá má krásná růže?« zeptal se najednou mladý Morden.

»Vším, čím budeš chtít, Ferenci! Jsi dnes po prvé zas mezi námi, můžeš si poručit.«

»Všechno?« tázal se Ferenc.

»Všechno,« souhlasila Fina ochotně.

»I tu naši – pravou tahitskou?« řekl mladý Morden.

»I tu –«, pýřila se Fina.

»A hned?« chtěl vědět Morden.

»Hned,« prohlásila.

Doktor Lang pokynul černému kapelníku. Fina už měla zuté střevíce a punčochy a než by byl napočítal pět, tiskla si šatky na nahou hruď. Veliké kolo se tvořilo, dělalo volno.

»Ferenc, honem!« zavolala na Mordena.

»Tož – hop!« rozpřáhl Ferenc náručí.

Šups – Fína odhodila šatky, Gmündoví zrovna na nos, skočila a přilípla se na Ference. Objala ho, celá k němu přilnula.

»Už se nestydím « řekla ještě, když ji sevřel v náručí.

»Ty se ze zadu nestydíš, viď, Fíno?!« zasmál se Morden.

»Ne,« řekla Fina upřímně.

»Protože –« chtěl něco říci Norbert Gmünd.

Ale slova přimrzla mu rtech.

»Blbe!« řekl mu Lang s nevýslovným opovržením a změřil ho zdrcujícím pohledem. A Norbert už chápal, že je někdy lépe mlčet, nežli promluvit za každou cenu.

Ale již se ozvala hudba:

M – ta, m – ta, m – ta – tata,
m – ta, m – ta, m – ta – tá,
m – ta, m – ta, m – ta – tata,
m – ta –

Zazněl hlučný tleskot podle taktu hudby. A za něho počal tančit divný párek: vrátivší se Ferenc a nahá Fina.

Točili se, vykračovali a vraceli se zase, k sobě těsně přitisknuti, skoro přilnuti.

M – ta, m – ta, m –ta – tata,
m – ta, m – ta, m – ta – tá

Vilné šílenství tu vládlo v pustém davu, který mimovolně napodobil tančící a v němž jednotlivci, ani o tom nevědouce, prohýbali se a kroutili se po příkladu tančících. Byl to divoký kult krásy těla, chlípný záchvat davový. Mimovolně v tlumu hledaly se ruce, pevně tiskly, ženy tlačily se do náručí mužů, lačně svírajících a toužících proniknout pod lehký, svolný šat.

Udýcháni zastavili, Ferenc s Fínou. Hudba dozněla. A hlučný tleskot zahřměl.

Fina mimovolně sáhla k boku.

»Podvazky jsem zapomněla sundat, promiň, Ferenc,« zašeptala, »nezapomenu už po druhé.«

»Dnes je tedy sundám já,« zasmál se Ferenc. »Ale vzadu, ano? Smím?« A smál se na Finu dobráckým, ale zvířecky lačným úsměvem.

Fina pohleděla na doktora.

»Beze všeho,« řekl doktor Lang, »Ferencovi vždycky ustoupím, Fíno! Ty už mi dáš náhradu.«

»Dám,« slíbila Fina, obracejíc oči k Ferencovi. »Jsem volná –« dodala.

»A tedy má!« zajásal Ferenc Morden.

A jako pírko zdvihl kypré tělo slečny Finy, uchopil ji do náruče a vtisknuv polibek na její čelo, přivinul ji v náručí. A vykročil s Fínou v rukou ke dveřím, jež ze síně se otvíraly do zadní části domu.

Tak se vrátil Ferenc Morden do Chicaga.

A tak byl uvítán. Doma vřelým obětím ho tiskl otec Morden a strýc Sorge, a v Tahiti se mu otvírala náruč nejkrásnějších žen. A nejen v Tahiti.

XXXII.

Vzrušující chvíle prožíval primář doktor Pátek od osudné operace na zvířeti L 35, do které tak podivným, snad osudovým způsobem zasáhla Anenka. Nebylo jíž pochyby, věštba staré žebračky docházela splnění. Prasátko L 35 běhalo vesele po dvoře, hubenělo a mělo se čím dál tím více k životu. Choroba jeho zřejmě přešla, nezůstalo stopy po ní.

L 35 bylo ovšem miláčkem dam i rodiny pana továrníka, který pokusy primářovy sledoval s živou a hrdou účastí. Osvíceného továrníka těšilo, že pod jeho

střechou se dokonává dílo, které bude vskutku dobrodiním pro lidstvo.

Bylo by snad zbytečno při tom vykládati, jak stoupla v ceně malá Anenka. Drobné to, okaté stvořeníčko, živé, průbojné, ale při tom vždy milé, se svou kulatou plavou hlavičkou už dříve bylo předmětem laskání celého domu. Nyní bylo skoro čímsi posvátným a k něžné lásce všech se mimovolně přimísila úcta skoro tajemná. Podivné Anenčino zachránění od cesty do Clevelandu, jež si ovšem nyní znovu připomněli, i její bezděký zásah do otcovy práce byly vskutku něčím mimořádným. I byli na ni hrdi všichni, všichni se jí pyšnili a ovšem jí měli rádi.

O výsledku operace na L 35 se ovšem mluvilo jen důvěrně. Zasáhl sám pan továrník Rohoz, jenž vymohl na Pátkovi, že sám provede svou práci až do konce a nebude dřív o ní vydávati zpráv. Továrník sám také povzbuzoval primáře do další práce, v čemž mu platně pomáhal doktor Broughes.

Vedle L 35 už běhalo ovšem několik zachráněných čtvernohých pacientů. U všech pomohl zákrok, provedený u L 35. Přeříznutí nervu rázem ukončilo chorobu, játra počínala pracovati jako dříve, pracovaly ledviny, poznenáhlu vstřebával se í tuk, jenž byl nahromaděn v srdeční dutině. A játrům nevadilo přeříznutí nervu, o němž zprvu doktor Broughes soudil, že bude pro zvíře smrtící.

Doktor Pátek vysvětlil i tuto okolnost. Zachvácený nerv, jenž vyvolával poruchy – jak, nebylo dosud zjištěno – pomalu se odcizoval svému původnímu poslání. A na jeho místo nastupovaly nervy jiné, takže když choroba nervu dostoupila vrcholu, nebylo ho vlastně k jeho původnímu úkolu již vůbec zapotřebí. Proto nevadilo, když byl přeříznut. Ale zastavilo to hned jeho zhoubnou činnost a docházelo k ozdravění. Choroba se zřejmě dále z nemocného nervu nešířila.

»Bylo právě dobře, že jsme přišli na myšlenku, pozorovati zvíře v pokročilém stupni choroby,« vykládal doktor Pátek. »Kdybychom byli nerv přeřízli dříve, nebyl by měl vycvičené náhradníky a bylo by to jistě vedlo k smrti zvířete.«

»Všecko správné,« měl naproti tomu doktor Broughes námitku, »až na to, že na tu myšlenku jste přišel vy, ne my. A vedle toho nezapomínejte, že já už jsem našemu prasátku zavíral břicho a chtěl je párat jinde a že vy jste mne zadržel. Nebýt toho, byl celý náš velký objev ztracen.«

»Pane kolego –« chtěl Pátek namítati. Ale starý doktor ho nepustil k slovu:

»Ne, ne, jen to nechme, jak to vskutku je! A mě ani ve snu nenapadne, hráti si na stará kolena na vynálezce.«

Ale na tom trval a naléhal na to i továrník Rohoz, aby primář Pátek zkusil svou operací konečně už na člověku.

»Nemůžete přece chtít víc,« hartusil Broughes, »každé prase, které jste operoval, přestalo stonat a začalo být živo. To je jisto. Na to můžete vzít jed, že další už operujete a budete operovat zbytečně.«

»A stejně jisto je, že každý člověk, který byl zachvácen játrovkou, podlehl smrti v nejkratší době. Takže nelze vůbec mluviti o nějakém risiku. Koho budete operovati, může jen získati, ztratiti nemůže nic.«

Tak došlo konečně k tomu, že doktor Pátek operoval člověka po způsobu Anenčíně. Od doktora Justena z Bostonu přivezla žena muže, jehož Justen marně podle svého operoval. Když přijeli, byl pacient blízek smrti.

»Tak tu máte případ, na kterém se nedá pranic zkaziti,« naléhal doktor Broughes na primáře Pátka.

»Ale srdce už sotva pracuje,« namítal Pátek, »Nevadí, tomu pomůžete. Vy to umíte.«

Nezbylo, než povoliti. V závodní nemocnici, v krásně zařízené operační síní, prováděl doktor Pátek tuto první operaci. Za asistence doktora Broughesa, na výslovné přání továrníka Rohoze, jenž si nepřál, aby kdokoli zvěděl o věci předčasně.

Tělo muže leželo už nehybně na operačním stole. Doktor Pátek nasazoval skalpel, aby provedl řez. Chvěl se, doktor Broughes to pozoroval. Musil něčím Pátka vzpružití.

»Je to nějaký obchodníček z Albany. Jak ho mohlo napadnout, popřáti si takovouhle panskou nemoc?« řekl Broughes, sleduje tep narkotisovaného.

Primář neodpověděl, ale obrátil skalpel a prohlížel jeho ostří.

»Měli jsme si jako prvního vzít nějakého miliardáře!« řekl tedy Broughes.

A to pomohlo. Doktor Pátek sebou trhl.

»Tady,« ukázal na operační stůl, »je dráteník zrovna tolik jako miliardář. Člověk!«

Nasadil, pevným tahem řízl. Broughes se pod kůží usmál.

Operace šla nyní vskutku dobře a úplně se zdařila.

Za čtrnáct dní seděl kupčík z Albany na posteli a vesele si povídal se ženou. Ale to již ve vedlejších síních leželo několik operovaných po játrovce, kterým se sice ještě nedařilo tak dobře jako kupci z Albany, ale bylo jisto, že se jím také tak bude dařiti za několik dní.

S primářem Pátkem byla však nyní práce. Ještě že ho už navykli tak, že ani kroku nepodnikl bez továrníka Rohoze a Dra Broughse. Měl za svou povinnost hned světu oznámiti svůj objev, aby z něho všichni mohli těžiti a zachraňovati lidské životy. První

ovšem domlouval mu Stone, šťastný a rozjařený nad jeho úspěchem.

»Teď se jednou starej o sebe a o rodinu, člověče!« naléhal. »V tvém objevu je život právě pro nejbohatší, využij toho! Nemusíš nikoho odírat, jen operuj, uzdravuj a ber, co ti tvoji pacienti dají. Ale svůj objev si nech aspoň na čas pro sebe!«

»Není možná!« kroutil doktor Pátek. »Kdybych sta lidí uzdravil a jediný mou vinou kdyby zemřel, neměl bych v duši pokoje. Ne, takováhle věc se nesmí tajit. Nesmí být majetkem jednotlivce!«

Ale věc rozluštil svým zakročením továrník Rohoz. »Rozumím panu primáři,« řekl, »jde mu o to, aby každý nemocný touto chorobou měl možnost záchrany. Ale toho lze docíliti také jinak, pane primáři. Dáme na veřejnost zprávu, že v naší nemocnici se operuje se zdarem játrovka a prohlásíme, že nabízíme zdarma vyléčení všem nemajetným.«

»Ale doprava?« namítl doktor Pátek.

»Dobře, nabídneme tedy, že budeme nemocným hraditi i dopravu sem a zpátky,« prohlásil továrník.

»Ale, jak vy –?« rozpakoval se Pátek.

»Jak k tomu přijdu, myslíte,« usmál se Rohoz. »Dobře, i zde mám návrh, zvýšíme sazby za ošetřování bohatých, třeba trojnásobně,« navrhl, »a z toho budeme platiti za nemajetné cestu. Vyjdeme s tím snadno,« usmál se, »játrovka je opravdu nemoc pro syté.«

»To by, snad, šlo,« mínil primář, ale ještě nejistě. »Ale játrovkové oddělení –«

»Povedete i nadále na svůj účet! S bohatými i s chudými,« usmál se továrník Rohoz.

»Výborně!« zvolal doktor Broughes a i Stone souhlasil.

»Ne, to nejde, pane továrníku!« bránil se Pátek. »Nechci –«

»– do smrti nic mít,« dodal se smíchem doktor Broughes.

»Ani pro sebe, ani pro svou rodinu,« vážně řekl továrník Rohoz.

»Ano, tak je to!« přidal Stone své napomenutí.

Pátek se marně bránil. Nepovolili mu. Broughes mu ohlásil, že sám bude vyjednávati finanční stránku s pacienty. »Ovšem před operací,« dodal. »Buďte bez obav, jsem přece snad také ještě lékař. Mého jednání se bát nemusíte. Ale sám už také mějte rozum!«

Tak došlo k oznámení v novinách, že játrovka byla konečně vyléčena. Ovšem bylo uvedeno, že to byl doktor Pátek, jenž přináší lidstvu tuto úlevu. Přes noc se stalo jméno doktora Pátka slavným. A valem se hrnuli pacienti do Chicaga, do Rohozovy závodní nemocnice. Přijížděli i chudí na útraty Rohozovy, jenž si přece vynutil tento ústupek na Pátkovi, ale Rohoz se nemýlil, játrovka byla opravdu nemocí boháčů. Soukromé oddělení nemocnice bylo nutno rozšířiti, i stalo se to zabráním dalších místností skladišt, jež přenesena byla jinam, Nějak se však rozšířilo přece, v čem záleží Pátkův zákrok. Doktor Justen operoval tak nějak milionáře Dicka z Washingtonu, ale operoval asi příliš brzy a pacient po třech dnech zemřel. Následek toho ovšem byl, že nyní šlo do Chicaga všechno. A v Chicagu dosud z operovaných nezemřel ani jediný.

Sláva primáře doktora Pátka případem Justenovým jen ještě vzrostla. Byl zahrnován uznáním se všech stran a ovšem i hmotně se mu dařilo výborně. A z doktora Pátka se stal lakomec. Hromadil peníze. Hrabal se v nich, každý večer, když žena a děti odešly spát, počítal. Počítal zisk dne, počítal, co už má uloženo u Chicagské banky na La Salle Streetu. Ale jeho počítání vždy se končilo tím, že vyjádřil číslicemi sumu svých úspor, nad to napsal 50.000 a odečítal. Co mu vyšlo, na to se vždy zadíval teskně. Menšilo se to,

pravda, ale ne tak rychle, jak by si byl primář přál. Neboť ušetřiti padesát tisíc dolarů není snadnou věcí.

A tak štěstí primáře Pátka mělo černý rub. Temné obavy se stejně nespouštěly Pátkových pat, strach před prozrazením toho, co se udalo s nešťastným Mordenovým šekem, ležel jako balvan na Pátkově duší.

Pátek navštívil zas bratrance Stona v Jacksonově strži. Chtěl s ním promluviti o věci a poraditi se. Za ostrého mrazu dojel k Stonovi. Ale nepořídil mnoho, protože byl Stone příliš rozčilen a rozechvěn. Kruté mrazy svíraly už po několik dní celý sever Spojených států. Ale dosud nebylo počasí ustálené, mrazy se šířily k jihu. Přejdou? Nebo lehnou na střed pevniny a zůstanou zde, jako zůstávaly před tím na severu? Meteorologie říkala: Ano! Ale co učiní skutečnost? A tolik na tom záleželo!

Primář doktor Pátek navracel se s letmým ujištěním, že je v Kontinentální bance všechno v pořádku, že se nemůže nic stát. Že Stone vše v bance dále bedlivě pozoruje. A Pátek sám byl stržen rozrušením bratrancovým; vraceje se na své staré fordce, zapomínal vskutku na sebe a bylo to počasí, vzhled oblohy, směr větru, co ho zajímalo, nežli z kraje od Stonovy farmy zajel do bludiště vysokých ulic chicagských.

A šla řada dní, dní rušných. Ráno za ránem zjišťoval Pátek, že jest jeho pověst větší, slavnější. Každý den mu hrnul nové pacienty, každý den se operovalo, už skoro ve velkém. A všude úspěch, nebylo jediného případu nezdaru. Játrovka byla vskutku překonána. Doktorem Pátkem.

Nějak se však také proneslo, že Anenka měla zvláštní spoluúčast při otcově objevu. Nikdo ovšem nevěděl, jak asi. Ale Anenka se přes to stala nejznámějším dítětem ve Státech. Psali o ní, báchorky

vyprávěli. Největší magazíny přinášely její obrazy. Doma i u Rohozů by jí ovšem byli samou láskou snědli.

Myslíte však, že ji měli její rodiče a bratříček Jenda více rádi nežli dříve? Maminky a tátové porozumějí, řekneme-li, že nikoli. Vždyť ji už před tím měli rádi tolik, že dál už to nešlo.

A mrazy?

Mrazy trvaly. A nabývaly krutosti.

XXXIII.

»Co tomu říkáš, Skálo?« otázal se mistr Rolle svého druha. Starý Rolle, malý, zavalitý, s růžovou příjemnou tváří a dobráckýma očima.

»Čemu?« otázal se Skála.

»Tomu všemu, tady,« rozhodil mistr Rolle rukama a podíval se nenápadně kolem sebe, zda ho nikdo nepozoruje.

»Tomu tady?« odpovídal Skála skoro neochotně. »Co bych tomu říkal? Vždyť se tu nic neděje!« dodával mrzutě.

»Právě!« rozmlouval se Rolle. »Že se tu nic neděje!«

Skála pokrčil jen rameny.

»Nač pak nás sem brali?« ptal se Rolle přitlumeně. »A zač nám platí tak velikou mzdu?«

»Děláme přec svoji práci!« mínil Skála. Ale bylo viděti, že nemluví zrovna upřímně.

»U Rohozů jsme ji také dělali!« odvětil Rolle ostře. »Dělali jsme víc než tady. Plat jsme měli velmi slušný.«

»Ale zde nám dali víc!« hájil se Skála.

»Právě!« chytal se toho Rolle. »Proč nám dali víc? A hned o polovinu!«

Skála mlčel. Bylo mu trpko a těžko při slovech starého druha.

»Mluvilo se přece, že se tu vše změní,« rozhorloval se mistr Rolle, »mluvilo se, že se tu zavedou nové stroje, nový pochod výrobní. A nás že je třeba k tomu, že známe pracovní postup Rohozův. A zatím, nic se neděje.«

Skála tohle všechno dobře věděl. Sám to těžce cítil na duši. Když sem přišel, k Mordenovým, těšil se na velkou, rušnou práci. Čekal nějaký čas trpělivě, pak se počal poptávati. Opatrně, tu a tam. A překvapovalo ho, co někdy slyšel.

Někdo odpověděl lhostejně a neurčitě, pouhým zamávnutím ruky. Někdo se však pouze usmál, polo útrpně a polo zlobně. Stalo se též, že byl Skála odbyt nenávistným pohledem. Uvažoval o těch jevech, zvláště o posledním. A docházel k přesvědčení, že u některých lidí Mordenových nově přišlí dělníci jsou přímo nenáviděni. Tušil zdaleka, proč asi, ale neuvědomoval si to plně. Až dnes Rolle, který s ním se dostal od Rohozů k Mordenovým, oživil zas v jeho duši tyto chmurné myšlenky.

Jedno bylo jisté. Že byli už dlouho u Mordenů, on i starý Rolle a řada mistrů i předních dělníků od Rohozů, že dál brali platy mnohem větší nežli mívali, ale u Mordenů že vše bylo při starém, nedocházelo k změnám, o kterých jim vykládali Mordenovi agenti.

»A víš, Skálo;« vpadl do těchto myšlenek Rolle, »víš, že Rohozovým to jde špatně?«

»Snad ne, přece –« řekl Skála sklíčeně, ač věděl o všem a snad lip než Rolle.

»Ano, je to pravda, vím to určitě,« trval na svém Rolle. »Tady si nás pěkně vybrali, tak abychom u Rohozů hodně chyběli. Je to špatné dílo, brachu, a my nalítli!«

Což Skála to nevěděl? Ale mávl rukou, zaháněje nepříjemnou pravdu.

»Oh, nic neodmítej!« pokračoval Rolle. »Slyšel jsem, že Mordenovi dali dohromady všecky fabrikanty a že ubíjejí Rohozovy cenami.«

»Jak to?« ptal se Skála, ale věděl o všem dobře i bez otázání.

»No, snížili ceny zboží, které dělají a dodávají u Rohozů,« důležitě vysvětloval Rolle. »Zničí je tím, protože své ceny neudrží, když dá jiný totéž laciněji. Slyšel jsem, že jsou v tom Rohozovi zle. A asi zavrou továrnu,« dodával Rolle.

»Pouhé pověstí!« zamumlal Skála. »Rohoz přec si stojí výborně!«

»To je pravda,« souhlasil Rolle, »Ale pracovati s prodělkem nemůže nikdo dlouho. To nevydrží ani Rohoz, milý Skálo, tomu rozumíš!«

»Inu, ovšem,« musil Skála přiznat.

»A víš, Skálo, to mí vysvětli!« najednou Rolle přímo uhodil na místo, které nejvíc bolelo. »Vysvětli mi, proč pak Morden a ostatní fabrikanti utloukají Rohoze? Nadhodil mi jeden zdejší, starý dělník, že prý u Rohozů mělo dělnictvo mnohé výhody a že se ostatní báli, že to časem budou chtít dělníci ve všech závodech. A proto prý se tak na ně vrhli. Nás, mistry, jim odlákali, aby znemožnili jejich výrobu anebo aspoň znesnadnili, a vedle toho jim podrážejí nohy cenově.«

»Samé dohady to jsou, nic určitého, mistře Rolle!« mínil Skála stísněně.

»Ne dohady, Skálo!« vybuchl náhle Rolle. »To je všechno pravda! Ale my to těžko přiznáváme, protože pak –«

»Nu, protože? Jen domluv!« rozčilil se Skála.

»Protože pak,« mluvil Rolle temně, zlostně, »protože pak my jsme zrádci nejen Rohoze, ale, to je

horší, Skálo, zrádci vlastních druhů! A tím, Skálo, sami sebe!«

»Ano, Skálo!« pokračoval Rolle, když Skála nic nemluvil, »za zradu tu bereme své platy, tolik vyšší, ne za práci! Ale budeme je brát tak dlouho, pokud nás tu budou potřebovat. Až zničí firmu, která byla průkopníkem v sociálním pokroku, až odstraní toto nebezpečí pro své nenasytné kapsy, potom půjdem, Skálo. Ale jako zatracenci! Zrádci!« Starý Rolle skřípal zuby, když to pověděl. A obrátiv se odcházel se svěšenou hlavou.

»Připravili jsme se o práci a připravíme se i o čest!« zaslechl Skála ještě povzdech starého dělníka. »Nás stihne trest –« zavanulo pak ještě k němu.

Připravili jsme se, – letělo hlavou Skálovou. Ano, připravili se a připraví. Ale o co všechno? V té proklaté Mordenově díře! A zraky Skálový se mimovolně otočily k dveřím síně, kde u stavu se čile pohyboval bílý obláček – Něta, jeho milovaná Něta!

A Skálovo srdce sevřel strach a smutek!

Předvčírem večer přijel mladý Morden ze svých cest.

Ferenc Morden!

A druhý den dopoledne byl už v továrně. Procházel jí se starým a otec Morden ukazoval synovi, jak práce jde a kde je co nového v továrně. Přišli až k Nětinu stroji. Něta pracovala, hlavu k stroji sklopenu a ničeho si nevšímajíc okolo. Skála sledoval ty dva pozorným zrakem. Viděl, jak starý Morden přešel Nětu, podíval se sice po ní zálibně, ale šel hned dále, neupozorňuje na ni syna.

Ale Ferenc hned si všiml ztepilého tílka dívčina. Znalecky se na ni zahleděl a jeho oči přeměřily její štíhlý pás a sklouzly dolů k ladným jejím nožkám. Starý Morden byl již ve dveřích, Ferenc spěchal za

ním, ale ve dveřích se obrátil a pozdržev se okamžik, dva v nich, zadíval se pátravě a chtivě Nětě do tváře.

Neviděla ho a nevšímala si ho. Ale Skála viděl lačný pohled Ferencův a rozuměl mu. Do hluboká projelo jím cosi, prsa cosi sevřelo. Tušil nebezpečí v hltavém tom, dravčím podívání Mordenova syna.

Zamyšlen a sklíčen odcházel Skála do vedlejší síně. Nepokoj se usadil až na dně jeho duše, svíral ji a hryzl. Skála neměl stání. Marně se namáhal upoutat se prací, pohřížit se v ni. Nedalo mu, musil zpátky.

A hle! U Něty tam stojí – Ferenc!

Doprovodil asi otce, zbavil se ho a běžel zpátky!

Skála vzplanul hněvem, ale hněv ten udusil hned strach. Nespouštěje očí s mladého syna továrníkova, blížil se nenápadně k stroji Nětinu, A viděl, přicházeje blíž, jak Ferenc hovoří na Nětu, jak se na ni směje, jak ji hltá nenasytným, nestydatým pohledem. A Něta – Něta hoří ve tvářích a sotva odpovídá, dál si hledí práce, poděšená, třesoucí se jako osikový list.

Ale Ferenc zahlédl, že někdo přichází uličkou mezí stroji. Sáhl do Nětina stroje, jako by chtěl něco opraviti, stiskl potom rukou něžné rámě dívčino a přitlačiv se k ní, jako by měl málo místa v uličce, odešel dveřmi do vedlejšího skladiště.

Se Skálou se točil svět. A mimoděk se mu v myslí vynořila slova Nětina, jež pronesla, když šlo o jejich přechod k Mordenovým;

»A já se bojím, – Hrozně bojím!«

Skála nešel ke své nevěstě. Odkradl se přímo pryč, šel jako zloděj, obávaje se, aby ho Něta nezahlédla. Ale odnášel si v duší sám svůj strach. Hrozný strach – jako trest za svoji tvrdošíjnost a za prudkou povahu. Mimoděk mu napadalo: Měl bys toto u Rohozů?

Ale setřásl to se sebe. Zde přece je jiný výdělek, je vyhlídka, že ušetří si menší peníz, aby mohli slušně vypraviti svoji mladou domácnost. A nebude trvat

dlouho, vezme si svou sladkou Nětu, uzavře ji do své zlaté klícky, pro sebe jen, svoji ženu milou!

Skála změkl, strachem rostla jeho láska k Nětě, stávala se, bylo-li jen možno, ještě vřelejší a hlubší. Ale ku podivu ztvrdl týž muž a skoro zhrubl, když v poledne po práci se k němu vrhla Něta uděšená, uplakaná.

»Karle! Já se bojím! Tolik bojím!« rozplakala se mu, visíc těžce na jeho ruce.

»Čeho, bloudku?« ptal se přetvařuje se. »Co ti zase napadlo?«

»Toho pána, co dnes přišel – je to mladý – Ferenc – vrátil se!« mluvila a spíše vzlykala ubohá Něta.

»Dvakrát tam byl u mne –« naříkala dívka.

»A co říkal?« ptal se Skála rozechvěně, ale přísně.

»Tak divně mluvil.«

»Ale co? Co?« naléhal Skála netrpělivě.

»Takové věci – že jsem prý hezká – a že jsem anděl –« zaplakala Něta chvějíc se.

»Nu, a co více?« ptal se Skála,

»Nic víc, jenom tohle,« vydechla Něta těžce.

»A to se tak bojíš?« otázal se Skála přísně, ale v duchu těžce sklíčen.

»Ano, bojím! Karle! Tolik se bojím!« rozplakala se dívka hlasitě.

»Něto!« rozmluvil se teprv nyní Skála. »To je zbytečné. Nevšímej si ho a přejde ho to. Co ti přece může udělat? Neukousne tě tam přece přede všemi! A jinak si dáš pozor, víš, co jsem ti víckrát řekl: Děvčeti, které se samo nedá, nemůže se státi nic. Ochránit se může každá, jen když vskutku chce, A tys moje nevěsta a víš, co jsem ti již řekl jednou provždy: Moje jsi a chci tě dostat čistou do rukou! Kdyby se tě jenom dotkl někdo nešetrně, nemohl bych tě už vidět do smrti! Dle toho se zařiď!«

Něta kývala jen malou hlavičkou.

»Ach, vím, Karle, vím! Jsem tvá, jen tvá, jsem celá tvá – vždyť víš –«

»Vím,« mírnil se Skála, něžněji se tiskna k milé dívce. »A neboj se, jsem přece u tebe a budu tě chránit. Ale střez se také sama, víš, že jsem se tě sám nedotkl, ač tě mám tak rád!«

To bylo včera v poledne.

Odpoledne po celý čas mladý Ferenc v továrně se neukázal. Až zas přišel dnes.

Skála si všiml, že se Ferenc zase zdržel nejdéle v jeho síni, v síni třetí. A viděl také, jak se Ferenc stále točil k místu, na němž rachotil a řinčel Nětin stroj. Ferenc zdánlivě si hleděl práce, ale jak pozdvihl hlavu, nesly se již jeho oči k Nětě.

Skála stále s větším nepokojem hleděl na Ference. Srdce jeho skoro stanulo, když Ferenc najednou nenápadně zamířil si k místu Nětinu. Viděl, jak se blíží, nenápadně hledě sem a tam, viděl planoucími zraky, jak se Ferenc najednou obrátil k Nětě.

Zase položil ruku na její rámě.

Vytrhla se, podívala se naň krátce, uděšeně.

Něco se jí tázal, zavrtěla hlavou. A Ferenc odešel.

Skála přímo běžel ke své nevěstě. »Co se tě ptal?« otázal se.

»Zdali prý mi není horko,« odvětilo děvče a veliké slzy rozběhly se jí po něžných líčkách.

Skála pohladil jen Nětu po ramínkách. Ale kráčel, mlhu maje v očích a černé temno v duši. Zaskřípal zuby, uvědomiv si, že Ferenc začíná Nětu lákat svojí metodou, vlídností a pozorností.

To bylo asi před hodinou. Kolikrát v té době Skála všechno uvážil, proč odešel od Rohozů, jak se měli s Nětou tam a co jim náhle začíná zde hroziti. Vše si uvědomil, čím je nalákali sem, jak nic se nesplnilo z toho, co jím předstírali. Věděl, že Rohozův podnik trpěl náhlým odchodem zapracovaných sil, znal i

finanční potíže, které Rohozovi připravoval postup Mordena a jeho společníků.

Skála také pronikl až k jádru věcí, pochopil podklad boje Mordenova proti Rohozovi. Uvědomoval si již dávno, že se dopustil zrady na svých spoludruzích, ty že zradil víc a hůř než Rohoze.

Skála hanbil se už dávno za svůj čin, A bál se zasloužené pomsty osudu. Starý Rolle hovorem svým rozjitřil jen rány v duši Skálově. A před jeho zrakem objevil se zase obraz uplakané drahé dívky – bůh ví, kolikrát už takto před ním vyvstával, když zaslechl poslední, již temná slova Rollova:

»Nás stihne trest –«

XXXIV.

»Pane Stone, to je znamenité, že to máme tak natlačené. Je tam skutečně prase na praseti, když nahlédnete pootevřeným okénkem dovnitř, vidíte v mlze jen bílý, štětinatý obdélník.«

»Nu, a?«

»Je to báječná věc,« pokračoval správce Struna. »Víte, byl jsem skoro proti tomu, abychom sem napěchovali ještě celou objednávku z Píttsburgu, měl jsem strach.«

»A?« pousmál se Stone.

»Udělal jste po svém a bylo dobře. Teď to vidím.«

»Na štěstí jsme to chytli,« pravil Stone. »Využili jsme posledních teplejších dnů pro dopravu tohoto zboží a měli jsme věru čas!«

»Však jsme to vozili v expresních vlacích, jakživo prasátkům nenapadlo, že se jim tohle jednou stane,« smál se Struna.

»A jen jsme je uložili, mráz! A jaký!«

»A bude už trvalý?« pozastavil se správce vážně.

»Teď už ano,« usmál se Stone. »Nyní nemůže být pochyby.«

»A pan Sorge je hotov,« se zadostiučiněním prohlásil Struna.

»Zdá se,« pokýval Stone hlavou.

»Dosavad stály linie na Montreal a na Buffalo přes Detroit a severní pacifická na Tacomu, dnes se zarazila dráha na Cleveland, ale stojí až na dopravu uhlí směr dolů na St. Louis. A Union Pacifická udržuje pouze nejnutnější dopravu hlavně topiva, ale ještě hodně zdlouhavě a beze všech záruk.«

»A naložit živé vepře do vlaku je nemožno, protože v krátké chvíli po vyjetí vlaku všechno zmrzne.«

»Právě, nejstrašnější je ledový vichr, který tak nelítostně věje a vše proniká. A v naší strži je jako za kamny. Opravdu, pane Stone, nevěřil bych, kdyby mi někdo vše vyprávěl. O stavbě vaší farmy, vašich vědeckých výpočtech a jejich splnění, které tady vidíme před sebou.«

»Věda je mocná, pane správče!«

»Anebo vy máte smlouvu s čertem,« zasmál se správce Struna vesele.

»Mám,« odpovídal Stone stejně, »že budu tak dopalovat pana Sorga, až si ho vezme čert.«

»Takhle to bude brzy,« mínil Struna. »Věříte, že poslední tři dny se mu nezdařilo dostati do Chicaga ani štětinu?«

»Rád věřím,« přikývl Stone. »Ale hlásil jste mi, že vyvíjela firma Sorgova velikou činnost v době před počátkem mrazů.«

»Ano, vyvíjela,« odpovídal Struna. »Rozmnožili počet nakupovačů a zvýšili cenu, šli dokonce hodně nad naši výši. A mají prý dosti zboží, ale na východě někde za Ontariem a na západě prý u Winnipegu. A odtud je do Chicaga daleko. A žaludky chicagské

rozhodně nechtějí počkat, až povolí mrazy a doprava se zase hne.«

»A víte snad, co tomu říká pan Sorge?«

»Zuří prý, ale to je prý jediné, co může dělat. Je opravdu hotov.«

»Přeji mu to z plna srdce,« klidně a studeně řekl Stone.

»To si myslím,« přidával se Struna. »A u nás jsou nyní prasátka opravdu tělo vedle těla, hřejou se a vydrží všecko. Jinak nebýt toho, nebylo by života v tom mrazu.«

»Víte, že je dnes šestatřicet pod nulou, dle Celsia?« zeptal se Stone vážně.

»To je strašné!« odpověděl Struna. »Viděl jsem už mnoho, všelicos jsem zažil, ale něco takového – A to trvá týden. Nyní –«

»Nyní to půjde, pane Struno, takhle dále bez přestání,« pravil Stone.

»Bez přestání?« žasl Struna. »Ale co se bude dít?«

»Co se přes sto let nedělo. A poněvadž jsou poměry trochu jiné nežli bývaly, něco, co dosud vůbec nebylo.«

»A vydržíme my zde opravdu?« lekal se správce. »Přece jen –«

»Vydržíme,« odpověděl Stone s důvěrou.

»Hleďte!« správce přistoupil k oknu. »Naše vagóny jako by hořely, z každé skuliny se tlačí pára. A věříte, že když se díváte opodál, je nad celou Jacksonovou strží vidět široký sloup mlhy?«

»Pozoroval jsem, když jsem se dnes vracel z Chicaga. Ale nemůže se nic stát, naše chlívky jsou přeplněny a jsou dobře kryty zemí. Jen klid!«

»Dobře je, že máme nyní zařízení na ohřívání vody, kterou rozvádíme po farmě,« pochvaloval si správce. »I to působí hodně.«

»Jistě,« souhlasil Stone. »Hlavní však je, že vůbec dostaneme do chlívků vodu. Víte, jak hluboko je země promrzlá?«

»Prý skoro na metr.«

»Už přes,« řekl Stone.

»Úžasné!«

»Úžasné to teprv bude,« pravil Stone.

»A vydrží-li to, jak říkáte, nebyli bychom vůbec mohli dostat naše vepře odtud, nebýti vaší myšlenky a objednávky jatečních vozů,« poznamenal Struna.

»Bude to asi takové,« pravil Stone. »Nezbývá opravdu, než vepře vytáhnout z chlívka, ihned zabít, vyvrhnout a naložit a odvézt jako maso. Jen doprava odtud do Chicaga stačí, aby zvířata zmrzla. A zdravotní úřad činí rozhodně dobře, že nepřipouští maso zmrzlého zvířete k výseku. Nezbývá tedy, nežli zabíjeti na místě a nechat pak maso klidně zmrznout.«

»Jen dostaneme-li jateční vozy včas!« staral se Struna.

»Podala už firma rozpočet?«

»Ano, podala.«

»A přijatelný –?«

»Tak přijatelný, že jest již přijat.«

»Opravdu?« divil se Struna.

»Už se o nich pracuje, pane správče, a poněvadž jde jen o složení hotových součástí, budeme zde zítra, nejdéle pozítří mít dva vozy hotové.«

»To je rychlost!« žasl Struna. »Ovšem, peníze vše zmohou.«

»Vše? Ne vždycky. Pane správče, pan Sorge má mnoho peněz. Nejsou všechny jeho, pravda, ale má je. Ať to jimi prosadí a opatří za ně prasata! Víte, co mu odpovídají firmy na jeho zoufalé prosby o zboží? Že není, i kdyby je chtěl zlatem vyvážit.«

»Pan Sorge se, myslím, vskutku přepočítal,« usoudil správce. »Ovšem, kdo by byl počítal s takovouhle katastrofou?«

Správce Struna přistoupil zase k oknu a rukou otíral na jednom místě okno, ledem zalité.

»Hle!« řekl. »Nebe je modré jak jezerní tůň v květnu o polednách, na nebí nikde není mráčku. A barometr stoupá! Co se bude dít?«

Stone škrábal nehty led na okně proti lihovému teploměru, který od podzimu byl připevněn na okně kanceláře. Malé kolečko se utvořilo a jím bylo viděti na sloupeček, lihu v teploměru.

»Podívejte se!« ukázal Stone vážně správci. Ten pohleděl kolečkem.

»Sedmatřicet!« zvolal Struna. »Asi za půl hodiny o stupeň! A je ke třetí hodině odpolední! Na noc ještě klesne!«

»Do rána bude přes čtyřicet,« řekl Stone. »Připravte se, budeme, myslím, vzhůru celou noc.«

»To je nezbytné,« souhlasil Struna. »Což o nás! Zaopatříme se. A nesmí nám padnout ani kus, zakročíme elektrickým ohřívačem, kde bude nutno, a uděláme prasátkům teplo.«

»Vaší lidé jsou připraveni, že zde zůstanou všichni?« zeptal se Stone.

»Ano, uvědomil jsem je hned po poledni, jak bylo patrno – Ovšem, že bude takhle –«

»Je to katastrofa,« pohleděl Stone k oknu, na němž kolečko proti teploměru už zase bylo potaženo vrstvou bílého ledu. »Lidstvo mnoho vytrpí. A velké škody budou. Ale ubohá zvěř venku, nešťastní ptáčci! A ubohé stromy!«

»Ne,« pokračoval, »přiznám se, že se k této strašné době upíná má všechna naděje. Je to jediná možnost, abych zpět dostal od pana Sorga jmění, o které mne okradl. Okradl, pane správče! Zvíte o tom brzy, snad.

Zatím jen prosím, abyste věřil, že nebudu já okrádati pana Sorga tím, co přijde. Ne, budu si jen zpátky bráti své.«

»Ale věřte,« končil, »že kdybych mohl zaplašiti tuto hrůzu, vše bych učinil, všeho bych se zřekl –«

»Pane Stone!« dojatě řekl Struna. »Za jedno není mou věcí posuzovat, co a proč děláte. Mou věcí je sloužit vám, za to mne platíte, a dobře! Ale poznal jsem vás dřív i nyní a vím, že neučiníte nic nečestného, ať budete dělati cokoli. A stane-li se něco na úkor pana Sorga, i kdyby nebylo vašeho prohlášení, jež jste právě učinil, nikterak bych se nad ničím nepozastavoval a podporoval bych vás ve všem. Proto, že pan Sorge není dobrý člověk. To dobře vím a to mi postačí.«

»Děkuji vám, pane Struno!« s úsměvem podával Stone ruku svému správci. Oči obou při tom trochu zvlhly, ale hleděli to oba zakrýti.

Další hovor zamezil jim zvonek telefonu. Stone se chopil naslouchátek a ohlásil se. Okamžik poslouchal.

»Zásobovací oddělení, Chicago!« pravil významně správci, zakrývaje rukou mluvítka.

»Ah!« vzdychl správce Struna blaženě, »už to začíná!« A dychtivě naslouchal, co Stone mluví do telefonu.

»Haló! Haló!« hlásil se Stone. »Zde firma Stone, Jacksonova strž.«

»Ano!« mluvil dále.

»Ano!« řekl hned na to. »Množství?« usmál se do telefonu. »To bych musil vypočítat, protože při našem množství nám přirůstá každou hodinu několik metráků.«

»Ah, tak, jen přibližně,« řekl zase. »A jde vám asi o to, po jakou dobu bychom zásobili město, že?« Okamžik naslouchal, v telefonu cosi mumlalo, Struna nerozuměl ovšem, co. Pak se rozhovořil Stone.

»Počítáme, že bychom zásobili Chicago na dobu více než jednoho měsíce. Ano, určitě!« dodal důrazně. Za chvíli poslouchal. Pak vykládal: »O to nemějte starost, zařídili jsme se už podle poměrů! Máme jateční vozy, k tomu zvláště sestrojené. Pojíždějí na kolejích po farmě, zvláštním krytým můstkem se připojí k chlívkům, prasata se převedou do vozu, zvěrolékařsky prohlédnou, zabijí, dokonce humanněji než na chicagských jatkách, kde vám dosud úřaduje palice –«

»Že už ne?« pokračoval. »Nu dobrá, zkrátka, na připojené vagóny se nakládají rovnou půlky vepřů, které ovšem mohou zmrznout. A s našich kolejí z farmy jde vlečka k jolietské dráze, takže zboží může po kolejích rovnou do města.«

»Ovšem, že báječné!« usmál se po chvíli zase Stone, »vždyť je to na tohle všechno právě děláno.«

Opět mumlal telefon, Stone najednou zdvihl levou ruku se vztýčeným ukazovákem. »Ted to přijde,« – rozuměl tomu Struna a správně.

»Ah, ne,« zahovořil najednou Stone do telefonu. »Nač byste to také dělali? Máte přece smlouvu s firmou Sorge a syn! Dodáme jim vše, čeho budou potřebovat. Ale sami nerušte zásadu! Jen ať se obrátí firma na nás!«

»Chápu, ovšem, chcete míti jistotu, zda je tu zboží,« končil rozhovor. »Tedy jest a v dostatečném množství a za podmínek, pro nynější katastrofu přímo ideálních. Další je věcí firmy Sorgovy.«

»Kdyby se vzepřela?« zasmál se. »Ale, ano! Beze všeho! Převezmeme dodávku, ovšem oznamte hned firmě, penále že bychom přirazili k ceně. Město přece nebude chtít vydělávati na mrazové kalamitě, dostane zboží jako od firmy Sorge a syn, nám zaplatí normální cenu a přidá nám penále firmy Sorgovy.«

»Slevíme dokonce sami,« zasmál se ještě nakonec, »závazná nabídka, pane – dodáme celou spotřebu za

polovinu běžné ceny na únor a březen, ale na penále trváme stoprocentně. Ano, platí!«

Odzvoněno. A Stone se správcem Strunou se radostně na sebe usmáli a mimovolně si stiskli ruce.

»Teď trochu připravit chicagskou veřejnost –« řekl správce.

»To udělá nedostatek,« pravil Stone. »Ale něco jsme už podnikli.«

»Jste na výší, pane Stone!« uklonil se Struna upřímně.

Znovu však zazněl zvonek telefonu. Stone přistoupil ke stolu a přiložil naslouchátko k uchu. »Ah, bratranec primář,« usmál se.

»Podívám se zatím po farmě,« ozval se správce, a když Stone pokývl, vzdálil se. Stonova tvář zvážněla, měkký výraz se ukládal na jeho lících.

»Ne, v tomhle mrazu ne, doktůrku! A není třeba, abys sem jezdil. Vyřídí se to, v několika dnech!«

»Že máš už polovičku? A bez dření pacientů, to ti věřím všechno, ty a něco podobného! Ale to je samozřejmé, doktore, vždyť to je život! A je to nejvýznamnější objev současné doby, ty šťastný muži! Ale tím si klidu nekal, zítra nebo pozítří se obchod tady hne –«

»Ano – vše je na nelepší cestě,« pokračoval po několika okamžicích, za nichž bylo slyšeti radostný údiv Pátkův. »A jak první položka bude zúčtována, zatelefonuji ti a pojedeme tu věc vyřídit –«

Domluvili, odzvonili.

»Chudák, Pátek!« zasteskl Stone. »Takové štěstí ho potkalo, boháčem bude, ale stín musí ležet na jeho štěstí. Pro mne!« řekl a postavil se k oknu. Snad se chtěl rozhlédnouti po své farmě, která za svůj vznik jen Pátkovi měla co děkovat. Ale okna byla zalita ledem, bílým, silným, neproniknutelným.

»I na mé duší to stále leží jako balvan. Ale snad vše dopadne,« těšil se Stone, odvraceje se od okna. »Až dosud nám štěstí přálo. A nezasloužíme snad, aby v poslední chvíli –«

Z přemýšlení ho vytrhlo zase vrznutí dveří.

»Promiňte, pane Stone, že ještě obtěžuji! Ale s Armandem jste se dohodli?« zeptal se Struna, vklouznuv rychle do kanceláře a zůstávaje u dveří, jichž kliku dosud držel.

»Ano,« odpověděl Stone.

»A syndikát? Dali si říci?«

»Proč by ne? Vždyť platíme. A skvěle!« usmál se Stone.

»Tedy vše v pořádku?«

»Vše v pořádku!«

XXXV.

Kdo vypíše utrpení malé Něty? Malé, ubohé Nětušky Amalfiové?

Za mrazivých rán, ledových odpolední vchází do nádvoří Mordenovy továrny. Přichází se svým Karlem, zachmuřeným, nemluvným. Skoro beze slova se v nádvoří loučí, pouze stiskem ruky, však ten je vřelý, ale ustrašeně chvějící se u Něty. Skála chladně opětuje úzkostlivé její sevření, které pláče, prosí –

Něta vejde k svému stroji u nešťastných dveří v třetí síni, kterými vždy Ferenc přichází i odchází. Proto, že je u nich její stroj! Ví to, vědí to už i jiní. A ví to i Skála.

Něta spouští stroj a upře zaslzené očí na točící se a vrčící cívky. Zabývá se jenom jimi, pozoruje, jak se plní, tloustnou, svlékají cívky hořejší, s jejich hrubší, méně spředenou nití. Upravuje cívky, jež se zastavily,

nastavuje přetržené niti, znovu spouští cívky v jejich vír.

Cívky, cívky, to je život Nětin. Očí od nich nezdvihá. Ale cítí – cítí.

Tu a tam se otvírají dveře, tu blíž, tu dál – Skála stojí brzy tu a brzy tam, buď vzadu za Nětou nebo někde vpředu, ale dobře ukryt – a očí jeho se zlověstně upírají na ni, na jeho nevěstu! A Něta se chvěje, chvěje hrozným strachem.

Ale rozechvěje se víc a mráz jí drtí kostí, když ucítí jiný pohled na svém těle lpět. – Nemůže si pomoci, ale Něta cítí pohled Ferencův. Ví, když otevře dveře, neklame se, za chvíli je slyšet někde blízko jeho hlas. Pak tudy projde, za ní, zastaví se. Někdy cítí dotyk jeho teplých rukou na ramení – odskakuje, odtahuje se jak před hadem!

Bojí se ho! Tolik se ho bojí!

Ale bojí se i Skály, který tuto chvíli někde, zakryt strojem, divoce sem hledí k nim a nenávistně. A Ferenc k ní mluví, cosi mluví, Něta nerozumí, vrtí jenom hlavičkou a odbíhá na druhý konec stroje.

Avšak malá Něta cítí také pohledy druhých, posměšné i drzé, kruté oči žen, slyší zlomyslné šeptání. Něta neví, co si povídají nyní. Ale tuší, že ji podezřívají a snižují, dovede si představiti, jak se podívají při tom na Skálu a jak Skáloví je při tom u srdce. Ví to všecko z narážek a z tvrdých vtipů, které zalétnou k ní časem při rozchodu nebo cestou z práce.

»Ta může bejt snadno tenká, je vespod samej krepdešín!« zaslechla před týdnem výkřik tlusté, sprosté Betty cestou domů. Jak byla šťastna, že nebyl dosud u ní Skála a že neslyšel také Bettin dovětek: »Ferenc si rád sáhne na měkký!«

Jak bolí a pálí slova taková!

A snad ještě hůře jest jí od výjevu, který mohl Nětu státi zdraví, ne-li život.

Zase přišel Ferenc, zas k ní hovořil. Něta beze slova přešla na druhý konec stroje. Ale Ferenc za ní. Zoufalá a bezradná zaběhla za stroj, jako by tam chtěla něco spraviti. Snad to pochopí a půjde.

Ale nešel. A najednou zvolal přísně:

»Trhá se vám to tu! Cívky stojí!«

Poskočila, aby prošla uličkou mezi stroji zpět na svoje místo. Ale Ferenc se hnul proti ní. Zastavila, aby prošel, ale pokynul jí přísně:

»Nu, tak?«

Hnula se dál, Ferenc proti ní – v úzké uličce se k ní přitiskl. A jeho dravé prsty drze hmataly jí po prsou – Hoříc hanbou odstrčila jej a odchýlila se vzad – řemen transmise jí smýkl po loktech – však odhodil ji, nezachytil –

Hlava se jí točila, když se vrhla k svým cívkám – Skála tu byl, na dva kroky od nich, otvíral již ústa – ale Ferenc se jen ušklíbl a zmizel mezí stroji. Zrakem uslzeným dívala se Něta po Karlovi, hledala jej, odcházel. A beze slova!

Utrpěla v jeho očích Ferencovým dotykem, ztratila na ceně, to cítila. Ale může za to, pro Boha?

S pláčem se vrhla po práci ke Karlovi. Ale tvrdě přijal její rámě, rozhněvaně odpověděl jí na její nářky:

Hořic hanbou, odstrčila jej . . . (Str. 296.)

»Nevšímej si ho a budeš mít pokoj! Proč jej mají ostatní? Jsi sama vinna.«

Proč ho mají ostatní? Což může za to ona? Proč si jí tolik Ferenc všímá, víc než ostatních? Ostatně je dotěrný i k jiným – proč se tlustá Betty před nedávném vyšklíbala Janě Hütlerové, hezké Němce, proč napadla černou Marry, že pracuje místo v dílně ve skladišti s

Ferencem? Černá Marry ovšem odrazila Bettu, odsekla jí, že ona za to nemůže, že Betty stále marně nastrkuje Ferencovi ten svůj tlustý džber.

Nětuška se třásla při těch slovech. Jaký je to život! Jaká hrůza!

Ale Něta aspoň cítila, že její Karel jí dosud věří. Rozuměla jeho hněvu, byla to bezmocnost jeho a zlost, že on sám to byl, který je sem přivedl. Proti vůli Něty a její matky. Nebál se ničeho a nyní vidí, že se zklamal.

Něta viděla, že Skála hrozně trpí. Dávno již ho opustilo veselí, chodil zasmušen a ještě nemluvnější nežli dříve. Nětuška si také všimla, že se Skála několikrát vzdálil z domova a vrátil až po několika hodinách. Zprvu se lekala, že její ženich počíná hledati útěchu v pití. Ale viděla, že se vždy vrátil střízliv a v náladě ještě pochmurnější.

Pochopila, Skála hledal jinde práci. Ale nedařilo se mu. Lidé, kteří přeběhli k Mordenovým, byli jako znamenaní i v továrnách, jež jinak šly ruku v ruce s Mordenem.

Ale proč tedy Karel nepovolí jejím prosbám a nenechá ji doma? Nechce přiznati svou porážku? Anebo chce, aby Něta ukázala, že odolá všemu a že zůstane jen jeho? Nedotknutá, neporušená, tak jak ji chtěl přijmouti v den svatby?

Něta odolá, ach, Něta vytrvá! Vše učiní, vše udělá! Vždyť ho tolik, tolik miluje! Nechtěla by ani mráčkem sebe menším zkalit jeho mysl, nechtěla by býti příčinou ani jednoho trudného jeho vzdechu, bolestného srdce sevření.

A přec, jak ho zarmoutila před několika dny! A nemohla za to, nemohla.

Zas byl Ferenc v trojce, už po čtvrté tento den. Poslední jeho zastavení ovšem bylo u Něty. Ale marně mluvil, Něta byla jako kámen, neslyšela, neviděla. A

když odcházel – schválně před tím byla trochu dál od svého stroje – když cítila, že se hnul, pokročila dopředu a přitiskla se těsně k hraně stroje. Ferencova ruka, chtějící stisknuti její rámě, hmátla do prázdna a Ferenc odešel.

Oddychla si zhluboka a protřela mlhu na svých očích. Honem zakročila u dvou, u tří cívek, utáhla pak bílý šáteček na černých kadeřích a vzhlédla – po svém Karlovi!

A plný, rozzářený její pohled padl – na Ference, který neodešel dveřmi do skladiště, ale přešel do uličky proti stroji Nětinu. Rozesmál se na ni, nebo svému vtipu – – Něta zbledla – ale v tom shlédla, že několik kroků vedle, stranou proti ní, se blíží Skála a že pozoruje výměnu pohledů mezi ní a Ferencem.

Hlava se jí zatočila, propast otevřela, rudá záplava jí zavalila líc.

A již slyšela rozhněvaná, přidušená slova Karlova:

»Něto, pamatuj si! Chci tě míti čistou, neposkvrněnou! A zabiju sebe, padneš-li mi, abys do své smrti měla peklo v duši –!« Toho večera, když po chmurném návratu zase Skála odešel, svěřila se Něta matce se svou bolestí. Nechtěla jí dříve mučit staré srdce, které tolik zkusilo. Ale shledala, že matka dávno tuší, co se děje, ale že je bezradná a bezmocná. Co také mohla podniknouti? Vždyť byl Skála s Nětou v továrně!

A promluviti se Skálou se bála. Znala ho a ostatně dobře věděla, že těžce nese, že provedl proti jejich vůli svou a přešel s Nětou k Mordenovým. Ale dnes, sklíčena pláčem a stesky dceřinými, odhodlávala se promluviti se Skálou. Čekala naň, čekala však dlouho.

Když přišel, byl opilý.

Jak smutný byl večer v malém bytě dvou trpících žen, staré, osudem zmučené matky, a nešťastné, k bolesti jen narozené Nětušky!

Přišlo ráno! Chmurné ráno.

Stará Amalfiová sebrala všechnu svoji odvahu a požádala, poprosila Skálu, aby aspoň Nětu nechal doma. Vždyť přec – Ale žasla, jak se ostře Skála na ni obořil! Má utéci před takovým klukem? A nestačí Něta obhájit svou poctivost? Nebo si snad nevěří –?

Zle mluvil Skála, jehož hlava ještě bolela, tvrdě mluvil i o svojí malé Nětě.

Zastrašena odcházela stará Amalfiová k svým kamnům, smutně se vydala do továrny Nětuška. Se Skálou, jenž chmurně mlčel.

Ano, cítil tíhu viny. Ale nedovedl chybu přiznati a vyvoditi důsledky. Musilo se prokázati, že měl pravdu on!

Anebo, že neměl?

XXXVI.

»Bože! Co se ještě bude dít? To je hrůza! Vždyť tohle nikdy dosud nebylo!«

»Zvlášť u nás doma, v Kampánii, vid, maminko!« řekla Něta, usmívajíc se na matku.

»Ah, což u nás!« rozhovořila se stará Amalfiová. »U nás sluníčko vždy teplé, spíš horké, obloha nad hlavou zářivě modrá a dokola vše svěží, bujná zeleň. Od moře vlahý větřík a země sama ze spodu hřeje, prý vnitřním ohněm. Krásný, šťastný kraj!« povzdechla Amalfiová při vzpomínce na domovinu, navždy ztracenou.

»Ale někdy jste tam měli tepla skoro mnoho,« hleděl Skála rozptýliti myšlenky své budoucí tchyně. »Když vám Vesuv začal –«

»Ah, to máš, Karle, pravdu,« souhlasila Něta. »Pamatuji se, asi před deseti lety, Vesuv dýmal, země se třásla, pamatujete se, maminko, jak nás otec vyvedl z domu?«

»Ano, otec!« teskně vzpomínala stará Amalfiová.

»A pak se ukázal oheň nad Vesuvem,« rychle pokračovala Něta, »vzduch byl jako oheň, tma se udělala, dlouhá –«

»Když se tehdy ukázalo slunce, myslili jsme, že je ráno,« vmísila se Nětina matka do vyprávění, »ale slunce stálo na poledni.«

»Ale zimu jste tam také měli,« navazoval Skála další rozhovor.

»Zimu, ovšem, ovšem,« pokývla matka Amalfiová. »Ale to víc pršelo, větry hučely a moře zdaleka bylo slyšet, jak se bouří. Ale netrvalo nikdy dlouho a zase vyrazilo slunce a bylo hezky, teplo.«

»Ale sníh jsem také u nás viděla,« podotkla Něta, »jednou nebo dvakrát. Ale neležel nikdy dlouho, týž den obyčejně roztál a bylo po něm.«

»U nás v Čechách bývá tuhá zima,« počal Skála vyprávěti. »Někdy už v říjnu napadne sníh a přijdou mrazy. Jsou někdy ostré, také zamrzají a praskají vodovody, ale jen tu a tam, kde jsou méně chráněny. Také tady v Americe jsem viděl několik pěkných zim, nejsem tu ostatně dlouho. Ale co se letos děje, nebylo prý přes půl století.«

»Od roku 1860 prý nebyly v Americe takové mrazy,« řekla Něta, přikládajíc do kamen. »A prý bude ještě hůře, na severu prý leží rozsáhlá oblast krutých mrazů a zvolna se posunuje k nám.«

»Matičko neapolská!« křižovala se Nětina matka. »Co by mohlo ještě přijít? Kolík jste říkal, pane Skálo, že dnes ráno bylo zimy?«

»Osmatřicet pod nulou,« odpověděl Skála, »bylo dnes, když jsme šli s Nětou do továrny. »Nyní je to mírnější,« usmál se, »je asi šestatřicet. Víte,« dodal, »počítám to pořád podle Celsia, nemohu si zvyknouti na zdejší fahrenheity.«

»Osmatřicet!« žasla Amalfiová. »A že by ještě bylo hůře?«

»Může být,« souhlasil Skála. »Meteorologické stanice svorně hlásí, že lze očekávati trvalé a kruté mrazy.«

»Zmrzneme, kde by se vzalo uhlí?« soudila Něta.

»Uhlí je dost,« poučoval Skála, »ale na dolech. Tam se hromadí na obrovských haldách, v St. Louis prý jsou nesmírné zásoby uhlí. Ale vázne doprava za těchto mrazů, vlaky nemohou se hnout a nádraží jsou jimi natřískána. Ale velká města při tom trpí nedostatkem topiva, jenž stále roste.«

»A při tom se nedopravuje už nic kromě uhlí,« poznamenala Něta.

»Nedá se nic dopravovat, vše by zmrzlo,« mínila matka Nětina.

»Dnes jsme šli s Nětou schválně k nádraží u Calumet Parku a viděli jsme ruch na něm,« mluvil Skála. »Jen uhlí a uhlí se vyhazuje z vozů a odváží, vůz za vozem hrčí. Ale ta práce, ubozí lidé! Zkřehlí, zmrzlí, muži ověšeni rampouchy, politovat člověk musí dělníka, jenž v téhle době má pracovat venku. Jde při tom o zdraví, i o život.«

»Však se ambulance u nádraží ukázala několikrát za chvíli, co jsme tam prošlí,« soucitně upozorňovala Něta.

»Ubožáci!« souhlasila její matka. »Takové utrpení a skoro o hladu! Vždyť nikde nic není, sháněla jsem dnes brambory, kde pak? Obešla jsem půl naší čtvrti, vrátila jsem se celá prokřehlá, ale s prázdnem.«

»Prosím vás, brambory!« řekl Skála trpce. »Ve sklepích zmrzly a dopravovat se nyní nijak nedají. A potom, jedí to chudí lidé –«

»A my jich máme sotva půl kila –« zanaříkala Amalfiová.

»Ale, maminko, nic si s tím nelamte hlavu!« řekl Skála se zlým posměškem. »Buďte jen bez obavy, banány se vozí dál ve vytopených vozech.«

»Banány!« povzdechla stará žena, »Kdybyste aspoň mluvil o pomerančích!«

»Jsou ještě, jsou,« ozvala se Něta. » Všimla jsem si dnes, když jsem kupovala chléb. Ale víte, co stojí jeden?«

»Čtyřicet centů!« pokračovala, nečekajíc odpovědí. »Divila jsem se, ale řekli mi, že jsou to snad poslední pomeranče v Chicagu.«

»Všechno zmrzlo i při nejlepším ošetření, to slyšíš všudy, ať se zeptáš načkoli,« potvrdila Amalfiová.

»Což o pomeranče, konečně,« řekl Skála, »bez toho všeho můžeme být. Zle je, že není uhlí.«

»Obchodníci je vydávají už jen po deseti kilech,« hlásila Něta. »Někteří je ovšem zase hromadí a tím jen nouzi zvětšují. Půjde-li to takto dále, budou prý zavedeny odběrové lístky na uhlí.«

»Nezbude nic jiného,« mínil Skála. »Ale nejprostší potraviny chybí, mouka i brambory.«

»Ale že maso chybí, to se divím!« rozhorlila se Něta.

»Hovězí je, ale vepřového vůbec nelze sehnat,« opravovala matka. »A přece v těchhle mrazech by měli jíst lidé hodně tuků, to je přece nezbytné.«

»Hovězí maso dodává velká společnost Armandova,« vykládal Skála, »a Armande učinil zavčas opatření. Připravil se na všecko, jako pořádný obchodník. S vepřovým dobytkem je jinak, jeho dodávku má zadánu firma Sorge a syn.«

»Sorge! Ah, to je ten pán, kterému se všude tolik nadává!« vzpomněla si Něta. »Všude jen člověk slyší – Sorge! Sorge! Před masnými krámy, v tržnících, i na ulici. Všude jen – Sorge! A nadávají mu! A jak!«

»Je to švakr pana továrníka Mordena!« řekl Skála ostře.

»Uf!« zalekla se Něta. »Tak to je ten hladký pán, co jezdívá s panem továrníkem v autu?«

»Ano! To je on!« potvrdil Skála.

»Vždyť to je nesmírný boháč!« řekla Něta s obdivem i s nevolí. »Proč pak se o to nestaral? Vždyť prý z toho zbohatl.«

»Milé děvče,« řekl Skála trpce, »zbohatl z toho proto, že se o to staral podle svého a ne podle nás.«

»Když teď vidí zástupy lidí, jak mrznou před krámy a jak zuří, nadávají –« tesknila Něta.

»Rozežene je policie,« pravil Skála temně.

»Ano, policie! Na hladové lidi!« zlobila se malá revolucionářka Něta. »Ať nám dají najíst, dáme pokoj!«

»A pan Sorge je zavázán smlouvou k dodávce,« hovořil Skála, »je povinností města postarat se, aby smlouvu dodržel.«

»Prý už město zakročuje, vzpomínám si, že jsem něco takového slyšela,« podotkla Nětina matka.

»Město zakročí, až se mu zráčí,« trpce mluvil Skála, »A možná, až si vzpomene, že už toho chudý lid ani nebude potřebovat,«

»Že toho nebude potřebovat? Jak to?« tázaly se obě ženy najednou.

»Prosím vás, jak dlouho bude práce, potrvají-li takové strašné mrazy?« upozorňoval Skála. »Slyšeli jste, že se zavírají školy, že se omezuje práce v úřadech. Ale brzy budou stát i továrny. Nedají se vytopit, prsty i ruce tuhnou dělníkům při práci, zimou se třesou. Některé textilní továrny už zastavily prácí. Železárny na jihu města a dále až do East Chicago a Gary stojí.«

»Někde stojí proto, že nemají uhlí a nemohou hnát stroje.«

»Ano, to je další, velmi nebezpečná okolnost,« souhlasil Skála. »Už teď dráhy nestačí dovézti uhlí ani pro soukromé domácnosti, což obrovská spotřeba parních kotlů? Omezují provoz už i elektrárny, jsou bez uhlí.«

»Bože! Co nás ještě čeká?« vzdychla matka Amalfíová.

»Což o nás!« mávl Skála rukou. »Zahospodařili jsme si, že jsme dělali dva. Vidíte teď, že jsem měl pravdu, když jsem na tom stál! Ale co chudáci, kteří žijí z ruky do ruky? Rodiny, kde pracuje otec na několik dětí?«

»Ale i nám by nebylo lhostejno,« dodával, »kdybychom zůstali bez práce. Za chvíli by se nám rozuteklo pod rukama, co jsme ušetřili.«

»Myslíš, že to zavrou i u Mordenů?« zeptala se Něta. Byla to dychtivá otázka. Malé, ustrašené Nětě bleskla hlavou naděje, že mrazová příšera, která byla pohromou pro tolik lidí, aspoň pro ni bude štěstím. Nemusila by do továrny, do hrozné trojky, kde lačné oči Ferencovy a drzé jeho ruce byly mučením pro malou, utýranou její dušičku.

V bezesných nocích prožívala znovu tento denní strach, modlila se k svaté Panně, prosila ji o ochranu, o pomoc. A vstávajíc ráno, aby šla do práce, třásla se strachy před příštím dnem, s chvěním vstupovala do nádvoří továrny a smrt na ni sahala, když vkročila do osudné trojky a k svému stroji.

A teď kynula spása! Zavrou to! Zůstane doma, nepůjde tam. Aspoň několik dní. Matičko neapolská, mráz, jen mráz! Ať mrzne, ať ledová bohyně pevněji přitiskne k mrazivé hrudi bílou, sněhem zasypanou zemi. Ať zima zachrání ubohou malou Nětu!

»– zvěř hyne v lesích i v polích mrazem i hladem, protože vysoký sníh, nyní mrazy utuhlý, zasypal potravu. Hyne ptactvo, po ulicích, po silnících leží

drobná tělíčka nešťastných drobných zpěváčků. A umírají prý i stromy za třeskutých nočních mrazů, mnohé, mnohé nevydají listů, nevyrazí vonných květů jarních –«

Jako ve snu slyší malá Něta Skálův hlas, jak v dalším hovoru líčí pohromy, jež nese s sebou neslýchaný mráz.

»Hrůza! Hrůza!« leká se matka Amalfíová.

»Hrůza!« opakují třesoucí se rty Nětiny. A duší dívčinou letí výčitka, že ona teď, právě teď prosila za mráz. Co jí to napadlo? Tak je sobecká a zlá? Ale – vždyť –

Dunivá rána! Odněkud a povzdálí. Okna se až otřásla, zadrnčela.

»Bože, co se to děje?« ptá se stará Amalfíová.

»To na jezeře pukají ledy mrazem,« vysvětluje Skála.

Znovu zadunělo, zhluboka.

»Bože, Bože, co se bude dít?« šeptá matka Nětina.

»Co se bude dít?« opakují rty Nětiny, ale otázky ještě úzkostlivější, jež letí duší malé Něty, se nenesou k děsu zimy, k pukajícím ledům na šíré ploše Michiganského jezera. Příšera Mordenovy továrny se jí noří v duší, temný dvůr pod vysokým balkonem, pod dýmajícími komíny. A jasně ozářená trojka, strašlivá –

»Bože! Bože!«

Slyšela nebesa aspoň jednou malou Nětu?

Slyšela ji málokdy. A i tentokráte ji nevyslyšela hned. Až koncem druhého únorového týdnu, byla Mordenova továrna zavřena. Až když starý Morden řekl: »Tak – teď!«

XXXVII.

Telefon řinčí. Řinčí. A zase řinčí!

Mluví do něho Sorge, do druhého mluví Finnl.

Chundelaté mikádo přináší spěšný úřední dopis, dává jej panu Sorgovi. Pan Sorge se chytá za hlavu, odhazuje dopis neotevřený. Vchází ze své kanceláře paní Sorgová. Ukazuje na dopis.

»Urgence?« ptá se.

»Urgence!« zahučí Sorge, sice nevlídně, ale přece se značnou dávkou zdvořilosti.

Zvoní domácí telefon z dolejších kanceláří, Finnl odpovídá.

A zase řinčí telefon.

Finnl běží dolů. Paní Sorgová krčí útrpně rameny a odchází do své místnosti. Sorge běhá zuřivě po kanceláři, Wollstonová si těžce sedla a nachýlila své papuánské mikádo níž ke stolu.

Přiběhne zdola Finnl.

»Tak co sehnali? Už jsou tady?«

»Jsou, Karstova parta, na půl zmrzlí. Karstovi zavolali doktora, má uši i nos omrzlé,« zabručel Finnl.

»A výsledek? Co mají?« netrpělivě naléhá Sorge.

»Nepatrné zbytky. Sehnali to někde ze Ewanstonem.«

»Tak to hned dirigujte do jatek, k Armourovi!«

»Už se stalo,« řekl Finnl, »ale dojde to stejně chcíplé! Kristapána, to je mráz, to je mráz!«

»A ostatní? Co Bertl? A Kurz?« rozčiloval se Sorge.

A zase řinčí telefon.

»K čertu! Zatracené telefony!« kleje Sorge.

Finnl vyřídil telefonní rozhovor za Sorga. Mluvil s telefonem velmi zdvořile, ukláněl se mu, bylo patrno už ze zvuku hlasu, že se jen omlouvá a že prosí.

»Zásobovací oddělení,« krčil rameny, odkládaje mluvítko. »Hrozí. A vypočítávají penale!«

»Penale! Penale!« vzkřikl Sorge zoufale, »Co pak blázní? Co pak za to mohu? Kdo pak mohl tohle čekat?«

Finnl krčí rameny.

»Mělo se připlatit, jako udělal Stone!« ozvalo se drze zpod ohromné kupy mikáda.

»Připlatit! Vy!« rozkřikl se Sorge vztekle. »Vy – vy mlčte!« dodal, ale jen to, na víc se neodvážil. »A co je s tím Kurzem? A s Bertlem?« obrátil se k Finnlovi.

»O Bertlovi není vůbec zpráv,« odpovídal Finnl, »a Kurz tuhle telegrafuje.« Položil před Sorga list.

»Fa Sorge a syn, Chicago. Marně sháníme zboží. Pro strašný mráz další práce nemožná. Kurz,« četl Sorge stísněně.

A zase se rozeřval telefon.

Sorge se vzchopil. »Žádná pomoc,« řekl, »musíme to podniknout. Vlaky dosud nejezdí?«

»V omezeném rozsahu na hlavních tratích, na St. Louis a na pacifické dráze. Ale vozí se jen uhlí a potraviny.«

»Což pak vepři nejsou potravinou?« rozkřikl se Sorge vztekle.

»Jsou,« vykládal Finnl, »ale zmrznou cestou. Doprava je strašně zdlouhavá. Čtyři až pět dní jedou nákladní vlaky ze St. Louis, v nejlepším případě.«

»Dobře, tedy sáhneme k autům. Bude to stát peníze, ale musí to být. Máte moje disposice,« kázal Finnlovi, »uveďte to hned v chod. A v plném rozsahu. Nesmíme už ztratit ani hodinu!«

»Prosím, prosím,« přikyvoval Finnl rozpačitě, »Vše je připraveno, ale –«

»Jaké ale?« rozkřikl se Sorge.

»Musíme podepsat revers, že ručíme za všechnu škodu na autech,« vykládal Finnl.

»Dobře, podepíši.« rozhodl Sorge krátce. »Ať se hned vyrazí! Hleďte, mráz je přece trochu mírnější!« ukázal na okno, na němž zvenku byl upevněn teploměr. Vyměňovali jej před několika dny, dali

lihový místo rtuťového, který nestačil na kruté mrazy letošní zimy.

»Šestadvacet je, tady –« řekl Finnl stísněně, »a to stále rozhříváme pod ním okno. Venku –«

»Nic naplat,« krčil Sorge rameny. »Něco se stát musí, nebo jsme ztraceni. Jen ven! Papíry jsou připraveny?«

»Zde,« ukázal Finnl na stůl. » Vyhotovili jsme je se slečnou Wollstonovou. A ovšem s paní Sorgovou,« dodal a skoro se uklonil ke dveřím kanceláře, v níž pracovala žena šéfova.

Náhodou se zrovna dveře otevřely a paní Sorgová znovu vešla.

»Rozesíláte konečně auta?« zeptala se a ač v obsahu slov se mohla skrývat výtka, v hlase jejím nebylo stopy po ní.

»Ano, přes tři sta největších strojů půjde do všech konců, do Kanady a ke všem čertům,« odpovídal Sorge. Zlostně, ale jeho zlost se zase zřejmě nevztahovala na jeho choť.

Paní Sorgová pohleděla k oknům. »Nastává dnes úplněk a barometr se hnul zase nahoru. Nebe je úplně vyjasněné, mráz zas přituhne. Aby se snad vzaly jen stroje se vzdušným chlazením. Podle novin spousta strojů zůstala stát po silnicích v mrazu, protože mráz roztrhal chladiče.«

»To je samozřejmé,« obrátil se Sorge k Finnloví. Ale zahlédl v posledním okamžiku, jak Finnl zoufalými posuňky dával paní Sorgové znamení, aby mlčela.

Vykřikl přímo: »Nebo jste na tohle nepřišel? Což jest možno, aby v tomhle příšerném mrazu vyjel stroj s vodním chlazením?«

»Pane Sorge, vím to, vím,« a Finnl se přímo třásl strachem, »ale –«

»Jaké zase ale?« rozkřikl se Sorge divoce.

»Právě – proto – proto chce syndikát revers, že platíme škodu –« koktal Finnl.

»Že měly jet stroje s vodním chlazením?«

»Ano,« vydechl Finnl.

»A vzduchové chlazení?« stručně se ptal Sorge.

»Jsou všechny zadány,« odpovídal Finnl.

»Všecky? Jak to?«

»Syndikát je zadal, všechna nákladní auta se vzduchovým chlazením –«

»A komu je zadal?«

»Pánům Armandovi a Stonovi –,« vydechl zase Finnl, jako by za to mohl.

»Tisíc hromů! Lotři! Padouši!« rozeřval se Sorge, pobíhaje po kanceláři jako šelma v kleci. Finnl couval k svému stolu, chundelaté mikádo se zmenšilo za svým stolem. Paní Sorgová stála klidně s tváří nepohnutou, ale pobledlou.

»A nám měly jet stroje s vodou?« zachechtal se Sorge vztekle.

»Ano,« šeptal Finnl. »Když jsme chtěli –«

»Chtěli nám prodat své staré harampátí tímhle způsobem,« vztekal se Sorge.

»Dost!« rozhodl najednou. »Vše zastavte! Nepojede nikdo! Pojedu na syndikát!«

»A lidi? Jsou dole –« upozorňoval Finnl.

»Ať počkají tady. Něco udělat se musí. Ale tohle – ne!«

Vzal čepici ze své místnosti, tlustý zimník a skřípaje zuby kvapil pryč. »Pakáž! Banda!« byla slova, jež zaslechli, než přibouchl dveře za sebou. Pan Finnl krče rameny stísněně usedal ke svému stolu, paní Sorgová se obracela k odchodu. Ale papuánské mikádo se zase zdvihlo.

»Takhle to pan Stone vyhraje,« řeklo kousavě.

»Nebyl by to měl tak lehké, kdybyste nebyla spletla objednávku od firmy Porgesovy,« odpověděl Finnl ostře.

»To by nás nevytrhlo!« odsekla Wollstonová.

»Bylo by to jen oddálilo rozhodnutí o několik dní,« pomáhala jí paní Sorgová ve své dobrotě. »Protože tyhle mrazy nepovolí. Potrvají týdny.«

»Říká pan Stone?« odměnilo se jí papuánské mikádo s pošklebkem a zatřepalo se protivným smíchem.

»Říká meteorologická stanice,« odvětila paní Sorgová s úplným klidem, otvírajíc své dveře.

»Budem tedy jednat s panem Stonem,« zasmálo se mikádo, chvátajíc, aby ještě uplatnilo svůj nápad. »Milostivá paní bude moci –,« řeklo potměšile.

»To rozhodne pan Sorge,« řekla se stejným klidem paní, »chcete-li mu v té věci raditi, řekněte to jemu.« Dopověděla a zavřela dveře za sebou.

»Protivo!« zasyčelo mikádo polohlasem.

Pan Finnl se jen útrpně podíval po stolu Wollstonové.

»Ta se nedá!« obrátila se však Wollstonová k němu přímo. »A jak umí z vysoka odpovědět,« štvala dále.

»Však je vysoko,« řekl s úctou Finnl.

»Vysoko! Nad kým pak?« rozvzteklilo se mikádo a prudce sebou hodilo vzad.

»Nad námi všemi,« odpověděl Finnl smírně.

»Nad všemi?« repetila Wollstonová. »Mluvte jen za sebe! Jestli vy jste tak hluboko pod paní Sorgovou, nemám nic proti tomu. Já o sobě si myslím něco jiného. A podle toho jednám.«

»Já vím. Jsou takové případy,« hovořil Finnl lhostejně, nezdvíhaje očí od svých papírů. »Viděl jsem už něco podobného –« dodal záhadně.

»Kde pak?« tázala se Wollstonová zvědavě.

»Ale – v Novém Yorku, na Liberty Islandu to bylo. A vypadalo to zrovna tak.«

»Co pak? Co to bylo?« naléhala Wollstonová.

»Ale – až jindy!« odmítal ji Finnl, píše dále. A dodal si v duchu: »Ňafala tam malá čubička na sochu Svobody.«

Wollstonová cítila, že v hlavě Finnlově je něco pro ni méně příjemného.

»Pane Finnle,« řekla, »vy si něco myslíte.«

»To dělávám občas,« zněla odpověď, zřejmě výsměšná.

»Pane Finnle, nezlobte mne!« rozčilila se Wollstonová. »Řeknu to panu šéfovi!«

»To můžete,« řekl Finnl. »Řekněte mu při tom, že bych mu já také rád něco řekl –«

»Vy? Co pak?«

»Říkala jste, že vám pan šéf chce koupit auto.«

»To chce,« odseklo mikádo sebevědomě. »Ale co vy s tím?«

»Poradit mu, aby vám koupil to, co vás včera večer sebralo na Adamsově ulici, pod elevačkou.«

»Cože? Které?« děsila se Wollstonová, zřejmě zpražena.

»Které? Římská šestka, 550. Mohl by vám je koupit i s šoférem!«

»Finnle!« vzkřikla Wollstonová, skoro omdlévajíc.

»Tak buďte krotší,« končil Finnl rozhovor s ní radou, »a dejte lidem pokoj. A mne nechte psát!«

XXXVIII.

Špatně dnes pocházel majitel firmy Sorge a syn. Když vyrazil rozzuřen z kanceláře po zprávě Finnlově, že mohou dostati jen auta s vodním chlazením motorů, vskočil do svého vozu, jenž na něho čekal, a dal se co

nejrychleji dopraviti do kanceláře syndikátu dopravních prostředků.

Zostra vkročil do kanceláře předsedovy a zostra spustil. Ale krotl už po několika větách a za malou chvíli zkrotí docela. »Tedy zhola nemožno?« zeptal se skoro sklíčeně.

»Vyložil jsem vám situaci,« řekl předseda syndikátu. »Jsme pevně zavázáni smlouvou a nemůžeme se hnout. Ani kdybychom chtěli,« dodal, »nehledě k tomu, že nemáme v těch věcech pražádného zájmu a vaše obchodní spory jsou nám lhostejné.«

»Ale že jste mohli přistoupit na takovouhle nabídku!« žasl Sorge.

»Proč bychom na ni nebyli měli přistoupiti?« divil se naproti předseda syndikátu. »Naše smlouva je výhodná i nyní, za tak mimořádných poměrů.«

»Zaplatili vám tedy velmi dobře,« řekl Sorge.

»Velmi dobře, opravdu!« souhlasil předseda.

»Na můj účet,« sykl Sorge.

»Nemohli jsme vědět, na čí účet,« namítl syndik klidně. »Ale i kdybychom to byli věděli, nebyli bychom se rozpakovali.«

»Tak!« řekl Sorge posměšně.

»Ovšem!« mluvil předseda lhostejně. »Jsme přece proto, abychom svými vozy vydělávali. Když nám někdo zaručí napřed na dva měsíce zaplacení, i pro případ, že bychom nejezdili úplně, proč bychom nepřijali? Kdybyste vy byl přišel s touže nabídkou, jako pánové Armande a Stone, byli bychom dělali smlouvu s vámi.«

»A nedá se dělat pranic?« ptal se ještě Sorge, obraceje se k odchodu.

»Jen co jsem řekl,« zněla odpověď, »jednati s těmi pány. Pan Stone má telefon číslo –« obracel se předseda syndikátu ke svému stolu.

Ale Sorge ostře odmítl. »Děkuji, vím! A když ne, mám seznam.«

»Prosím, jak je libo,« usmál se předseda.

»A poslechněte!« obrátil se ještě Sorge. »Nejsou přece všechny vozy v syndikátu –« nadhodil.

Syndik se usmál. »Jsou v něm skoro všechny,« řekl, »víte, že nás sehnaly dohromady neudržitelné poměry asi před čtvrt rokem. Sorganisovali jsme se znamenitě, co je mimo nás, nestojí za mnoho. Ale i z toho nic neseženete volného, právě proto, že my všichni jsme pohotově pro sdružení Armande-Stone.«

»Pravda!« zahučel Sorge, louče se mrzutě se syndikem. Vsedl do svého vozu a zamířil k zásobovacímu úřadu. Jel s těžkým srdcem a ještě s těžším vstupoval do kanceláře šéfa zásobovacího oddělení Snacka.

Snack vyletěl z křesla, jak pana Sorga uviděl.

»Pane Sorge!« vzkřikl. »Právě jsem udělal na vás trestní oznámení!«

»Trestní oznámení! Na mne!« žasl Sorge.

»Ano! Na vás! Vy –!« křičel Snack rozvztekán. Stál proti Sorgovi, mohutný velikán, se širokými kostmi lícními na holé, vpřed vychýlené hlavě. A k němu skočil podsekretář Paulsen, drobný, hubený mužíček, jenž vypadal vedle šéfa jako malý pinčlík vedle buldoga.

»Ano! Vy!« rozječel se. »Což nevíte, co se děje v Chicagu? Taková kalamita, lid nemá nic, lid mrzne, světlo mu sháší, pomalu už voda neteče a teď má mít k tomu hlad? Že nejsou brambory, to lze chápat, že tu není ovoce ani zelenina, to se samo sebou rozumí. Ale maso má být! Proto máme smlouvu! A vy neděláte nic, tamhle v Jacksonově strži –«

Paulsen se zakuckal a nemohl dále.

»A proč je hovězí?!« rozkřikl se Snack a jeho hlas zazněl jako hlas hromu po dýchavičném pískotu Paulsenově. »Proč dodává Armande zcela pořádně?«

»Protože se kryl,« rozštěkal se zase Paulsen. »Armande ví, co je povinnost dodavatele. Dodavatel musí vskutku zboží mít, za každou cenu je musí mít připravené. Ale pan Sorge to má zařízeno jako hokynářka, z ruky do ruky, a když první ruka selže, druhá suší hubu.«

Pan Paulsen si zase musil oddychnouti, snad aby zažil svou ruku, která suší hubu, a slova se ujímal zase hřmotný Snack.

Ale Sorge se počal bránit: »Pánové, jsou mimořádné poměry! Přes sto let –«

»Třeba přes tisíc let!« zahřměl Snack. »Smlouva je smlouva a musí se držet!«

»Ale je vis major? –« namítal Sorge slabě.

»Vis major!« vzkřikl Snack. »Vis major v jídle?« zachechtal se divoce. »Jíst se musí, na to vis major neplatí!«

»U soudu –« chabě se pokusil Sorge.

»U soudu?« rozkřikl se zase Snack. »Což neznáte vlastní smlouvu?«

»Tu ji máte!« přiskočil Paulsen. »Tady je to, sám jste to uznal, černé na bílém podepsal, že jste za dodávku zodpověděn za všech okolností a že se vzdáváte práva uplatňovati jakékoli případy, jež jinak se zahrnují pod pojem vis major – prosím,« křičel Paulsen, »tu to máte výslovně jmenováno – ani poruchy při dopravě, ani dobytčího moru, ani stávek všeho druhu bez rozdílu – my to máme na cement!«

»A vaší povinností je, buď zboží dodat!« končil Snack mohutným hlasem, »nebo platit penále –«

»Ale to ať si nechá!« rozhrčel se zase Paulsen. »My potřebujeme maso, lid se bouří, deputace za deputací se hrne, hotely a jídelny, konvikty, nemocnice –

poslouchejte!« ukazoval po vedlejší místnosti, kde vskutku bez ustání drnčely zvonky telefonů.

»Pánové, to je vše marné,« kroutil se Sorge –

»A Jacksonova strž!« zahřímal Snack, až Sorge od něho odskočil.

»Tam – já – snad město,« vzdychal Sorge.

»Co město? Za vás, ne?« vztekal se Snack a Paulsen přizvukoval.

»Vy máte dodávat! Vaše věc to je! Starejte se!«

»Anebo plaťte penále!« svým pádným hlasem dodal Snack.

Dořekl a vešel starosta. Vše se klonilo až k zemi, pan Sorge se svižně ohnul, zatím co hrčely židle u stolů úředníků, kteří honem vstávali při příchodu starostově.

»Pan Sorge!« ukazoval Snack. »Prosím, pane starosto, víte, jaké obtíže nám způsobil –« počal uctivě vykládati šéf oddělení, zatím co Paulsen se honem nenápadně šoural ke svému stolu.

»Vím, pane Snacku!« odpovídal starosta klidně, ale důrazně. »Jsem sám zahrnut stížnostmi a překvapuje mne velmi, co se stalo. Je to nezodpovědnost, pane Sorge,« obrátil se k Sorgovi, »nechávat tři miliony lidí v tísni za tak hrozných poměrů. Vaše smlouva je výhodná pro vás, zbohatl jste z ní, a město nezaslouží, abyste právě vy za této kalamity obtíže jeho zvětšoval. A to dokonce zcela zbytečně, když máte zboží na dosah. Že jde o firmu konkurenční, to nemá pro nás významu.«

»Ale s jakou cenou na mne přijdou!« vzdychl Sorge.

»I to je vaší věcí. Měl jste míti zboží pohotově. Jestliže jste se bál výloh a risika a obstaral obojí za vás někdo jiný, nemůžete to chtít od něho zadarmo.«

»Pane starosto –« chtěl prositi Sorge.

»Nelze jednati. A není ani času, pane Sorge!« odmítl jej starosta.

»Pane Snacku,« obrátil se k správci oddělení, »trestní oznámení proti panu Sorgovi jsem zatím nepodepsal. Pan Sorge bude ihned krýti potřebu, ještě dnes, pane Sorge!«

»Kdyby se tak nestalo,« obrátil se zase k Snackovi, »uzavřete věc s panem Stonem, jak jste navrhoval. Za cenu, jakou bude žádati, rozdíl se zaplatí z penále, které v plné výši zaplatí pan Sorge.«

»Vaše konto v bance, pane Sorge,« dodal odcházeje, »jsem již dal úředně zajistiti.«

Sorge se doslova vyklopýtal z úřadovny. A po chvíli divoké jízdy ulicemi se stejně veklopýtal do kanceláře Mordenovy. Morden chodil prudce po pokoji podél pohovky, na které se válel tlustý plaid.

»Čekám tě!« řekl krátce Sorgovi místo pozdravu.

»Ale asi ne pro to, s čím přicházím,« mínil Sorge, sklesle sedaje.

»Možná pro obojí,« odpověděl Morden, »Jsi tedy hotov,« dodal.

»Ano,« přiznal Sorge.

»Zboží nemáš.«

»Ani štětinu.«

»A po městě je rámus, dělají se demonstrace, nadává se, hrozí. Tobě hrozí městský úřad, viď!«

»Ano.«

»A všichni poukazují, že Jacksonova strž je plna masa.«

»Ovšem.«

»Jsou toho plné noviny, tady to máš,« hodil Morden na stůl hromádku papíru. »Myslím,« řekl pichlavě, »že si pan Stone umí dělat velmi dobrou reklamu.«

»To umí. Zapřáhl, myslím, i radio.«

Morden pokrčil rameny. »Zdá se, že ses mýlil, když jsi říkal, že se pan Stone zábavou s tebou ničemu nenaučil. Dává ti dokonce flek, a dokonale.«

»Ještě není konec!« vyrazil Sorge vztekle.

»Není,« řekl Morden, »může to být ještě horší.«

»Mordene!« vzkřikl Sorge vztekle.

»Nic se nezlob!« odpověděl Morden klidně. »Myslím to vážně. Prosím tě, jsou teď na nohou! Stone vyhrál, aspoň prozatím, a Pátek – nu, to snad chápeš, to že je budoucí milionář. Sjíždějí se k němu pacienti z celé Ameriky. Rohoz už musil dát postavit sloupy pod strop na oddělení pro játrovku, jak je naplněno. A samá těžká váha, do slova i kapsou,« zachechtal se Morden, ale neupřímným, divným smíchem.

»Měl jsem tedy pravdu s Pátkem,« neobezřetně se vyslovil Sorge.

»Jako já ji měl vždycky se Stonem,« odsekl Morden příkře, zastaviv se proti stolu, u něhož seděl Sorge.

»Nepřeme se, švakře!« obrátil Sorge. »Jde teď o jiné věci.«

»Pravda!« souhlasil Morden. »Zavolej tedy Stona!«

»Stona?« užasl Sorge.

»Ovšem! Co můžeš dělat jiného? Podívej se na teploměr, klesá k čtyřicítce.«

»Ke čtyřicítce!« zděsil se Sorge. »Pak ovšem –«

»Pravda,« schýlil Sorge hlavu. »Jsem v jeho rukou. A co mu mám nabídnout?«

»Nabídnout? Přijmeš, co ti nadiktuje,« chladně řekl Morden. »A buď rozumný, zajisti si potřebu na celý týden, než bude požadavky stupňovati!«

Zdrcen Sorge vykonal, co mu švakr radil, A s očima obrácenýma na Mordena, se sluchátkem u ucha, vyjednával se Stonem.

Vše šlo hladce. Beze všeho byl Stone ochoten odprodati žádané množství.

»Ovšem bude činit obtíže doprava na jatky v tomto mrazu,« mínil Sorge.

A žasl, když slyšel, jak je Stone připraven i na tuto okolnost. Ale Morden jen mávl rukou. »O ceně jednej,« odpověděl stručně.

Jednal. A div sluchátko nepustil z ruky.

»Švakře!« zaúpěl, zakrývaje dlaní otvor k mikrofonu.

»Padesát procent nad normální cenu!« křižoval se. »Co mám dělat?«

»Přijmout!« pravil Morden.

»Přijmout?« lekal se Sorge. »Vždyť – považ, padesát procent –!«

»Ty bys chtěl stopadesát,« odsekl Morden, »kdybys byl na druhém konci drátu a ne na tomhle!«

Zdrcen, zajíkaje se, přistoupil Sorge na Stonovu cenu.

Ale Stone patrně ještě něco chtěl. Chvíli hovořil v telefonu, Sorge se bránil.

»Chce peníze předem, ihned,« obrátil se k Mordenovi. »Telegrafický poukaz k Chicagské bance.«

»Tedy mu vyhov!« rozhodl Morden.

»Ale mé konto je obstaveno,« namítl Sorge.

»Ještě lepší,« soudil Morden. »Telefonuj zásobovacímu oddělení, ať věc vyřídí samo se Stonem, a Stonovi řekni, že jim věc předáš, aby se s nimi hned dohodl! A uvědom hned Finnla, ať zařídí, čeho je třeba!«

Provedeno. Zpocen a jako zbit klesl Sorge do křesla u stolu.

»Mordene!« zasténal. »Padesát procent! Potrvá-li to ještě týden, bude to bohatství!«

»Bude,« přiznal Morden.

»Ale to je vydírání!« naříkal Sorge.

»Bere si jen svoje zpět,« mínil Morden chladně. »Provádí to zákonitou formou, to jest jediný rozdíl.«

»Švakře, ty jsi nelítostný!« vzdychl Sorge.

»Oč jsi ho tehdy vzal, Sorge?« řekl Morden místo odpovědi. »Ale pravdu!« dodal ostře.

»Dělalo to – přes sto tisíc – dolarů,« pomalu se přiznával Sorge. Ovšem já z toho měl jen část –«

»To nevadí, ale tys to dal dohromady.«

Sorge pokrčil rameny.

»Poslouchej, Sorge,« otázal se ještě Morden, »mohl by ten techtl dokázat někdo, kdo tehdy z něho nic neměl?«

»Dokázat?« uvažoval Sorge. »Nevím – ovšem, má žena,« přiznal nejistě.

»Žena,« rozpakoval se Morden. »Nejistá položka, pravda, ale zatím se s ní může počítat. Zkusíme to.«

»Zkusíme? A co?« připjal Sorge oči na švakrova ústa.

»Co? Dostat zpátky, oč tě Stone při této příležitosti lupne!«

»Cože? Bylo by to možné?«

»Vše je možné,« pevně odpověděl Morden. »Jen kdybych byl zdráv!« schoulil se najednou. »Není mi dobře, stále je mi zima. A věřil bys, že jsem přibral za několik dní tři kila? Jsem rád, že je tu Ferenc. Ovšem to dělá tahle zima –«

Sorge přemáhal své leknutí. Ale Morden nečekal odpovědi na svá slova. Obrátil se ke dveřím a řekl: »Tak půjdeme.«

»Kam?« tázal se Sorge udiveně.

»Do Kontinentální banky. Proto jsem tě čekal.«

»Do Kontinentální banky?« žasl Sorge.

»Ano,« řekl Morden, »Dnes se vrátil ředitel této banky. Zeptáme se ho za tepla, na jaký šek vyplatil panu doktoru Pátkovi padesát tisíc dolarů, jež umožnily založení Stonovy farmy v Jacksonově strži.«

»Mordene!« vzkřikl Stone.

»A uvidíme,« dodával Morden, zdánlivě si nevšímaje Sorgova vzrušení, »zda nebude pan Stone ochoten vzdáti se celého lupu, který na tobě dobude, za cenu ochránění čestného jména jeho bratrance, této doby nejslavnějšího doktora v Americe.«

»Švakře!« tiskl Sorge Mordenovu ruku.

»Už vidíš, co ve mně máš?« zasmál se Morden, otvíraje dveře.

XXXIX

Panu Sorgovi se stalo, co se často stává lidem, dobře si stojícím, na které se osud delší dobu nezaškaredil. Pan Sorge byl ukolébán štěstím v bezstarostnost. Důvěřoval si příliš a zároveň podceňoval svého protivníka. Tím připravil si sám pohromu.

Nyní bylo viděti, že Stone počítal dobře. A Sorge že se přepočítal. Sorge se jen vysmíval tomu, co podnikal Stone v Jacksonově strži. Zprvu jím sice otřáslo, že Stone přišel za ním do Chicaga. Svědomí Sorgovo se zachvělo, lpělo toho příliš mnoho na něm. Ale podnik Stonův v Jacksonově strži byl tak divoký pokus, že zbavil Sorga strachu před Stonem. Měl dojem, že má před sebou zase toho starého Stona, neobezřetného, neschopného úspěšného zápasu.

Sorge si dobře neuvědomil, že stojí proti němu věda. Zarážela ho sice odvaha a sebedůvěra, s jakou Stone podnikl své dílo. Zdávalo se mu, že přece nemůže se Stone vysazovati jen tak. Co dělá, že musí mít nějaký podklad. Ale vzpomínka na lehkost, s jakou před několika lety zdolal Stona, zvítězila a zaplašila Sorgovy obavy.

Pan Sorge při tom také nedocenil dobře okolnost, která v té věci nebyla bez významu. Že proti němu stojí srdce, odhodlané dobýti zpět bytost nejdražší. Srdce, o předmět své touhy okradené, jemuž však osud ukázal naději na dobytí štěstí, vinou Sorgovou.

To byly důvody, proč Morden varoval svého švakra marně. Sorge si byl jist, a to bylo jeho tragickou vinou. Jeho sebedůvěru jen posílil způsob, jakým Stone

počátkem zimy nakupoval své zboží. Sorge uměl počítati. Věděl, že se Stonovi podařilo zaříditi svou farmu v Jacksonově strži se směšně malým nákladem. Ale i tak zatěžoval tento náklad značně Stonovo zboží. Sorge měl vypočteno, že by Stone musil prodávati své vepře za takovou cenu, která vůbec nebyla dosažitelná.

A najednou Stone počal přepláceti běžné ceny Sorgovy, a to hned o značný peníz. Zbláznil se? Tak se sám u sebe ptal Sorge, pozoruje Stonovo počínání. Co by se musilo stát, aby své zboží mohl Stone prodávati jenom za to, nač mu přišlo, nemluvě ani o nějakém zisku?

Proto nechal Sorge Stona vykoupiti bližší okolí Chicaga. Měl jistotu, že dostane dostatek zboží jinde, dál od města. Přibudou mu ovšem útraty dovozní, ale za to dále od Chicaga se platí ceny nižší. Tak se stalo, že se zásobil Stone a že se nezásobil Sorge. Firma Sorge a syn ostatně neměla nikdy větších zásob. Nebylo jich třeba. Okolí Chicaga je bohaté a hospodářsky silné a samo bylo firmě spolehlivou zásobárnou. Že tentokrát odpadlo, však Sorga nelekalo, dál je také svět a stejný. A drah vede všudy! A jsou také auta na světě.

Čas dával Sorgovi za pravdu. Přišla zima, zvolna míjela, byla jako jiné zimy, ani zvláště mírná, ani nějak ostrá. Jen ze severu americké pevniny se stále hlásily zvláště kruté mrazy. Aljaška měla zimu, jaké nikdo nepamatoval. A meteorologické stanice uvažovaly o okolností, že počasí z oblasti Aljašky a krajin kolem Velkého Medvědího a Otročího jezera se pravidelně posunuje směrem severovýchodním a rozšiřuje po celé Kanadě a Spojených státech.

Ale přišel leden, skoro uběhl, nic se nedělo. Mrazy trčely stále na severozápadě. Sorge byl už jist svým vítězstvím, Stonovy naděje zřejmě klesaly. Zásobování

se Sorgovi dařilo, třeba bylo nesnadnější, jeho předpoklady nezklamaly. Dovážel ovšem ze vzdálenějších krajin, ale bez závady. A s nákladem přibližně týmž jako dříve. Zásoby Stonovy trčely v Jacksonově strži, i s poslední velkou dodávkou, kterou Stone převzal od firmy Porgesovy v Pittsburgu, a to zásluhou povrchní slečny Wollstonové. Po polovici ledna přišly dokonce obrovské sněhové vánice. Několik dní po sobě se sypal hustý sníh za skučení divoké vichřice, zasypávaje zemi vysokými vrstvami sněhu. Bylo přesvědčení, že po této nepohodě přijde obleva a s ní jarní počasí. Bývalo tak obyčejně, bylo to pravděpodobné.

Ale blížil se konec ledna. A počasí se náhle obrátilo. Vyjasnilo se, tlak vzduchu stoupl. Vítr se obracel na sever a severovýchod. Mrazová oblast na severozápadě se hnula a jako by si za cíl a střed vybrala oblast velkých jezer.

Období strašlivého mrazu sevřelo celou severní Ameriku. Beze vší přípravy klesl teploměr na třicet stupňů Celsia pod nulou. Nastal mráz, jakého nikdo nepamatoval. Byla zima, že jí nebylo možno ani měřiti obvyklými přístroji. Rtuťové teploměry neukazovaly tak daleko, kam až sloupec rtuti padal. Ale i když stupnice šla hodně nízko, selhávaly tyto teploměry, praskaly. Kvapem opatřovány teploměry lihové.

A tu se ukázalo, že teplota padla na čtyřicátý stupeň Celsia pod nulou. Dne 1. února ukázaly přístroje na meteorologické stanici chicagské teplotu dvaačtyřiceti stupňů pod nulou.

Nastala doba strašlivá. Obloha byla jasná den za dnem, slunce ve zlatožlutých parách vycházelo, přecházelo nebem, zahaleno v lehkých mlhách, bez tepla, posílajíc zemi jen své světlo, jež studeně hořelo na širých pláních sněhových při západu. A po dni přicházela noc, jasná, krutě mrazivá, nelítostná.

Vzduch buď klidně ležel nad krajinou a pálil mrazem. Anebo se hnal ledový vítr od severovýchodu, zdvihal v městech prach, za městy sníh, ale všude pronikal svým ledovým dechem, dusil, vraždil.

Den šel za dnem, a stále vše a ještě úže svíral mráz ve své smrtící objetí. Co živé, skrývalo se, co nemohlo, hynulo, přitisknuto tiše k zemi, jež neměla již síly, aby chránila své bědné děti. Nad pustou, sněhem zasypanou zemí roztáhl své chřestící spáry do hrozného mrazu hlad. A bez ochrany, bez pomoci hynula zvěř, dodýchávalo ptactvo. Ale tiše umíraly i stromy, sady, aleje.

Trpěl hrozně i člověk. Vesnice a farmy odříznuty od sebe, na sebe odkázány bez pomoci. Města zamlklá, s ulicemi pustými, domy proniklými mrazem, který trhal, ničil. Ve vzduchu utichl chřestot avionů, po silnicích rachot povozů a hukot motorů. Vody dávno zmlkly, vlny ztuhly v ledné balvany a lodní kolosy se utíkaly za divokého spěchu, pokřiku set hrdel a řinčení těžkých, zmrzlých řetězů na suchou zemi před rozdrcením ledovými krami.

Ale člověk přece postavil se do boje s přírodou. Jediný, jako vždy, a jako vždy nezdolný, urputný. Kolesa těžkých železných vagónů duněla na zmrzlých, vysokým zvukem řinčících kolejnicích, kolosy parních strojů vztekle syčely a hřměly a s divokým vzdorem vyrážely do ledového vzduchu sloupy bílých par, jež ihned tuhly a sněhem padaly k zemi. Za strojí se hnaly rachotící naplněné vozy, kymácejíce se a na sebe narážejíce na napjatých, mrazem ztuhlých kolejích.

Těžký, přetěžký byl zápas. Vázlo vytápění, zamrzaly brzdy. Vlaky vázly, dojížděly s velkým zpožděním. Zařízení signální se stalo mrazem nespolehlivým, trhaly se telegrafní a telefonní dráty. A tu a tam v prudké jízdě břinklo pod vagóny, mrazem ztuhlá kolejnice praskla, rozlítla se, vzpříčila a ryjíc jedním

koncem pražce, druhým spodek vozu, shazovala s tratě vagóny a drtila celé vlaky.

Úžasně trpěl vlakový personál, za nejtěžších okolností konal službu, nasazuje vskutku nejen zdraví, nýbrž také život. Nebylo lze uchopit se rukou tyče z kovu, neboť žehla kůži, která v cárech zůstávala na tyčí. Přechod z přeplněných vagónů ven na mrazivý vzduch přiváděl opálení nosu, rtů. Cesta z vozu do vozu, na přechodech, obitých kluzkým ledem, pokrytých zrádnými, pod nohou se koulícími rampouchy, byl cestou o život. A vedle toho prudký mráz podivně pálil v oči, zaléval je hned tuhnoucí vláhou, pod níž točilo se v mrazu okolí, mátlo a vedlo kroky v náruč záhubě.

Vlaky vázly na všech tratích. Někdy celé zůstávaly bez pohnutí na kolejích a další se nastavily za nimi. Jindy dorazily do stanice, ovšem s velkým zpožděním, ale jak se zastavily, natáhla své spáry zima, sevřela je se všech stran. Pára srážela se na kolejích, tuhla, mrzla, přiklížila koleje v jeden celek. Malou chvíli stál vlak, chtěl odjeti, pískl, zabral stroj, ale trhl jenom sebou a svým tendrem, vozy nepohnul. Zkřehlí zřízenci v nemotorných, tlustých rukavicích, zahalení do plášťů a čepíc, pobíhali kolem vozů, otírajíce si zaslzené oči, otloukali kola, ohřívali je vrhači plamenů.

Po dlouhé době, když opět a opět zakročovali, vlak se pohnul. Aby se zarazil v nejbližší stanici a uvázl ještě hůře. Vlaky jezdily se značným zpožděním, konečně se zarážely, stály. Počet vypravovaných vlaků se tenčil, neboť ubývalo současně personálu. Mrazy nepovolovaly, prchaly dny, týdny, personál podléhal, třetina, pak polovina padla v oběť nemocím i úrazům.

V nádražích se kupilo a hromadilo zboží. Dráhy musily si pomáhati, zastavily příjem zboží, kromě nejnutnějších druhů. Tím se rozmáhal zas nedostatek potřeb, zároveň však vázla práce z nedostatku

materiálu. A zvláště v městech rostl nedostatek, vzmáhala se bída.

. . . ohřívali kola vrhači plamenů. (Str. 326.)

Byly zavírány školy, podniky spočátku omezovaly, pak úplně zastavovaly svůj provoz. Bud pro mráz v pracovnách, nebo pro nedostatek uhlí pro parní kotle. Ale uhlí nedostávalo se i pro domácnosti, nejvíc ovšem

trpěl lid, jenž neměl také zásob potravin. Vzmáhala se nespokojenost, podrážděnost rostla. Zvyšovaly ji mrazem způsobené poruchy na vodovodech, ústředních topeních, záchodech a všech vodních zařízeních v domech. Všude roury praskaly, zařízení nefungovala. Kopalo se, opravovalo, svářelo, rozhřívalo.

A den za dnem svíral zemi mráz. Dusil samoty i vesnice a krušil města. Ležel na zemi jak chladný, nelítostný upír, mořil tvorstvo, vraždil. Šla noc za nocí a s ní v bledém svitu luny na rozlehlých pláních procházela bílá smrt, ničila svým dechem vše, co žilo. A nahlížela do měst, probíhala ulicemi, vtírala se k bohatým i chudým. Ale hlavně k chudým.

Šly nekonečné mrazivé dny, nekonečné ledne noci. Lidstvo sténalo pod hroznou ranou, proti které stálo bez ochrany, bez moci. Snad zvykalo na některé útrapy a přizpůsobovalo se. Ale nemohlo si uvyknouti na hlad. A zas to byli zrovna chudí, kteří byli nejcitlivější. Je zvláštní, že zrovna ten, kdo nemá, do čeho by kousl, že ten by jedl nejvíce. A je kruté zařízení přírody, že malé děti v prázdných žaloudcích hlad bolí. A že ta bolest nejvíc bolí chudé rodiče.

A k téhle bídě mnoho přispěla svou nedbalostí firma Sorge a syn. Co měla po ruce, pryč bylo v několika dnech a firma nemohla dostáti svému závazku. V době, kdy v krutých mrazech právě bylo třeba tělům tuku, zvláště tělům, jež ho měla málo pod kůží, Sorge vskutku pochopil situaci pozdě. Když prohlédl, že je zle, vyvinul činnost vskutku obdivuhodnou. Ale nemohla již míti výsledku. Sorge věděl, že jsou pohotově a na dosah ruky dostatečné zásoby v Jacksonově strži. Ale trval na svém, od Stoná nechtěl ani štětiny. A věděl při tom také, že půjde tu o starý účet, který bude chtíti Stone rovnat při tom současně.

Sorge postavil si hlavu. Již po několika dnech mrazu, když své zásoby vyčerpal, rozeslal všechny svoje nakupovače do krajin vzdálenějších a zplnomocnil je, aby opatřili zboží za jakoukoli cenu. Něco zboží vskutku bylo nakoupeno. Ale doprava! Byla nemožná. Právě v této době zastavil se téměř provoz vlakový. A současně mrazy ještě zesílily, takže bylo vyloučeno, aby zboží došlo živé do Chicaga třeba jen z nejbližších stanic.

Sorge, aby nemusil jednati s pánem Jacksonovy strže, byl ochoten vozit svoje vepře třeba v první třídě expresních rychlíků, jen kdyby mu je dráhy vytopily a daly k disposici. Ale všechny dráhy odmítaly, protože se žádný vůz již vůbec nedal vytápěti. Pára mrzla v rourách, vysazených mrazu při pohybu vlaku a měnila se v led, jenž trhal roury na kusy.

Sorge byl vskutku hotov. V té tísni se pokusil o dopravu nákladními auty. A tu zjistil, že se Stone domluvil s Armandem a že spolu obstavili všechna auta se vzduchovým chlazením.

Tu teprve pochopil, že byl protivníkem zaskočen a dokonale.

XL

Zmožen štěstím, tak dlouho čekaným a už skoro oplakaným, usedl Stone těžce na židli u stolu, na němž ležela naslouchátka telefonu. Vypadla mu z ruky, když s napjetím všech duševních sil skončil rozhovor se Sorgem.

Stone opřel hlavu do dlaní. Nemohl si pomoci, slzy se mu vyronily z očí a Stone se rozplakal jako malé dítě. »Jenny, Jenny!« šeptaly jeho třesoucí se rty. »Jenuško má, drahá, sladká, má jsi, má! Osvobodím tě, vytrhnu tě, duše má, milá!«

Otevřely se dveře, vstoupil správce Struna. Zarazil krok, když spatřil Stona. Ale Stone klidně otřel očí a vlídně mu pokynul:

»Jen pojďte dále! A promiňte, že jste mne musil viděti ve chvíli slabostí. Ale nevím, zda jste pozoroval, že nevedu tento zápas o malou věc. A že mí nejde jen o hmotný zisk. Běží o štěstí mého života. A není dávno, viděl jsem je ztracené! Dnes, dnes svítá ve tmách mých dnů, nechybím, řeknu-li, že toto je snad nejšťastnější chvíle mého žití –«

»Pane Stone,« usmál se Struna, »děkuji vám za vaši sdílnost. Ale není třeba, abyste se mi snad omlouval. Znám vás již dávno, jsem vám upřímně oddán, A znám i celkem váš osud. Sledoval jsem proto váš podnik s větší účastí, než se vám snad zdálo. A není nikoho, kdo by se nad jeho úspěchem víc radoval než já. Přejí vám ze srdce zdaru, tohoto i dalšího. A přispěji k němu rád ze všech svých sil.«

»Děkuji vám, pane správče! Jste dobrý člověk a opravdový přítel. Jen proto bylo možno zde tolik vykonati, že tu napomáhal dobrý soulad a vskutku upřímná vůle. Doufám, že i vám osud odplatí vaši dobrotu.«

Struna se usmál. »Jsem svoboden, bez zvláštních vztahů a nemám vysokých cílů. Stačí mi nemnoho. A nejvíc mne blaží vědomí dobře vykonané práce. A ta zde je. Podařilo se nám řídké dílo.«

»Zvítězili jsme, o tom již není pochyby,« radoval se Stone.

»Ale hlavně pomocí vědy, vašich znalostí,« upozornil správce. »Přiznám se, že jsem leckdy podceňoval výsledky vědeckého pátrání. Vám jsem ovšem věřil na slovo, ale opravdu jsem už váhal, když přešel prosinec, míjel leden a zima byla stále normální. A zatím, měl jste přece pravdu!«

»Věda měla pravdu!« jemně opravil Stone svého správce.

»Dejme tomu,« usmál se správec, »ale myslím, že věda musí být v nějaké hlavě. A tentokrát byla ve vaší.«

»Půjdu však, zaskočil jsem se jen ohřát, když jsem dal disposice pro jatečné vozy. Jsem žádostiv, jak se osvědčí. Mráz je příšerný. A zvláštní, věříte, že je větší na dně strže než zde nahoře?«

»Věřím, rád. Zde máte chicagskou Tribunu, podívejte se na meteorologické zprávy. Na horách je teplota průměrně na 20-30 stupních pod nulou, pod horami přesahuje daleko přes čtyřicet.«

»Těch dvacet bude, pane Stone, snad na Mount Harwardu. Ale Labrador má prý dnes třiapadesát. A Chicago to dotáhlo na pětačtyřicet.«

»Úžasné!« řekl Stone.

»Je to samec! Ten už za to stojí! A nehne se to prý hned tak, pan Sorge asi přijde ještě víckrát.«

»Bude vítán,« zasmál se Stone. »Rozhodně však myslím, že my ho vidíme raději než on nás.«

»To může být,« uznával Struna. »A zatím by nám vlastně měl poděkovat. Nebýt nás, co by teď dělal? Penále by ho stálo víc, než co připlatí nám. Vydělá tedy on a vyděláte i vy.«

»Pravda, ale, pane správče, i tohle bych vám rád ještě řekl: Mohl byste míti dojem, že odírám pana Sorga. Znáte přece ceny, za které jsme zboží nakupovali, a řekl jsem vám cenu, za kterou prodáváme firmě Sorge a syn.«

»Dopovím sám za vás, pane Stone,« ujal se Struna slova. »Vím i to, že si dáváte vraceti od pana Sorga jen to, oč vás přímo okradl. A jsem na tolik proniknut citem spravedlnosti, že bych považoval za nesprávné, kdybyste na tomto obchodu vydělal jen tolik, oč vás

Sorge svou ničemností připravil, i s úroky. Je také třeba trestu a výstrahy pro jiné, jemu podobné.«

»Děkuji vám, pane Struno!« dojatě řekl Stone, tiskna správcovu pravici.

»Jen buďte opatrný!« dodával Struna, »A držte se zásady, na které jste dnes stál – z ruky do ruky!«

Jako na zavolanou se ozval telefon. Stone se chopil naslouchátka. Okamžik poslouchal, obličej jeho se rozzářil. »Chicagská banka!« upozornil polohlasem Strunu.

»Ah!« rozesmál se správec.

»Děkuji!« končil Stone rozhovor telefonem. Vstal a radostně řekl správci:

»Poukaz je už v bance.«

»Na –?« zeptal se Struna sdílně.

»Na šestset sedmdesátpět tisíc dolarů.«

»Juch!« zavýskl správce. »To jsou penízky!«

»Však nejsou všechny naše!« upozornil Stone. »Máme dluhů jako kvítí.«

Řekl – dluhů – a cosi mu před očima vyvstalo. Bratranec Pátek – Mordenův šek –

»Ale třetina je čistý náš profit,« zasmál se Struna. »A i ten stojí za to.«

»To je pravda!« přiznával Stone. »Skoro třetina.«

Znovu však zvonil telefon. Zase Stone naslouchal. Pak odzvonil a řekl správci: »Firma Sorge a syn oznamuje, že její lidé vyjeli právě zvláštním vlakem jolietské dráhy sem, aby přijali zaplacené zboží. Tedy, prosím vás, do práce!«

»Vzhůru!« poskočil správce. »Tohle se bude dělat radostně!«

Zabalil se do pláště, na hlavu posadil huňatou čepici, již přetáhl hluboko přes uši. A natahuje tlusté rukavice vyběhl ven. Zmizel v oblacích páry, jež se vevalila do dveří. A jen zmizel, sáhal Stone po telefonu.

»Haló!«, volal. »Haló! Kontinentální banku, ředitelství, prosím!«

Hned bylo spojení.

»Zde firma Stone, Jacksonova strž. Prosím o sdělení, kdy se vrátí ředitel vaší banky,« hovořil Stone.

»Právě jsme dostali telefonickou zprávu z jeho bytu, že se zrovna vrátil ze své evropské cesty. V několika minutách zde bude.«

»Děkuji!« odpověděl Stone a vyskočil.

Rozrušen podivně volal znovu centrálu. Byla mu dlouhou doba, než se ozvala.

»Závodní nemocnice firmy Rohozovy,« volal do telefonu. Hlásila se hned. Žádal, aby ho spojili s primářem doktorem Pátkem. Mořem věčnosti se mu zdálo, než zaslechl konečně primářův hlas.

»Haló! Tady Stone!« mluvil rychle. »Musíme provésti důležitou věc, ale hned! Měl bys nyní kdy?«

»Jsem právě hotov s visitou, je-li ti libo –« odpovídal doktor Pátek.

»Budu u tebe za malou chvílí, připrav se k odchodu!« nařizoval Stone rychle. Odzvonil pak, chytil domácí telefon, žádal, aby jeho auto ihned předjelo před kancelář.

V malé chvíli vyjelo auto od kanceláře.

»Co nejrychleji do Chicaga!« nařídil Stone řidiči. »Do Chicagské banky!« Auto se rozletělo prudkým letem ledovým vzduchem. Klouzlo se serpentiny, rozběhlo se dlouhou plainfieldskou silnicí, vpadlo do předměstské třídy, zahnulo přes michiganský kanál a divoce se rozletělo pětatřicátou ulicí. Konečně Armourovo náměstí a hned na to La Salle Street. Zabočilo do ní, do ulice finančních závodů.

Zarazilo před Chicagskou bankou, Stone z něho vyběhl. »Obraťte!« poručil řidiči, spěchaje do banky. V malé chvíli se vrátil, stejně rychle, ještě cestou zastrkuje do tobolky jakýsi papír.

»Do závodní nemocnice firmy Rohozovy!« velel řidiči. Rozjeli se, hle, zde Kontinentální banka. Stone si nyní uvědomil, že mohl Pátka pozvati sem, byli by se zde sešli. Takto musil Stone až do South-Chicaga, skoro patnáct mil. Hračka pro výborný stroj, ale něco Stonovi říkalo, že je škoda každé vteřiny. Vždyť, aby tak, nyní –!

»Rychle, rychle!« pobízel šoféra. »Co nejrychleji!« –

A auto se prudce hnalo dlouhou třídou, zabočilo vlevo. A hle. Rohozovy závody! Zahnuli vpravo, k nemocnici.

Doktor Pátek čekal u vchodu, zahalen v šat, obklopen oblakem páry, zimou se třesa. Vskočil do auta, auto se rozletělo.

»Do Kontinentální banky!« udal nyní Stone směr. »A co nejrychleji!«

Nový prudký let ulicemi, na štěstí poloprázdnými. Jen tu a tam se mihlo vozidlo, na chodnících řídce přeběhl zahalený, choulící se chodec. Mělo tedy Stonovo auto volnou cestu.

»Co se stalo?« ptal se primář, pozoruje rozrušení Stonovo a jeho podivný spěch.

»Ředitel Kontinentální banky se právě vrátil,« odvětil Stone.

»A kdo je to vlastně?« tázal se Pátek. »Marně jsme to sháněli. Víš to už?«

»To je, že nevíme dosud. Vykládal jsem ti tehdy, ředitel Kontinentální banky zemřel, banka však provádí fusi s nějakou jinou bankou chicagskou. Ale tají se dosud, se kterou. Muž, který ti vyplatil Mordenův šek, byl ředitel této nové banky. Jen tobě ho označili jako ředitele, jinak se o něm zachovává mlčení. Byl tehdy sice v bance, ale na zapřenou.« Stone vykládal obsáhle, ale chvatně, zdálo se, že chce něčím vyplniti dobu jízdy, jež přes kvap auta se mu zdála nekonečnou.

»Ale proč?« divil se Pátek. A hovořil i on, aby hovořil, znepokojen Stonovým vzezřením.

»Nevím,« krčil Stone rameny. »Snad má Kontinentální banka nějaké obchody, patrně v Evropě, které musily být provedeny před fusí obou bank, a zpráva, se kterou bankou se Kontinentální spojuje, byla by škodila oněm obchodům, To víš, bankovní obchody jsou někdy hodně sešmodrchané. A ne vždycky se dá o nich říci všechno.«

»Ale proč by byl potom jezdil do Evropy ředitel této druhé banky?« pozastavil se Pátek.

»Asi je ta druhá banka v podobné situaci jako Kontinentální a chtěla si něco vyřídit, než se s Kontinentální spojí. Teď je to vyřízeno obojí a pan ředitel se vrací. Ale který to je, uvidíme až za chvilku. Já to vyzvídal už několikrát, ale marně.«

»A nedalo se to najít,« vzpomínal Pátek, »podle toho, který z chicagských bankovních ředitelů byl v Evropě?«

»Čtyři byli v Evropě najednou!« usmál se Stone. »Proto jsem pátral marně! Tušení jsem ovšem měl, ale –«

»Zkusili jsme mnoho, oba, k vůli Mordenovu šeku, vid'?« řekl náhle doktor Pátek vážně, ale teple.

»Ano!« řekl Stone krátce. »Teď ti to řeknu, kdy je snad po nebezpečí, že jsem mnoho nocí nespal pro tenhle šek –«

»A co já vytrpěl!« přimhouřil Pátek očí, jež se mimovolně plnily vláhou.

Stone mu stiskl pevně ruku. »Vysvobození se blíží – vše dobře dopadne.«

Dojeli ke Kontinentální bance. Stonovo auto zastavilo, vedle stál však už jiný, elegantní stroj. Světlezelený nátěr – Srdce se oběma sevřelo. Ale nepohleděli na sebe. Vyběhli rychle po schodišti, vrazili do vestibulu. Octli se ve dvoraně. Pátek běžel

napřed, známou cestou. Nezmýlil se, za osudným okénkem, kde se vyplácely šeky, kus dál, byl zlatý nápis na dveřích: Ředitel.

Bez zaklepání vyrazili dveře. Byli v předsíni ředitelovy kanceláře. Ale dveře k řediteli byly právě otevřeny, sluha uváděl dva pány. Pátek a Stone je zahlédli jen zezadu, ale poznali je.

Byl to Morden a Sorge.

XLI.

Pan Morden a pan Sorge usedali do měkkých křesel v ředitelské kanceláři. Morden těžce se spouštěl do křesla. Knoflíky na jeho kabátě byly k prasknutí napjaté, tvář odulá. Hruď se zdvíhala krátkým, rychlým dechem. Sorge proti němu by se byl zdál mladíčkem, štíhlý, bledý, s bezlesklou, hladkou tváří, nebýt velké, lesklé jeho pleši a podivných, vpadlých očí.

»Pan ředitel nám laskavě promine,« promluvil Morden a hned si odpočinul, aby nabral dechu, »že přicházíme obtěžovati s nějakou maličkostí. Osmělil jsem se přijíti zde se svým švakrem,« ukázal na Sorga, »s prosbou o informaci. Prosíme ovšem o důvěrnost, pane řediteli!«

»Samozřejmě, pánové!« odpověděl ředitel. »Se vší ochotou. Jen račte říci, čeho si přejete!«

»Jde o šek mého závodu,« řekl tedy Morden. »Šek firmy Mordenovy, číslo –« Morden těžce vytáhl z kabátu z náprsní kapsy tobolku, chvíli v ní hledal a pak řekl: »Číslo 8637.«

»Na jaký peníz šek zněl?« tázal se ředitel.

»Na padesát dolarů,« to věděl Morden zpaměti.

»Byl šek adresován?«

»Byl.«

»A adresát, prosím?« ptal se ředitel.

»Doktor Pátek, primář,« odpovídal Morden pomalu.

»Doktor Pátek,« opakoval ředitel banky. Stál proti oběma pánům, vysoký, elegantní padesátník, s energickou, ale mílou tváří, jasným, pronikavým zrakem. Stál, opřen o ruce, jimiž za sebou držel opěradlo křesla, lehce nazad nachýlen.

»To byla remunerace,« ukvapil se Morden.

»Remunerace?« řekl ředitel.

»Byla jakási příležitost, byl dvacet let u nás –« mluvil Morden skoro nejistě.

»Dvacet let –« bezbarvě opakoval ředitel banky. Patřilo k tomu: a padesát dolarů – ředitel toho nevyřkl, ale domyslili si to všichni tři. A Morden i Sorge zahořeli ve tvářích, pokud to jejich pleť dovolovala.

Ale ředitel je vytrhl; s jemným taktem se hned ptal:

»A čeho si, prosím, přejete stran onoho šeku?«

»Prosíme o sdělení, kdy byl bankou vyplacen.«

»Prosím, pánové, ihned!« řekl ředitel. Usedl k stolu proti oběma pánům a chopil se domácího telefonu. »Pana účetního Kermana prosím,« hovořil do mluvítka.

Za okamžik se otevřely dveře a s úklonou vešel úředník. Ředitel se k němu obrátil:

»Pane účetní, račte laskavě zjistiti, kdy byl vyplacen šek firmy Mordenovy, číslo –«

Morden je opakoval.

»– vydaný,« pokračoval ředitel s pohledem na Mordena. »Dne 30, června minulého roku.«

»Zněl na padesát dolarů,« doložil ředitel. »Okamžitě, pane řediteli!« uklonil se účetní a odběhl.

»Pan ředitel přešel sem z Kooperativní banky?« otázal se Sorge s úsměvem.

Ředitel se stejně vlídně usmál. »Spojujeme Kontinentální banku s Kooperativní,« odpověděl.

»Tedy fuse?« zafuněl těžce Morden.

»Ano,« usmál se zase ředitel. »Teď již se to může říci. Do dneška to bylo tajemstvím.«

»Obchodní důvody, že?« řekl Sorge,

»Ano,« souhlasil ředitel. »Není to již tajností. Máme – myslím Kooperativní banku – jisté vztahy k Rotschildovu domu v Paříži. Ale u něho byla jakási averse proti Kontinentální bance – staré diference –«

»Jak bývá,« poznamenal Morden.

»Ano,« usmál se zase ředitel. »Bylo třeba urovnati tyto potíže, proto jsem musil do Evropy.«

»A až dnes jste se ráčil vrátiti,« pravil Sorge. »Ano, pane,« potvrdil ředitel.

Ale jíž se otevřely dveře, vešel účetní Kerman. Uklonil se a řekl obrácen k řediteli:

»Pane řediteli, šek firmy Mordenovy číslo 8637 nebyl naší bankou vyplácen. Nebyl vůbec předložen k honorování.«

Ředitel pohlédl na Mordena. Morden sebou ani nepohnul pří slovech účetního.

Ale najednou řekl, hledě spíše na účetního než na ředitele:

»Ale panu doktoru Pátkovi bylo vaší bankou vyplaceno padesát tisíc dolarů. Prosím o zjištění, z jakého účtu byl tento peníz vyplacen.« Obrátil se teprve nyní k řediteli banky: »Smím prositi, pane řediteli?«

»Prosím, pane továrníku!« uklonil se ředitel s jasnou, usměvavou tváří. »Snad abyste udal panu účetnímu,« upozornil, »kdy se asi stala tato výplata.«

»Po vydání mého šeku číslo 8637,« odpověděl Morden a byl v jeho slovech zakrytě obsažen nepěkný náznak, nepokrytě však se v nich jevila zlomyslnost.

»Račte tedy laskavě zjistiti věc!« pokynul ředitel úředníku. Ten se vzdálil, ale téměř obratem byl zpátky. Nesl v ruce list papíru. A vykládal z něho:

»Panu doktoru Pátkovi bylo dne 17. září minulého roku vyplaceno padesát tisíc dolarů na šek číslo 86.578, vydaný Agrární bankou v Hartfordu, ve státě Connecticut.«

Ředitel banky se podíval jasným, klidným pohledem na Mordena a Sorga. Ti seděli jako zkamenělí, okamžik, pak obrátili hlavy k sobě. Ale viděli oba totéž ve druhově obličeji, zklamání a úžas.

»Přejete si ještě nějakého vysvětlení?« ptal se jich najednou ředitel mírně.

Tu se vytrhl Morden z překvapení. Nezmar, jako vždy.

»Mohl bych se, pane řediteli, dorozuměti s Agrární bankou v Hartfordu? Ale hned, zde.« Hlas Mordenův zněl skoro příkře, výhružně. Ale ředitel banky toho patrně nepozoroval.

»Beze všeho,« řekl stále se pokojně usmívaje, »zde je telefon, zde telefonní seznam.« Podal jim knihu, obrátil se k účetnímu:

»Děkuji vám, pane účetní!«

Účetní se uklonil, zmizel.

Ale Morden už hovořil. S podivuhodnou živostí už sehnal centrálu v Hartfordu v Connecticut, žádal o Agrární banku. Ředitele si přál. Vše mu bylo splněno. Počal mluviti. Nahlédl do papírku – číslo 86,578 měl na něm napsáno – a tázal se, z čí konta byl tento šek zaslán.

Beze všeho dostal odpověď a bylo ji slyšeti jasně z telefonu po ředitelově místností:

»Z konta pana Hartwicha.«

»Jakže?« ptal se opětně Morden. »Jak se jmenuje ten pán?«

»Hart-wich,« znělo jasně z telefonu.

»A kdo je ten pán?« ptal se Morden.

»To nám není známo,« bylo slyšeti z telefonu.

»Není to jméno fingované?« zeptal se Morden s náhlým podezřením.

»To může být!« zněla odpověď.

»A neznáte náhodou skutečné jméno majitele konta?« chtěl Morden věděti.

»Neznáme, není to naší věcí, pátrati po tom.«

»A není v Hartfordu osoba se jménem Hartwich?« naléhal Morden.

»V celém Hartfordu není žádný Hartwich,« znělo skoro výsměšně.

»A v okolí?«

»Neznáme ani v okolí žádného Hartwicha.«

»A co je s tím kontem?« pokoušel se Morden ještě.

»Co s ním má býti, prosím vás?« ptal se hlas v telefonu už netrpělivě.

»Je tam ještě – to konto?«

»Bylo zrušeno asi před čtvrt rokem.«

»Zrušeno?«

»Už ano!« A vypadalo to jako zlomyslnost, co povídal telefon Mordenovi.

»Bylo někam přeneseno? Na jinou banku?« vyzvídal Morden.

»Nikoli. Zbytek pohledávky byl vyplacen u pokladny.«

»Komu?«

»Tomu, kdo se vykázal právoplatným dokumentem.« Morden by byl praštil telefon po hlavě, kdyby byl mohl zasáhnouti toho, kdo byl na druhém konci drátu.

»A neví se, kdo to byl?« křičel skoro vztekle.

by to mohl vědět? Po čtvrt roce! A naší bankou projdou denně tři tisíce lidí!«

A v telefonu zvonek odzvonil konec hovoru.

Rozpálen a rozvzteklen vstával Morden z křesla. Bezradně se zdvihal vedle něho Sorge,

»Děkuji vám, pane řediteli!« podával Morden ruku řediteli. »Byl jste opravdu velmi laskav. Ale o maličkost bych ještě prosil. Je továrník Rohoz vaším obchodním klientem?« Morden se tázal ostře, skoro výhružně.

»Jest, v Kooperativní bance,« potvrdil ředitel, patrně nechtěje pozorovati tónu Mordenových slov.

»Děkuji,« řekl Morden ledově.

S klidným úsměvem podával ředitel ruku Mordenovi i Sorgovi. Dovedl je až ke dveřím své kanceláře, zdvořile se jím uklonil. Vešli do dvorany, zamířili k východu. Nemluvili. Až v autu, do něhož se Morden těžce vecpal, procedil Sorge skrz zuby:

»Zas – A máš pravdu,« dodal, »není tohle samo sebou. Za tím je –«

Ale nedořekl. Morden se po něm ohlédl a řekl krátce: »Počkej!«

Řekl to tak, že Sorge opravdu nevěděl, co se skrývá v tomto krátkém slově. Cítil však, že je v něm mnoho, a výraz Mordenovy tváře i zvuk, s jakým promluvil, zavřely ústa Sorgova a přehnaly mráz po jeho zádech.

Beze slova vystoupilí z vozu v Mordenově továrně, v třeskutém mrazu vběhli dovnitř. Zarazil je pohled sluhův, z úředníků kdosi jim přeběhl cestu, zdálo se jim, že je vyděšen.

»Co je?« tázal se Morden, dávaje si sluhou svléci kožich s ramen. Nevěděl, zda lekl se tak sluha jich, či vězí-li v jeho vzezření něco jiného.

»Pan ředitel továrny –« ukázal sluha místo odpovědi ke dveřím. »Byl zde již třikrát –«

Zaklepání na dveře, ředitel vpadl do místnosti.

»Pane továrníku!« zvolal zoufale. »Rohozovi –!«

»Co je s nimi?« ptal se Morden, zatím co sluha skoro prchal z pokoje.

»Už víme, co tajili tak dlouho,« vydechl ředitel.

»A co? Mluvte!« vzkřikl Morden.

»Přehodili výrobu,« zašeptal skoro ředitel.

»Přehodili –!« žasl Morden.

»Dnes vydali nové zboží – zcela jiné druhy –«

»I hergot!« zaklel Morden.

»A je to možné?« žasl Sorge.

»Dokázali to už,« potvrdil ředitel zkormoucen. »A dělají teď –?« zeptal se Morden, ač hned cítil, že zcela zbytečně.

»Druhy, které podle nynějšího ceníku jsou nejdražší.«

»Tisíc hromů!« vzkřikl Morden divoce.

»Ale odbyt?« chytal se naděje. »Mají odbyt?«

»Udělali víc než zázrak,« vykládal ředitel zasmušile. Mají výrobu prý víc než na půl roku zaprodánu.«

»Je to možné?« žasl Sorge.

»Zjišťovali jsme hned na několika místech a všude nám odpovídali, že mají potřebu krytu od firmy Rohozovy.«

»A tohle je krásné!« zaláteřil Morden. »Teď bude Rohoz dodávati zboží drahé a my laciné!«

»Přehoďte ceny!« pokusil se Sorge o radu. »Nemožno!« odmítl Morden. »Nelze si tak s lidmi hrát, a po všem tom! Aféra se skladníky, Daily News – Ale uvidíme! U všech hromů!«

A Morden udeřil pěstí do stolu, až stůl poskočil.

»A vy – ničemové!« vyskočil se zaťatými pěstmi proti řediteli. »Takhle pracujete? Za tohle vás platím? Do poslední chvíle jste nevěděli –«

Sorge starostlivě přiskočil k Mordenovi a položil mu ruku chlácholivě na rameno.

»Švakře, klid! Jen klid!« napomínal. »Vždyť se všecko –«

»Ano! Všecko!« vybuchl Morden divoce. »Uvidíme!« zahrozil proti oknům. »Tohle není slovo poslední!«

Zarazil se.

»Švakře! Zdraví si hleď! Nerozčiluj se tak!« pravil Sorge.

»Pravda!« schladl Morden nápadně rychle. »Nedá se nic dělat!«

»My opravdu – dělali – vše možné,« třásl se ředitel továrny jak osikový list. »Ale tajili vše – tak –«

»Nu, dobře! Vím. Promiňte!« řekl Morden, nutě se do klidu. »Konečně – stalo se. Zítra si o věci povíme,« kynul řediteli, »jděte po své práci!«

S hlubokou úklonou a beze slova odcházel nešťastný ředitel. Ale jen zapadly za ním dveře, vztýčil se najednou Morden.

»Zas vyhráli!« zvolal přidušeně. »Ale nedáme se! Budeme se bít do posledního dechu! Ty máš ještě velký trumf –«

»Jaký?« tázal se Sorge.

»Svou ženu!« pověděl Morden. A hned pokračoval:

»A já vyrovnám se také brzy – s panem Rohozem! Neboť – je i za tím, v bance – Jistě!«

Jeho slova vztekem přímo zasykla, Sorge se mimovolně schoulil.

»Říkal jsem ti jednou,« pokračoval Morden tichým, ale strašným hlasem, »že mám něco nalíčeno na Rohoze. Teď to provedu. A teď ti to povím. Já zůstanu na bojišti stát!« vykřikl Morden a udeřil se sebevědomě do prsou.

»Za několik dní – a zrovna devatenáctého března – se končí Rohozova požární pojistka. Koupil jsem Rohozova úředníka, který má tu věc vyřizovat – V posledních dnech se mi zdařilo ho získat. Draze, celý život nemusí sáhnouti ani na pero, ani na klávesu smithky, lump! Ale mně to stojí za to!«

»A?« žasl Sorge.

»A místo obnovení pojistky se pošle pojišťovně, v poslední den, ovšem, dotaz, zda by neslevila na pojistném,« řekl Morden přidušeným hlasem.

»A potom?« hrozil se Sorge.

»O půlnocí na dvacátý březen vyprší pojistka.«

»A?« Sorge vyskočil uděšen.

»A k ránu uvidí Chicago nejkrásnější požár továrny! Takový, jakého dávno nevidělo!«

»Mordene!« vzkřikl Sorge.

»A rád bych viděl pojišťovnu, která by vyplatila dva miliony dolarů škody pojištěnci, který vyhořel den po vypršení pojistky! Tak blbí nejsou ani v Aetně.«

»Mordene!« opakoval Sorge ohromen.

»Ano, tak to bude!« řekl Morden tvrdě. »A dostane to pan Rohoz skoro k svátku, ráno po Josefu!«

»A teď jdi,« rozkázal Sorgovi, »a objednej si z Jacksonovy strže deset tisíc prasat, aby měl Osud pochoutku a nekazil tak velké, pěkné věci!«

XLII.

Strašlivé chvíle prožívali Stone a Pátek, zatím co Morden a Sorge byli u ředitele banky. Pohled na jejich protivníky, jak v posledním okamžiku před nimi vstupují k řediteli, oba dva ohromil.

»Bože!« zaúpěl Pátek. »Jen o okamžik dříve!«

»Pozdě!« zahučel Stone.

Dvoranou řídce se střídali lidé, ale obou přátel si nikdo nevšiml. Tušili však, že by jejích vzezření bylo nápadné, i uchýlili se do chodby, která ústila do dvorany právě proti vchodu k řediteli. I tam byla sedadla a oba mužové zamířili k nim, kde bylo temněji a prázdno.

Usedli těžce. A těžce vzdychli, pohlédnuvše ihned oba najednou k osudným dveřím. Jak o málo dnes

prohráli snad štěstí života! Nemohlo být přece pochyby, proč Morden a Sorge přicházejí k řediteli banky. A hned po jeho návratu, tak rychle, že předstihli i Stona s Pátkem.

A výsledek všeho byl jasný. Nejhrozněji jej viděl primář Pátek. Obrazy nejstrašnější mu táhly hlavou, zatčen, snad již hned tady, žalář – Ale nejbolestněji se mu do duše vrývala vzpomínka na rodinu, na ženin nářek, na pláč dětí. Ubohý Jeníček – a Anenka! Ubohá, ubohá Anenka!

Primář se rozplakal a křečovitý pláč mu trhal hrudí. Zdrcený Stone ho marně držel, marně prosil, zapřísahal »Vždyť není vše ztraceno!« domlouval, »vždyť to urovnáme, peníze mám s sebou! Půjdeme tam ihned po nich, zaplatíme, i s úroky, dříve, nežli dojde k udání; jen se opanuj, bud silný, Pátku, bratře!«

Nikdo si jich nepovšiml, v polotemné chodbě nikdo po nich nepohleděl. Stone se posadil před Pátka, aby ho svým tělem kryl, hladil jeho ruce, prosil, domlouval. Ale primář nebyl k utišení, jeho rty se stále chvěly, stále opakoval, podléhaje zoufalství: »Má žena! Moje děti! Drahé děti, nešťastné –!«

A vteřiny šly líně, těžce se táhly minuty. Táhly se minuty krutých muk, jež drásala duše dvou zkrušených mužů. V tragické shodě oba dva posunul zlomyslný osud na pokraj štěstí. Primář se dostává na krásné místo, po dlouhé práci se dostaví přeskvělý její výsledek, zahrnut slávou, zahrnut penězi pohlíží na šťastnou budoucnost. A Stone, po těžkých nezdarech životních, zlákán byv příslibem milé své vědy, učiní odvážný pokus. Štěstí mu přeje, milovaná bytost vrací se k němu, napíná svou náruč a dnes, dnes vstoupil na první stupínek, vedoucí do nebe –

Nic nepromeškal, ani vteřiny neztratil, ihned si pospíšil, aby se zahladil, odčinil poklesek Pátkův,

závažný, hřích, z něhož však přece jen vykvetlo štěstí. Obou dvou, neboť i odtud se došlo k primářově výpovědi, jež Pátka dovedla k Rohozovi a tam ke štěstí. Snad by k tomu všemu nikdy bylo nedošlo, nebýt osudného šeku –

Ale nemělo to být, aby vyšli beztrestně. Přišli o několik vteřin pozdě –

A teď? Snad má pravdu chudák Pátek, který zhroucen tady vedle naříká a volá svoje děti. Co je čeká, všechny? Hle, čas plyne, Stone se podíval na hodinky, ale zastrčil je zase, neuvědomiv si, kolik ukazují. Stejně nevěděl, kdy přišlí.

A čas se líně, líně vleče. Co tam dělají tak dlouho? Ozvalo se zvonění telefonu, nemohlo být z kanceláře ředitelovy, ale dvěma čekajícím mužům letí hlavou stejná myšlenka: »Policie! Volají už policii!« Primář ještě níž se hroutí, znova úpí: »Děti! Děti! Anenko má – drahá!«

Líně se dál táhne čekání. Hrozné chvíle, kterých nelze zapomenout nikdy v životě. Zoufale se zraky obou mužů upírají na osudné dveře, ruce jejich se teď našly, křečovitě svírají se v sebe.

»Pro mne takhle trpíš, bratře!« vzlykne náhle také Stone, Ale hned se přímí, cítí nutnost, aby odolával aspoň on. »Ale neplač!« povzbuzuje Pátka. »Hlavu vzhůru! Všecko překonáme! A já ponesu sám zodpovědnost –«

»Ne, ne!« vytrhl se Pátek. »Ne, já – byl tu –! Ne!« A Pátek skoro usměje se zaníceným, zaplaveným zrakem na bratrance.

A hle – dveře otevřeny.

Vycházejí.

»Pátku!« vzkřikne přidušeně Stone. »Hleď, jak odcházejí!«

Primář honem protře oči, vidí Mordena a Sorga, jak jdou přes dvoranu, zachmuřeni, rozzlobeni, slova nemluvíce.

»Stone!« vzkřikne primář, prodchnut nadějí a novým životem.

»Pátku! Pojď! Hned!« volá Stone.

»Ale odvážněji! Kapesník!« naznačí šetrně primáři, aby otřel dosud zaslzené oči. Jako stroj poslouchá Pátek, oči otírá a pevným krokem vykračuje přes dvoranu. Pocit ulehčení letí jeho duší, která neuvažuje, že mohl by být bezdůvodný.

Již jsou v předsíni ředitelské kanceláře, podávají zřízenci svoje navštívenky. Jde s nimi dovnitř, malý okamžik, dveře se rychle otvírají a v nich vysoká postava muže s energickou tváří, milým pohledem.

Primář doktor Pátek se zapotácel.

»Pan ředitel – Irwing!« letí s jeho rtů.

»Ano – Irwing, pane primáři!« napíná ředitel obě ruce k primáři.

Svět se točí s doktorem Pátkem. Obraz za obrazem letí jeho duší. V několika okamžicích jako bleskem prolétá mu hlavou výsek z jeho života i letmý obraz ze života muže, který stojí před ním.

»Pan ředitel – Irwing,« opakuje a klesá do křesla, jež rychle k němu přisunuje ředitel banky a Stone.

»Bože!« šeptá. »Vy!«

»Já!« sklání se k němu vlídně Irwing. Ale duši primářovu zahaluje jemná mlha. A mlhou jde minulost.

XLIII.

Irwing byl nalezenec. Neznal otce, který zemřel dříve, než se hošík narodil, neznal matky, neboť zemřela, když nebyl chlapci ještě rok. Ujal se ho sirotčinec, vychoval ho, vysadil do světa.

Malý Irwing byl čiperný hoch. Uchytil se jako poslíček, po nějaké době posluhoval již v bostonském hotelu Excelsioru. Vedlo se mu dobře, ale neustrnul. Posluhoval, četl, navštěvoval večerní a pokračovací kursy, dělal zkoušky. Všimli si ho, vynikl. A z poslíčka se stal, když mu míjel dvacátý rok, úředníček v bance.

Z úředníčka se stal úředník. Postupoval, ne lety, ale prací. Potom došlo k nesprávnostem nějakým, kdosi šidil banku velmi vychytralým způsobem. Nikdo nedovedl vyzráti na pachatele. Podařilo se to Irwingovi velmi důmyslně.

Povýšili ho mimořádně. A za krátko se stal ředitelem této menší banky. Tehdy neměl plných třicet let. Po nějaké době došlo k sporům, k bojům v bankovnictví, Irwíngova banka byla předmětem soustředěného útoku několika velkých závodů. Boj byl nebezpečný, banka kolísala. Irwing měl už tehdy slušné jměníčko, všechno dával k posílení banky. Ale kursy dále klesaly. Správní rada odmítala kupovati vlastní papír i za směšně oslabenou cenu, zoufajíc již nade vším. Irwing napnul vlastní úvěr, znaje dobře závod, který řídil, nepovolil, dlužil se a na svůj účet vykupoval znehodnocené akcie vlastní banky.

Bylo třeba velikého důmyslu a veliké obezřetnosti, aby banka nepadla. Irwing, i od vlastní správní rady opuštěný, banku udržel. Přešel dokonce i k útoku a vrhl se na banky, jež dříve hrozily mu zkázou. Irwingova banka přímo vyskočila, byl to nevídaný let, s jakým vyšvihly se vzhůru její akcie. Banka byla pevná, Irwing boháčem.

Tento zápas byl předmětem obdivu ne celého La Salle Streetu, nýbrž celého amerického obchodního světa. Ředitel Irwing byl hrdinou. Banka Kooperativní v Chicagu, z největších v Americe, mu nabídla místo vedoucí, jež náhodou se uprázdnilo. Irwing přijal. Nemusil to dělat, mohl chytat ryby v Mississippi nebo

v Michiganu, jezdit na velryby anebo se válet na sluníčku v Miami. Ale Irwing byl muž práce.

Dále pracoval, í spekuloval, vydělával. Jmění jeho rostlo dál.

Asi v pětatřiceti svých letech oženil se Irwing s krásnou Ruth, dcerou milionáře. Všichni jeho přátelé a známí myslili, že štěstí Irwíngovo dospělo vrcholu a že jeho budoucnost mu mohou záviděti andělé.

A zatím osud cenil již zuby. Cenil je chvíli a pak zahryzl –

Asi po jednoročním manželství se krásné paní Ruth narodila dceruška. Krásná jako její maminka. A říkali jí jako její mamince: Ruth. Mohlo býti štěstí většího? A malá Ruth rostla, byla stále roztomilejší a krásnější.

Když byla asi dvouletá, přinášel jí čáp sourozence. Rodina se opájela štěstím a těšila, že teď přijde princ. Přišel. Přišel při strašlivém porodu a sotva se na tento svět podíval malýma, zaslzenýma očkama. A dodýchával, zatím co vedle dodýchávala mladá maminka, jež ani nespatřila svého synáčka.

Tak zemřela krásná maminka, krásná Ruth.

A řediteli Irwingovi zůstala malá dceruška, malá, krásná Ruth.

Co šíleného bolu prožil mladý muž! A jak tklivou útěchou mu bylo děcko, jež jediné zbylo mu po drahé ženě, malá Ruth!

Irwing přilnul k malé dcerce bezpříkladnou láskou. Byl jí chůvou, matkou, druhem, byl jí vším. A ona mu byla celým světem. Věnoval jí všechny svoje prázdné chvíle, neoddaloval se od ní na minutu, dokud nemusil. Těžko se s ní loučil, s touhou na ni myslil, s radostí k ní spěchal zpátky, s nevýslovnou něžností ji svíral znovu ve své objetí. A dcerka přirozeně lásku tak horoucí oplácela otci láskou ještě vřelejší.

Tak rostla a tak vyrostla krásná Ruth, dcera ředitele Irwinga. Jejich osud i jejich něžná láska byly příslovečné od Chicaga až snad k oceánům.

Ruth byla krásná jako její maminka a byla miláčkem celého Chicaga. Měli ji rádi pro ni, pro její dobrotu a krásu, měli ji rádi pro otce, jenž proslul svou dobročinností a šlechetností. A našel se i muž, jenž zahořel k ní opravdovou láskou. Ruth ji opětovala, neboť to byl člověk dobrý, ušlechtilý. Zamlouval se i otci Irwingovi, i byla Ruth zasnoubena. V den dvacátých narozenin, do nichž chybělo půl roku, v měsíci květů měla míti svatbu krásná Ruth, dcera ředitele Irwinga.

A tu si zase všiml závistivý osud, že je někde nezkalené štěstí. Natáhl svůj dravý spár po oběti – Koncem března náhle Ruth se roznemohla. Silná horečka ji vrhla na lože.

Zavolali lékaře. Ten zjistil spálu. V Chicagu zuřila spála již po delší dobu.

»Choroba je vážná, pane řediteli,« řekl doktor zaleklému otci, »ale nebezpečí není, buďte bez obav!«

Přišel odpoledne, přišel druhý den ráno, poledne –

Nemocné však bylo stále hůře. Horečka jen stoupala, v hrozném blouznění se třáslo tělo mladé dívky, zmítalo. Otec, zoufalý a šílený bolem, se nehnul od lůžka nemocné.

Odpoledne toho dne volali k nešťastné Ruth nejslavnější lékaře. Sjížděli se kvapem, za hrozného poplachu se zjistilo, že diagnosa byla nesprávná. Ruth měla záškrt!

»Vše je jíž marno! Buďte silen, pane řediteli!« To byl výrok konsilia.

Po něm kdesi třeskla rána, lékař Irwingův se zastřelil.

Ale co tím pomoženo?

Nešťastný otec ležel v mdlobách na rozžhaveném, chvějícím se těle milované Ruth, jeho dcerky milé, jediné. – A vedle šílil její snoubenec. A Ruth, již ne krásná, modrala v obličeji, vytřeštěné oči zoufale hledaly pomoc, prsa zdvihala se těžce. »Tati! Tati!«

»Tady budou pohřby tři čí čtyři,« smutně řekl přední lékař chicagský, když obracel se k odchodu.

A tu řekl někdo:

»Zkuste operací! Ob dva bloky je tovární nemocnice, je v ní doktor Pátek.«

»Marno!« řekli druzí. »Hleďte srdce! Ustává!«

Ale Irwing zaslechl ta slova. Vyskočil a jako pírko zdvihl Ruth. Byl šílený a slzy udusily rozum. Vyrvali mu chorou, ale musili s ní dolů.

»Dolů! K autu!«

Narychlo jí zahalili, auto jelo, letělo!

Lékaři krčili rameny. Ale chápali.

»Umírá. A srdce nesnese již nejmenšího zatížení!« S tím se rozcházeli.

Irwing sám vynesl dceru do Pátkovy operační síně.

»Pane! Pane!« prosil, lkal. »Pro Boha, pomozte jí! Pomozte!«

»Bože! Bože!« klesl vedle těla dceřina.

»Tatí! Tati! Pomoc!« znělo horečně z úst modrých, odulých.

»Bože! Bože!« úpěl otec ubohý.

Pátek věděl o všem. Podíval se na nemocnou. A pak truchle řekl k otci:

»Pane řediteli – umírá –«

»Och – Bože! – Bože!« vzkřikl Irwing. Klesl k stolu, na němž umírala jeho dcera. Ale vzchopil se zas:

»Udělejte přece pokus – Bože – vždyť jste také otec!« zalkal zoufale.

»Och, pomozte! Pro Boha! Pomozte!« úpěl na kolenou před primářem.

»Tady pomůže jen Bůh,« řekl vážně primář, »a jeho zázrak!«

Skočil k stolu.

»Sem!« zvolal na sekundáře.

Rázem byli oba u nemocné.

»Co – my?« zalkal otec, v jehož srdcí přece svitla jiskra naděje.

»Jděte vedle – modlete se!« řekl primář zbožně.

Nešli, stoupli stranou. Tak viděli všechno.

»Skalpell!« velel lékař, otíraje hrdlo dívky benzinem.

Nůž byl podán.

Primář krátce, ostře řízl, vnořil skalpell hlouběji.

»Kannellu!« zavolal Pátek.

Podali mu trubku s pouzdrem. Otevřel otvor v hrdle, prostrčil trubku. Hlen daleko vystříkl, podivný, chroptivý sten se vydral z hrdla dívky.

»Propeller! Rychle! Pro Boha!« vzkřikl v tom primář.

»Rychle, rychle!« naléhal.

Šat strhlí s ramen dívky, sám primář, drže hrdlo dívky, serval s krku potřísněnou košili.

»Sem! Sem! Rychle!« ukazoval.

Navlekli přístroj na dívčinu hrud.

»Proud!« křičel primář.

»Bohudíky! Včas!« řekl s úlevou.

»Srdce již začíná!« hlásil sekundář.

»Ach, tati! Tati!« ozvalo se přidušeně s operačního stolu.

A ředitel Irwing, jenž dosud k smrti zděšen, ve strašlivém horečnatém napjetí se díval, co se děje, přiskočil k stolu.

»Ne – prosím!« pokynul primář. Irwing ustoupil.

Ale náhle znovu zachroptělo v krku dívky. Tělo se vzepjalo do oblouku. Znovu modral obličej, oči se vytřeštily.

»Ach, ty oči! Bože! Bože!« zalkal ženich dívčin, zchvácen novou hrůzou.

Ale primář kynul odmítavě. Sáhl dívce ke krku a vytáhl rourku, nechávaje v ráně pouzdro.

Nový výron hlenu – chropotavý skřek.

»Jen srdce! Srdce! napomíná primář.

»Dobré! Bije – silněji –«

Bilo. Nepřestalo. Po úsilí mnoha hodin teprve však oddechl si primář. Pousmál se na otce, jenž zchvácen a vysílen přestálou hrůzou, nyní zas překonán šílenou radostí, uchopil Pátkovu pravici a než mu mohl zabrániti, přitiskl ji ke rtům. A potom pokročil ke stolu, s něhož se chabě vstříc zdvíhala ručka drahé jeho Ruth, a klesl u stolu ve mdlobách.

Bylo však dále nebezpečí. Ale doktor Pátek bojoval dále. Smrt nechtěla se odloučiti od lůžka mladé dívky, jejíž tělo bylo příliš zeslabeno nemocí, proti které se nezakročilo včas. Plný týden ztrávil doktor Pátek u lůžka nemocné Ruth. Neopustil nemocnici, vzkázav domů, co se děje. Odcházel od Ruth jen k nejvážnějším operacím, které se nemohly obejíti bez něho. A jinak byl u Ruth, zápasil o její život.

Zvítězil. Doktor Pátek skutečně zachránil krásnou Ruth, dceru ředitele Irwinga. Po dvou dalších týdnech odvážel si ředitel Irwing svou drahou Ruth k dalšímu ošetřování domů. Loučil se šťastný, radostným pláčem přemožený.

»Nikdo neměl odvahy,« řekl, děkuje primáři.

»Nemohl mít, pane řediteli!« vysvětloval Pátek. »Bez přístroje na posílení činnosti srdeční byl každý pokus beznadějný. Srdce ustávalo.«

»A neměli toho přístroje?« divil se Irwing.

»Sestrojil jsem jej v poslední době, slečna dcera byla první, při níž ho bylo v praksi užito.«

»Vy dobrodince lidstva!« pohnutě řekl ředitel Irwing.

»Pane řediteli!« prosil doktor Pátek.

A počalo se mluviti o honoráři. A Pátek odmítl.

Ředitel Irwing žasl.

»Má lidská povinnost, pane řediteli!« pravil primář. »Za ošetřování i operaci vám dá účet správa nemocnice.«

Hluboce pohnut tiskl ředitel Irwing primářovu ruku.

»Jaký jste to člověk!« mluvil pohnutě. »Velký – – Vždyť bych vám rád dal celé svoje jmění!«

XLIV.

Tak se tehdy rozešli, ředitel Irwing a primář doktor Pátek. A sešli se zas – tu u okénka této banky.

A nyní chápe Pátek všechno, chápe í Stone.

Primářovu duši zalévá vděčnost, vděčnost horoucí po děsu, který prožíval před chvílí vedle ve dvoraně. Ale zároveň se červeň valí primářovi do lící, žhavý stud ho pálí v očích.

»Pane řediteli!« úpí. »Jak se –«

»Pane primáři,« vskakuje mu Irwing do řeči, »nemluvme o té věci, myslete si, že vše bylo pouhým snem. Vážím si vás z plna srdce, pochopil jsem vaši obětavost, rozuměl jsem všemu. Vy, vy dobrý člověče!«

Primářovi jihne srdce, křečovitě tiskne Irwíngovu ruku, oči poznovu se zaplavují slzami.

Na stole zazvonil telefon.

»Okamžik, prosím, pánové!« praví ředitel Irwing, A vítá zřejmě zakročení telefonu, jež musí přispěti k uklidnění. Ale osud chce pomoci ještě více. Ředitelův obličej se rozjasňuje.

»Pane primáři,« obrací se k Pátkovi, »jste volán k nějakému zákroku v nemocnicí, nejde prý o věc nebezpečnou, ale přece nechtějí ji provésti bez vás.«

»Ale, rád bych – –« rozpakuje se primář.

»Můžete jeti s klidem, pane primáři,« usmívá se ředitel Irwíng, »my zde se domluvíme s panem Stonem.«

Tak odejel primář, doprovozen ředitelem banky i Stonem až ke vchodu. A Stone a Irwíng dokončovali rozhovor:

»Byl jsem zde na zapřenou,« mluvil Irwing, »nikdo nesměl zvěděti o připravované fusi obou bank. Ale náhodou jsem viděl pana primáře, jak přichází s chotí. Mířil k okénku pro výplatu šeků – v oddělení náhodou úředník nebyl. Všiml jsem si obličeje pana primáře a zpozoroval jeho duševní stav. Věděl jsem, že se pan primář finančnictvím nezabývá, nebezpečí tedy nebylo pro vyzrazení mojí přítomnosti. Ale přece jsem pak stál tak, aby pan primář neviděl do mé tváře.

Přepsání šeku jsem poznal na první pohled. Vytušil jsem, že jde o něco mimořádného, bylo mi také jasno, že pan primář nechce tak veliký peníz pro sebe. Nepochyboval jsem ani okamžik, že peněz nebude užito k dobrému účelu. Proto jsem sám nabídl panu primářovi výplatu celého šeku. Hodilo se mi to také, měl jsem právě u sebe šek Agrární banky hartfordské na padesát tisíc dolarů, kterým mi posílal můj zeť peníze na nějakou transakci.

Vše bylo tedy zcela jednoduché. Vyplatil jsem peníze. Šek Mordenův jsem spálil, místo něho vložil šek Agrární banky z Hartfordu. V rychlosti jsem pro jistotu požádal zetě, aby své hartfordské konto na jméno Hartwích zrušil a vyžádal si ještě naprostou důvěrnost pro jméno skutečného jeho majitele.«

»Bože, pane řediteli!« vzdychl Stone vděčně. »Jak vám máme děkovati!«

»Dlužníkem jsem já, pane Stone!« řekl vážně ředitel Irwing. »Však víte.« A hned pokračoval:

»Víte asi, že jsem týž den odjížděl do Evropy, bylo třeba odstraniti obtíže, jež překážely fusi obou bank. Hodilo se mi to. Předal jsem šek i s potvrzením pana primáře úředníku a odjel sem. V bance vše bylo v pořádku, nic se nemohlo stát. A věděl jsem, že doba, než se vrátím, stačí k uklidnění v této věci.

Dnes ovšem jsem byl překvapen návštěvou pánů továrníka Mordena a jeho švakra Sorga. Vytušil jsem hned spojitost. Když jste založil vy svůj podnik v Jacksonově strži – byl jsem ovšem o něm zpraven – věděl jsem již, nač pan primář potřeboval tolik peněz. Snad mohu říci, že jsem trochu zvýšil náladu pro vás ve finančních kruzích …«

»Nyní chápu tedy,« vděčně řekl Stone, »zvláštní ochotu, se kterou se mi všude vycházelo vstříc. Tušil jsem nějakého neznámého příznivce, přiznám se, že vše mi říkalo, že jste jím vy. Byl jste v Evropě, to by bylo souhlasilo s událostí v Kontinentální bance, ale byli tam ještě tři ředitelé bank z Chicaga. Pak mne mátl dojem, že stojí zde za mnou někdo, kdo sleduje pozorně mé dílo, vy však jste byl vzdálen.«

»To obstaral můj důvěrník zde,« usmál se Irwing.

»Pane řediteli!« děkoval Stone.

»K tomu stačil pouhý dopis, pane Stone!« odmítal Irwíng. »A že jsem stál pří vás, nedivte se. Vím až příliš dobře, co se stalo v Pittsburgu. Nemohl jsem, nežli s vaší odvetou zde souhlasiti a ji podporovati.«

»Bez vás by se byla nezdařila,« vážně řekl Stone.

»Pravděpodobně ne,« uznal Irwing. »Že se tak stalo, je mi radostí i z důvodů mravních i proto, že aspoň z části jsem mohl vyrovnati svůj dluh panu primářovi.«

»Dal jste však v sázku velký peníz, pane řediteli!«

»Pane Stone,« usmál se ředitel Irwíng, »můj dluh panu primářovi nikdy nemůže být zaplacen. Znáte můj osud, víte, čím je mi má dcera. Její život zachránil mí doktor Pátek a s ním uchránil mi štěstí života. Jeho činu nemůže pak nikdy býti zapomenuto, neboť připomíná mi jej stále kvetoucí má dcera a její rozkošné, zdravé, silné děti. Pan primář dokázal tehdy zázrak, na který se neodvážil nikdo z nejlepších lékařů chicagských. Nikdy nezapomenu, jak se u lože mé drahé Ruth to slavné konsilium sešlo, jak pokrčili rameny a odcházeli. A má Ruth, má dcera, umírala. A potom šíleni bolem jsme vpadli k primářovi Pátkovi a ve vteřinách s vlídným slovem přišel čin, pomoc, život!«

»Vím,« odmítal rukou nevyřčená slova Stonova, »umožnil to srdeční propeller, bez něho by byl zabil moji dceru při té operaci každý, i doktor Pátek. Ale propeller ten vynašel a sestrojil doktor Pátek, pane Stone!«

»Pravda!« musil Stone souhlasiti.

»A abych ukončil své vyprávění, pane Stone,« řekl Irwing, »víte, co požádal primář doktor Pátek za svou práci? Za tu hroznou operaci, i za další ošetření, při němž doktor Pátek neodešel od lůžka mé dcery po téměř plný týden, kdy nepřišel doktor Pátek celý týden z nemocnice ke své rodině? A i za stejně svědomité ošetření další?«

»Těžko říci, doktor Pátek –,« usmál se Stone.

»Nevzal ani centu, pane Stone,« pravil Irwing, »poukázal mne na účet nemocniční správy. Za výkon, za který by chtěl jiný tisíce! A za který bych já byl rád dal celé jmění!«

»Proto nebylo mé risiko ve věci Mordenova šeku nijak velké,« končil ředitel Irwing. »Nezmiňoval bych se o tom, v mé závěti je pamatováno na děti pana doktora Pátka legáty po padesátitisíci dolarů. Prosím

ovšem o důvěrnost, pravím vám to proto, abyste nezveličoval mou zásluhu při výplatě šeku páně primářova.«

»Jaký jste člověk, pane řediteli!« s úctou se sklonil Stone před Irwingem.

»Obyčejný člověk, pane Stone,« odmítal ředitel Irwing, » který hledí odplatiti dobrodiní, jemu prokázané, a který má, z čeho by to činil. Velký člověk je náš primář, který dává, mnoho dává, a sám při tom nic nemá.«

»Pravda, pane řediteli!« musil Stone uznati.

»Nemohl jsem tedy dnes říci panu Mordenovi a panu Sorgovi nic víc, nežli že panu primáři bylo vskutku vyplaceno padesát tisíc na právoplatný, správně krytý šek.«

»A šek Mordenův?« tázal se Stone dychtivě.

»Šek Mordenův na padesát dolarů že nebyl vůbec bance předložen.«

»Díky, pane řediteli! Díky vám!«

»Neřekl jsem nic, leč pravdu!« usmál se Irwing. »Pan Morden byl ovšem zvědav na původ krytí. Poskytl jsem mu možnost, aby se telefonem dorozuměl s Agrární bankou v Hartfordu.«

»A zjistil?«

»Že peníz, o který jde, byl zaslán z konta, vedeného na jméno Hartwich. Konto to však že už bylo zrušeno a jeho majitel že není bance znám.«

»Výborně!« radoval se Stone. »Proto odešlí tak špatně naloženi.«

»Bylo mi radostí, že neodcházeli jinak,« řekl ředitel prostě.

»Pane řediteli!« tiskl Stone vřele ruku Irwingovu. »Udělal jste pro nás tolik! Jsme vám za tolik dobrodiní vděčni! Za bratrance Pátka, ale hlavně za mne, prosím, račte přijmouti srdečné, vřelé, nekonečné díky. Pátek dal se v sázku, v oběť pro mne, vy jste mu

zachránil dobré jméno, jemu i jeho dětem. Kéž vám Bůh za něho odplatí! A mně, mně jste dopomohl k jmění, o které jsem byl zločinně připraven, dopomohl jste mí, doufám, také k naplnění štěstí mého života. Nikdy vám toho nezapomenu, do smrti vám budu, pane řediteli, vděčně oddán.«

Ale ředitel Irwing odmítal Stonovy díky. Opakoval, že on, Irwing, má daleko vyšší dlužnou položku u pana primáře. Na přání Stonovo mu udal nové konto svého zetě u Agrární banky v Hartfordu, aby na ně Stone zaslal peníz, vyplaceny na přepsaný Mordenův šek. Naprosto však nepřipustil zvýšení obnosu padesáti tisíc dolarů o bankovní úroky.

»Slyšel jste, je to majetek pana primáře a vy jste bratranci, není třeba z toho platit úroků!«

Byl to trochu divný důvod, ale Stone musil poslechnouti. Rozcházeli se a tu řekl ředitel Irwing:

»Pan primář odešel odtud trochu rozrušen. Byl stísněn, vím. A já bych rád, aby musil věřit, že ho máme stejně rádi a že si ho stále zplna srdce vážíme a nikdy si ho vážit nepřestali. Má dcera Ruth je tady se mnou, buďte tak laskav, pane Stone, a ohlaste panu primáři Pátkovi, že si dovolíme dnes o páté hodině odpolední navštíviti jej a jeho rodinu. A byl bych rád, kdybyste i vy laskavě přišel.«

Toho dne o páté hodině odpolední byla u Pátků opravdová slavnost. Bylo v ní mnoho dojemného a pro některé účastníky byly některé věci těžko pochopitelné. Přirozené bylo, jak vřele tiskla krásná paní Ruth pravicí primářovu, jak přátelsky zdravil pan ředitel Irwing primáře, jak s ním mile hovořil.

Ale těžko chápala paní Zdena rozechvění primářovo, jeho rozpaky i jeho náhlou, přímo kypící radost, když se přesvědčil, že přátelství ředitele Irwinga a jeho dcery k němu je opravdu upřímné a neztenčené. Návštěva ředitele Irwinga u primáře byla

jistě velkou ctí pro něho i pro jeho rodinu, sám pan továrník Rohoz byl jí překvapen a potěšen, přes to však jednání Pátkovo bylo pro paní Zdenu podivným a nevysvětlitelným.

Neptala se však mnoho, nebylo to jejím zvykem. A ani Pátek ani Stone se neměli k tomu, aby jí něco o tom povídali. A tak se jí tohoto vysvětlení nikdy nedostalo.

XLV.

»Tak, švakře, pro Boha, raď! Co mám dělat?« úpěl Sorge.

»Co mám radit?« ohrnul Morden nos. »Zas bys neposlechl.«

»Nediv se mi, že jsem neposlechl tehdy,« omlouval se Sorge zkroušeně. »Radil jsi mi tehdy, po návštěvě v Kontinentální bance, abych si zajistil u Stona spotřebu na další týden. Ale já jsem přece týž den už vzal od toho lotra týdenní potřebu a za padesát procent přirážky!«

»Dobře, tedy jsi mne neposlechl a za týden chtěli v Jacksonově strži už pětasedmdesát procent přirážky na běžné ceny.«

»Vyděračství! Ničemnost!« vztekal se Sorge.

»Jistě, o tom žádná řeč!« pokrčil Morden rameny. »Ale co jsem ti pak radil na tvé breky? Co?« rozhorloval se Morden. »Abys si vzal hned zásobu na celých čtrnáct dní. Poslechl jsi?«

»Neposlechl,« přiznával se Sorge stísněně. »Zakoupil jsem potřebu na týden.«

»Ten uplynul,« spustil Morden, »mrzne vesele dál a ještě víc, vlaky stojí v celé Americe a autem se odváží ven pouze šílenec. Víš, kolik bylo dnes ráno?«

»Padesát –« vydechl Sorge.

»Ano, padesát!« rozhorlil se Morden. »Tak co chceš dělat, k čertu, za takových poměrů?«

»Ale řekl jsem ti přece, že chce nyní stoprocentní přirážku! Představ si, švakře, já mám v Jacksonově strži koupit libru za třicet centů, dovézt do Chicaga a tady ji prodati za patnáct!«

»Kup tedy jinde laciněji!« ušklíbl se Morden.

»Laciněji! Kdepak?« zahučel Sorge.

»Zaplať tedy penále!« radil Morden zlomyslně.

»To hned!« vztekal se Sorge. »To bych teprve pochodil!«

»Tak mně vlez na záda!« řekl Morden klidně a chopil se sklenky se zářivě rudým, svítícím vínem.

»Proto jsem sem nepřišel, abych ti lezl na záda!« rozčiloval se Sorge. »Máš ostatně co nést vpředu,« kousal švakra, »břicho máš už jako sud.«

»Klid v duši, příteli! To je moc!« filosoficky ho odbyl Morden. »Zařiď si to také tak!«

»Zařídil bych, jen kdyby to šlo! Ale nad tím by se vztekl patník, chtít dvojnásobnou cenu! Dvě stě procent!«

»Nu, a odůvodňuje ti přece tento požadavek,« mínil Morden.

»Jakpak by ne?« ušklíbl se Sorge. »Náklad prý hrozné stoupl, farma musila se celá vytápět, obsluha prý v těchto mrazech stojí velké peníze. I voda se prý musí stále ohřívat a pří tom také kontrolovat, aby prý se zase nestalo, co se už stalo. To prý vše stojí úžasné peníze, dokazuje pan Stone.«

»A divíš se mu?« obrátil se Morden k švakrovi, uřezávaje si konec svého doutníku. »Vždyť je to celkem pravda!«

»Ale ne tak, aby to zdůvodnilo stoprocentní zvýšení,« bránil se Sorge.

»To může být,« souhlasil Morden. »Ale v obchodě stačí přibližnost. Ostatně se divím, že nepřišel ještě s jedním důvodem, velice pádným.«

»Totiž?«

»Že totiž on investoval do svého podniku statisíce, že je vysadil nebezpečí, že z nich nedostane zpátky centu, že podle toho asi také platí úrok z vydluženého kapitálu, kdežto ty jsi nedal do svého obchodu takhle na nejisto ani stovku – a teď bys chtěl jeho zboží mít za běžnou cenu. Byl by hlupák, Sorge, aby takhle hrál s tebou!«

»Mám mu tedy dát, co žádá?« otázal se Sorge nejistě. »Víš, co mne to bude stát?«

»Víš co, Sorge?« začal Morden s lehkým úsměškem. »Rozpočítej si to, oč jsi ho tehdy vzal. Jestliže tě bere o víc, než ty jeho tenkrát –«

»Mordene!« vzkřikl Sorge. »Tohohle nech! Je to už protivné!«

»Rozhodně ti to může býti protivné,« odpovídal Morden s naprostým klidem. »To s tebou souhlasím.«

»A nepatří to sem!«

»Ah, to je zase omyl,« opravoval Morden, pokyvuje ukazovákem pravé ruky. »Právě to sem patří. Z toho všechno vzešlo –«

»Může být,« připouštěl Sorge. »Ale teď jde o něco jiného. Vidíš přece, v jaké jsem situaci –«

»Myslíš opravdu, že tě čeká žebrácká mošna?« tázal se Morden se zakrytou zlomyslností.

»Mošna – to snad ne,« bránil se Sorge, ale –«

»Víš, jestliže tě připraví o všechno,« vykládal Morden přesvědčivě, »netrap se tu dál, Sorge! Co máš z toho živobytí? Podívej se, žena pryč, jmění pryč – jdi, dost jsi tady užil, vezmi revolver a zastřel napřed toho chlapa a potom sebe, ale nespleť si pořad –«

»No, to je vtip –« štětil se Sorge.

»Tohle není vtip, ale teprv přijde – Sorge, a dej si do závěti, aby tě pochovali do jednoho hrobu s ním. To se pomstíš ženě, bude ti musit chodit na hrob –«

»Švakře!« vyskočil Sorge divoce. »Tohle už je trochu moc! Jdu k tobě o radu a ty mi tu děláš kejkle!«

»Ale, bože, vyrážím tě!« zubil se Morden.

»Pěkně vyrážíš!« zlobil se Sorge. »Týráš mne tu svými legracemi –«

»Týrám?« prohlédl Morden svými maličkými očky, už skoro zalitými sádlem. »Však také zasloužíš!« řekl ostře.

»Že zasloužím?« žasl Sorge.

»Ano.«

»Pročpak?«

»Protože jsi, díváme-li se na vše, co se děje, s hospodářského stanoviska, provedl přímo zločin.«

»Zločin? Já?« Sorge překvapením sotva mluvil.

»Ano, ty! Protože, kdybys mne byl uposlechl a kdybys to by vzal od něho na celých čtrnáct dní, jak jsem radil –«

»A hotově zaplatil –« ušklíbl se Sorge jedovatě.

»To ovšem,« souhlasil Morden, »jinak nedá ani štětinu –«

»Kdybych to byl udělal, mohla druhý den být obleva –« namítl Sorge.

»Ano, to je to právě, že byla!« vítězně řekl Morden.

»Cože?«

»Ano, byla!« tvrdil Morden vážně, »Ale že ty jsi paličák a nechceš vydat zpátky svůj lup z Pittsburgu, jsou tyhle mrazy dál. Miliony lidí trpí pro tebe, a tobě to není stejně nic platno.«

»Ale, švakře!« káravě se pozastavoval Sorge, skoro s lítostí. Ale Morden mu nepovolil.

»Ano, já jsem přesvědčen, že tyhle mrazy přišly jen proto, aby pomohly panu Stonovi k jeho penězům –«

»Panu Stonovi!« uštěpačně se pozastavil Sorge, vypichuje slovo »panu«.

»Už ano, panu!« důrazně opakoval Morden. »Ale nic se neboj, já ti vidím do kapsy, pan Sorge proto nepřestal býti panem Sorgem.«

»Víš,« pokračoval, když Sorge krčil rameny, »já myslím, že by se měly dorozuměti kanadská vláda s vládou Spojených států a zakročit –«

»Proti mně?« vpadl mu Sorge do řeči.

»Ano.«

»Měly by mě dát oběsit!« rozjel se Sorge.

Ale Morden klidně souhlasil:

»Víš, nestálo by to ani tolik, kdyby to bylo na společné útraty. A mohlo by se to provést na hranicích, takhle nad Niagarou –«

»Abych tomu zabránil, měl bych koupit celou Jacksonovu strž,« posmíval se Sorge.

»Měl,« připojil se však Morden, »a hned! Dostal bys ji teď ještě se stoprocentní přirážkou, takhle budeš zbytek kupovat ještě dráže.«

»Ale ty umíš utěšit!« postěžoval si Sorge.

»Povídám ti pravdu. Copak nevíš, co hlásí meteorologické stanice?«

»Už se jich ani neptám,« mávl Sorge rukou.

»Já ano,« řekl Morden. »A víš, co dnes povídaly, jak dlouho to ještě potrvá?«

»Nu?«

»Prý jen asi měsíc!«

»Ještě?« hrozil se Sorge.

»Ještě. To znamená, že si ještě také najmeš auta od pana Stona, ovšem s hezkou přirážkou, a budeš shánět vepře třeba až u Skalných hor.«

»To je k zoufání!« děsil se Sorge.

»Je,« souhlasil Morden klidně. »Proto jsem ti radil ten společný hrob. Já bych se pak rád podíval na paní Jenny –«

Sorge vyskočil rozvzteklen: »Copak jsi se dnes zbláznil, švakře?«

»Ale kdepak!« odmítal Morden blahovolně. »Ani mi nenapadlo!«

»Tak kde jsi sebral tuhle náladu?«

»Jakou náladu?« pozastavil se Morden. »Jsem výborně naložen. Na tebe mám ovšem zlost!« dodal úsečně a ostře.

»Na mne? Pročpak?« koprněl Sorge.

»A ty se ptáš?« rozkatil se Morden najednou.

»Opravdu, nevím,« krčil se Sorge.

»On neví! Ty darebáku!« rozkřikl se Morden.

»Na mou duši, nevím!« choulil se Sorge ještě více.

»I podívejme se!« zdvihl se Morden těžce z křesla a počal rozčíleně choditi po svém pokoji.

»Narodí se mu potomek,« počal vyčítati chodě sem a tam, »a sem přijde, o svém štěstí ani nemukne a tady mi fňuká o prasatech. A ani se slovem nepochlubí, neřekne: Ty, starej, koukej, co jsi všechno prometl a co máš z toho? Já jsem pašák, gratuluj!«

»He!« zastavil se Morden před Sorgem, jenž dosud seděl v křesle jako hromádka neštěstí a opravdu ani nemukal. »No,« naléhal na něho Morden, »co koukáš tak hloupě?«

»Ale – já nic nevím,« vypravil Sorge ze sebe.

»Cože?« divil se nyní zase Morden.

»Opravdu nevím!« opakoval Sorge.

»Jistě?«

»No, na mou duši!« zapřísahal se Sorge.

»Byl jsi dnes ve své kanceláři?« zastavil se Morden před Sorgovým křeslem.

»Nebyl – ještě –« vykoktal Sorge ze sebe.

»Hm,« obracel Morden, »tak jsem ti snad trochu křivdil –«

»A co se stalo?« optal se Sorge, ale velmi nesměle.

»Tak ti to povím,« ušklíbl se Morden. »Slečna Wollstonová ti dnes darovala – pravím darovala, rozumíš-li – děťátko –«

»A, Sorge,« Morden se opovržlivě zatvářil, »fuj! A jdi mi s očí a styď se – holku!«

XLVI.

Světlo elektrických lamp se zaseklo do hustých, mrazivých stěn mlh, jež těžce ležely nad Chicagem, vrylo do nich dlouhé temné pruhy, rozletělo se a utkvělo nad širokými náměstími i nad dlouhými třídami jako jemné světelné oblaky.

Ledový večer počíná ledovou noc. Pusto téměř po ulicích, zřídka ukáže se auto se zamrzlými okny, v dlouhých mezerách zašustí v mlhách jasná okna elektrických tramvají, ověšená ledem.

Lidstvo celého kontinentu pod nadvládou kruté, strašné zimy. Ale trpí ovšem chudí, křehnou v chladných bytech, zimou se chvějí i strachem, jak zahnat od dětí zimu a hlad. Uvázla práce, továrny stojí. Ještě snad tu a tam zbyteček úspor. V drahotě utonou, co bude pak? Až zmizí poslední uhlí kus a kousek chleba? Co děti? Děti?

A přepych s úsměvem zavírá oči. Před mrazem, neb jen ten doléhá na hlavy bohatých, k srdcí až přetěžko proniká chudoby nářek. Jak může, vrstvami bohatých kožišin, líného sádla? V bohatých barech, ve skvostných divadlech stejně se rozžíhá zářivé světlo, na perlách se třpytí, kamenech, záhybech hedvábí, nahotě pleti. Zvoní smích, poháry zvoní, perlí se převzácný mok.

Proklatci, zde za zdí, snad, tekou slzy a matky tlumí pláč!

A nejhůře snad v Chicagu! Vysoké ulice, k chladnému severu míří a jimi letí, divoce letí v dál dech bílé smrti. Rovina široká dokola, ochrany nikde. A k severu se otvírá rozlehlý Michigan, od pólu láká smrtící mráz, přes jeho širokou bělostnou plochu na křídlech skučících vichrů se žene hrozná bohyně bílá, bílá Erinys.

A člověk v Chicagu tak jako jinde. Necítí bolestí cizích.

Nad Chicagem má dnes noční službu chlupatý čert Brakkrakkak. Chvilku seděl, nohy maje křížem, na vrcholu krajní věžičky na burse na La Salle Streetu. Ale je mu zima, mráz prolízá hustou srstí, kterou přinesl tak hezky teplou z pekla.

»Brrr!« zavrčel. »K čertu! Čert aby to vydržel!«

Cvakl zuby, otřásl se. Řekl: » Vůbec, nač to hlídat shora? Tamhle to mám pohromadě!«

Šups! Byl v baru »Tahiti«. A rovnou na své oblíbené místo! Nad rohovým stolem na zdi socha tvůrce prohibice, pana Vollsteadta, pro žert ji tu asi umístili. Ale čert vždy sedá na ni a vždy panu Vollsteadtoví na nos.

Dole jako vždycky. Hudba, tanec, zpěv a smích, cinkot pohárů a peněz. Rajská hudba pro chlupaté uší čerta!

»Pozor, hoši!« volá náhle doktor Lang. »Ferenc je tu! Dělejte, jako byste ho neviděli, a do něj! S chutí!«

A Lang hned sám začíná:

»Ale je to pravda, křivdí se mu občas. Vypravovalo se tady, že ho přišly vítat zástupkyně spolku porodních babiček pro Chicago. Zatím, já to vím, byla u něho jen deputace, mluvící za West-East.«

»To je pravda, to Ference neznají,« souhlasí Menzel. »Ferencovi vskutku stačí půlka Chicaga, co leží na jih od Madison Streetu.«

»To snad ano,« přidává se Gmünd. »Ale slyšeli jste, co tu Ferenc nebyl, klesl značně počet novorozeňat.«

»Gmünde!« ušklíbl se Lang, nemoha se přemoci. »Ale víš snad, že byl Ferenc pryč jen přes půl roku.«

»Nu, vidíte, a už to bylo cítit!« řekl Gmünd a musili se smáti chtěj nechtěj.

»A víte-li pak, proč vlastně Ferenc se nevracel tak dlouho domů?«

»Nu, pročpak? Pročpak?«

»Tak to dlouho trvalo, než u Mordenů doplnili počet panen pro Ference. Před vánocemi jich měli pouze na tři měsíce.«

»Kolik jich to bylo?« zeptal se Gmünd zvědavě.

»To si vypočti podle sebe!« zněla odpověď a smích zase přehlušil kvikot houslí a ječeni saxofonů.

»To jsou samé vtipy,« praví vážně Lang. »A zatím byl Ferenc v Mexiku úředně.«

»Úředně?« žasnou.

»Ano! Vyslán americkou vládou –«

»Jakže? Proč?«

»Přec víte, že máme stále rozpory s Mexikem –« vykládal Lang. »Petrolej! Hm!« řekl kdosi.

»Ovšem,« souhlasil Lang. »A nezbývá nám, nežli zabrat Mexiko.«

»Mluví se o tom dávno.«

»Toť! Ale s Mexikány Mexiko nechceme. Proto tam poslali Ference –«

»Jak –?«

»Nu – nějaký rok když tam zapůsobí, budou se tam rodit samí malí jankejčíci a je vyřízeno! Mexiko je naše –«

»Nazdar! To je výborné!«

»Ferenc je výborný, chaso!« opravuje Lang.

»Ano, Ferenc! Ferenc!« křičí.

»A víte, že už Ferencovi připravujou pomník?« nadhodil.

»Jaký? Jaký?«

»Bude z kostí všech žvanilů,« volá Ferenc, přistupuje k stolu, »kteří otírají svoje nectné zobáky o Ferencovu počestnost, a bude vyšší nežli Čimborasso, nezvedenci, rozumíte?«

»Na počestnost Ferencovu!« volá doktor Lang. »Fíno! Fíno!« rozhlíží se. »Honem, šla si připít!«

»Není tady,« praví doktor, »ale nevadí. Tedy, náš Ferenc ať žije!«

»Ať žije!« odpovídá mladý Morden vesele.

»A vy také ať žijete, huby nevymáchané!« dodá a prázdní podaný pohár.

Usedl mezi veselé druhy.

»Je ti vůbec známo,« ptá se ho doktor Lang, »že jsi mezi námi po druhé od počátku těch velkých mrazů?«

»To není tak dávno, co začaly,« usmívá se Ferenc.

»Ale přece se nám stýskalo,« mluví Lang vřele. »Zvláště Fíně,« zaútočí najednou. »Už chtěla jít dá kláštera, ale umluvili jsme ji, aby ještě do dneška počkala. Ještě jsi to tedy chytil.«

»Spravím si to s ní,« usmívá se Ferenc. »Ale nesmíte se na mne zlobit,« pokračuje, »měl jsem opravdu mnoho práce v továrně, než jsme to zavřeli.«

»Však byly asi ty holky odpočaty!« uštípl doktor Lang.

Smích zabouřil dokola.

»Mládenci,« zasmál se Ferenc, »tohle byl opravdu vtip. Ale pravda to nebyla.«

»Pročpak? Pročpak?« tázali se, tušíce čertovinu.

»Protože několika z nich – a bylo jich moc a nebyly právě nejhezčí – nedopřával odpočinku právě doktor Lang.«

»Brávo! Brávo!« ozvalo se veselí, že byl tak pěkně usazen vtipkař Lang.

Lang jen slabě zrudl, pokud dovolila jeho žlutá, vyžilá kůže.

»Nu, co tomu říkáš, Langu?« postrkovali sousedé doktora.

»Nic,« odpověděl a ponořil se hluboko do sklenice, »utápím jen svůj stud a mravní hnus nad sebou.«

»Ale to sis měl dát přinést škopek!« řekl Ferenc a divoký smích otřásl společností. Ferenc použil příležitosti a kývl na malou černošku, jež běžela podle stolu, a něco u ní objednával..

»Sakra, hoši!« vzpamatoval se zatím doktor Lang. »S Ferencem bude dnes těžká práce. Je ve formě!«

»Nu, prosím tě,« vysvětloval moudře Gmünd, »přece už továrník. A celý!«

»Jak to?« zastavil se Ferenc.

»Nu, prý převezmeš řízení továrny, vypráví se –«

»Vypráví se! A ty tomu věříš?« žasl Ferenc.

»Nu, proč by ne?« kroutil se Gmünd. »Pan Morden přece má už léta. – A byl bys pánem!«

»Bože všemohoucí!« sepjal Ferenc ruce.

»To jsou koně, co?« přisazoval doktor Lang.

»Až bučí!« řekl Ferenc upřímně.

»Nu, co – pročpak?« hovořil Gmünd v nesnázích.

»Povím ti to, Gmünde!« mluvil Ferenc velmi vážně. »Za prvé si uvědom, že teď jsem pánem a právě proto, že továrnu řídí táta. Až toho nebude, budu jen otrokem, tak jako je on teď.«

»A s těmi lety,« pokračoval, »bych ti řekl, že můj táta vůbec nemá leta.«

»Nu, přece –« namítal Gmünd.

»Žádné – nu, přece!« odsekl Ferenc. »Kdybychom se zeptali Finy – já jako dobrý syn jsem se jí neptal, ale ty kdyby ses, Gmünde, zeptal, možná, že by ohrnula rty a řekla: Kam se hrabeš, Gmünde, proti papá Mordenovi?«

»Výborně! Výborně!« tleskali Ferencovi kamarádi.

»Teď jsi to zblízl!« vysmívali se Gmündoví.

»Můj táta je vůbec skvostný táta,« mluvil Ferenc s upřímným nadšením, »všecko mi udělá, co chci, kdybych chtěl na jižní pól, vypraví mne tam, co se mi zachce, vše mi dá – a lítají, někdy –«

»Pravda!« vskočil mu Lang do řeči. »Když je Ferenc při tom, je nevkusem mluvit o placení, ale dvojnásob se pije!«

»To se musí uznat!« ozval se souhlasný hlas, všemi podporovaný.

»A to je papá Morden, rozumíš, ty blumo!« rozhorlil se Ferenc. »A že jsi ho tady uvedl na přetřes, jest jen důkaz –«

»Že je to Gmünd!« nadhodil někdo se zdrcujícím odsouzením.

»Chtěl jsem říci, že v přírodopisech je u popisu osla chybný obrázek!«

Nový bouřlivý smích, kterému neodolal ani Gmünd. Ale doktor Lang roztáhl ramena.

»Ferenci, ty zatracený kluku, tohle se ti povedlo! Na má mužná prsa, ty zatracená hubo!«

»Hoši, tohle musíme oslavit!« volal doktor Lang, vida, že právě se přináší znamenitý mok, Ferencem objednaný.

»Ferencovi na zdraví!« volal, zdvihaje sklenku.

»Na zdraví!« volali všichni nadšeně.

»A vám všem!« odpovídal Ferenc.

»Všem! Všem! Všem!« hřmělo od Ferencova stolu.

»U všech čertů!« řekl Brakkrakkak, sedící na Vollsteadtově nosu a vesele se uchechtávající. »Tady by se přece dalo něco dělat!«

Brakkrakkak se poškrábal kopytem za chlupatým černým dlouhým uchem. Přemýšlel, zda by se nemohl pokusit o něco obratného, malou konkurenci s Pánem tam nahoře. Často prý nepatrnými prostředky způsobí velikou věc. Zachránit dobrého člověka, kdy je pronásledován, k tomu stačí poslat pavoučka, aby

natáhl pavučinu přes cestu. Oekonomia divina tomu říkají, hospodárnost boží.

To že by čert nedovedl? Tak někoho snadno a lehce připotopit?

Brakkrakkak si podrbal huňatou kozí bradu. Přemýšlel.

XLVII.

»Tedy jsi to prohrál dokonale,« uznal Morden.

»Naprosto dokonale!« pochválil si Sorge trpce.

»A došlo i na auta,« poznamenal Morden.

»Už minulý týden,« řekl Sorge. »Koncem února.«

»S přirážkou stoprocentní?«

»Jen stoprocentní,« potvrdil Sorge.

»To je celkem od něho hezké. Protože, kdyby byl zachovával tempo zvyšování, jaké měl ze začátku, byli byste asi u pěti set.«

»Snad. Ale je tak šlechetný,« uznával ironicky Sorge, »že mu stačí stoprocentní výdělek.«

»Tedy i auta!« vracel se Morden v myšlenkách.

»Prosím tě, vždyť to trvá už šestý týden,« vysvětloval Sorge.

»Více než šest neděl, pravda, strýčku,« vmísil se do hovoru Ferenc, jenž vešel z vedlejší místnosti. Byl už v otcově kanceláři dříve, hned jak Sorge přišel, a uvítal se s ním. Od svého návratu ovšem viděl strýce Sorga mnohokrát a prometli už spolu leckterý flám.

»A věříte,« pokračoval Ferenc, »že je dnes zase přes čtyřicet? Třetího března!«

»Úžasné!« křižoval se Morden.

»Včera jsme se povznesli na pětatřicet, těšili jsme se už, že začíná obleva a že začneme s prací, a zatím tu máš! Ale na severu už mrazy povolují.«

»A Ferencovi se stýská,« zasmál se Sorge.

»Po čem pak?« tázal se Ferenc.

»Po fabrice, ovšem,« žertovně odpovídal Sorge.

»Ah, to strýček myslil jinak,« smál se Ferenc.

»Tak teda po holkách, řeknu ti to, když to chceš vědět,« smál se Sorge. »Oplacuješ je tam, to vím –«

»Ale jenom hezké!« ohrazoval se otec Morden.

»To si myslím,« souhlasil vesele Ferenc. »Vkus mám po tátovi,« dodal a položil ruku na otcovo rameno.

»Vidíš ho, klacka, jak se mnou umí!« zasmál se Morden.

»Myslíš, táto, že tě kašparuji?« ptal se Ferenc.

»Tak trochu, myslím,« usmál se Morden blaženě.

»Otče, omyl!« bránil se Ferenc. »Nezapomeň, že máš pouze mne. Kdybych ti lezl po zdi, nemůžeš mne vydědit, protože bys přišel o dědice. Když si tě tedy vážím, je to vskutku k vůli tobě.«

»Dětino, to vím!« tiskl Morden synovu ruku. »Vím, že nemám nad tebe.«

»Rozhodně jsem tvůj nejlepší syn,« žertoval Ferenc.

»A také nejhorší,« dobíral ho Sorge.

»Také, strýčku,« připouštěl Ferenc. »Ale já mám strýčka jen jednoho a ten jest jen nejlepší!« zasmál se a odcházel s nějakými papíry.

»Safra, Sorge, ten ti dal!« radoval se Morden ze synova vtipu.

»Nedá se, kluk,« uznale řekl Sorge, »a dobře má.«

»Právě, ať se nedá!« souhlasil Morden, »V živobytí je toho třeba.«

»Bať,« řekl Sorge kysele. »V době Stonů –«

»Hm,« ozval se Morden záhadně. »Ovšem, v době Stonů a –«

»Chceš říci Sorgů, vid!« vyjel si zostra Sorge.

»Ale kdepak!« bránil se Morden. »To se neopovážím. Ostatně stačí říci Stonů, protože je rozhodně nad tebe –«

»Jest, jest,« pokyvoval Sorge hlavou.

»Kolik jsi mu už vlastně vrátil?« tázal se Morden.

»Vrátil jsem mu všecko.«

»A ne víc?«

»Ne víc,« ušklíbl se Sorge, »protože vrátit jsem mu mohl pouze to, co jsem mu vzal. Ale já mu už hodně přidal. A přidávám dál.«

»Je tedy dnes pan Stone boháčem,« mínil Morden.

»Jest. A dokonalým,« potvrdil Sorge.

»Osud, Sorge! Spravedlnost!« řekl Morden skoro vážně.

»Ah, čerta!« zlobil se Sorge. »Ovšem,« řekl, »pořád mi vrtá hlavou, jak mohl věděti, co bude.«

»Inu, Sorge, to je, nač jsem tě upozorňoval, říkaje: „Pozor, Sorge! Tady universitní profesor začíná chovat prasata, to není samo sebou!“ Ale tys na mne nic nedal. A on zatím vskutku věděl, co bude. Tady máš doklad, že my, zazobaní lide se nesmíme jako dříve smáti, řekne-li se: Vědění je moc. Je, ale někdy je vědění i cestou k penězům, jak je vidět.«

»Vzal mne, jak se patří,« vrčel Sorge.

»Vzal, pravda,« poučoval švakra Morden, »ale uvaž s druhé strany, že ti vlastně ušetřil.«

»Myslíš penále?« krčil Sorge rameny.

»Ano,« důrazně řekl Morden. »Snack ani starosta by ti nebyli povolili ani cent. Uvidíš také, prodlouží-li se to ještě a uvázneš-li na blátě, že budeš platit jako mourovatý.«

»To vím,« hučel Sorge. »Proto jsem to koupil v Jacksonově strží všechno, nechávám si tam zbytek v záloze a sháním zboží, jak to jen trochu jde, nákladními auty.«

»Nu, vidíš,« vykládal Morden, »a představ si, že bys byl za tu celou dobu platil penale.«

»Pak jsem této chvíle neměl ani cent,« přiznal Sorge.

»Tak tedy! Pročež ať žije Stone!« dobíral si švakra Morden.

»Ne, na to nepřipíjím. A možná, že bych raději byl platil i to penále, než bráti pomoc od pana Stona – pana,« řekl uštěpačně, – »kdyby mi to nebyl sladil svým vyděračstvím.«

»Zvláštní myšlenka.« ušklíbl se Morden. »Ale jsou takové myšlenky pro myšlenky. Je to krasopisné cvičení, píše se, aby se nic nenapsalo –«

Ale Ferenc se zatím zase vrátil do místnosti. A slyšel zmínku o penále.

»Strýčku,« zastavil se, »ale toho nechápu, jak jsi mohl přistoupit na tak vysoké penále. Nechtěl jsem se dříve ptát, byl jsi tak rozčilen –«

»Přistoupit?« utrhl se skoro Sorge. »Já na ně nepřistoupil, já si je sám dal!«

»Dal! A sám!« užasl Ferenc.

»Ano, poslyš, jak to bylo! Když byla vypsána dodávka vepřového masa, zde pro město, ucházely se hlavně dvě firmy: Sorge a syn a firma Armande. Ale Armande už měl hovězí.«

»Ten malý, pohyblivý Francouz?« ptal se Ferenc.

»Ano, ten,« dí Sorge. »A došlo k zápolení. Armande to chtěl proraziti cenami. To byl ovšem nesmysl, co by byl z toho měl? Ale působilo to a byl už sklon, dát ve všem přednost Armandovi. Musil jsem ho překonati. Čím? Cenou? To ne! Nabídl jsem tedy penále. A počítal jsem: Proč bychom nenavrhli hodně vysoké penále? Vždyť dopravujeme zboží z nejrůznějších krajin v okolí, zásoba vždy bude. Sebe vyšší penále tedy nemůže být nebezpečím. Bude však působit dobře na zástupce obce při udělování uprázdněných dodávek, ale nikdy nedojde k jeho uplatnění. Ať je tedy na papíře, ve skutečnosti se ho není co bát.«

»Tak k tomu došlo, Ferenci,« končil Sorge svoje vyprávění. »Kdo mohl čekati,« uzavíral svůj výklad, »že by mohlo dojíti k takové pohromě?«

»Pravda,« soudil Ferenc, »může trvat třeba zase na sto let, než přijde taková kalamita.«

»Nu, tak dlouho na to čekat nebudu,« hovořil Sorge.

»Já teprv ne,« pokusil se Morden o jakési protáhnutí zad. Dobře se mu povedlo jen široké zívnutí, při němž by byl mohl spolknout kokosový ořech. »Něco na mne leze, pozoruji to už delší dobu.«

»Co je ti vlastně?« zeptal se Sorge, zakrývaje starostlivost.

»Inu, tloustnu a stále hůře dýchám,« stěžoval si Morden. »A občas tak jako by se se mnou svět zatočil.«

»Potřebuješ trochu pohybu, otče,« promluvil Ferenc starostlivě, »už jsem si to myslil dříve –«

»V tomhle čase,« odmítal Morden. »Vždyť je to přímo vražedné, v tom nelze ven!«

»Však hlásí už od Otročího jezera oblevu,« řekl rychle Ferenc, »hned jsem si vzpomněl na tebe, jak jsem to dnes v poledne slyšel v radiu.«

Morden pohladil beze slova Ferencovo rameno. A pak se obrátil zdánlivě klidně k Sorgovi. »Ty, Sorge,« řekl, »už dávno jsi neudělal vtip na játrovku.«

Sorge se zarazil, ale hned se sebral. »To je jednoduché, protože už není nebezpečná a ty se jí nebojíš,« hleděl se vesele zasmáti. »Teď je už jen prostředkem výdělku pro tvého bývalého primáře –«

»Tomu pomohla,« svezl se Ferenc, »má autíčko, no, něco ef ef ef!«

»Kdyby něco na nás na někoho přišlo,« utěšoval Sorge, »žádný strach. Od Pátkova objevu nezemřel jediný člověk na játrovku. A vozí mu to sem z půl Ameriky.«

»Má tam plno, zabrali zas další část starého skladiště,« řekl Ferenc.

Ale Morden se vrátil k Sorgovým slovům.

»Nevím, nevím,« řekl, »zdali by nám něco byl platný Pátkův objev –«

»Jak pak to myslíš?« tázal se Sorge překvapen.

»Prosím tě, Sorge, mysli rozumně!« hněval se Morden. »Představ si, že já nebo ty bychom byli Pátkem a že by nám přišel Pátek do ruky anebo Stone. Co bychom s ním udělali? Myslím, že bychom ho rozřezali jako do jitrnic. A co můžeme tedy čekat sami?«

»Švakře, Mordene, promiň a odpusť, ale teď jsi řekl botu!« řekl Sorge a viděl, jak jeho slova těší Mordena. »Pravdu máš, že tohle bychom asi udělali my. Ale nikdy by toho neudělal Pátek.«

»Nevím,« kroutil Morden hlavou a hodně vážně, »kdo z nás by se opovážil k Rohozům a k Pátkovi –?«

»Táto!« řekl rychle Ferenc. »Abych tebe spravil, klekl bych si na kolena i před satanáše!«

Morden sevřel loket Ferencův. »Jsi hodný kluk, Ferenci,« řekl pohnutě. »A mohl jsi býti ještě hodnější, kdybys byl měl? –«

»Lepší společnost!« vyhrkl Sorge, chtěje zabrániti nějakému vážnému slovu Mordenovu, které tušil.

Morden pochopil. »Tak, tak! Tak je to! Strýc Sorge má pravdu.«

»Teď mám velmi dobrou!« pokusil se Ferenc o poklonu otci i strýci.

»Dobře!« chválil otec. »Pomoci si umíš, jen co je pravda!«

Ferenc se usmál a odcházel.

»A my se napijeme. Na zdraví!« zvolal Morden.

»Na zdraví!« zdvihal Sorge pohár. Chtěl přidati: Hlavně na tvoje! – Ale vycítil, že by to nebylo vhodné.

»Chutná mi,« stavěl Morden sklenku na podnos. »Ale věříš, Sorge,« ohlédl se po vedlejší místnosti, kde pracoval Ferenc, »že mám pořád žízeň a vypiji dost, ale skoro nic mi nejde ven?«

Sorge zesinal. Ale vnutil se vší mocí do klidu.

»Nu, to nic nebude. Dojdi si k lékaři, nebo si ho sem pozvi, předepíše ti nějaké močopudné koření a bude dobře.«

»Udělám to,« mluvil Morden pomalu a těžce, »ale až asi zítra. Dnes vám nepokazím slavnost.«

»Jakou slavnost?« červenal se Sorge.

»Jako bys nevěděl, že u Wollstonů jsou dnes křtiny,« ušklíbl se Morden.

»Bože, švakře, co ty všechno víš!« žasl Sorge.

»To víš, vrabci tady –« ukazoval Morden k oknu.

»Brachu, všichni zmrzlí,« odporoval Sorge.

»Nejklevetivější to vydržel,« usmál se Morden. »Lítá sem dosud. Nu –« chápal se sklenky, »co pak dělá slečna dcera?«

»Ještě jsem jí neviděl,« procedil Sorge skrz zuby.

»Tak se nehrň!« radil Morden. »A nezapomeň na tu autodrožku –«

»Číslo římská šest, pětset padesát.«

»Pamatuješ si to?«

»Už jsem se také trochu po ní ohlédl a něco vím –«

»Konečně, švakře!« vzdychl Morden. »Teď ještě si vyřiď paní Jenny?– máš už něco? Zařídil jsi jí to do její kanceláře?«

»Zařídil. A pracuje to dobře. Mám toho dost, ovšem pouze pro sebe, ale málo pro soud.«

»Hm, to chápu, telefon!« hovořil Morden. »Víš, co bys měl udělati?« otázal se otcovsky, A sám hned odpověděl: »Zařídit to tak, aby pan Stone sám přišel do kanceláře. To by asi bylo něco!«

Sorge se zarazil. »Pravda,« řekl. »Něco na tom je. Co si mohou povídat po telefonu? Ale jak to zařídit?«

»Blázínku!« usmál se Morden. »Stýkají se v sobotu, vždy pravidelně –«

»Ano.«

»Zdrž tedy svou paní nejbližší sobotu doma!« radil Morden.

»Ale jak?« rozpakoval se Sorge. »A je zrovna bílá sobota!«

»Třeba modrá!« rozhorlil se Morden. »Řekni jí, že čekáš telefonickou zprávu, jmenuj nějakou firmu a požádej ji, aby byla v kanceláři. A je odbyto!«

»Vídíš! A pak si to přečti! Možná, že s tím půjdeš rovnou na komisařství.«

»Švakře, ty jsi báječný!« divil se Sorge.

»Tak jako vždycky,« liboval si Morden. »Ale uvidíme co řekneš po svatém Josefu!«

»Švakře!« zvolal Sorge, zakrývaje zděšení.

»Na zdraví!« zvolal Morden, nevšímaje si toho. –

Hodně pozdě se rozešli.

A dvě hodiny na to přihnal se divým letem sanitní vůz před závodní nemocnici Rohozovu. Z vozu vyběhl Ferenc a vrhl se k primářovu bytu.

Primář doktor Pátek vyšel Ferencovi vstříc.

»Pane primáři!« zaúpěl Ferenc. »Slitování! Slitování!«

»Co se stalo, pane továrníku?« ptal se primář.

»Můj otec!« rozplakal se Ferenc.

»Co se mu stalo?« ptal se Pátek.

»Je nemocen – játrovkou!« zvolal Ferenc.

»Pane primáři,« chápal se Ferenc primářovy ruky, »ujměte se ho! A zachraňte ho! Je to člověk, pane primáři –«

Primář podíval se na Ference skoro nechápavě. »Proč bych se ho neujal?« tázal se. »Je nemocen,« řekl, »a býval mým chlebodárcem!«

Ferenc nevěřil svým uším.

Za minutu se skláněli doktor Pátek a doktor Broughes nad Mordenovým tělem. Byl v hlubokém bezvědomí.

»Stadium rozhodně pokročilé,« uznal doktor Broughes. »Operace je rozhodně už možná.«

»Každá minuta je drahá!« řekl doktor Pátek.

XLVIII.

»Ne, můj milý Haťku, buď bez obav!« hladila paní Rohozová růžové tváře svého druhého synka. »Otec přece o tom ví,« hovořila chlácholivě. »jdi jen do porady a ani se o tom nezmiňuj!«

»Víš, mami,« vykládal Harry, »nerad bych, aby se snad myslilo, že jsem proti tomu, že je pan továrník Morden u nás.«

»Ovšem, Harry!« souhlasila paní Rohozová. »Vždyť jsme přece dali panu primáři Pátkovi právo, aby přijímal do nemocnice všechny nemocné játrovkou. Ale ani kdyby toho nebylo, pan Morden je přece nemocný člověk. A je velmi vážně nemocen.«

»Pravda, mami,« pokoušel se Harry o vysvětlení. »Ale znáš mne, jsem opatrný, nedůvěřivý. A po tom všem, co se nám dálo v továrně, nesmíš se divit. Proto jsem chtěl navrhnouti, aby návštěvníci pana Mordena s ním směli mluvit jenom před svědky. Jde mí o to, aby pan Morden nekul pikle proti nám pod naší vlastní střechou. U něho je i to možné.«

»U něho je všechno možné, to máš pravdu,« vážně připouštěla paní.

»Vidíš!« radoval se Harry. »A to bychom hráli opravdu hloupou úlohu. Je proto třeba, aby se dal pozor i v tomto směru. Proto jsem chtěl o tom mluvit.«

»Ale stačí, řekneš-li to soukromě otci, Haťku! Přede všemi se však o tom nezmiňuj!

»Víš, chtěl jsem se pochlubit,« dobrácky hovořil sedmnáctiletý Harry. »Ale máš pravdu, řeknu to jen tatínkovi důvěrně. Už proto, že ty tak radíš, to víš, mami, jak ty si něčeho přeješ –«

»Vím, milý Haťku, vím!« něžně se usmívala paní Rohozová. »Znám tě dobře, ty mé velké dítě!«

Měla opravdu velké děti paní Rohozová, ale byly to stále děti, třeba ve velkém těle. Měla z nich radost, byli hoši bystří, nadaní. A na otci lpěli, matce byli upřímně oddáni. Harry – mamčin Haťka – byl hodně vznětlivý, někdy až prudký, ale přece jej maminka ovládala pouhým mírným úsměvem.

Poslechl i dnes, dokonce počal chváliti matce mnohé, proti čemu kdysi ostře stál. »Věříš,« vykládal radostně, »že mne nyní sama těší, že jsme tě poslechli a nepodnikli nic útočného proti Mordenovi a jeho skupině?«

»Věřím,« usmívala se paní Rohozová. »Pamatuješ se, před článkem v Chicago Daily News?«

»Jak jsme chtěli sami něco podobného uveřejniti?« vzpomínal Harry. »Pamatují, byla jsi proti tomu a tatínek s tebou. Nechali jsme toho tedy a do týdne to prasklo samo.«

»A jak!«

»Pravda!« radoval se Harry. »Tak zuřivě, jak to bylo v Daily News, bychom to nebyli napsali, ani kdybychom bylí dali péro do ruky panu řediteli Dahlerovi a panu účetnímu Tuschovi. A ti milují pana Mordena!«

»A bylo jistě krásným vědomí, že veřejnost sama se vkládá do našeho zápasu a že se staví po náš bok,« upozornila paní Rohozová. »A daleko lépe působilo a účinněji, že odhalení Mordenova podvodu s jakostí jeho výrobků nepřišlo s naší strany. Tím spíše, když se pak ukázalo, že naše firma věděla o Mordenově úskoku a nevyužívala toho.«

»Jistě,« musil Harry přiznati.

»Vůbec nejmocněji působilo, že naše firma v celém zápase s koncernem Mordenovým jen se hájila. Že snášela nejzáludnější útoky, účinně se jim bránila, ale sama na nejhorší věci neodpovídala útokem.«

»Já byl proti tomu, nezapřu toho, maminko!« usmíval se Harry. »Ale pravdu jsi měla ty.«

»Otec nesoudil jinak než já, Haťku!« upozornila paní Rohozová synka. »Byl vždy také pouze pro obranu. A vyplatilo se nám to. Hleď, když jsme přišli s novými druhy zboží, víš přec, to byl jásot, jak to uvítali odběratelé.«

»Jistě,« řekl Harry. »To bylo něco úžasného, co se dělo. Nikdy bych toho nebyl řekl, však jsem toho nikdy nečekal.«

»Nečekal, toť pravda. Naopak, myslili jsme, že se bude naše nové zboží těžce probíjet, že budeme musit zápasit o odbyt. A zatím –«

»Tatínek měl pravdu, když předvčírem řekl, že to bylo živelní hnutí pomsty v konsumentstvu proti Mordenovým lidem.«

»Jíti správnou cestou, nepoužít násilí, není vždy nejhorší způsob boje,« vážně řekla paní Rohozová.

»Ty dobrá duše,« objímal mladý Rohoz matku, »ty bys šla jistě i dál, ty bys odpovídala snad i dobrodiním na zlo.«

»Snad, můj Haťko!« usmála se paní Rohozová jemně.

»Tvým cílem je vždy jen dobro,« tiskl Harry ruku matčinu. »Neříkají ti nadarmo, že jsi dobrá jako anděl.«

»Ale jdi, jdi, hochu!« usmívala se matka blaženě. »A přijďte brzy nahoru, je přece již volněji. A potřebujete odpočinku po těch těžkých dnech všichni, náš tatínek nejvíce –«

»Přijdeme, mami! Bud jen bez starosti!« rozloučil se Harry s matkou a odběhl. Přichvátal do obvyklé sobotní porady, a hle – žasl,, ukončovali hovor o témž předmětu, o kterém mluvil nahoře s matkou.

»Jistě bude pan továrník Morden překvapen, až se probudí a dozví se, že nad sebou má Rohozovu střechu. Je-li možno mluviti o odvetě i v takovémto případě, v tom jistě je,« pravil továrník Rohoz vážně.

»A přece nedoufám, že by se jeho srdce pohnulo,« dodával k tomu ředitel Dahler. »Je zvláštní člověk. Tvrdý!«

»A já bych řekl,« připojoval účetní Tusch, »že mu nesmíme věřiti ani nyní. A je-li nyní neschopen útoku pan továrník Morden, jsou zde jeho lidé a pracují jistě v jeho duchu dále.«

»Počítati ovšem třeba se vším,« krčil rameny továrník Rohoz.

»Tím spíše nyní,« poukázal ředitel Dahler. »Úspěch, jakého naše firma dobyla v zápase s koncernem Mordenovým, je velkolepý. Udržeti se proti takové přesile, proti tak bezohledným, přímo ničemným útokům, strhnouti na sebe přízeň celého veřejného mínění a rozšířiti svůj odbyt i proti sjednocené celé ostatní branši, to vše je přímo neslýchané.«

»Lidé však, kteří stojí proti nám, nejsou z těch, kteří by se dovedli skloniti při mravní porážce,« doplňoval účetní Tusch, »Odpovědí jistě novým útokem a ještě ničemnějším.«

»My však odpovíme zase pouze obranou,« usmál se továrník Rohoz.

»Osvědčila se nám úplně,« připojoval se Fred. »Záleží na tom, zdali všichni naši zaměstnanci stojí upřímně a pevně při nás. Dosud, a to v dobách nejtěžších, se skvěle osvědčili. Jen proto jsme odolali Mordenovi.«

»Souhlasím s tím plně,« vřele řekl Rohoz.

»Ovšem, my jsme také učinili všechno, aby zaměstnanci u nás cítili, že jsou ve všem našimi spolupracovníky a účastníky ve všem podnikání! Jde o to,« soudil Fred, jenž byl znám svou přízní k dělnictvu a nestranností, »jde o to, zdali neselže nám nikdo z našich lidí v továrně. Mám sice dojem, že jsme z nejhoršího vyvázlí a že těžko by nám někdo mohl způsobiti vážnější škody, ale že tu bude úmysl podobný, jsem zcela přesvědčen.«

»A já souhlasím s vámi všemi,« dokončil Harry, »že nejsme na konci svých zápasů s lidmi pana Mordena. Co ty myslíš, tatínku?« obrátil se Harry přímo na otce. S ním oči všech ostatních utkvěly na Rohozově tváři.

Ale tu se vzchopil Fred a zvolal:

»Ptáme se tatínka na jeho mínění a přece víme, co nařídil včera ráno! Aby byla továrna ve všech svých částech pod hlídkou ve dne v noci, aby žádná místnost nezůstala ani půl hodiny bez dozoru. Což to nepostačí?«

Továrník Rohoz se pousmál, ale jeho tvář byla při tom velmi vážná.

»Řekl jsem již, přátelé,« zahovořil, »že musíme počítati se vším. To je stručně vyjádřeno moje mínění. Jinak velice bych souhlasil s tím, co řekl před chvílí Fred. Uškodit nám mohou nyní naši nepřátelé pouze za pomoci našich vlastních lidí, všechno jiné úsilí již bude marné. Závisí tedy vskutku všechno od věrnosti našich lidí.«

»Za dělníctvo ručím,« prohlásil Birke. »Naší lidé jsou dostatečně poučeni, zmoudřeli i ti, co přeběhli nám jinam, hlavně k Mordenovým. Nedávno jsem mluvil s mistrem Rollem, vědí už, co učinili. A na lidi u nás mnoho působilo, že se u nás dělalo i v mrazech a dělá i dál, ale že továrny našich protivníků stojí, ač už mrazy pominuly a i uhlí je dostatek. Tomu všichni

rozumíme, co se chystá tam na druhé straně. Z našich lidí proto nikdo na lep nepůjde.«

»A úřednictvo?« otázal se továrník Rohoz vážně.

Ředitel Dahler pokrčil rameny. »Bylo příliš mnoho pokusů o naše úředníky. Situace je u nich jiná, je jich málo a v rukou jednotlivců je soustředěna veliká moc. Dosud všichni odolali, ačkoliv se na některé přišlo s úžasnými penězi. Doufám – mohu říci pouze: doufám – že bude tak i dále. Ale opatrnosti je třeba, velké, v každém případě –«

Bylo příliš vážné, co řekl ředitel Dahler. Vyslechli jeho slova s podivnými pocity. Pro některé bylo dokonce zcela nové, co slyšeli. Aspoň Birke položil najednou otázku:

»A bylo toto – co říká pan ředitel – dřív, než se roznemohl pan továrník Morden?«

Továrník Rohoz odpověděl sám: »Ano, před tím.«

»A pokusy pak ustaly?« tázal se Birke s bystrým postřehem.

»Ano, ustaly,« potvrdil Rohoz. »Ač ještě potom byl pan Morden delší dobu zdráv,« dodal, dobře rozuměje Birkovi.

»Tedy – buď pan Morden uznal marnost svých pokusů,« učinil Birke závěr, »anebo už neměl potřebí –«

Továrník Rohoz pokrčil rameny. »A nyní víte,« řekl, »proč jsem nařídil stálé hlídky v celé továrně.«

Zaraženě ještě chvíli rokovali.

»Nejlepší by bylo,« pravil na konec Fred, »kdyby se pracovalo nepřetržitě.«

»Již je zařízeno,« usmál se ředitel Dahler. »Od pondělka počínaje budeme dělati na tři směny.«

»A odbyt máme?« tázal se Birke.

»Až nevíme, kde nám hlava stojí,« usmál se účetní Tusch.

»Tož, do toho!« zavolal Birke bodře. »A uvidíme, zdali na nás vyzrají!«

»Uvidíme! Nedáme se!« důvěřoval si i Harry.

»Na tři směny!« smál se Birke při rozchodu. »To bude veselo!«

»Ale –,« zarazil se najednou. »Devatenáctého je svátek pana továrníka. A to vždy –«

»Vždy jsme stáli,« usmál se továrník Rohoz, »a zaměstnanci dostali za ten den plat. Letos tedy budeme pracovati a zaměstnanci dostanou plat za dva dny.«

»Výborně!« zvolal Birke.

»Rád bych, aby letos dělnictvo i úřednictvo oslavilo můj svátek prací. Souhlasíte, pánové?«

»Do jednoho! Všichni!« byla odpověď.

XLIX.

V kanceláři firmy Sorge a syn, v prvním poschodí. Po obou stranách domu hrčí a houkají auta, za trojnásobnou řadou stromů na Lake Shore Drive hučí Michigan. U svého stolu a své práce se hrbí pan Finnl, za svým stolem u vchodu do pokladny sedí šéf firmy. Stolek slečny Wollstonové opuštěn. Dveře do místnosti paní Sorgové jsou zavřeny.

Pan Sorge přemýšlí. Mnoho věcí jde hlavou jeho. Z nejrůznějších oborů jsou, ale žádná není veselá. Prázdný stolek slečny Wollstonové a plná její kolébka. K tomu autodrožka číslo VI. 550. Sorge mimovolně podíval se po zavřených dveřích, za nimiž byla pracovna jeho ženy. Ví snad o tom? Nebo neví? Její tvář je jako kamenná. Ale taková je vždy. Vlastně, až od smrti jejich hošíka. A také ne, nač má Sorge lhát i sobě? Lumpe, i sebe budeš chtít napalovat?

A Sorgovi se v hlavě rozsvětlilo, jako se rozjasní bílá deska v biografu, když na ni padne světlo promítacího aparátu. Také do Sorgovy mysli vpadlo světlo vzpomínek.

Bylo na jaře, jsou tomu asi nyní dva roky. Tehdy byl živ ještě jejich hošík, zrovna rok mu bylo. Přešlo zimní období se skvělými obchody. Sorge syn byl spokojen, byl nadšen sám sebou, plný života a síly. Svět ho těšil, štěstí hrnulo mu svoje dary do klína. Sorge syn měl všechno, co jen mohl chtít, A proto nevěděl, co měl by ještě chtít.

V baru »Tahiti« byl středem společnosti. Mladý Ferenc Morden, kterého sem Sorge uvedl, byl ještě příliš mlád a – teprve se vypracovával na dokonalého a uznaného světáka. Vším byl tedy ještě Sorge, jeho strýc.

Jednoho dne, vlastně večera, bylo v baru veselo. Sešlo se vše v náležitě správné náladě, páni dali cigarety, pití, mlsky, holky daly mládí, krásu, smích a v baru se dělo boží dopuštění. Nejrušněji bylo v koutě, kde byl Sorge ještě s jedním kamarádem, s nimi Fina, tehdy skoro děcko, Prandyová, Tutti-Frutti a pak Lispenová, malá židovička, zvaná Pomeranček, zřejmě od své záliby.

Byli jak se patří veselí, smích bouřil a ječel, alkohol měl svoji žeň. A tu přišla Tutti-Frutti na myšlenku, že jim vlastně Sorge spáchal nevěru, oženiv se a dokonce bez jejích svolení, Heslo padlo jak pochodeň do koudele, Sorge zahrnut byl útoky. A tu nadhodila Pomeranček:

»Když jsi nás ani na svatbu nezval, měl’s nás pozvat aspoň na dozvuky. Měl’s nám ukázat svou paní, kvartýr a tak dále a tak dále. To jsi neudělal. Dobrá, to jsme zapomněly. Ale potom jsi měl krtiny, nějak trochu brzy. Měl jsi zase svoje kamarády pozvat, to jsi, kamaráde, neudělal. Ale před týdnem měl tvůj kluk

první narozeniny a zase jsi nás nezval. Je to hanba, že nás nezveš ve dne, pravda, ale dejme tomu, že jsme trochu bujná spřež. Ale měl bys nás vzít k sobě jednou v noci, provést nás tam pěkně, ukázat nám, kde hajáváš ve dne, kde hajáváš v noci –«

»Já tam jednou byla!« ukvapila se Prandyová.

»I ty sloto! Koukejme ji! Byla u Sorgů! A my jsme vedle!« rozčilovala se Tutti-Frutti.

»Holky, udělejme výpravu! Jednou, až se hodí, zapadneme k Sorgovi!« padl návrh odkudsi.

Sorge byl vesel, výborně naložen. Alkohol mu vstoupil do hlavy. A náhodou toho večera odjížděla paní Sorgová i se synkem na několik dní do Toleda a s ní služka. A aby vše bylo dovršeno, domovník, jenž s ženou v domě posluhoval, se právě vyměnil, starý odešel a nový nenastoupil.

Sorgův dům, pokud byl Sorgem obýván, byl vskutku prázdný.

Proto Sorge neodmítl nadhozený návrh. Marně Fina, ač nejmladší, varovala:

»Děti, mějte rozum! Jestliže nás nesebere na ulici policie, uděláme jenom trochu ostudy u pana Sorga! A nemá to smyslu!« Neposlechl ani Sorge. Společnost se zdvihla, naložila do aut, jela do Sorgova bytu. Za velkého krocení se podařilo dostati je za domovní dveře. A pak se to hnalo jako stádo po domě a nastala vřava k nepopsání. Pan Sorge byl ovšem dobře zařízen a veselí šlo hlučně dále za dalšího popíjení. Bylo hluku, smíchu, zpěvu.

Za největšího poprasku, kdy pan Sorge zrovna na klíně měl křiklavého Pomerančka, otevřela dveře paní Sorgová. Nejela pro lehké onemocnění, jež v poslední chvílí uviděla na dítěti.

»Paní Sorgová!« vzkřikla Fina uděšeně.

»Fíninka se bojí!« zachechtala se Tutti-Frutti.

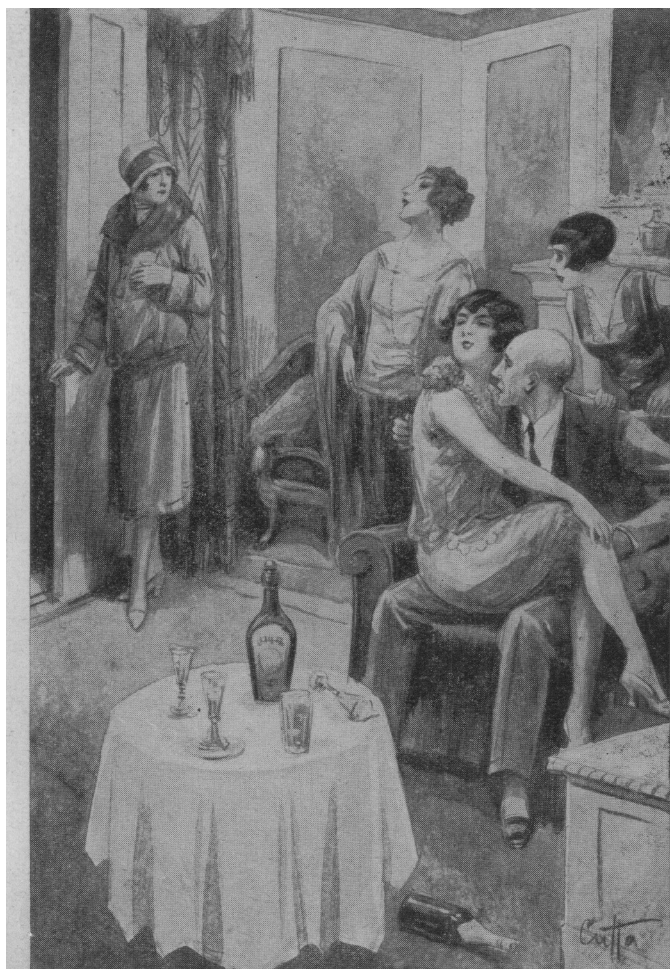
»Já tě schovám!« zavýskala Pomeranček a přitlačila se plným tělem na Sorga, aby ho zakryla před pohledem jeho paní. Rozjařena pitím stiskla Sorga plnou silou, že se vskutku hnouti nemohl. Když konečně Pomerančka odhodil, byla už paní Sorgová pryč. Odešla beze slova.

Sorge se vrhl ke dveřím.

»Snad bys nešel za ní?« chytil se ho Pomeranček.

»Pan Sorge se bojí paní Sorgové!« prohýbala se Tutti-Frutti.

Ostatní dvě dívky zaraženě mlčely, přítel Sorgův rozpačitě si drbal bradu. A právě rozpaky těchto byly snad příčinou, že se Sorge vzepřel proti svému původnímu úmyslu, běžeti totiž za paní Jenny a

„Já tě schovám!“ zavýskala Pomeranček a přitlačila se... (Str. 389.)

smířiti ji. Snad se mu i zdálo, že by těžké bylo vysvětlování po tom, co paní Jenny právě viděla a slyšela.

»Nechoď! Zůstaň s námi!« žadonil ho Pomeranček.

»Nepustím tě! Nebo půjdu s tebou!« hrozila mu Tutti-Frutti.

A pan Sorge, rozjařený pitím, zahanbený přede všemi, nejvíce však před sebou samým, zůstal. Nešel k paní Sorgové. A nešel k ní ani druhý den. Věnoval jej na zábavu, práce v kanceláři stála. Paní Sorgové nezbylo, nežli úřadovati za pana Sorga.

Ani třetího dne ráno neukázal se pan Sorge v kanceláři. Byl uražen, že ho žena zahanbila před jeho známými. A opravdu, neodprosila ho! Snad se také trochu styděl přijít ženě na oči, možná. Paní Sorgová řídila tedy obchod sama. Dítě bylo posíláno ven se služebným děvčetem. Stalo se tak od té doby zvykem, pan Sorge neuznával, že by se na tom mělo něco měniti. A jednoho dne pří přejíždění jízdní dráhy byl kočárek zachycen rozjetým autem, rozdrcen a dítě zabito. Služka vyvázla jen s lehkým zraněním.

Neštěstí jen zveličilo prostor mezi manželi. Nesblížili se už od pohřbu svého synka, při němž byli oba němí. A Sorge snad o to zprvu ani nestál. Nenamáhal se nikterak, aby došlo k sblížení. Odbyl úřední smutek za synáčka a pak navracel se zvolna do bývalých kolejí. Žena musila mu býti dvojnásobnou výčitkou, proto se jí dále vyhýbal. Nestál o ni, nepotřeboval jí. A v Tahiti bylo rozhodně veseleji nežli u nich doma. Paní Sorgová se smiřovala s tímto stavem. Její srdce náhle zchladlo, pochopila, že nebylo láskou, co ji vedlo do náruče pana Sorga a do jeho domu. Převládl stesk ze zmařeného života.

Pan Sorge zas ovšem těžko nesl, že se jeho žena beze slova smířila s jeho odcizením. Cítil to jako urážku, byl přece její muž. Byl by si přál, aby se jí po něm stýskalo, by ho prosila a žebronila o ztracenou přízeň. Paní Sorgová toho však nečinila.

Je možno říci, že jejích poměr přecházel ve vzájemnou nenávist? Je bez pochyby. Švakr Sorgův, Morden, vypozoroval to zavčas, Sorga varoval.

»Já vím, Sorge, neměl jsi se ženit,« říkával mu. »Neviděl jsem ještě prase ženatý. Nesluší mu to a neumí v tom chodit. Ale když jsi jednou v tom, musíš se nutit, aby to aspoň trochu vypadalo k něčemu. Tohle není pěkné a neskončí to pěkně.«

Morden varoval už dříve Sorga, poučoval. Káral ho, že ženu nechá dřít se v obchodě. Ale Sorge neposlechl. Byl nedůvěřiv k lidem, často býval pryč, jeho záliby ho také stály mnoho času, žena pak mu byla nejjistější hlídkou v kanceláři. Rady Mordenovy byly proto marné.

Ale počalo být jinak, když mu počínalo svítat, že by o odstrčenou ženu mohl míti zájem někdo jiný. A dokonce Stone! Člověk, jemuž tolik Sorge ublížil. A za pomoci Jenny! Tak docházelo k všem těm steskům, jež se projevovaly v rozmluvách Sorga s Mordenem. Vyvrcholily v nápad Mordenův, aby Sorge dal si zapisovati vše, co mluví jeho žena telefonem. Sorge návrh provedl. A žasl. Viděl, že se jeho paní znenáhla připíná k Stonovi, a nemohl pochybovati, že to, co v duši paní Jenny klíčí, je láska. Že Stone jeho ženu dávno miloval, dříve, než si vzala Sorga, to Sorgovi bylo od počátku známo.

Najednou však shledal v stycích Stonových a jeho ženy prapodivnou změnu. Vlastně se týkala jeho ženy. Paní Jenny dřív se potkávala se Stonem jednou týdně. V sobotu, vždy odpoledne. Došlo k tomu na počátku zimy, jak, to Sorge nevěděl. Scházeli se spolu i za prvních krutých mrazů. Ale v době, kdy se počal obchod mezi Sorgem a Jacksonovou strží, počíná se paní Jenny vyhýbati Stonovi. Marně na ni Stone naléhal a marně prosil, Sorge zapsáno měl každé jeho slovo strojem, každé slůvko její odpovědi. Kolikrát si spouštěl přístroj v pokladně, když žena odešla z kanceláře, jak žárlivě sledoval každý nádech zvuku v slovech ženiných! Ano, Sorge nyní žárlil.

Ale přišla do toho Wollstonová. Čerti vědí, že tak Sorge v téhle věcí zhloupl! Zatracené bary! Kolikrát si vzpomněl na ono setkání při tanci! To ho stálo! Tlustá Róza uvázla mu v rukou, držela se Sorga jako klíště. Nu, a pak mu řekla, že je v tom, a dnes už kolíbá, Sorgovi to padlo velmi nepříjemně do záměrů. Bylo jisto, že to jednou jeho žena zví. Snad to ví už dávno, viděla přec změnu na objemu Wollstonové, ale slovíčkem se o ní nezmínila. A holka ho, možná úmyslně, zrazovala sama, byla drzá jako štěnice.

Morden! Zlatý Morden! Jeho objev s autodrožkou římská šestka pětsetpadesát! Měl pravdu a tohle urovná vše s Wollstonovou, Tady by už bylo jasno. Škoda, že mu dále Morden není po boku! Leží u doktora Pátka, je po operaci, ale stav jeho je dosud velmi vážný.

Ale Jenny! Proč se nyní nechce scházet se Stonem? Co v tom vězí? Je tu naděje pro Sorga? Či pravý opak? Sorgovi to ovšem kazí plány. Morden radil, aby bránil Jenny scházeti se venku se Stonem; chtěl, aby Stone se odvážil až sem k Jenny. Půjde to?

Je dnes čtvrtek, devatenáctého března. Stone opětovně prosil Jenny, aby se s ním sešla, třeba na okamžik, tuto sobotu. Je to Bílá sobota a Stone prosí, aby Jenny přišla před polednem. Že prý odpoledne musí odjet a že by chtěl Jenny ještě spatřiti před svátky.

»Stone! Šťastný člověk!« závistně vzdychl Sorge.

Vskutku šťastný! Jeho podnik v Jacksonově strži skončil skvělým výsledkem. Kruté mrazy potrvaly celý únor, protáhly se do března. Na počátku března nad to přišly hrozné vánice, které znemožnily dopravu, i když z části povolily mrazy. Firmě Sorgově nic nezbývalo, nežli vykoupiti celou Jacksonovu strž. Sorge přistoupil i na Stonovy návrhy, aby si část zboží nechal ve Stonově farmě a použil nákladních aut, jimiž vládlo

souručenství Stone-Armande. Sorge popřál další skvělý výdělek, o který se dělil Stone s Armandem.

Počátkem března byl by poděkoval Stonovi za jeho návrh, když sníh vůbec nedopustil žádné nápravě, aby se po víc než týden vzdálila z Chicaga nebo do Chicaga vjela. V této době přišly Sorgovi vhod zbytky ze Stonovy farmy v Jacksonově strži.

A konečně, něco na tom bylo, Stone vlastně zachránil Sorga ještě od většího vydání, které by mu bylo způsobilo penále. Přes to ovšem zůstal mezi Stonem a Sorgem poměr nepřátelský, všechna jednání se vedla telefonem, platby byly prováděny prostřednictvím Chicagské banky.

Ale snad by bylo došlo aspoň k ochlazení záští, Sorge zuřil sic nad vydíráním, které podle něho na něm Stone provedl. Sorge musil ovšem připustiti Mordenovi, že má pravdu, že se cena zboží řídí podle poptávky, A když banán v době mrazů stoupl na cenu víc nežli dvacetinásobnou, že snad vepři v Jacksonově strži mají cenu dvakrát vyšší.

To vše nemohlo zůstati bez vlivu na Sorga. Sorge také uznal, že by jeho firma při svých velkých závazcích si měla opatřiti větší reservu. A Sorge dokonce koupil od Stona Jacksonovu strž a ponechal si v ní s pěkným platem správce Strunu, o němž měl od svých lidí nejlepší zprávy.

Byla tu však žena. A pro ni hořela spíš vyšším plamenem a prudším žárem stará nenávist. A Sorge sedě ve své kanceláři, dívaje se na prázdnou židli Wollstonové a na shrbený hřbet Finnlův, kul zlovolné plány. Sám se pří nich jako ďábel poušklíbl: Bylo toho darebáctví tolik, co jsme natropili s Mordenem, ať je víc o toto jedno. Možná, že se zdaří. A dokonce v nepřítomnosti Mordenově! Sorge se mu bude moci pochlubiti, že dovede něco také bez něho.

Jak na zavolanou vešla paní Sorgová. Bledší v obličeji, snad i hubenější, ale stejně krásná, Bože, jistě ještě krásnější! Sorge zlobně vnímal tuto krásu, která byla nyní cizí pro něho a ztracena, nenáviděl svoji ženu tím žhavějí, čím se mu víc líbila.

»Pane Finnle!« řekl suše. »Vy tam máte výkazy za celou dobu od nového roku, uděláte součty a přehledy všeho do zítřka do večera. A v sobotu ráno dáte všechno paní Sorgové, aby to během dopoledne přehlídla. Odpoledne vezmu si to já.«

Sorge věděl, jakou žádá prácí. Že ji Finnl sotva zvládne, i když nastaví na ni celou noc. A jeho paní že nemůže být s tím hotova dřív nežli někdy odpoledne v sobotu. Ale to si právě přál. Chtěl znemožniti paní Jenny schůzku, o kterou ji žádal Stone.

Zasáhl také do živého. Viděl jak mimovolně klesly ruce paní Jenny překvapením. V duchu zajásal, pln škodolibé radosti. Však, hle, věc byla ještě vážnější. Paní Sorgová učinila, co dosud nikdy: pokusila se o odpor.

»Pane šéfe,« řekla, zase ovšem na zlost Sorgovu, »ale v sobotu je skoro svátek – Bílá sobota.«

»Nemohu si pomoci« děl tvrdě, »věc je nutná a já nemohu se toho zúčastniti, mám důležitou prácí dnes i zítra, v sobotu pak dopoledne poradu. Přijdu sem až pozdě odpoledne. Ostatně pan Finnl bude hotov ráno v sobotu, může jít domů hned dopoledne a vy budete mít odpoledne celé volné.«

Vysvětlil to dobře, nalíčil past dokonale. Byl sám sebou velmi spokojen.

Tím spokojenější, že viděl, jak je nespokojena paní Jenny. Odcházela však beze slova.

L.

Pan Sorge byl celkem slušně naladěn, když sešel se schodů od dveří své kanceláře a vyšel z domu. Nešel do vyššího patra, kde byl jeho byt. Co by tam byl dělal? Obývaly se tam stejně jen dva pokoje a sloužily pouze za ložnice. Na jednom konci byl pokoj paní Jenny, na druhém pana Sorga. Co bylo uprostřed, toho si nevšímal nikdo z nich, A také tam nikdo nevkročil. Snad měla se o domácnost starat paní. Ale dávno resignovala na tuto funkci. Byla prokuristkou firmy Sorge a syn, která za svou práci měla byt a stravu. Ale odděleně od pána. Domácnost dál vedla stará příbuzná Sorgova, která byla bytem kdesi v přízemí.

Proto se pan Sorge doma nezdržel. A nezdržel se ani dnes. Vyšel, zahvízdal si něco veselého, zabručel pak nejnovější popěvek, který si zpívalo celé Chicago. Zamířil pak do Loopu, prošel jím po La Salle Streetu. Rozpakoval se, kam má se obrátiti. Zpět do Chicago Theatru nebo k Petruschkovi? Nebo do Tahiti? Tam nebyl Sorge dávno. Měl tam po svém návratu sólo Ferenc Mordenův a Sorge mu to nerad kazil. Nebo ho i trochu mrzelo, že ho Ferenc odsunul až za sebe v té bujné, rozpustilé společnosti? Možná, možná obojí.

Ale Ferenc nyní dělá dobrotu. Jak byl ten hoch sklíčen první dny po onemocnění starého! Sorge vskutku už se musil obávati, že si Ferenc zoufá, kdyby snad měl Morden zemříti. Sorge ovšem chápal tuto lásku. Ferenc matky ani nepoznal, rostl v cizích rukách, otec byl mu jediným blízkým tvorem. A Morden měl syna rád, snad až příliš, až ho kazil a pokazil načisto. Ale nebylo se diviti, že Ferenc přilnul k otci opravdu.

Nemoc Mordenova byla proto ranou pro Ference. K tomu ještě provoz v továrně byl zastaven, takže Ferenc ani prací nebyl rozptylován a byl ponechán jen smutným myšlenkám. Dokonce když mrazy přešly, dlouho trvalo, než továrnám se dostal náležitý příděl

uhlí. A sdružení textilních průmyslníků, které utvořil Morden – proti Rohozovi – dohodlo se, asi z dobrých důvodů, že prácí zahájí až po svátcích. To ovšem neplatilo pro Rohoze, který – myslili, že naschvál, ale mýlili se – začal s prací ihned po přejití mrazů.

A tak Ferenc čas svůj trávil ponejvíce v nemocnici Rohozově, často i za dveřmi síně, v které ležel jeho otec. Nebylo tam všecko zrovna pohodlné, síně byly upraveny ze starého skladiště, které firma Rohozova přemístila jinam. Ale nešlo jinak, nemocných byl stále nával. Mluvilo se sice, že se Rohoz chystá postaviti nemocnici novou, určenou jen pro léčení játrovky. To však byla hudba budoucnosti a Morden ležel nyní v síni, pod níž bylo ještě skladiště a vedle skladiště už rachotily stroje. Ale že to bylo přece dál, bylo v síních pro nemocné ticho.

Mordenovi ovšem sotva by byl vadil sebe větší rámus. Ležel v bezvědomí po operací dlouhou dobu. A když konečně procitl, učinil tak zase jen na krátkou chvíli. Byl z nejtěžších případů v Pátkově a Broughesově praksi, hlavně pro srdeční slabost, která neustále hrozila katastrofou. A jen Pátkův propeller jej držel nad vodou.

Ferenc ovšem zoufal při těch zprávách. Dovolili mu jen na kratičko podívat se na otce, jinak podávali mu jen zprávy o otcově stavu. Činili tak ochotně a Ferenc s opravdovou vděčností děkoval oběma lékařům, zejména Pátkovi.

Do Tahiti ovšem Ferenc v této době nechodil. Neměl smyslu pro zábavy. Všem se sice po něm stýskalo, nejvíce po jeho štědré kapse, ale uznávali, že činí dobře, že smutný čas tráví doma. Za to těšilo se všechno na chvíli, kdy zase přijde Ferenc mezi ně a rozpoutá se staré veselí.

Sorge mohl tedy do Tahiti, byl jist, že tam Ferenc dnes nebude. Zahnul tedy směrem k známé místnosti,

šel však část cesty pěšky, tak ho lákal teplý, vlahý večer. Cestou přišel k známé restauraci, podíval se na hodinky, byl čas k večeři. Zašel, povečeřel. Na Tahiti konečně je času dost, pravá zábava se rozproudí až s nocí.

»A Fína stejně přicházívá později,« pomyslil si. A neuvědomoval si, že jen Fína je to, co ho táhne k Tahiti. Sporu nebylo, že je nejhezčí a také nejmilejší z barových dam v Tahiti. Měla cosi jemného, zachovala ve všem míru. nikdy neklesala k neslušnosti. Sorge si byl vědom, že je Fíně příjemný. Raději jej měla, než protivu Langa; ten ji ovšem bavil víc bystrostí ducha, kterou vskutku vynikal. Ale jinak, věru, Sorga měla Fína nejraději.

Ovšem, kromě Ference! To se musilo uznati. Ale Ferenc byl parádní kousek, třída extra pro sebe. Třeba že se dopouštěl vždy chyby, že platil tak skvěle, že nikdy neměl jistoty, zda ho mají rádi pro peníze anebo pro něho sama ti, co kolem něho jásali a Ference objímali. Nebo objímaly.

»Ale Ference dnes není v Tahiti. A Fíninka tam pomalu už bude,« vzpomínal zase Sorge, vycházeje z restaurace a vsedaje do auta, aby ho dovezlo do Tahiti. »Bude tam hezky,« těšil se, vystupuje z auta a přicházeje k baru. Vešel do pasáže, šel po schodech po levé straně, stráži hlídající bezpečnost baru proti matce Prohibici, se jen ukázal a dlouhou chodbou se bral dále.

A již vcházel do zářivých komnat, naplněných hlučnou společností.

»Všem Josefům na zdraví a čest!«

»Dnešní svátkové ať žijí! Sláva, sláva jim!«

Sorge zavrávoral ve vchodu. Rozhlédl se – několik společností tu sedí, šum a smích, veselé přípitky.

»Všem Josefům nazdar!« zazní hlučně poznovu.

»Velký Bože!« vzkřikl Sorge. »Svátek – Rohozův –!«

A hlavou Sorgovou letí slova, slova Mordenova: »A dostane to pan Rohoz skoro k svátku, ráno po Josefu!«

A teď – je Morden v továrně Rohozově!

Sorge zaúpěl. Okamžik stál, nevěda, co počíti. Pak se obrátil a divým kvapem se hnal zpět. Vyrazil z domu: Auto! Vskočil do něho a vzkřikl:

»K Rohozově továrně! Co nejrychleji!« Stroj sebou trhl, skočil. Sorge padl zpátky do podušek.

»Bože, Bože, co teď počít!« volal Sorge k sobě.

Teď si uvědomil, že jde o úklady, které jeho švakr nastrojil. Jak má uvědomit továrníka Rohoze? Ale uvědomiti ho musí, vždyť v továrně leží Morden sám! A leží tam tolik těžce nemocných, Morden dosud v bezvědomí.

V tom se vynořilo v mysli Sorgově, že Morden mluvil o vzniku požáru v časných ranních hodinách. Je tedy čas, je nyní večer! Sorge vztahoval už ruku, aby stiskl tlačítko na upozornění řidiče. Ale řízli zrovna prudce zatáčku, ruka Sorgova se mine tlačítka. Znovu po něm sahá, narovnav se na sedadle. Stroj vletěl do široké hlavní třídy.

»Tá! Tá! Tá!« zní náhle teskně do uliční vřavy.

»Jakže! Je-li možná?« Sorgovi krev tuhne v žilách.

Před nimi se řítí těžký stroj, rudá světla hoří, ryjíce si volnou rýhu v pouliční vřavě. Sorgův vůz je za ním, v jeho krytu divoce se řítí vpřed. A tu s boku ústí široká ulice příčná.

»Tá-li! Tá-li! Tá-li!« varovně se nese signál. Rudá světla do boku se řítí, zahýbají, přitisknou se téměř na stroj Sorgův. V rudé záplavě se žene Sorge, prostřed obou motorových stříkaček, jež hrozivě se ženou, razí cestu dopředu.

»Věčný Bože!« vzkřikne znovu Sorge. Ulice – v ní Rohozovy závody. Přední stroj se smýkl vlevo, za ním auto Sorgovo, těsně za ním druhá rudá světla. Nyní vidí Sorge, že proletěl policejním kordonem s oběma

stroji, uvědomuje si husté davy lidí před kordonem, rozčilené, volající.

Vyrazil z auta, nerušen, považován za nějakou úřední osobu. Před ním kolosy továrních budov Rohozových. Všechna okna osvětlena, ale dole, v přízemí! Oh – to je výheň pekla!

Okna vyražena, mraky kouře valí se a mizejí proti černým mrakům, za okny však oheň – oheň – oheň! A zde vlevo – Bože – to je nová nemocnice! Sorge vidí ruce – hlavy – bílé postavy – je slyšet nářek, pokřik, volání.

Z oken dole vyrážejí bílá oblaka –

Sorge spěchá ke vchodu do nemocnice a k bytu primáře Pátka. Byl několik kroků od dveří –

»Huf!« Jak obrovská obluda, když zařve, zadunělo proti němu za dveří, rozlétla se okna v přízemí, je slyšet praskot, rachot, řinkot skla. A podívá se na dveře, jsou zavaleny, lidé prchají pryč v divém útěku.

»Pryč! Pryč!« slyšet uděšené hlasy. »Nový výbuch – přijde –«

»Nemocnice uzavřena! Živá duše neuteče!« ozývá se pokřik, volání.

»Věčný Bože!« úpí Sorge. »Jak je hrozná tvoje pomsta!« jektá Sorge, přemožený hrůzou. »Tam je Morden – původce –«

Nová oblaka se vyvalila z vyražených oken v přízemí. Nový úprk, poplach, naříkání, promíšené skřeky hrůzy, děsu.

Ale nový oblak, bílý – oblak za oblakem.

Mechanické žebříky se sunou ke zdem, k nemocnici se dvou stran šplhají žebříkové příčky.

Z hlavního vchodu továrny se noří vysoká postava.

»Rohoz!« šumí davy za kordonem.

»Pan továrník Rohoz!« letí ulicemi.

Továrník kyne rukou veliteli hasičů. Okamžik.

»Ta-ta-tata-ta!« zní ostře, ale utěšlivě velitelská trubka.

Vskutku – v oknech přízemí se tmí. Černé oblaky se tratí, kroutí se jen bílé obláčky. Okno za oknem se zdá, že pohasíná.

Tu však továrník Rohoz, k němuž všechny zraky obráceny, náhle ustupuje stranou, obnažuje hlavu. – Nosítka se objevují, na nich tělo –

Sorge vzkřikne, ruce tiskne ke spánkům. Divnou sílou puzen, musí blíž. Jen blíž! Přitiskl se k hloučku před hlavním vchodem do továrny.

A slyší? –

»Počínal si jako šílený, divoce se vrhal do plamenů –«

»Byl to děsný úklad – oheň vyrazil najednou z kanálů v přízemí – strašný oheň –«

»Štěstí bylo, že se v továrně pracovalo, jinak zůstaly z továrny jen zdi.«

A tu nesou opatrně malý předmět – nese jej úředník policie.

»Nařízeno na dvě hodiny v nocí,« vykládá rozechvěně. »Ale že se pracovalo na dvě směny, otřáslo se nějak strojkem a kanál explodoval už večer.«

»Plyny vyrazily pod průčelím nemocnice! Státi se to v noci, uhořeli všichni nemocní –«

»Mordene, Mordene!« šeptá Sorge zsinalý. »Pod sebou jsi zapálil, Bohu poděkuj, že špatně!«

Sorge se obrací, hledí odejíti. Vidí, že je oheň zdolán, slyší také pevný Rohozův hlas od vchodu:

»Dělnictvo si přeje pracovati dále! Práce půjde nerušené dál. Nebezpečí není.«

Sorge hledí dostati se bez poznání z kordonu. Pomáhá mu auto, které ho sem dovezlo a které konečně nalézá. Naposled se dívá k nemocnici, vidí, že se uvolňuje vchod, že však práce zvolna ubývá. Jinak

se již nemocníce uklidňuje, Sorge vidí v okně starostlivou primářovu hlavu. Dostati se dovnitř bylo by beznadějné. Ale není toho zřejmě třeba.

Sorge nasedá a odjíždí. K Ferencovi. Musí mu sděliti, co je možno, uklidnit ho, jistě za chvíli se dozví o požáru. Auto si zvolna klestí cestu, konečně se dává na rychlejší cestu.

Pozdě v noci navrátil se Sorge, zpraviv o všem Ference. Nezbylo, než vrátit se s ním k nemocnici. Bylo možno dostati se dovnitř. Primář Pátek ujistil je vlídně, že se nemocným nic nestalo. Morden procítá, ale nezvěděl ani o poplachu. Je na cestě k zlepšení.

»Ale nebezpečí bylo,« nadhazuje Sorge.

»Kdyby se to bylo stalo v noci, nebo kdyby byla bývala továrna prázdná, byla by celá shořela. Ale my bychom zde byli všichni zůstalí.«

Ferenc vzlyká: »Bože, otče! Táto!«

Sorge mračně, divně otřesen, se obrací k odchodu. Vlídně je provázel primář doktor Pátek k východu.

Druhý den četl Sorge v novinách, jichž řádky lačně hltal, zprávu, že zhynulý muž byl úředník Rohozovy továrny, jenž zavinil, že pojistka budovy i zařízení prošla. Ale teprve o půlnoci z devatenáctého na dvacátý. Pojišťovna tedy škodu hradí, ježto vznikla před půlnocí. Provinilý úředník chtěl patrně přes to zabrániti větší škodě, dal však na to život.

Sorge po přečtení zprávy se schoulil ve svém křesle. Byl si vědom, že je dnes on, Sorge, jediný člověk, který opravdu ví, jak to bylo. Nepochyboval však, že to také tuší Rohoz.

Myšlenky jeho se vrátily k nosítkám, jež zahlédl před vchodem do továrny.

»Mordene!« zahovořil vážně. »Stálo to lidský život! A trestu, který jsi si připravil, jsi unikl. Či snad se zdál malým?«

LI.

Stone naposled procházel svou farmou v Jacksonově strži. Vlastně už ne svou. A přece – zůstane vždy jeho dílem. Pravda, málo přes půl roku tady žil a pracoval. Pracoval horečně, s nejvyšším napětím. A bil se, bil – za všecko – Splní se nyní jeho sny?

Stone prošel údolní nížinu, vstoupil pak do vytahovadla a zvolna se dával vézti nahoru. Vystupovaly tu před ním stupně jeho farmy, dno se nížilo a vzdalovalo. Oku se ukázal nyní nový ruch a život farmy, jež se před nedávném odmlčela, utichla. Teď zas oživuje práce, hle, tam černá Nána rachotí a dýchavičně utíká ven z temné díry tunelu.

Stone stanul na hořejším okraji před domkem kanceláře. Slyší šplouchat potok, vlahý jarní vánek táhne od východu. Jaro! Jaro jde. A tobě, hochu? – Obrátil se proti potoku, hledí na stavidla, usmívá se. Vzpomínka, jak nepochodil Sorge, když chtěl od stavidel otráviti farmě vodu, která tekla od shora, ne teprve od stavidel. Hledí dále, k protržené hrázi rybníka, a nový úsměv, nová vzpomínka.

Proč však mu teď přišel na mysl rektor Moulinger? Že by mu měl poděkovat? Nebo se mu vysmát? Říci: Věda? Pohleď – tvoje věda! Tady – obchod s vepři! To je věc! – Ale, pravda, tady to byl právě triumf vědy, Její vítězství. A vše přece i zde bylo podniknuto pro vědu. Teď je volný, navždy zabezpečen. Teď se bude pracovati! Bez obavy o kus chleba. A beze strachu před nějakým Moulingerem. –

Ano, uvědomuje si Stone, první jeho myšlenky se nesly pouze k vědě. Ne k ní – k Jenny drahé, milované! Ne, že by mu nebyla dražší nade vše, i nad vlastní

život! Ale nemohl tehdy doufati, nebylo naděje. Teprve zde, v Chicagu, vznikla. A snad zde též zklame.

Zrak Stonův klouzl od hráze rybníka až k tunelu na dně Jacksonovy strže. Pravda, zvítězil. Všem nástrahám odolal. Dostal zpátky, oč ho Sorge oloupil. Totiž zlato, o které ho Sorge připravil. A dostal víc, je boháčem.

Všechny úklady odrazili i jeho přátelé. Bratranec, doktor Pátek, obětavý člověk, je dnes slavným mužem v Americe. Je dobrodincem lidstva, roste i jeho jmění, jeho děti mají zajištěnu skvělou budoucnost. Hlavní však, že Pátek je konečně zbaven hrozné tíhy strachu, která na něm ležela, Mordenův šek je vyrovnán a šťastně. A doktor Pátek je blažen, vždyť vidí, že neztratil cti v očích ředitele Irwínga, jenž jediný znal jeho čin.

A Pátkův dobrodinec, továrník Rohoz, jak hroznému nebezpečí unikl! Kdyby se byl zdařil úklad, který teď je jasný celému Chicagu, vyhořela Rohozova továrna až do základů a nedostala centu pojištění. Chápalo se nyní dobře, proč se vrhl do plamenů jeden z mladších úředníků; vycítil, že požár bude uhašen, že najdou záludný přístroj, nařízený na druhou hodinu noční. A pak že se bude rozuměti, proč úředník nevykonal rozkaz Rohozův, proč neobnovil pojistku u pojišťovny Aetny, ale v poslední den platnosti smlouvy psal Aetně o slevu. Vše pak bylo osvětleno nálezem veliké sumy peněz v šatě zhynulého úředníka. Nemohlo býti nejmenší pochyby, že byl podplacen, a vědělo se, kým. Oživilo ovšem vše, co bylo dříve. Cenový boj Mordenova koncernu proti Rohozovi, přetahování jeho sil, podplacení skladníků, kteří tento zločin odpykali ztrátou živobytí, i útoky, tak záludné, na zařízení v Rohozových podnicích. Veřejnost stála plně za Rohozem, zahrnovala jej přízní. Ale kde byl trest za všechny tyto zločiny?

Myšlenky Stonovy na tomto místě se stávaly rouhavými. Jaká náhoda, že v osudnou chvílí při požáru u Rohozů ležel skoro nad ohniskem ohně člověk, o němž bylo jisto, že byl strůjcem všech těch ničemností i tohoto ohně! A ten člověk vyvázl, je živ a bude zdráv, vyléčen v nemocnici, patřící muži, kterého chtěl ožebračit. A uzdraven primářem, kterého vyhodil ze služby a kterého chtěl zničit několik dní před tím pátráním po osudném šeku v Kontinentální bance! Ano, Morden žije, úředník jím svedený je mrtev.

Vůbec, spravedlnost! Kde je spravedlnost? A kde je i pro Stona? Sorge musil vrátiti mu zlato, o které ho připravil. Ale žena, žena, jež byla nadějí Stonova života, jeho štěstím, zůstane Sorgovi? Proč Jenny nyní váhá, když dříve byla ochotna opustiti Sorga? Půjde zase Stone žitím sám? Teď, když by mohl být spokojen a šťasten? Není mu snad štěstí souzeno? Bože, vždyť ho měl tak málo!

A dnes! Stone se tak těšil na dnešek! Bílá sobota, den míru. Okamžik, kdy lidstvo vzpomíná všech útrap dávno prožitých, aby plně ocenilo štěstí přítomností. O dvanácté hodině polední dnes zastaví se všechen ruch, všechen život, každý zaletí zpět, k drahým mrtvým, vzdá čest jejich památce, jejích utrpení a i vlastním bolům.

Stone prosil Jenny, aby aspoň dnes mu přála, setkati se s ní. Prosil, aby přišla v místa, na kterých se znovu sešli po letech, po době utrpení, aby spolu prožili tam chvilku vzpomínání na vše, co kdy bolelo a přebolelo. A Stone se těšil, až přejde dvanáctá a navrátí se z dálek minulosti v přítomnost, že vezme svou Jenny za ruku a že jí řekne: Pojď, pojď nyní se mnou, má jsi teď a mojí budeš, ženou milovanou, sladkou!

A Jenny? Jeho Jenny? Čtrnáct dní ji neviděl. Na jeho prosby, aby jí směl spatřit, odpovídala mu vyhýbavě. A

když prosil o setkání na den Bílé soboty, odpověděla, že nemůže. Stone nechápe to všecko. Ale Stone, je to Stone? Stone, který tady udatně se bil, který odolával jakékoli sveřeposti, tenhle Stone by měl pustit z ruky svoje štěstí? Štěstí, na které již hledí takhle zblízka?

Jenny, drahá Jenny! Váš Stone dal by se v zápas o vás třeba s hrůzou pekla! Váš Stone se pustí v každý zápas o vás, s každým! A bude-li třeba, dobrá, paní Jenny – Stone bude o vás bojovat – i s vámi!

Tu však vyjde z kanceláře proti němu správce Struna.

Správce Struna řídí nyní farmu v Jacksonově strži, převzat byv od firmy Sorge a syn za podmínek velmi slušných. Zásluhou to bylo jistě z části Stona, který při prodeji farmy trval na tom, aby firma Sorgova v ní, pokud možno, ponechala starý personál, zejména správce. Ale zásluhu měl i Struna sám, protože při přejímání zásob lidmi Sorgovýmí si počínal tak obratně a zároveň i vlídně, že jím byli všichni nadšeni. A netajili se svým úsudkem ani Sorgovi.

Struna byl tomu rád, že zůstane ve farmě, kterou spolubudoval a kterou dobře znal. Těšil se na další práci v ní, ač bude vedena v menším rozsahu. Zásluhu však za své převzetí od nového majitele přičítal plně panu Stonovi a osvědčoval mu svou příchylnost ještě oddaněji nežli dříve. Proto nyní, vycházeje z kanceláře a spatřiv Stona, přátelsky se naň pousmál a zdaleka uctivě ho pozdravil.

Namířil si rovnou k Stonovi, podávaje mu pravici. »Myslím, pane Stone,« řekl, ne však nejveseleji, »že se loučíte se svou farmou.«

»První loučení jen, pane správče,« odpověděl Stone, »ne ještě poslední. Přijdu ještě,«

»Nesmíte nám utéci bez rozloučení,« domlouval Struna. »Všichni vás neradi ztrácíme a nepustíme vás bez projevu upřímných díků.«

»Není jich třeba, pane Struno!« odmítal Stone. »Já byl povinen děkovati vám všem, vám nejvíce.«

»Ne, pane Stone,« vřele řekl Struna, »dlužníky jsme my, já největším. Vám děkují za převzetí panem Sorgem, nehledě k tomu, že jste mne zabezpečil, že bych ani sloužit nemusil –«

»Jen povinnost, pane správče! Spolu hlavně jsme se dělili o vůdčí práci, z toho plyne něco i pro rozdělení zisku. Ne, ne, pane správče!« mluvil Stone vřele. »Jen tu buďte zdrávi, hodně štěstí! A žádnou takovou zimu, jako byla poslední

Usmáli se na sebe, stiskli si ruce.

»Zatelefonuji si do Chicaga,« hlásil Stone, vstupuje do kanceláře.

»Jen račte, prosím!« loučil se s ním Struna, jda po své práci.

Za několik okamžiků hovořil již Stone s paní Jenny. Prosil, tolik prosil, aby směl dnes svojí přítelkyni vidět o dvanácté hodině. Odmítala, lítostivě, dokazovala, že nemůže.

»Promiňte mí, prosím, Jenny,« řekl tedy Stone konečně. »Neviděl jsem vás již čtrnáct dní. Nesnesu déle nejistoty, do jaké mne vrháte. Musím vás vidět! Kde budete, prosím, o dvanácté hodině?«

»Zde v kanceláři,« nejistě odpoví paní Jenny.

»Dobře, přijdu tedy před dvanáctou k vám do kanceláře,« pevně praví Stone.

»Ach, ne!« leká se Jenny. »Ne, prosím vás! Kdyby –«

»Kdyby – pak by!« řekl Stone krátce, rozhodně. A dodal mírným, láskyplným hlasem: »Na shledanou, drahá Jenny!«

A pak odzvonil.

Deset minut před dvanáctou přijel Stone autobusem zelenající se třídou Michiganskou a vystoupil před domem firmy Sorge a syn. A za minutu

byl v prvním poschodí v kanceláři firmy. Prošel první prázdnou místností, kde nebylo ani pana Finnla, ani slečny Wollstonové, a zaklepal na dveře ke kanceláři paní Jenny.

»Volno!« ozval se nesmělý, chvějící se hlas.

Stone otevřel dveře a vešel.

Pan Sorge zatím v protějším domě v kavárně sháněl vrchního, aby zaplatil svůj účet. Byl netrpěliv, viděl Stona vcházeti do domu firmy Sorgovy, byl čas jíti za ním. Konečně sklepníka sehnal, vzal svrchník, odcházel.

Přešel ulici – tu slyš –

Hlas zvonů zazněl, sirény továren zdaleka, zblízka zvučí. Vše tichne, v autech i ve vozech uliční dráhy zaplála světla, zahoří svítilny uličních lamp. Vozy se staví, stojí i lidé. Po dvě minuty se duše nesou k minulostí, drahým stínům, vzpomínají všeho, co trpělo, mřelo, aby budovalo štěstí příštím –

Pomalu a jen vzadu podél zdi se může pan Sorge dostati ke svému domu. Konečně je u něho, běží po schodech. Potichu otvírá dveře u přední místnosti, kočičími kroky spěchá k dveřím ženiným.

Tu venku zazvoní zvonky tramvají, zahoukají auta. S Michiganu, od přístavu, znova zahoukají parníky. Dvě minuty uplynuly. Pan Sorge vyrazil dveře –

Před ním stojí paní Sorgová a Stone. Drží se za ruce, udýcháni patří na sebe vzájemně očima, plnýma štěstí –

Teď ho shlédli. Paní Sorgová se vytrhla ze Stonových rukou, zakryla si oči rukama.

»Jenny!« zvolal na ni Stone. A paní Sorgová spustila ruce a řekla odhodlaně:

»Pravda!«

Mnoho bylo v tomto slově. Sorge rozuměl mu dobře. Ano, nač vše neříci a přímo?

Sorge zaváhal. Vytušil porážku. Ale nemohl zpátky.

»Viděl jsem dosti!« řekl ostře. »Pane Stone, poženu vás k odpovědnosti!«

»Prosím,« uklonil se Stone.

»Nyní opusťte můj dům!« ukázal Sorge na dveře, stěží přemáhaje rozčilení.

»Beze všeho. Ale paní Jenny půjde se mnou,« odpověděl Stone.

»Je mou ženou!« vzkřikl Sorge divoce. »A já jsem tu doma! Jděte!«

»Jenny!« obrátil se Stone k paní.

»Má pravdu, pane Stone!« řekla Jenny. »Odejděte!« dodala mírně.

»Sejdeme se jinde!« hrozil Sorge se zaťatou pěstí.

»Těším se na to!« řekl Stone beze strachu. »Uvidím i vás, paní Jenny?« zeptal se jemně paní Sorgové.

»Ano,« odpověděla paní Sorge stejně.

»Buďte zdráva!« uklonil se Stone před paní Sorgovou a obrátiv se, odcházel.

Sorge přirazil dveře za ním. Obrátil se pak k ženě.

»Každé vaše slovo, které jste tu pronesli, je zachyceno. Sleduji již týdny takto vaše jednání a vím všechno. Zde, pohleďte, je mikrofon přístroje!« ukázal na spodek stolu, jehož okraj prudce nadzdvihl. »V pokladně je registrující přístroj,« dodal, »ten bude svědčit – proti němu,« dodal najednou. »Vás však –,« zaváhal, »bude třeba očistit, aspoň před veřejností!«

Paní Jenny pokrčila rameny. Pan Sorge přešel místností sem a tam.

»Poženu ho na komisařství!« rozzuřil se najednou, snad zúmyslně. »Obviním ho, že se dopustil násilí proti vám. Že sem vnikl proti vaší vůli. A vy budete svědčit!« zastavil se výhružně proti paní Jenny.

»Budu,« svolovala paní Jenny klidně.

»Budete mít příležitost, ulehčiti svému svědomí,« dodával Sorge mírněji. »Použijete jí?« zeptal se dychtivě.

»Ano. Cítím toho dávno potřebu,« pověděla pevně paní Sorgová.

Pověděla, uklonila se a odešla.

LII.

U Mordenů se začalo pracovati v úterý po velkonočních svátcích. Dělnictvo, zmořené bídou, strádáním za krutých mrazů a pak nedostatkem v době nezaměstnanosti, v proudech se valilo do nádvoří továrny. Bylo tak ve všech podnicích Mordenova sdružení. Byl čas k zahájení práce, sklady byly prázdné a dělnictvo dostatečně vyhladověno. Sdružení tedy provádělo Mordenův plán, třebaže mu do něho velikou kaňku udělala Rohozova houževnatost. Podle toho plánu tedy byly továrny Mordenových přátel dříve zavřeny a podle něho se zase nyní otvíraly. A ve všech těchto továrnách se zatínaly pěsti, ústa teskně sevřená se ladila buď k pláči nebo k divokému prokletí.

»… vzhledem k těmto okolnostem se snižují ceny úkolové práce generelně o půl centu, pro mzdy denní platí srážka generelně desetiprocentní,.. zavádí se jednotný plat mistrovský a to ve výši 90% z běžného tarifu pro síly dohlížitelské…«

Tak stálo na vyhláškách, které byly připevněny až v pracovních síních.

»O půl centu, Bože, to je dollar týdně!« bylo slyšet po všech síních před vyhláškou hlasy lítostivé, bolestné.

»O půl centu – darebáctví! Ať si dělá sám!« byla druhá věta, která zněla nejčastěji.

Ale vyhlášky byly sestaveny dobře, jen co je pravda. Sely sváry mezi dělnictvo, některým se vzalo poměrně

více, jiným méně, ti se těšili, že postiženi jsou méně než druzí, od druhých slyšeli výtky, vyvraceli je hned tvrzením, že druzí konečně víc nezaslouží – Dělníci se počínali štváti mezi sebou, zapomínajíce trochu Mordenů. Pak si všimli, že jsou odstraněny výhody sil nově přijatých, obzvláště od Rohozů; nová kritika a leckde uspokojení.

»– jednotný plat mistrovský!« bylo slyšeti pošklebky.

Ale nálada přec byla hrozivá. Pokřik u vyhlášek neustával, stroje drnčely, však většina se rozmýšlela, zdali se má k nim postavit. A tu zakročili mistři, hned pak bylo vidět, že se některým už tajně přislíbily výhody. Neboť Skála, Rolle a několik jiných mistrů zřejmě chtělo jíti s dělnictvem, za to jiní hned počali shánět lidi do práce.

V každé síní spustil jeden: Že má každý na vybranou, ale že je krise, pracovat se musí, jak to jde. Dost dlouho jsme stáli, jsme už bez centíku, lépe vydělati méně nežli nic…

»A je to stejně prozatímní opatření, nějaký čas vydržíme – A nic po zlém, po dobrém jde všechno. Vždyť jsou hodní páni, zase přidají –« Tak mluvil mistr v třetí síni.

Tu a tam mistr sám spustil stroj: »Tak, Farmy, honem! Do toho!«

»Vy, Marková, zde máte!« kýval na druhou.

Se slzami se stavěly ženy k strojům, muži dosud proklínali. Chvilku.

»Uvidíme, vždyť se může s firmou jednat!« kázal mistr jinde. »Ale žádný odboj, co s tím? Do práce, však uvidíme!«

Vskutku, práce začínala.

Z prvních byla Něta, která spustila svůj stroj a započala práci.

»Vidíte ji!« zaječela tlustá Betty. »Ta už je v tom!«

»Ovšem,« dodávala tišším hlasem, ale plným jedu, »když se může přivydělat, může se to vydržet!«

Nebylo nikoho, kdo by ji byl okřikl. Také Něta slyšela ji pouze kuse, ale i tak vyhrkly jí slzy a seběhly po lících. Bázlivě se ohlížela, zdali neslyšel to Skála, Ale byl dál, zamračeně obcházel, nerozhodný, co by učinil.

Tu se blížil mistr Rolle. »Dali nám to! Darebáci!« zalál nepokrytě. Ale továrna už byla v chodu, tu a tam jen rozmýšlel se zbylý tvrdohlavec. Stroje rachotily, že nebylo slyšet na tři kroky.

»Máme, co si zasloužíme,« mluvil Rolle trpce. »Neříkal jsem to hned tehdy? Ještě, že nás tady nechali. Ale nepotrvá dlouho, vyhodí nás. A udělají dobře.«

»A u Rohozů pracovali i v těch mrazech, udrželi výrobu,« trpce poznamenal Skála.

»Teď je podpálili, lotrové, ale nedopadlo jim to,« radoval se Rolle. »Ale nebýt toho, zkroutili nás ještě víc. Takhle se přec bojí, že jim budou lidé utíkat.«

»U Rohozů se pracuje na tři směny,« pravil Skála, »obchod jim jen letí.«

»A udrželi všecky výhody, co mělo dělnictvo, v plném rozsahu. Spočítal jste si to, jak to máme nyní?« ptal se Rolle. »Máme méně, než jsme měli u Rohozů.«

»Však jsme slyšeli ten posměch!« s trpkostí řekl Skála.

»Jen oprávněný,« řezal Rolle do vlastního masa, »Mají nám říci víc a já jsem rád, že na to nepřišlí. Že my jsme to, kteří pomáhali Mordenům v tom, co se nyní provedlo. My, zrádci dělnictva!«

»Proklínám hodinu, v kterou jsem sem přišel,« dodal Rolle. »A kdyby mne chtěli bratři vytáhnouti na provaze ke stropu, ani nemuknu.«

»Proklínám hodinu, v kterou jsem sem přišel,« opakoval Skála slova druhova. »Co mám říci já,« řekl si v duchu, »jemuž vedle mozolů tu chtějí vzíti čest?«

»Kdyby Rolle věděl, jaké peklo já si tady připravil!« řekl si Skála. »Je dobře, že je stár a nevšimne si takovýchto věcí. Ale co by mi as řekl, kdyby o tom zvěděl?«

Vlna studu zaplavila líce Skálovy. A v duši zaplanula výheň nenávisti. Kolikrát si Skála za tu dobu nuceného prázdna všechno promyslil a prošel, co leželo mu na duši! Nemohl totiž dostati práci, nesháněl jí ani pro Nětu, kterou nechtěl vůbec pustiti ven ve vražedných mrazech. Nezapomínal, že zrodila se pod teplejším sluncem italským, že zdaleka není otužena pro podobný nečas.

Byli tedy doma povětšině všichni tři, žili z hotového. A třebaže žili šetrně, rozplývalo se jim zvolna pod rukama, co za dlouhé měsíce si nastřádali. Omezovali se, jak jen mohli, mrzli v malé kuchyňce, jedli skoro tak, že nedalo se mluvit o jídle, A přec Skála s hrůzou pozoroval, že se zase rychle oddaluje chvíle, na kterou se těšil horoucně, chvíle, kdy si bude moci zaříditi Něty hodný útulek a zavésti ji do něho a učiniti ji svou, ženou milou, sladkou!

Bývalo mu trpko, když si vzpomněl na to, že se dřeli s Nětou po tak dlouhou dobu, proto že ji nechal, slabou dívku, týrati se s rachotivým strojem v hlučné, prachem přeplněné místnosti a ve společnosti žen, jako byla Miclaina a tlustá Betty.

Skála v této nečinnosti měl dost, ba až příliš mnoho času, aby pochopil, že nebyl šťastný krok, jenž odvedl ho od Rohozů k Mordenovým. U Rohozů práce šla. Platy udržela firma i v kritické době, kdy těžko bylo odolati útokům a úkladům smluvené konkurence. Kdyby se byl Skála držel u Rohozů, byl by

nashromáždil větší kapitálek, než mu zbýval nyní, kdy je firma Mordenova vysadila z práce.

Ale hlavní, jaký to byl poklid u Rohozů! Kdo si všiml jeho milé Něty? Tu a tam s počátku na ni žertem zavolal ten který z hochů, zasmál se i na ni, to však bylo vše. A i to pak odpadlo, když uviděli, že je Skála ochráncem Nětiným, ba dokonce jejím ženichem.

A u Mordenů? Mistr Skála se strachem se díval vstříc okamžiku, kdy zas půjde s Nětou do továrny Mordenovy. A viděl i Nětin strach, viděl, jak rozkvetla v době, kdy byla Mordenů vzdálena. Na srdce mu sáhlo leknutí, jaké se vždy ukázalo v tváři dívčině, když padla zmínka o možností, že se začne u Mordenů pracovati.

Tak si Skála s jedné strany přál, aby přestala už nezaměstnanost, jež hubila jejích úspory a oddalovala den jeho sňatku s Nětou, Ale s druhé strany se bál započetí práce stejně jako Něta, třebaže mu jeho tvrdá povaha domlouvala a měla ho k tomu, aby sám sobě se vysmíval pro tento strach.

Skála také velmi dobře chápal, proč se nezačalo s prací u Mordenů, když přestalo období mrazů. Znal tu taktiku, jež spočívá ve vyhladovování obětí. Kdyby byla firma Mordenova – a ostatní s ní – přišla se snížením platů na začátku března, byl by býval odpor u dělníctva veliký. Ale když nechala tyto lidí strádat další tři neděle, když bída se usadila do chudičkých rodin, poslední uschráněné centíky když byly proměněny na chléb a chleba jíž nebylo a děti přece chtěly jíst – to byla chvíle k prosazení snížení. Ať stávkuje matka, když jí děti doma pláčí hlady!

Skála mimovolně vzpomínal si na Evropu, na Čechy. Pravda, platy nebyly tam takové. Ale bylo pojištění na úraz, i proti nemoci, když zůstal dělník bez práce, bral podporu, ne velkou, ale dalo se žít. Ba byla podpora, i když došlo k stávce! A Skála se dočetl,

že po jeho odchodu si republika zavedla i pojištění starobní, aby dělník v starých letech nebyl vyhozen jak starý pes – tak jako v Americe.

Ale tady? Silní vzhůru, slabí dolů! A vyhraje ten, kdo to lépe umí. Dělník to nebývá. Proto Skála věděl, že dělnictvo čeká, až se s prací započne. A věděl též, co as bude s nimi, lidmi od Rohozů. Nepochyboval, že tvrdil starý Rolle pravdu, že jim vezmou všechny výhody, jak vykonají svůj úkol. Ale jiný úkol, než byla organisace práce u Mordenů podle Rohozova vzoru.

Ovšem, vše to by byl Skála snesl. Ale Něta! Bude zase Něta ohrožena? A kým? Skála v době prázdna dozvěděl se leccos ze života Ferencova, jenž navrátil se domů. Nemohl mít sice jasný obraz o všem, co se dálo třeba v Tahiti. Nevěděl, v jak plné míře život otevírá pro Ference zdroje jakýchkoli požitků. Přec však cítil, že tu proti němu stojí boháč, jenž má všechno, nač by pomyslil, a že přece natahuje ruku, aby jemu, chudákovi, urval, co mu nejdražším. Za chvilkový požitek, jenž konečně nemůže mít zvláštní ceny pro něho, že se neostýchá zničit celý život lidí dvou.

Nyní byli v továrně. První obavy se vyplnily, tamhle visí vyhláška. A druhé? Mistr Skála se vzníceným zrakem hledí po dveřích, brzo-li se otevrou, aby jimi vkročil Ferenc. Ferenc, zproštěný už strachu o otce, rozveselený, snad zpola zpitý!

S povzdechem se sklonil ke stroji, k němuž ho zavolala jedna z dělnic. Rychle spravil závadu a napřímil se. Ale v tom se srdce sevřelo, dech zastavil.

Pohleděl k strojí u dveří do skladiště.

U Něty stojí – Ferenc!

LIII.

»Matce Prohibici vždycky
budiž čest a sláva,
pro lidi je špek a whisky,
pro voly jen tráva.«

Refrén posměšné písničky dozněl. Společnost se zase jala bavit sama.

»Ať žije náš Ferenc!« ozvalo se od stolu v koutě, nad nímž kysele se na zdi tvářil Mr. Vollsteadt. Snad ho mrzel trochu také chlupatý Brakkrakkak, jenž mu zase seděl na nose a neustále sebou vrtěl. Čerti s ním šili, líbil se mu len spolek dole, pšenice mu kvetla. Ale stále nebyl spokojen, chtěl něco lepšího a mořil přemýšlením svůj pekelný mozek. Tak něco extra by byl rád provedl, tak něco podle vzoru toho nahoře – ale naopak, to se ví, že naopak!

A nové hlučné volání přeruší čertovu osnovu:

»Ať žije náš Ferenc!« zabouřilo kolem stolu poznovu.

Ale Ferenc zdvihl pravici. »Ne tak, hoši!« odmítal. »Napřed: Ať žije Ferencův táta!«

»Sláva! Znamenitě! Tedy: Ať – žije – pan – Mor-den – senior!« tloukli druzi Ferencovi pravidelně do stolu.

»Ne, ne, to není zase dobře!« smál se Ferenc.

»Jak pak tedy?«

»Ať žije pan Morden junior starší!«

»Dobře! Znamenitě!«

A stůl opakoval hlučně:

»Ať žije věčně mladý pan továrník Morden junior starší!«

»Teď je to dobře, chaso!« jásal Ferenc.

»Na zdraví! A na zdraví! A na zdraví!« volal vesele Ferenc, připíjeje si s celým stolem.

»Ferenci, ty skvostný kluku! Ty máš zase jednou náladu!«

»Jak bych nebyl vesel?« smál se Ferenc. »Dvakrát byl můj táta zachráněn! Jednou při požáru u Rohozů, nyní po druhé. Doktor Pátek zaručil mi rukoudáním, že je otec na nohou. Ještě týden, dva, a půjde domů. Najednou se všechno obrátilo, jako když to s něho spadne. Jak bych neměl radost?«

»Pravda! Velikému nebezpečí unikl pan Morden,« vážně uznával doktor Lang.

»A fabrika zase běží,« smál se Menzel, uváděje hovor na veselejší pole.

»Běží, dnes první den, a je v ní veselo « odpověděl se smíchem Ferenc, který jen málo věděl o rozruchu mezi dělnictvem, protože továrnou dnes pouze dvakrát přešel, ale vždy tak, že se jeho oči i myšlenky zabývaly pouze lepým dívčím zjevem v třetí síni, nedbajíce jiného. A tak Ferenc ani nezahlédl vzpurných, nenávistných očí, jež ho sledovaly, ani kleteb, které nepokrytě vrhaly se za ním v hluku, v rachocení strojů. Něta, Něta jitřila mu smysly, mátla rozum. Ferenc ani nevěděl, jak »upravil« Mordenův koncern platy dělníkům po zahájení práce.

Do pletich Mordenova svazu zasvěcen nebyl, ani nevěděl, co jeho otec strojil.

»A proto pijme, pijme, pijme –«

zanotoval kdesi veselý sbor a Mordenův stůl se honem přidával.

Mta-tá –mta-rata,
mta-tata-mtará –

ozvala se hudba s pódia a zvala k tanci.

Ferenc se rozhlédl, hledal Finu. Spatřil ji opodál v shluku děvčat.

»Fíninko!« zavolal na ni veselým hlasem.

Přiletěla, celá růžová.

»Je je! Ta je!« obdivoval doktor Lang. »Samá růže, navrch růže –« Ustal.

Ale Gmünd to musil doříci:

»– vespod růže,« spustil, »každý –«

»– přes tlamičku dostat může,« odsekla mu Fína, zvlášť, kdo bude dotěrný,« dodala, když Gmünd po ní v/táhl svou oprsteněnou levici.

»Ta ti dala!« vypukl smích, »Po zásluze! Dobře, Fíno!« pochvaloval Ferenc.

Vzal ji pod ramenem, otočil do polokroužku a již hopkovala vedle něho k tanci. V divokém víru se točila půlka dvorany, tělo se vinulo k tělu, úd k údu, prsa se dmula, oči žhnuly a rty se chtivě pootvíraly, zatím co druhá půl žvatlala, smála se, volala, zpívala s sebou. A bylo veselo, ztopené v tupém, sladkém zapomnění.

Teď dotančili, vraceli se, Ferenc a Fina.

»Hola, všimli jste si?« zvolal náhle na společnost doktor Lang. »Viděli jste je?« zapochleboval. Uměl to a vynášelo mu to. »To bylo něco – ef, – ef!«

»Bylo! Bylo! To byl párek!« znělo jednosvorným souhlasem.

»Dobře, děkujeme za poklonu,« smál se Ferenc, »Ale,« řekl, »chcete-li si dopřát něco, co by bylo ef, – ef, – ef, mám návrh. A zároveň žádost k tobě, krásná Fíno!«

»Pro tebe všechno, božský Ferenci!« zadeklamovala Fína žertovně.

»Tedy – tahitskou růži jsem už dávno neviděl, Fíninko božská!«

»Chtěl bys, Ferenci?« tázala se Fina.

»Chtěl.«

»Mám tedy?«

»Ano, a to hned! Než se nám nahrnou diváci. A bez zázračné sklenice, Menzle, aby se také Gmünd mohl

podívat,« smál se Ferenc, doprovázen smíchem ostatních.

»A my zase k stolu!« chápali se okrajů stolu tlustý Steffe a vyzáblý Boska.

»Tak, Fíninko, hop!« pobízel Ferenc.

»Tož – hop!« velela si Fina, vyskočila. Nádherné tělo prostitutky Fíny mrsklo sebou vzduchem, vzepjalo se – dav chtivých, dravých očí hltal tvary jeho, prsou, nohou –

»Ferenci, hop! Větrník!« volala Fína, v obličeji na krev zrudlá.

»Tu jsem,« zvolal Ferenc, chytil děvče kolem pasu, zdvihl je se stolu a otočil jím jako hračkou ve vzduchu – zas – ještě – »Výborně! Brávo!« hřměl kolem potlesk, hlučel, ječel rozvášněný dav.

»A teď mne nech odpočinout!« prosila udýchaná Fína.

»Tak si odpočiň! Zde? Ano?« pokládal dívku na pohovku ve výklenku.

»Ano,« souhlasila Fína. »Ale dej mi hubičku, než půjdeš!« prosila Fina a vztahovala nahé ruce k Ferencovi.

Sklonil se k ní, jeho ruce pevně chytly její tuhou, vypěstěnou hruď.

»Půjdeme pak?« zeptal se jí tiše, líbaje ji na pootevřené, mladou, prudkou krví zrudlé rty.

»Půjdeme,« odpovídala tiše, tisknouc ho k sobě.

»Brzy?«

»Třeba hned, Ferenci!«

Mta-tá-, mta-rata-, mta-tata-, mta-rá –

Znovu zabouřilo kolo. Dvorana se pohnula, pak rozvlnila. Párky, povětšině nerovné, se ubíraly k tanci. Odešli i Ferenc s Fínou, Ale nevraceli se po ukončení kousku. Nesháněli se však po nich.

Veselí šlo dál, zněl zpěv a kypěl tanec, zvonil smích. Minuty a hodiny se potápěly v parách alkoholu a ve výhni smyslnosti.

Bylo po půlnocí, když se Ferenc vracel. Sám.

»Feren-covi Morde-novi zdar!« uvítal ho potleskem a křikem jeho sbor.

»Hochu, tady je ti švanda!« volal doktor Lang a stáhl mladého Mordena k sobě. »Tady vážně uvažují Tutti-Frutti s Pomerančkou, čím to je, že když jdou domů z Tahiti, že vždycky mají slabší lýtka, nežli byla, když šly sem.«

Smích zabouřil dokola.

»To je jasné,« smál se Ferenc s sebou, »když se stojí, krev se tlačí dolů, lýtka tloustnou, ale – a tak dále – a tak dále!«

Nový smích a potlesk Ferencovu výkladu.

»Ale Prandyová říká,« ukazoval doktor Lang na dlouhé děvče s milým, hezkým obličejem, »že nic takového dosud neshledala.«

»Kdyby se miss na mne nezlobila,« smál se Ferenc, »vysvětlil bych i to.«

»Nebudu se zlobit,« slibovala Prandyová, »ale bude-li to hranaté, dostanu pěknou pusu. Ano?«

»Ano,« sliboval Ferenc a honem si otíral rty, budě tím opětný smích.

»Tedy?«

»U slečny Prandyové je objem lýtek stálý,« hovořil Ferenc, »protože, jak se dobře pamatuji –«

»Nu, dále!«

»Má velmi hezké nožíčky, ale mezi kostmi a povrchem – málo místa –«

»Haló! Hú! Výborně!« Hotová bouře smíchu otřásla dvoranou, takže i za vřavy všecko snad pohlédlo k bujnému stolu.

Ale Prandyová, zrudlá v obličeji, vyskočila proti Ferencovi.

»Ferenci – tak, podle smlouvy!«

»Pojď sem, žábo!« uvítal ji Ferenc, strhl si ji na klín a zuřivě přissál se na nádherné rty Prandyové.

»Máš nebeské očí,« šeptal žhavě, zuřivě ji tiskna, »skvostný obličej a ještě mnoho, mnoho, a tak dále –«

»Ferenci!« vydechlo děvče zpola udušeno. »Počkáš na mne vzadu, asi za půl hodiny, chceš, čertíku?« ptal se Ferenc.

»Bože, Ferenci! Jak ráda! Přijdu!«

Tuttí-Frutti se ušklíbla, když se Prandyová vyvíjela z Ferencových rukou:

»Slib mu všechno, ale pozor! Některá se tady udře tak, že musí jít domů zadem.«

Tutti-Fruttí měla už trochu léta, kysla. Ale její slova vyvolala hlahol, smích. Ohlédli se, teprve nyní si všimli, že tu není Fíny.

»Ferenci, to bude na tebe!« doráželi. »Co tomu říkáš?« tázal se Gmünd.

»Možná, bývají takové případy,« odpovídal Ferenc klidně. »Po víceleté praksi se to ovšem holce nestane!«

»Brávo! Sedí!«

»Teďs to zblízla, Tutti-Frutti!«

Smích a povyk nechtěl míti konce.

Ale Ferenc zvolna zdvihal sklenku s ohnivým rudým mokem.

»Na zdraví všech!« připíjel.

Ťuklí si se všemi, na konec blížili své sklenky k sobě s Langem.

Tu čert Brakkrakkak hodil prackou mezi rohy a sklouzl s Vollsteadtova nosu. A lehce strčil do ramene Langova.

Sklenička se v ruce doktorově zakymácela, rudý mok po jedné straně přetekl. A rudá, svěže rudá skvrna zahořela na ubruse, jak sníh bílém –

Napili se, postavili sklenky. Doktor Lang se zadíval na rudou skvrnu na ubruse.

»Hrome, hochu!« řekl k Ferencovi skoro zbožně, »jak dávno jsem něco tak hezkého už neviděl?– na béloučké.-!«

Ferencovi zahořelo před očima, chřípí se mu rozšířilo.

»Langu!« šeptal horečně, »Já možná budu – tohle vidět – a co nejdříve –«

Černý Brakkrakkak si vejsknul. Provedl to dobře, teď se mohl ulejt. Prskl ze předu i vzadu, podržel si nos a zmizel.

LIV.

Potácivým krokem prošel ve středu dopoledne Ferenc třetí pracovní síní. Bolela ho trochu hlava po včerejší pitce v baru Tahiti, nervy jeho byly dosud rozechvěny bouří hýření. Tělo i duch byly zpity čímsi podivným, toužily po něčem ještě vyšším, krásnějším. Rozhýčkaný, k sebeovládání nevedený Ferenc, přesycen dary života, se lačně žene po nových. Bez rozvahy, bez ohledů. Vzpomínka ze včerejšího večera, na hořící rudou skvrnu vína na bělostné stolní pokrývce, se vryla v jeho duši, pálí v ní a k novému rozechvění bičuje přepjaté, až otřesené nervy.

Ferenc jde od stroje k strojí. Ale jen zdánlivě upírá svou pozornost na dílo, celá duše jeho divně zaujata nese se tam, k dveřím do skladiště, kde u stroje stojí dívka, jejíž tělo, každé jeho hnutí, opájejí svěžím půvabem a krásou, jejíž čisté, jasné oči podmaňují, okouzlují zjevnou nevinností.

»Něta Amalfiová! Něta! Něta!« letí žhavým proudem lačnou Ferencovou duší. »Něta! Něta!« zpívá v jeho duši vášeň. »Něta!« drtí Ferenc dravě mezí

zuby, zatím co mu v očích rudě zahoří snad po sté včerejší výjev z Tahiti.

A Ferenc jde třetí síní. Tu a tam se zastavuje u stroje, pohlédne na točící se cívky, na zježená, třesoucí se vlákna, jak se soukají a běží od cívky k cívce, probíhajíce složitým strojem, jenž vlákna natahuje, čistí od pazdeří, rovná.

Třetí pracovní síň byla vždycky oblíbeným místem Ferencovým. Jako by si řekly, scházely se tady nejkrásnější holky z celé Mordenovy továrny. Rusovlásky, brunetky, štíhlá tílka i pěkné plné tvary jako by tu rozsel k rachotícím, zamaštěným obludám, od nichž odletovalo a vzduchem vířilo jutové pazdeří a u nichž se válely po zemi drobné, umazané otřasky jutových nití.

Ferenc v třetí síni vždycky divně okřál. Chodil sem rád, sem vodil oči na pastvu. Ale odtud také ponejvíce si vybíral hračky pro své choutky. Pro chvilkovou rozkoš, po níž oběť odhazoval bez rozpaků, jako odkládáme přečtený kus novin. A předmět jeho krátké touhy buď dál otročil u rachotících cívek, často vyměniv své nejcennější za hrst bankovek, jež byly mnoho pro chudobu, ale málo pro život, anebo se ztrácela navždy z Mordenovy továrny. Buď aby se uchytila jinde, nebo aby napravila porušené zdraví.

Ale vše to klidně, s přátelským úsměvem a rozhodně s rukou štědře otevřenou napravoval papá Morden. Ferenc ani zdaleka snad netušil, že jeho rozkoš platí také někdo utrpením, slzami. Snad nevěděl, v kolika případech vedla k ztroskotání celého života.

A starý Morden? Neměl nikdy rozpaků. V ničem. Nejméně pak, když šlo o Ference, tomu bylo dovoleno všechno. A dělnice? Jako dělník. »Jako když máš koně ve voze –«

Tak šel Ferenc životem před svou cestou po Mexiku. Podnikl tuto cestu ze snahy poznati kraj cizí, i z touhy, aby poznal průmyslové poměry všech oborů i jinde. Získal touto cestou mnoho, ale jeho povaha se nezměnila. Když se vrátil, šel stejnými drahami jako dříve. A ač život nabízel mu plnou rozkoš z rukou, které mohly ji dát bez bolesti, ač se Ferenc ihned plně vrhl do vzpěněného rmutu života, přece toužil – a snad právě proto toužil – po studánkách čistých, nezkalených.

Nebylo možno jinak, než že Ferencovu pozornost upoutala Něta, svěží, čistá, krásná. Rozdíl byl jen ten, že Ferencova touha tentokráte byla o to žhavější a živelnější, oč Nětina bytost převyšovala svou čistou něhou vše, co prošlo Ferencovým životem.

A tak chodil Ferenc ihned od návratu z cesty stále častěji do třetí síně pracovní. A tam jeho oči hledaly jen Nětu. Jeho zraky opíraly se zaníceně o štíhlou, rozkošnou její postavičku, horké plameny v nich zasvítily, když se pohnula, když se zabělela zpod sukýnky punčoška na její nožce, když se pří sáhnutí do stroje zachvěla její mladá ňadra.

Ferenc hořel touhou po Nětě. Nedbal lidí, nedbal její úzkosti a nedbal ani hrozivých pohledů Skálových. Když uzavřeli továrnu pro kruté mrazy, vzpomínal Ferenc žhavě na Nětu. Těšil se toužebně, až továrna zas půjde a objeví se v ní ona, Něta. Něta Amalfiová!

Nemoc otcova sic Nětu zatlačila do pozadí. Ale pominul strach o otce a vášeň Ferencova zaplanula znovu. Otevřeli továrnu a hned první den šel Ferenc k Nětě. Neviděl, neslyšel, jen Něta, Něta plnila jeho duši.

Pak včerejšek v Tahiti a výjev s Langem –

A dnes táhne cosi Ference sem, sem přímo k Nětě. A již ji vidí, objímá ji zrakem, hltá. – Ne, nemůže se odtrhnouti od ní! Jak je krásná! Jak se také ustrojila!

Modrá sukýnka, jen na kolínka, rudá bluzička, a v černých, v těch podivně černých vlasech rudá stužka –

Obešel jí, aby viděl její hezké tvářinky. Jak dnes hoří zdravou, svěží krví – rudý mák to na pokraji pole, do krvavá zulíbaný horkým sluncem prvních letních dnů. »Jak je krásná, bože, jak je hezká!« zašeptal sám k sobě Ferenc, vraceje se, aby prošel kolem Něty. Zachtělo se mu spatřit její střevíček, její hezká, plná lýtka, jejichž tuhost cítil zrakem skrz napjatou punčošku.

A hle, Něta náhle sáhla, zastavila stroj. Počínala vybírati plné cívky a kladla je do koše, jenž, téměř plný, stál u jejích nohou.

Ferencovi se náhle zatočila hlava. »Půjde s košem do skladiště?« prolétlo mu mozkem. »A tam je jen mistr Skála, starý Bernard je dnes nemocen.«

Nebylo úvah, Ferenc vůbec v takových případech myslil zřídka, zvyklý vší volnosti neváhal a jednal pudově. Obrátil se, tiše, tak jako by Něta mohla zaslechnouti jeho šoupavé kroky za rachotu strojů. Nezhlídla ho, když se jako úhoř provlékl úzkou uličkou mezi stroji a až za několikátou řadou vešel do druhých dveří skladiště.

Skála stál tam u velkého stolu za vysokým regálem, hromada cívek před ním, vedle něho na zemi. Spatřil Ference, až když stanul skoro u něho. Obočí nad modrýma Skálovýma očima se slabě zachvělo a stáhlo, ale obličej zachoval tvářnost zdvořilou a mistr úklonem hlavy pozdravoval Ference.

Ferenc odpověděl a ledabyle pohleděl na cívky na stole. Najednou dělal, jako by něco na nich vzbudilo jeho pozornost. Vzal cívku, prohlédl ji, vzal jinou, otáčel jí sem a tam. Pak vybral jednu, druhou, třetí a podával je Skálovi. Byly všechny stejně označeny, pocházely tedy z jednoho stroje.

»Tenhle stroj má nějakou chybu,« řekl Ferenc, »doneste je do zkušebny, ať je prohlédnou!« A obrátil se, jako by šel dále.

Skála vzal cívky a odcházel. Ve dveřích se ještě obrátil, ale viděl, jak se Ferenc blíží k dveřím do sousedního skladiště. Skála zavřel dveře za sebou – ale Ferenc neotevřel dveří před sebou. Jako šelma sebou mrskl zpátky a po špičkách skočil ke dveřím.

A již se otvíraly, k němu, zakryly ho.

Vešla Něta s košem – dveře zavřely se samy za ní. Něta postavila koš ke stolu a obrátila se, aby se podívala za regál, není-li tam Skála, Její Skála, milý, ženich její!

A v tom sevřely jí dvě dravé ruce ze zadu. Něta vzkřikla, ale výkřik zanikal v hluku strojů jako písknutí ptáčete v bouři. Vzkřikla znova, ale hrubá síla strčila ji ke hromadě cívek. Zakopla o ně, padala a v pádu se vydrala ze sevření, obrátila se. Aby nastavila rty Ferencovi, jenž se na ni divoce vrhal.

Pokusila se ho odstrčiti slabýma rukama, ale Ferenc jíž ji zchvátil, zaryl pokřivené prsty do jejích mladých prsou a pokoušel se zadržeti její, od něho se odvracející a děsem pokřivenou tvář. Zachytil jí druhou rukou za vlas, strhl její hlavu zpět a hnal se hladovými rty po polootevřených jejích sténajících ústech – vytrhla však hlavu, nedbajíc bolestí, z jeho ruky a rty Ferencovy dopadly na její slzami zvlhlou tvář.

Přidušeně vzkřikl vztekem, oběma rukama sevřel bílé hrdlo Nětuščino a zdvihnuv její hlavu, udeřil jí divě mezi cívky –

V tom však se cosi mihlo vzduchem.

Úder – tupý – těžká, plná cívka odskočila, padala k zemi –

Ferencova hlava se naklonila na stranu – rty cosi zajekly – a Ferenc se chytal čehosi ve vzduchu, co

nemohl chytit – pak se svalil na stranu, odhozen Nětou, která zdvíhala se těžce, vzlykajíc, z hromady cívek.

Za vysokým regálem zmizela hlava a když Něta, potácejíc se a dusíc nářek, blížila se ke dveřím do třetího sálu, proklouzl někdo dveřmi ze skladiště ven. Něta osušila rychle tváře, s odporem i hrůzou pohleděla na tělo, jež leželo dosud na hromadě cívek.

Couvla, vzkřikla strachem – tělo se hnulo – Ferenc zachrčel a opřev se o obě ruce, rozhrnuje cívky, vstával. Něta otevřela rychle dveře třetího sálu a vidouc, že Ferenc již stojí a zkouši potácivě udělati krok, prchla do sálu. Ferenc neslyšel přibouchnutí dveří, neslyšel a neviděl nic. V hlavě mu hučelo a před očima tančil strašně velký stůl a cívky, cívky, hrozitánská hromada cívek.

Ale tanec ustával, stůl stál už klidně. Ferenc se oň opřel a zhluboka vydechl. Pak si sáhl třesoucí se rukou na hlavu, kde za levým uchem se hrbila hrozná, tvrdá boule. Ohmatal ji, tiše sténaje, a pak vztekle zaklel:

»Mrcho!«

Ale to se netýkalo jeho boule, které znovu věnoval několik opatrných pohlazení. Musil však se hnout, zde zůstat nemohl. U vchodu z třetího sálu, druhého, kterým sem Ferenc přišel, se objevila postava. Ferenc se poohlédl a viděl starou Miklainu, udýchanou spěchem, celou vzteklou. Jak by také ne? Byla v třetím sále, viděla, jak přišel Ferenc, jak se ohlíží po ženských a jak potom polyká očima Nětu Amalfiovou. Pozorovala, jak Ferenc si všiml plného koše cívek u Něty, jak vklouzl druhým vchodem do skladiště. A pak Něta vskutku vešla s košem do skladiště, Miklaina se honem hnala za Ferencem, aby nenápadně sledovala, co se bude dít. A v tom ji mistr zavolal k stroji a poručil jí nějakou menší práci. Nepustil ji, když chtěla odběhnout, musila zůstat. A viděla, jak se po chvíli

Něta vrací ze skladiště, celá uděšena. Právě Miklaina dokončila svou práci – jakživa takhle nechvátala – viděla, že sice je už pozdě, ale tušila též, že se ještě něco dá, možná, vidět.

Viděla málo, ale to jí stačilo. Vše pochopila ze ztrápené figury Ferencovy a z rozházené hromady cívek, které pro Miklainu, života a světa zkušenou, mluvily docela jasnou řečí. Miklaina se ušklíbla, ale hned se její svrasklý obličej rozjasnil. Pochopila, že se tu dá něco dělat, a cítila se povolanou k zakročení. »Tady se dá něco trhnout,« běželo jí hlavou, »je do žáby jako divý. A holka má ženicha, přestane brzy s drahotami. Stará Miklaina si něco vydělá, ten bude platit jako morovatý. A dlouho platit! A bude whisky, zatracený Pendral, tajný kořalečník, zase zdražil bílou, nejsprostší už stojí doušek na padesát centů. Ale teď bude, brzy bude! Lepší! Pravá anglická, nic bryndaného v sklepech pod Chicagem! Něta za to stojí a stará Miklaina to už nějak nastrojí.«

Vyhnula se Ferencovi, zamířila čile ke dveřím skladiště. Ferenc se už zatím vzpamatoval a vykročil ke druhému skladišti. Miklaina otevřela dveře v pozadí, vcházel jimi právě Skála. Miklaina se naň usmála pohledem, který měl být líbezný, a nechala ho vejít. Sama pak vyklouzla dveřmi. Hodila při tom okem po Ferencovi, ten však již vcházel do vedlejšího skladiště.

Šel shrbený, skleslý a Miklaina se sotva udržela smíchu. Smála se, í když vcházela širokým vestibulem na dvůr. Za to těžké chmury se prostíraly po lících mladého mistra, jenž stanul u svého stolu a přeletěl zrakem rozválenou hromadu cívek.

Nezdržel se, kopl do hromady, zaklel. A pak neodolal, vešel do třetího sálu, kde, hned u dveří, zase spouštěla stroj jeho Něta. Sklopila zrak, jak ho uviděla, a nach zahořel v jejích lících. Ale Skála jemně

sevřel její pravé rámě a pak něžně pohladil ji rukou po hlavě. A z dívčiných očí znovu vyhrkly slzy a hlava se těžce schýlila k sevřené, pláčem se trhající hrudi.

Ale mistr Skála se vrátil ke svému stolu do skladiště. Stanul jako zmámen u stolu, A pak divý vztek ho zchvátil, v očích se mu zatmělo. Skála chopil těžkou ocelovou míru a zuřivě jí třískl o stůl.

LV.

Osudy staré Miklainové? Stojí za poslechnutí.

Na farmě Čecha Dvořáka ve státě Nebraska nedaleko města Lincolnu přijali jednoho dne Francouze Jakuba Miclaina do práce. Byl dokonale potrhlý, jako pravý Gaskoněc, mladý, silný chlapík. Opravdu hezký, černovlasý a usměvavý, ale za mnoho nestál, Byl také hodně nestálý, v práci i v lásce, a to bylo asi také důvodem, že odešel hledat práci na venek.

Ale patrně to nevadilo mladé, víc než hezké Maryšce Krčmaríkové, která byla sirotek odněkud od Myjavy a přijela do Ameriky za strýcem. Byl něčím mezi šafářem a poklasným na Dvořákově farmě.

Hezká Maryška tedy ovšem padla do oka lehkému Jakubovi a sama se do něho přímo zbláznila. Ale ne zase na tolik, aby upustila od zásady, že milovat se má jen s církevním požehnáním. Jakubovi nezbylo, než aby se oženil, chtěl-li dostat do náruče toto děvče jako květ.

Ale vynahradil Maryšce tento svůj ústupek dokonale. Začal jančit asi půl roku po svatbě, ač měl ženu jako zralou broskev, ohlížel se po jiných, a když s tím Maryška nechtěla souhlasiti, dokazoval jí způsobem velmi důrazným, že muž je pán a žena že

má poslouchati a neplésti se do záležitostí svého manžela.

Jenže to zase neznal Maryšku. Nemlčela, a když ji něžný manžel plácl poprvé po tvářičce, dala mu po hubě, až se mu v očích zajiskřilo. A když jí plácl podruhé, rozbila mu o hlavu největší kastrol, co byl v mísníku.

Tak to ovšem nešlo. Pohlavkovat může jenom jeden a druhý musí držet, jinak je z toho nepořádek. Proto se Jakub s Maryškou rozešlí, a protože Maryška všechno dělala dokonale, dala se také s Jakubem Miclainem docela právoplatně rozvést. A potom se ztratila jako ranní pára za letního dne.

Jakub chvíli žil na svobodné noze. Šel od jedné ke druhé a vedlo se mu dobře. Ale brzy ho to omrzelo. A zastesklo se mu po Maryšce. Věru, tak něžně a při tom tak upřímně pevně neuměla žádná obejmout, jako Maryška.

I počal Jakub hledati Maryšku. Ale hledal marně. Strýc Maryščin s ním ani nechtěl mluviti a nikdo jiný o Maryšce nevěděl. Šel tedy Jakub do prosa a na starého strýce znovu a znovu. A děda konečně přehodil pukačku z pravého koutka do levého, škrtl sirku, aby si zapálil, a pak prohodil jakoby z donucení: »Inu, vrátila se asi do Myjavy, aby mezi ní a tebou bylo hodně vody.« A odvrátil se od Jakuba.

Jakub? Běžel, sbalil, co měl, mnoho toho nebylo, a na dráhu. Nejkratší cestou na Omahu, pacifickou přes Chicago na Nový York a odtud přes velkou louži do Brém. Odtud byl už zcela malý kousek přes Německo do Prahy, odtud do Brna a konečně přes Vláru do údolí Váhu, za Trenčín a na Myjavsko.

Ale v Myjavě ho čekalo překvapení. »Maryška Krčmaríková? Je v Americe, někde u Frisca. Nedávno psala sem kamarádce,« povídal starosta. »Měla tam muže, byl horší než cigán, vyhnala ho a je teď sama.«

»Horší než cigán!« zasykl Jakub odcházeje a vztekle odplivl. »Nu, taky dobře!«

»Horší než cigán!« opakoval podruhé a potřetí.

Šel do hospody – kam pak měl jít – a zpil se do němoty. Když ho konečně večer vyhodili, padl do nejbližšího příkopu a usnul a spal jako zabitý. Někdo ho v noci budil, cloumal jím, to se mu zdálo, ale usnul zas a čerta věděl, co se s ním dělo. Probudil se pozdě ráno ve špinavém pelechu, který měl být postelí, v roztrhané boudě cíganky Margíty Kolanyiové.

Co bychom dál hovořili? Margita byla cikánka, černá jako noc a špinavější nežli capouch. Ale nebyla stará, postavu měla švarnou, oči se jí leskly jako uhlíky a divně se uměly rozhořet, když se Margita vrhla pevnou svou hrudí na Jakuba a sevřela ho tak těsně a pěkně, skoro jako Maryška.

»Horší než cigán!« vzpomněl si, když mu po několika nedělích Margita hovořila, že by si ji měl vzít, že to musí být. »Horší než cigán – proč tedy ne cigánku?«

Tak se Margita stala paní Miclainovou, a to docela právoplatnou. Velice včas. A včas také střelil četník po Jakubu, přistiženém při loupeži – přizpůsobil se, jak patrno, Margitě dokonale. Jinak by byl asi zabil Jakub četníka a byl by neušel některým nepříjemnostem. Na příklad by byl asi také pochopil, že si nevzal Margitu samotnou, čilí že s ní všelicos přiženil a stal se otcem s prominutím zásluh.

Margitě se totiž narodila dcera asi půlsedma měsíce po její svatbě s Miclainem, nyní ovšem už mrtvým. To bylo dobře pro něho i pro Margitu – že totiž byl mrtev – neboť jistě by byl chtěl Jakub vědět, kdo je otcem toho hezkého, černého mrněte. A Margita by mu to byla sotva pověděla, protože to vůbec nevěděla. Jak pak také mohla, můj ty bože!

Tak se narodila naše Miclainová. Aranka Miclainová, tak jí říkali. Ptáte se, proč jsme při tom mluvili tolik o Jakubu Miclainovi, který s tou věcí vlastně neměl docela nic společného? Uvidíte později. Zatím stačí, když nezapomenete, že Jakub Miclain byl zákonitým otcem malé černé Aranky.

Jaké bylo dětství černého škvrněte? Jako všech cikánských škvrňat. S počátku ji Margita nosila na zádech v loktuši, občas ji hladila, občas buchcovala, jak už bývá, Aranka rostla, vyklouzla z loktuše, ale držela se ještě máminy sukně, běhajíc za ní. Pak se sukně pustila a běhala vedle mámy, někdy za ní, později i před ní. Dělaly všechno spolu. Spolu chodily, spolu spaly, spolu jedly, spolu kradly, spolu utíkaly, spolu i bručely v base, když je laplí a usvědčili z nějaké nepravosti. A to bylo často, poněvadž nechodily nikdy jinak, než přes paragraf.

Tak dorostla Aranka do třinácti let a stalo se z ní zcela hezké, třeba trochu umouněné děvče. Margita o ní nepřestávala tvrdit, že je dcerou francouzského šlechtíce, a usilovně dokazovala, že je Aranka o mnoho bělejší než jiné, cigánské totiž, děti. Ale bylo to třeba hodně dokazovat, protože viděti to nebylo.

Když bylo Arance třináct let, dovedla ji její máma do vysokého kamenného domu na kopci za Kecskemetem. Okolo domu byly rozsáhlé vinice a v domě, plném přepychu a bohatství, jak pavouk v sítí tyl starý, opelichaný plešatec, kterému se už přejedlo obyčejné koření a sháněl, i za velké peníze, něco ostřejšího. Margita dovedla dceru do pokoje nabobova a napomenuvši jí, aby byla hodná, ničeho se nebála a toho hodného starého pána aby ve všem poslechla, odešla.

Chrchlavý, plesnivý dědek poplácal Aranku po zádech, hezky ji pohladil po tvářičkách, nabídl jí

připravené pamlsky, které jí velice chutnaly, a vnutil jí i skleníčku vína.

K tomu ovšem nebylo třeba Aranku mnoho nutit, protože pila všecko, jen ne petrolej a čistou vodu. Víno pila ráda, hlavně kradené. Tohle bylo darované, ale bylo zatraceně dobré. Za to bylo zatraceně nedobré, co přišlo, když starý ničema vzal Aranku jednou rukou okolo krku a druhou, s lačně se kroutícími a třesoucími prsty, jí rozevřel bluzičku na mladých ňadrech.

Co za tohle dostala máma, Aranka nezvěděla. Ale co dostala sama, to jí stačilo na poučení. A jen to způsobilo, že Aranka dlouho a dlouho, až skoro do čtrnáctí let, žíla životem cudného cikánského děvčátka, které se vyhýbalo bázlivě všem mužům na desítky kroků a vlastní mámě na sta.

Až okolo čtrnácti let ji přemohla příroda a Aranka počala žíti životem obyčejného cikánského dítěte. V boží volnosti, v luzích a hájích, hlubokých lesích, horských stržích, za horkých letních dnů i mrazivých zimních nocí. Tu s tou, tu s onou tlupou táhla, od Tisy k Dunaji, Slovenskem, do Moravy, do Čech a zase zpátky. Objímala se s hochy, kteří se jí líbili, kradla, co se dalo, skrývala se v houštinách, prchala po tajných cikánských steznících.

Ale pak dostala rozum a zařídila svůj život praktičtěji. A neměla právě špatný nápad. Vybrala si ty či ony lázně, známé letovisko a usídlila se opodál, kam z lázní na procházku časem vycházeli osamělí muži. Našla si starší kamarádku, která jí hrála sestru, a spolu začaly výhodné řemeslo.

Šel po silnici v horku muž, usedl znaven do stínu pod zaprášenou hrušku. A již tu jde mimo mladá cikánka, snědá, opálené nohy nad kolena nahé. Jde silnicí, ladně se prohýbá, proutkem hladí zaprášené kvítky u cesty. Ale za ní druhá a rovnou k muži:

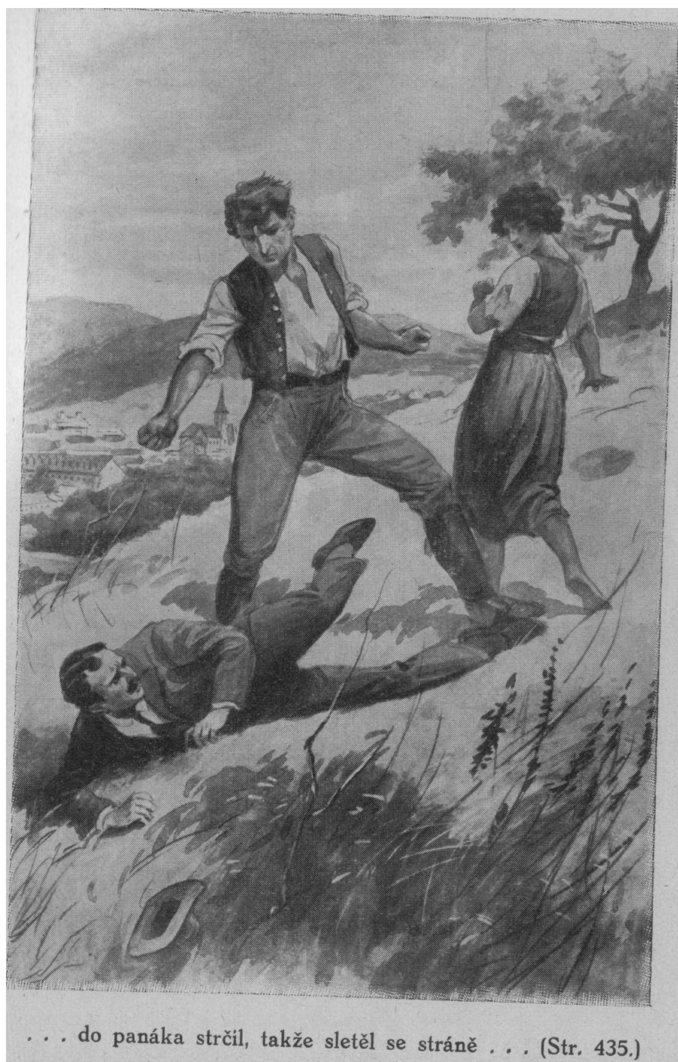
»Aj, milostpáň! Dajte šestáček na chlebíček! Dajte korunku, páň! Pomodlím se za vás a ji holku vám namluvím. Pojď sem, ty tam!« zavolala na Aranku. Aranka se obrátila, pokusila se začervenat, hrála rozpačitou.

»Kouknou, milostpáň, šumná, čistá dívka – no, jdi, hloupá, jdi tu hore, páň přinde za tebou –«

A mockrát či skoro obyčejně se zdařilo a pán šel hore za Arankou. Holka měla taxu jako bardáma a vedlo se jí i její pomocnici víc než dobře. Poslední a snad nejlepší její stanice toho druhu byla na kraji lesa mezí Trenčianskými Teplicemi a vesnicí Omšené. Tam bylo hezky, na jedné straně hustě porostlá stráň, na druhé, za silnicí, loučka zelená a za ní křoviny na březích potoka Tepličky, ej, tu kvetlo řemeslo!

Bylí sice škarohlídi a přišli s tímhle i na úřady, co že jako a to že by jako nemělo atd. Zakročily, pravda, zavřely Aranku na týden někde v Trenčíně nebo v Michalovicích, ale když ji pustili, šla zase k Omšenému, v němž se jí dobře zalíbilo. A konečně i někteří ouřadové měli o celé té věci kacířské mínění, že je to věc jednoho každého, že nikdo nikoho s umazanou cikánkou do roští nenutí. A na námitku, jak člověk k tomu přijde, aby jakoby nic na procházce přišla k němu cikánka a řekla; pojď! – odpověděl jeden světa dobře znalý muž v uniformě, to že se stane člověku Pod lípami v Berlíně a na Via Nazionale v Římě atd. atd., a co je možné v Praze na Václavském nebo na vídeňské Ringstrasse, proč by nemohlo být na silnici k Omšenému a pod rozsochatým Žíhlavníkem?

Ale přece to někdo Arance zaťal. Jmenoval se Lájoš Košuth, byl černý, právě jako cikán, oči měl velké, uprostřed temné jako noc a okolo toho bělmo oslnivě bílé, skoro jako jeho zuby. Lájoš se ujal Aranky právem milence, ale jako takový také rázně hájil svoje práva.

. . . do panáka strčil, takže sletěl se stráně . . . (Str. 435.)

Lájošovi bylo šestadvacet let. Měl vojnu za sebou, byl otužilý, silný jako mladý býk a ruce měl jako kladiva. Když Aranku vyčíhal poprvé na stráni před Omšeným, naložil s jejím nastrojeným, navoněným druhem zcela jemně. Jako příslušník poníženého národa měl úctu k pánům v krví, proto jenom do panáka strčil, takže sletěl se stráně, kde nechal

klobouk, zlatý cvikr a kus nohavice, a přeletěl přes silnici až do brambor.

Za to Arance dal Lájoš jednu přes hřbet, že se jí Žihlavník ztratil s očí a záda pokřivila, že by je nesrovnala ani osmačtyřicetihodinová lázeň v trenčiansko-teplické Sině, která má přece dvaačtyřicet stupňů a narovnala by i hřbet dromedára. Ale Lájoš byl kavalír, nenechal Aranku padnout obličejem do trní, ale chytil ji včas za mikádo a stáhl ji, trochu ovšem šejdrem, se stráně až k silnicí. Její nožky, hlavně lýtka, tím ovšem trochu utrpěly, ale Lájoš ji poslal, aby zapomněla na bolest, k Omšenému tak důrazným strkem, že ještě po desátém skoku nevěděla, půjde-li po nohách, či přibere-li k tomu také ruce.

Lájoš se pak podíval po pánovi, který se hnal luční stezkou k Tepličce, a drápal se znovu na stráň. Pro ten zlatý skřipec, který viděl letět do roští.

Myslí-li si někdo, že tím vše bylo vyřízeno, mýlí se. Lájoš našel Aranku tam u té stráně zase a sice hned druhý den. A protože se Lájoš nedržel zásady, že do třetice všeho dobrého, vyřídil věc dokonale hned v druhém řízení. Zapřel se, nechal běžet pána, který mu svedl jeho nevěstu, a věnoval se úplně Arance. A aby se mu nemohlo vyčísti, že na svou dívku hrubě vložil ruku, přinesl si sebou řádný bejkovec a tím hnal Aranku. Napřed se stráně a potom po silnici k Omšenému, sázeje jí jednu za druhou, přes hlavu a na zádíčka a ještě níž.

Aranka ovšem ječela a řvala, až se Omšené sbíhalo a Žihlavník třásl. Ale Žihlavník už takových věcí viděl víc a Omšené také. Žihlavník ani nemukl a Omšenští si řekli: »Ale, cigáni sa perú!«

Aranka pak ještě chvíli vydržela utíkat a ječet, potom toho nechala a padla na pěšinku vedle příkopu. Lájoš to vydržel déle a řezal Aranku dál o stošest a

ještě hezkou chvilku. Potom stočil býkovec, odkopl Aranku do příkopu a poněvadž byl už večer a Lájoš trochu se upotil, šel si odpočinout do hospody. Aranka pak ztrávila počátek večera v příkopě a jeho zbytek s nocí v korytě Tepličky, v němž na měkký písek jako poraněná šelma položila svá záda i vše ostatní, co na té straně měla, k ochlazení mílou, měkkou vodičkou.

Vstala teprve, když měsíc zapadl za Žihlavníkem a počalo svítati na východě za Veternýmí holemi. Mokré šaly si přidržela jen zepředu, pokud o zadní část jde, nemusila se báti, že někdo z Omšenáků, podívá-li se rozespale z okna nebo ze dvora, pozná, že je s této strany nahá. Každý by byl myslil, že má modrou halenku a modré spodky. Tak šla, s hlavou sklopenou a těžce. Šla uvařit Lájošovi snídani.

Od té doby neuviděla Aranka Miclainová nad sebou zelených větví a nad nimi modrého nebe na omšenské stráni. Lájošovo naučení tentokrát postačilo a Aranka se počala živiti poctivým způsobem. Totiž nejen sebe, nýbrž i líného, ale tak hezkého Lájoše.

Lájoš byl kdysi brusič, i vytáhli jeho starý brousek na kolečkách a pustili se do světa. Šli od dědiny k dědině, od městečka k městečku, velikým místům se vyhýbali. Zastavili na volném místě a Aranka spustila svým pěkným, zvučným hlasem:

»Dajte brusiť nožé, dajte brusiť boritvy. Nožé, borítvy aj kriváky!«

Dal někdo brousit, brousili, nedal, nebrousilí. Ale Aranka při tom zbrousila celou dědinu, všimla si hlavně krámů a vyhledala takové, ve kterých byla jen jedna prodavačka, žena. A k večeru se Aranka umyla, ustrojila a šumná i milá vkročila do vyhlédnutého obchodu, v ruce majíc pěknou kytičku karafiátů.

Šla něco kupovat, začala pěknou řeč, přivedla jí na květy a najednou řekla:

»Bude sa páčit pozreť sa, aké mám pěkné květy a bars šumno vonia. Nech sa lúbi ovoňať!«

Prodavačka obyčejně netušila úklad a přivoněla si. A pak si sedla, naklonila hlavu a usnula. Kytice Arančina byla totiž napuštěna omamným prostředkem, velmi ostře a rychle působícím.

Aranka ovšem jen sáhla, vytáhla zásuvku, vybrala z ní peníze, zásuvku zase zastrčila a šla. Někdy si vzala ještě mimo to, co bylo po ruce, kus salámu, pěkný šál, hezké perličky na krk.

Těžko lze věřiti, ale bylo tomu tak, že mnoho takto postižených se stydělo přiznati ke své neopatrnosti, ne-li hlouposti, a že Aranka tyto svoje »fígle« hezky dlouho prováděla nerušené. Ale konečně se přece svezla svini na chrbáte. V přílišné sebedůvěře vešla v Bratislavi v postranní ulicí do klenotnického závodu, netušíc, že je z nejznámějších a největších obchodů toho druhu.

Dala přivoněti prodavačce, kterou viděla v obchodě samotnu, ke svým karafiátům, a když si prodavačka sedla do křesla a zavřela oči, Aranka hmátla do zásuvky v pultu. Až užasla, co tam bylo peněz! Navnaděna nacpala je do kapes a sáhla ještě jako mimochodem po nějakých zlatých prstenech a hodinkách, když se otevřely dveře a vešel majitel –

Prohlédl hned situaci, útěk Arančín byl marný. Zavřeli jí i s Lájošem, ovšem každého zvláště. Aranku odsoudili na moc měsíců, ale – zatím – Ukázalo se, že Aranka je zákonitá dcera Miclainova a Miclain – že byl americkým občanem. Co nastalo, byla podívaná pro bohy. Dlouhé jednání, nota stihala notu, jednu dobu se už zdálo, že vypukne pro Aranku válka mezi Spojenými státy severoamerickými a Československou republikou. Ale Unie se konečně umoudřila a Aranka šla šupem do své nepravé vlastně vlasti, do Ameriky. A jednoho krásného dne vystoupila černá Aranka na

půdu Long Islandu, kde se jí otcovsky ujaly úřady Unie.

Další osudy Miclainové nebyly ničím neobyčejným ani zvláštním. Udělala v Americe štěstí. Stala se tanečnicí, její jméno, změněné dle výslovnosti na Miklainová, letělo nejvyššími kruhy, plnilo divadla, varieté. Plovala ve zlatě, šustila hedvábím, svítila drahokamy. Hostila na svých ňadrech bavlnové, ocelové, měděné krále, umělce i světoběžníky. Žila jako královna, rozhazovala víc než císařovna.

Tak se opotřebovala. Zašla, zchudla. Z předních scén přešla na druhořadé, potom na pokoutní. Odsunuly ji jiné i z těch, i vrátila se k řemeslu, jež započala na omšenské stráni. Toulala se po ulicích Chicaga, které bylo jejím posledním útočištěm, lákala hejsky, nedospělé kluky, domýšlivé klacky a vyžilé dědky, a získávala od nich skromné odměny i ošklivé nemoci, jež dále svědomitě předávala svým novým zákazníkům. Potácela se mezi ulicí, vězením a nemocnicí.

Tak se přiblížila k padesátce. Stala se babou, ošklivou, odpornou, která nemohla zmásti ani opilce o půlnoci. A tu se ukázala Arančina cikánská, houževnatá povaha. Nechtěla zahynout, nedovedla to. Musila žít a musila tedy pracovat. A stará Miklainová začala pracovati opravdu. A pracovala svědomitě, ovšem pouze potud, pokud musila. Její sklony, její povaha, celá bytost cikánky od Kecskemetu a od Trenčianských Teplíc zůstala nezměněna.

Časem se dostala do Mordenovy továrny. Vzali ji tam asi, že starému Mordenovi připomněla rodné Maďarsko. A osud snad chtěl mít nástroj pro své cíle.

LVI.

Divokým vztekem skřípaje zuby vyrazil Skála z továrny. A za ním se vypotácela Něta a zdrcena sklesla do závěsu ruky Skálovy. Skála tentokráte něžně sevřel její slabou ručku a teple jí řekl:

»Nic si z toho nedělej, má drahá! Vidíš, že se ti nic nemůže stát a že bdím nad tebou! Ochráním si tě, buď jen beze strachu! A toho lotra zabiju! Zabiju, jak se tě ještě jednou dotkne!«

»Ach, Karle!« vzlykala ubohá Něta. »Jak jsem se ho lekla! Jak mne napadl!«

»Surovec je! Podlý lotr, zákeřný!« zazuřil Skála. »Ach, nepůjdu sem, už nikdy! Nikdy!« zaúpěla rozlítostněná a do hloubi duše otřesená dívka.

»Kdybys byl viděl ty jeho očí!« otřásla se hrůzou v ruce Skálově.

Něto! Něto! Proč jsi řekla tuto větu?

Skála neodpověděl na slova dívčina. Cosi se mu divě, ostře zarývalo do srdce.

Ona viděla jeho, Ferencovy, oči!

Skála myslil, že omdlévala hrůzou – oči jeho tedy viděla.

Skála sevřel rámě Nětino, až polohlasem zaúpěla. Ale ovládl se hned, červ ovšem zůstal v jeho srdci zakousnut.

»Je to zvíře!« zasyčel temně.

»A jakou má sílu!« naříkala Něta. »Ještě teď mne ruce bolí, jak mne chytil –«

Hlavou Skálovou proletěl rozžhavený šíp a srdce se sevřelo. Sílu má tedy Ferenc – snad dokonce obdiv! zahlodalo v jeho duši.

»Ne, nepůjdu tam, už nikdy! Karle, viď, že mi dovolíš!« zaprosila Něta.

Cosi zlého šlehlo myslí Skálovou. Všechna černá podezření, rány dlužno rozrýt – ať se ukáže –!

»Proč? Nevím!« odpověděl ostře Nětě.

»Ach, Karle, po tomhle tom?« zalekla se a žasla Něta.

»Po tomhle právě neustoupím!« tvrdě řekl Skála. »A ty aspoň ukážeš, že jsi vskutku pevná, sebou jistá, má!«

»Karle!« zaúpěla Něta a veliké slzy jí zaplavily černé, rudé nyní očí. A nohy nějak divně zakolísaly.

»Nech nářku!« promluvil Skála mírněji, přec v duši pohnut výkřikem Nětiným. »Vždyť se ti nic nestalo! A také nestane! Spíš jemu, to buď jista!« dodal výhružně.

»A ty vskutku bys chtěl, Karle?« tázala se třesoucím se hlasem Něta.

Skála zaváhal. Ale musil zůstat Skálou! Nemohl přec dáti zvítěziti jiné myšlence, jinému mínění! A proto rozhodl Skála tak, jak rozhodl.

»Tenhle týden ještě doděláš, jsou to dva dny, pak zůstaneš doma,« řekl hlasem, proti němuž není odvolání.

»Karle!« řekla nebo spíše zašeptala Něta. A bylo těžko říci, je-li v slově tom radostná vděčnost či lítost a strach. Snad bylo tam vše.

Ale stalo se jinak. Již při obědě zachvátila Nětu horečka. Líce její hořely, ale zima třásla jejím drobným tělem. Stará Amalfíová polekána, pobíhala kolem Něty, starala se o ni, sháněla jí pomoc.

Skála mlčky na vše pohlížel a jeho myslí probíhaly různé myšlenky. Litoval Něty, zdálo se mu, že opravdu trpí, pak mu zase připadalo, že snad Něta schválně nepřemáhá nemoc, aby bylo po jejím a nemusila do továrny. A zlobilo ho, že stará Amalfiová si rozhodla věc sama, že uloží Nětu do postele a že Něta bude doma.

»Zůstaň tedy doma odpoledne!« řekl. »Omluvím tě. Ale zítra a pozítří půjdeš!«

Skoro ostře vyřkl tato slova, tvrdě.

Odcházel pak rozmrzen do práce a hodně dřív než jindy. Šel sám, šel rychleji, než chodíval s Nětou. Dospěl před továrnu hodně před počátkem práce. Zdaleka už strměly k zachmuřenému nebi začazené komíny, vysoko nad okolí se zdvihaly táhlé budovy.

Skála pomalu kráčel blíže. Viděl průčelní zdi, v nich vrata, roje dělníků, čekajících tu na chodníku nebo sedících na okrajích zdí. Podíval se na nádvoří, nyní pustá, na strojovnu, na nesčetná okna síní pracovních i skladišť. Našel okno, tamo, pod balkonem – skladiště u třetí síně!

Tam mohla –

Zaskřípal zuby, znovu pohledem vše přeletěl, tam šeré budovy a štíhlé, výsměšné komíny, tu průčelní zdi a davy otroků. Nenávistné myšlenky se derou roznícenou hlavou, v žár se rozpaluje záští, ruce v pěst se svírají a zuby zase zaskřípou.

Hlavou Skálovou jdou stesky milionů, bolestí všech krajů, kletby nepřehledných staletí.

Skála nejde k továrně. Opírá se o zeď garáže na druhé straně ulice, hledí na továrnu Mordenovu, zlobně svírá rty a zrak se kalí. A duší zní píseň nenávisti, drsná, třeskná:

Tisíckrát prokletá nestvůro Mordenova!

Jako černá obluda jsi lehla mezí bílé domy, zeleň stromů. Chmurná vrata, pevně uzavřená, zarputile hledí do veselých ulic, velká okna vyzývavě zejí do všech stran, vysoké tvé komíny si pyšně zdvihly začazenou hlavu, domýšlivě dýmají a zpupně chrlí do okolí čmouhy černých oblaků.

Tisíckrát kletá nestvůro!

Jsi hrozná, když spíš, ve ztrnulém svém tichu. Když vysoké tvé budovy mrtvě stojí, když temno s tichem lehlo do prostranných síní, kde zapocené stroje spí, když tichá tma se dívá velikými okny, bezhlasně se roztahuje po širokých nádvořích a lehá k němým

vratům a k nehybným, strmým, stejně hrozným komínům.

Prokletá Mordenova nestvůro!

Jsi strašná, když se probudíš, tvé komíny těžce vydechnou a okna zablesknou a ze strojovny zazní hukot strojů, kola zarachotí, sviští řemeny a stroje řinčí, vozy duní po nádvořích, chumel lidských těl tě zaplaví a zmítá se tu, zmítá, všechno, stroje, ruce, nohy, mozky.

Nestvůro tisíckrát prokletá!

Dvakrát denně otvíráš své černé, nenasytné chřtány, hltáš těla, těla mužů, těla žen, těla starých, těla mladých, ke strojům je vážeš poutem hladu, z těla pot vyháníš, sílu vystřebáváš, těla ubíjíš a duše mrzačíš – dvakrát denně chrlíš ven svou kořist, znavenou a vyčerpanou, horší, bědnější.

Tisíckrát prokletá nestvůro!

Pro koho jsi místem radostí a tuchy štěstí? U koho jsi zaplašila chmuru, zahladila vrásku, zkonejšila nenávist? Kam dáváš chvilku klidu, zapomnění běd? U koho jsi probudila jiskru teplé lásky? Dovedla jsi vdechnout rozjitřené duši mír, dovedla jsi zhasit plápol žhoucí, oprávněné nenávisti?

Nestvůro prokletá!

Jsi kletou nestvůrou, a mohla bys být dobrodiním lidstva. Mohla bys být vlídným dárcem práce, dárcem života, místem, kde by tekl pot, který by těšil duši, chladil rozpálené čelo, líce, kde by člověk o člověka opřen zmáhal břímě obtíží – kde by neotročil slabý člověk dravcům, neprodával chudý s tělem duší, s duší tělo zhýralcům.

Nestvůro kletá, tisíckrát už prokletá!

Kde jsi proti místu svaté, požehnané práce, proti Rohozově bílé továrně? Proti jasným síním, kde se spokojený dělník s tichým zpěvem mazlí se svým strojem, těší prací, třeba usilovnou. Vědom si své

neviklané ceny, s důvěrou se obrací vždy k druhům v práci, kteří po boku mu jsou, či nad ním výš, péči o zdar vlastní splácí dobrovolnou pílí, úctu k lidství vděčí pravým přátelstvím?

Kde jsi proti těmto místům, Mordenova kletá nestvůro?

»Oh, srdcí bláhových,« zabolelo ve Skálově duši, »která pro naději na bláhový zisk se sama vypudila z ráje, pozdě ceněného!« Jak jinak bývalo tam u Rohoze Skáloví i milé Nětě! Bez obav šli do práce, spokojeni odcházeli z ní. Mezi dnem jim ve snu nenapadlo, že by někdo pouze nešetrným slovem pokusil se dotknout Nětušky a klidně ona hleděla si práce, bezstarostně Skála zabýval se svou.

A teď! Cosi ostře bodlo Skálu ve svědomí. Byl to on, jenž porušil klid u Rohozů, on dal podnět k odchodu a on jej prosadil. Něta nechtěla, s ní stará Amalfiová. Ale musilo být po jeho!

Oh, kdož to mohl tušit, že tohle je tak prokleté hnízdo?

Skála přivřel oči. V hlavě zahučelo, zabolelo a Skála sevřel hlavu pěstěmi. Ale v hlavě hučí dál, víc, drsná, rachotivá píseň bouří:

Dzin-dzin – rata-tata – dzin-dzin-sem! Práci sem dej, sílu sem dej, rabe, pot! Rabe, pot! Ať přibývá cívek, přaden – ať se kupí – zlato – zlato! Rozkoš, přepych zpychlých pánů – odtud tekou – z potu, vzdechů – kleteb, lkáni – ušlápnutých otroků.

Dzin-dzin – rata-tata – dzin-dzin-zem! Napni svaly, zdraví vydej, – stroj tě zdrtí, za plat bídný – duši vzdechni –! Hej, ty, děvče – krásné tělo – vzdej se, vzdej – patříš pánu – rozkoš jemu – tobě výsměch – v potu, krvi – kletbě, lkáni – Dzin-dzin – rata-tata – sem!

Skála sebou trhl. To již stroje duní – před továrnou prázdno – siréna už doječela!

»Sem! Sem!« rachotí a řičí stroje. A Skála odstrkuje zídku plotu, na níž tak podivně, krutě snil, a chvátá – chvátá do továrny. Prošel s posledními, vrátka se již za ním zavřela.

LVII.

Po celý čtvrtek se Ferenc neukázal v továrně. Neviděl ho nikdo ani v kanceláři. Nebylo to příliš divno, kdo si všiml jeho nepřítomnosti, myslil, že je zase u svého nemocného otce.

Kdo ho nejméně pohřešoval, ale přes to stále jeho příchod čekal, byl Skála a Něta. Něta přišla dnes do továrny.

Ale choulila se skoro zimomřivě k svému stroji, sotva oči od něho zdvihajíc. A Skála blýskal zlověstně očima a ohlížel se po dveřích, brzo-li se ukáže široká, hladká, ne nepříjemná Ferencova hlava.

Ale míjelo dopoledne, minulo, šli spolu domů, skoro veseleji. A stejně vesele se vraceli i večer domů. Ferenc se neukázal ani ve čtvrtek odpoledne. Asi mu boule slézala příliš pomalu, takže se neosměloval mezi lidi.

Také páteční dopoledne minulo klidně, bez návštěvy syna továrníkova. Něta byla přeblažená! Poslední den v továrně. Ještě odpoledne, také nějak mine a bude vykoupena. A pak – Skála už změnil své mínění a také nechce déle čekati, svatba bude, s ním, s Karlem milým! Jeho bude, šťastnou, navždy!

S těmito myšlenkami stoupala v pátek odpoledne k svému stroji, naposled. Vesele jí hrčel, dnes jí skoro lahodila jeho rachotivá hudba, napadlo jí, že se jí snad bude dokonce stýskat po práci, na kterou uvykla. Ale ohlédla se ihned po Karlovi, bude míti jinou práci, sladší, vždyť jí její Karel povídal dnes cestou, aby prý

se dobře dívala do budoucna, v jeho představách že je hlavní milá, drahá žena, ale vedle ní že vidí kolébku –

Usmála se blaženě, však ví, všechno ví. A těší se. Vždyť u nich v Itálii, Bože to je dětí! Děti, dětí, samé děti! I bambíni, carissimi! A v Čechách prý také, povídal jí Karel. Znova se po něm ohlíží, ale kdež, je dnes pátek, jsou výkazy, je více v kanceláří nežli v dílnách nebo ve skladišti.

Neviděla ho a sklonila zas hlavu k práci.

Ale neviděla ho též stará Miklaina a neviděl ho Ferenc, který najednou opatrně, kočičími kroky prošel skladiště za třetí síní a lehce pootevřel dveře, aby viděl na Nětu.

Byla tam, ve světlých šatkách, růžová v líčkách, něžná, jako jarní kvítek krásná. Hlavu nakloněnu k stroji, temná kadeř stíní pěknou tvářinku. Pod ní halenka, ach, vzdutá mladistvými ňadry, ztepilý bok, nožky, ach, ty nožky!

Ferencův zrak hořel po včerejší noci, znovu a na zlost prohýřené v baru Tahiti. Mihlo se mu, co tam viděl, ale cítil, co je to vše proti této svěží, nedotčené kráse, dětskému skoro a čistému půvabu! A v duši zas mu zahořelo, jak v úterý v noci utkvěl rudý mok na bílé roušce – a pak středu viděl, tady vedle, kdy měl v rukou toto mladé tělo, nádherné v svém odporu a strachu! Vzpomněl rány, věděl, kdo ji dal. Touha po odvetě jím zalomcovala, oběma! Ale všechno převýšila vášeň. Dravčí vášeň vzplála v duši Ferencově, nenasytná touha, žhavá, drtící! Jeho ruce zkroutily se, prsty zaryly se divě v dřevo dveří –

A za ním u pultu, sehnuta jakoby k práci, slídí po něm Miklaina. Její žluté zuby vyceněny, také na kořist. Vidí, železo je žhavé, třeba kout.

»Pekne prosím, pánko, darujte korunku na chlebíček – pomodlím sa za vás – aj holku namluvím –«

Omšenské stráně, doubrava u Tepličky se noří ve vzpomínkách staré Miklainy. A velký bílý dům nad Kecskemetem – v něm ohyzdný dědek – útlá Aranka – když jedna, proč ne druhá?

A zde z toho hledí víc, než tehdy obdržela máma –

»A všechno by šlo,« započala Miklaina breptavým hlasem jako pro sebe, sehnuta k podstavci pultu, horlivě jej otírajíc, tak hlasitě, aby musil Ferenc slyšeti.

Také slyšel, přirazil dveře do třetí síně, obrátil se.

»Hezká holka, málo takových!« povídá baba, hlavy nezdvihajíc. »A ženicha má, což tedy? A teď tu není, je v kanceláři.«

»Krásná Nětuška má plný koš cívek, hned sem přijde s ním. A tady je připravený jiný, řeknu jí, že mistr Skála nařizuje, aby mi s ním pomohla do balkónku.«

»Do balkónku!« vydechl Ferenc chtivě. »Ale –«

»Bránila by se,« ušklíbla se stará ohyzda, »ale už tam stojí na stolečku kytka, dáme přivonět hezoučké Nětušce a usne, očka zavře, na pohovku spadne, jako porozvitá růže, voňavá –«

»Ale měl by mladý pán jít odtud, nahoru a ihned potom za mnou.«

»Babo, zaplatím ti, draze – draze –,« jektal Ferenc přemožený chtíčem.

»Vím, vím – rychle –,« naléhala Miklaina.

Ferenc odskočil od dveří, přeběhl za pult, rychle se hnal ze dveří a vzhůru k balkónku. Jen zmizel, otevřely se dveře. Něta nesla koš. Uviděla Miklainu, jak rovná cívky v jiném koši na Skálově stole.

»Předposlední,« usmála se Něta, pokládajíc koš. Zrudla v tváři napjetím, vzpřímila se, na Miklainu zasmála. Miklaina jí odpovídá úsměvem. Pak praví:

»Čekám tu už na vás. Tohle jsou vzorky, mají se uložit do balkónku. Říkal mistr Skála, abyste mi s košem pomohla nahoru.«

»Mistr Skála?« otázala se Něta.

»Ano. Právě odešel,« ujistila Miklaina.

Beze slova uchopila Něta držadlo koše na jedné straně, Miklaina chopila druhé. Obešly pult, vyšly dveřmi vzadu, zamířily k vytahovadlu. Miklaina stiskla knoflík, jely.

»Tohle je výhoda, takový výtah!« brebentila stará cikánka. »Co bychom se natlapaly schodů, a je to dost těžké, takhle pěkně sedíš, jen to bručí, jede a za chviličku jsme tam.«

Byly. »Tak a tudy!« ukazuje Miklaina a vede Nětu ke dveřím do balkónku.

Otevřela, vstoupily. »Tak, sem to dáme, tady za pult,« ukazuje Miklaina a staví košík s Nětou na podstavec.

Teprve teď se Něta rozhlédla. Nevelká místnost, uprostřed stolek, na něm elektrická lampa, snad z bronzu. Přívodní šňůra jde po desce stolu, zachází pak pod starý, zašlý koberec. U stolu pohovka s vyrudlým povlakem.

»Od slunce,« myslí si Něta, »zde u druhé strany stolu je okno.« Pohlédne z něho. »Ach, to je výška!« leká se. Vysoko je nad továrnou, vidí střechy její, dále střechy domů, blok za blokem, zde Calumetské jezero a tu – Michiganské, nesmírné, tak krásně modré, tam daleko na jihu stráně svěže zelené, A dál hladina jen, nekonečná, jako moře –

»To je odtud vyhlídka!« užasne Něta a dychtivě se vpíjí v nádherný obraz, jevící se z okna. Ale pohleděla dolů:

»Hú! To je hloubka! Až se hlava točí!«

Obrátila se k odchodu. »Zde asi nebývá nikdo,« řekne k Miklaině, berouc se ke dveřím.

»Ne, jen já si sem občas zalezu,« zasmála se Miklaina, »víte, tak na černo, oddychnout si. A i kytičky tu mám, hle, první petrklíče! A jak voní!«

Nastrčila Nětě sklenku s květinami, Něta přičichla.

»Ach, ty krásně voní!« vzdychla. »Ale tak divně!«

Ještě jednou přivoněla, dlouze.

Pak se zapotácela a chytla stolu.

»Sem – sem,« šeptá chtivě Miklaina a strká dívku na pohovku. Bezvládně na ní Něta poklesla –

A Miklaina, skleničku se zrádným kvítím za zády, vyběhla ze dveří.

Za nimi již čekal Ferenc, udýchaný, s hořícími zraky, kroutícími se prsty na třesoucích se rukách.

»Tam – tam!« ukazuje Miklaina.

Ferenc vpadl do pokojíku, zavřel dveře za sebou. Zástrčka cvakla.

Miklaina se shýbla ke klíčové dírce. Viděla, jak se Ferenc vrhl na Nětu –

Schoulila se, výskla divou rozkoší –

LVIII.

Totéž páteční odpoledne, první po velkonočních svátcích.

Stone vešel do úřadovny vrchního policejního komisaře. Před ním právě vcházel pan Sorge a za ním Finnl, nesa pod rameny podivný jakýsi přístroj. Položil jej na vedlejší stůl, uklonil se, pokulhávaje odešel. Stone pozdraviv, teprve nyní zpozoroval, že je v úřadovně již i paní Sorgová. Nemohl zjistiti, zda přišla sama nebo s panem Sorgem. Vrchní komisař Dalbrich suše odpověděl na Stonův pozdrav. Rozhlédnuv se, zjistil, že je zapisovatel na místě, zúčastnění všichni přítomni.

»Začneme,« řekl prostě.

»Pane Stone,« obrátil se odměřeně k Stonovi, »zavolali jsme vás sem jen obsílkou, ač povaha činu, vám za vinu kladeného, vyžadovala by opatření jiného. Šlo nám však o rodinu pana Sorga, aby nebylo hluku více, než je třeba. Těší mne, že jste se dostavil sám. Jak odtud odejdete, závisí na dalším.«

»Jsem jíst, že v poutech, pane vrchní komisaři,« řekl Stone prostě, nevyzývavě. Podíval se při tom na paní Jenny. Stála vedle stolu, opodál manžela, klidná, v obvyklém svém temném šatě, jemná, mile krásná. Klidně opětovala Stonův pohled, ale po něm sklopila hned oči.

»Jste obviněn tedy, pane Stone,« počal vrchní komisař, »že jste se dopustil násilí na paní Sorgové. Paní Sorgová je vedena za svědka. Jste ochotna svědčiti, paní Sorgová?« obrátil se vrchní komisař k paní Jenny.

»Ano,« přisvědčila paní prostě.

»Věc je tedy vážná, jak jsem ostatně hned tušil a také vám naznačil,« promluvil vrchní vážně. »Prosím, paní Sorgová, abyste se laskavě posadila,« obrátil se k paní Jenny. Poslechla a sedla, pan Sorge, zřejmě potěšen, si sedl bez vyzvání.

»Pan Sorge uvádí ostatně ještě jeden důkaz,« mluvil dále vrchní, »zapisovací přístroj, kterým bylo zachyceno vše, co se v kritické době dělo na místě.«

Vtom vstoupil do místností starší pán, zřejmě úředník, vážného vzhledu. Pan vrchní spěchal jej zdvořile uvítati. Úředník pak řekl:

»Dovolím si poslechnouti jednání, jen, prosím, račte pokračovati!«

»Prosím, pane přednosto!« klonil se vrchní komisař a přednosta usedl stranou, tvář však obraceje k líčení. Stone pohleděl na pána. Neviděl ho nikdy. V duchu pokrčil rameny.

Ale vrchní se již tázal: »Obviněný je pan Stone, v Oklahomě v roce 1894 narozený, americký státní občan.«

»Tak jest,« souhlasil Stone.

»Poslední zaměstnání?«

»Majitel farmy v Jacksonově strži a obchodník vepřovým dobytkem.«

»Zde jste byl jen krátce,« upozornil komisař. »Čím jste byl před tím?«

»Před tím?« zastavil se Stone. »Nějaký čas tulákem.«

»Tulákem?« zježil se vrchní. »A čím jste se živil?«

»Psaním článků do odborných časopisů,« řekl Stone.

»Do odborných časopisů?« žasl vrchní komisař. »A před tím? Co jste provozoval?«

»Obchod vepřovým dobytkem v Pittsburgu. Skoro tři roky.«

»Tři roky. A před tím?« kroutil hlavou komisař. »Čím jste byl před tím?«

»Universitním profesorem.«

»Univer –« nedopověděl komisař. »V Pittsburgu?« tázal se.

»Ano, na Pickově universitě,« dodal Stone.

»Ah, vy jste – co napsal knihu „Meteorologie vědou exaktní“?« ptal se komisař užaslý.

»Jsem,« přisvědčil Stone.

»Vy jste opustil své místo pro spor s rektorem university o theorii Darwinovu,« poznamenal vrchní, čistě si skřipec ve zjevných rozpacích. Rozhlédl se kolem, viděl, že je v největších rozpacích, a to velmi nemilých, zejména pan Sorge.

»Ano, pro spor s rektorem Moulíngrem o Darwina,« zněla Stonova odpověď.

»Dobře, dobře,« mluvil vrchní komisař, »tedy –« nasazoval skřipec, »pan Sorge si žádal vaše zatčení a

uvěznění, a to pro čin, který jsem již uvedl. Mluvil také o jakémsi vydírání za mrazové kalamity, ale to je věc snad obchodní – či myslíte trestní, pane Sorge?« obrátil se na žalobce.

»Prosím, snad by stačil delikt první,« couval Sorge. Ale Stone ihned zakročil.

»Ať tak či onak, pane vrchní komisaři,« řekl, »bude nutno jednati i o tom. Budeme vás prositi o trochu trpělivosti,« dodal se zdvořilým úsměvem.

»Prosím, jak pan přednosta –« obracel se vrchní komisař na svého představeného, jenž seděl stranou, ale se zájmem vše sledoval.

»Jen račte říditi jednání!« odmítal však tento. »A připusťte žalobu i obhajobu v plném rozsahu!«

»Tedy, prosím,« obrátil se vrchní komisař k oběma stranám. »Pane Sorge, račte opakovati své stížností!«

»Prosím,« povstal Sorge, »Ale věc je všeobecně známa. Pan Stone využil letošní mimořádné mrazové kalamity, vyhnal ceny vepřového masa v Chicagu na neslýchanou výši. A ježto má moje firma dodávku vepřového masa smlouvou zadánu, vyzískal pan Stone na mně za pět neděl neslýchané sumy za dodaný vepřový dobytek z Jacksonovy strže.«

»Zapomněl jste na auta,« usmál se Stone.

»Ano, zapomněl,« odsekl Sorge. »Ale i to je dobře všechno známo. Ostatně vše to je vedlejší a prosím, aby bylo přihlíženo hlavně k věci druhé.«

»Prosím,« obrátil se Stone na úředníka, »ať pan Sorge tedy zevrubněji přednese též obvinění druhé! Ať to mohu vzíti najednou!«

Sorge tedy, ale zřejmě nerad, opakoval i svou druhou žalobu.

»Bylo mi doneseno,« mluvil, »že pan Stone nadbíhá mé paní. Zvěděl jsem též, že pan Stone moji ženu obtěžuje telefonem. Abych zjistil pravdu, dal jsem zaříditi mikrofon do kanceláře svojí choti a spojil jsem

jej se zapisovacím přístrojem, v místnosti pokladny, vždy uzavřené, umístěným.«

»Krásné zařízení!« poznamenal Stone. Oba úředníci, jak se zdálo, nebylí daleko od jeho mínění. Hleděli aspoň trochu divně na Sorga, když mluvil o svém opatření.

»Krásné!« odsekl Sorge Stonovi. »Ale mně se osvědčilo. Mohu prokázati –« a hrnul se k přístroji u vedlejšího stolu, »jak opět a opět pan Stone telefonoval mé paní, jak se spolu umlouvali, ráno pozdravovali a večer si přáli dobré noci. Prosím –«

»Není třeba, pane vrchní komisaři,« namítl Stone, »to já všechno sám uvedu, není k tomu třeba důkazu.«

»A tohle takové uvede pan Stone?« otázal se vztekle Sorge a spustil přístroj, nařídiv jeho jehlu na určité místo. »Prosím, pane vrchní komisaři, račte poslouchati!«

Přístroj zahrčel a náhle ozval se prosebný, ustrašený hlas. Bylo zřejmo, že je to hlas paní Jenny. A hlas říkal:

»Dobře, přijdu tedy před dvanáctou k vám do kanceláře,« zřejmě hlas pana Stoná.

»Ach ne!« – ustrašený hlas paní Sorgové. »Ne, prosím vás! Kdyby –«

»Kdyby – pak by!« – úsečný a rázný Stonův hlas. – A k tomu dodáno měkce, něžné: »Na shledanou, drahá Jenny!«

»Prosím,« triumfuje Sorge. »Nemluví to samo?«

»Samo – rozhodně!« usmívá se Stone. Sorge sebou zlostně trhne. A hned pokračuje, vida, že úředníci poslouchají klidně, beze všeho rozčilení.

»Prosím – a co je tohle?«

Nařídil přístroj, spustil jej. A zazní rozechvělý, úzkostlivý hlas paní Sorgové:

»Ach, ne – prosím – nech mne – pusť –!«

A ticho –– ticho – stroj jen hrčí – hrčí –

»Prosím, pane vrchní komisaři, tohle nestačí?« vykřikne Sorge a zastaví přístroj. »Tohle není důkaz?« zuří. »Ať to vysvětlí –«

»Vysvětlím, vše,« mluví Stone klidně.

»Ale vyjádří se k tomu také paní!« žádal Sorge. »Bude svědčit.«

»Budu svědčit,« kývá hlavou paní Sorgová, rozpačitá, brzy rudá v lících, brzy bledá, ale přece velmi, velmi klidná.

»Slovo tedy nyní má pan Stone!« zakročoval vrchní komisař.

»Prosím, pane vrchní komisaři!« uklonil se Stone. »Ale prosím, abych směl svou obžalobu začíti tam, kde je vskutku její původ!«

»Obžalobu?« žasl vrchní komisař. »Vždyť přece pan Sorge –«

»To jest jen zdání, pane vrchní komisaři! Uvidíte brzy. Obžalovaný jest tuto!« ukázal přímo na Sorga, který ovšem zrudl překvapením a i hněvem.

»Ale vždyť pan Sorge –« upozornil znovu policejní úředník.

»Přivedl sebe na soud,« tvrdě řekl Stone.

»Protestuji –« začal Sorge.

»Já mám slovo, prosím, abych nebyl rušen,« řekl ostře Stone, »Po mně ať si mluví tento pán a může mluvit také, co on bude chtíti!«

»Pravda, slovo bylo dáno panu Stonovi,« rozhodl vrchní komisař.

»Prosím tedy znovu o trpělivost, vážení pánové,« začal Stone, pozoruje, jak bedlivě sleduje vše, co se děje, přednosta oddělení, sedící stranou, »Nezdržím vás více, než je nutno. Musím tedy vysvětlit, proč jsem započal svůj obchod v Pittsburgu –«

»V Pittsburgu!« vskočil Sorge.

»V Pittsburgu začalo moje Chicago,« vykřikl skoro Stone. »A tam byl spáchán první zločin pana Sorga –«

»To není –« vzkřikl zase Sorge.

»Ano, není,« nedal Stone domluviti Sorgovi, »není to všechno, poněvadž tam bylo spácháno též několik dalších zločinů Sorgových. Pan Sorge ať si sedne!« žádal Stone. A Sorge si usedl.

»Řekl jsem,« hovořil Stone, »že jsem byl universitním profesorem v Pittsburgu. Měl jsem názory trochu odchylné od pana rektora, Moulinger se jmenoval, zejména jsme se nemohli shodnouti o Darwina, Já měl pravdu, pan rektor měl moc. A podle toho vše dopadlo. Musil jsem buď odvolati, nebo jíti. Šel jsem tedy –«

»Opustiv místo universitního profesora,« mluvil Stone dále, »ohlížel jsem se po jiném zaměstnání. Byl jsem vědě oddán vášnivě, toužil jsem, abych se jí mohl zas oddati. Ale plně, bez obav a omezení. K tomu bylo třeba postavení pevného, bohatství. Chtěl jsem zbohatnouti. Může mi to někdo zazlívat v Americe? Kde je dolar pánem? A když, opakují, jsem bohatství chtěl pro vědu?

Ohlížel jsem se po podniku výnosném. A tu přítel Berger, který se chtěl právě vrátiti do Evropy, nabídl mi svůj nově založený velkoobchod vepřovým dobytkem. Měl jsem menší kapitál a převzal jsem jej.«

»Universitní profesor –« zahučel Sorge.

»A obchod s vepři,« navázal na to Stone. »Pravda, je to divné. Ale přítel Berger tvrdil, že se na tom nedá prodělat a že z toho skvěle žije několik lidí a ne vždycky chytrých, někdy také ničemných.«

Sorge se jen schoulil a Stone pokračoval:

»Berger měl pravdu, můj obchod rostl, kvetl, zlato kapalo mi zrovna se štětin; mých vepřů, myslím,« pousmál se Stone. »Můj velkoobchod,« pokračoval, »stal se velkým velkoobchodem, já bohatl kvapem.

Všechno se mi podařilo, nač jsem sáhl, štěstí bylo u mne doma. A ukazovaly se červánky nejvyššího štěstí,

štěstí srdce lidského. Jen krátce, pánové. Přítelkyně mé matky, jež žila v Novém Orleansu, měla schovanku. Vzala k sobě opuštěné dítě, milé, dobré, krásné. Vychovala je za mé pomoci, měla je ráda jako vlastní dítě. Od malička s ní měla záměr, že ji vychovává pro mne. Proto jí nemluvila nic o mně, když děvčátko vyspívalo a já se schválně ztratil z jeho okolí, přijížděje pouze občas jako dobrý známý. A když má známá umírala – schovanka její byla právě vzdálena – prosila mne, povolavši mne k sobě: „Ujmi se jí, rtech jí dorůst a vezmi si ji. Je dobrá, k tobě se hodí, měj ji rád a budete spolu šťastni!“

Děvčátku bylo přes šestnáct let, když přišla ke mně. Zařídil jsem vše, aby přišla do mého obchodu jako úřednice, nevědouc, jaké záměry s ní mám. Přišla tedy, dal jsem ji spolehlivé ženě do bytu a do ochrany, nastoupila v kanceláří u mne a ujala se práce. Byla síla výborná, uplatnila se co nejlépe. U mne, pod ochranou mojí, rostla, vyspívala, já sledoval každý její krok, střežil ji jak oko v hlavě. A přece jen špatně,« dodal truchlivě.

»Byla dobrá, byla krásná. Rozvíjela se v podivuhodně sličné, jemné děvče. A má láska rostla, mohutněla, smím zde říci, že jsem celou duší visel na půvabném stvoření, které jsem si pěstil, jako kvítek ve skleníku, chránil, chránil, ale pouze před sebou.

Byla mladičká a zdálo se mi hříchem vztáhnout po ní ruku. Zdálo se mi hříchem jenom probouzet v ní city lásky, třeba k sobě samému. Chtěl jsem, aby plně vyvinutá a vyspělá rozhodla si o svém osudu, doufal jsem, že podá svoji milou ručku mně, abych já ji vedl životem.

Miloval jsem jí nevýslovně. Moje láska rostla odříkáním, žhnula průtahem. Ale čekal jsem dál trpělivě, chtěl jsem také, abych zveličil své jmění, abych mohl celé bohatství jí položiti k nohám, učiniti

její život krásným, pokud člověk může. Tak jsem žil v Pittsburgu nejkrásnější čas svého života a čekal, až se naplní můj nejskvělejší sen.

A snem tím byla ona, moje sekretářka. Byla jí, všechno jsem jí svěřil, věcí nejdůležitější procházely jejíma rukama. Dal jsem jí do ruky celý obchod, byla silou výbornou a blížil se její devatenáctý rok. Jak bych jí také nebyl svěřil vše, když za krátký čas jsem chtěl přijíti k ní se svým srdcem, dáti jí do rukou sebe, celý život svůj?«

»Paní Sorgové je nevolno,« přiskočil vrchní komisař k paní, která na smrt bledá náhle příliš sklonila svou smutnou hlavu.

»Ne, jen vody bych prosila,« zašeptala paní Sorgová. Vyhověli jí a Stone, který vážně, smutně hleděl na Sorgovu ženu, pokračoval:

»Musím zkrátiti svůj výklad. Zdálo se mi tedy, tehdy v Pittsburgu, před čtyřmi lety, že je čas, bych dívku svých snů počal budit k lásce. Ale byl jsem překvapen, jak nevšímavě přehlížela moji vlídnost.

A byl jsem překvapen i jinak. Můj obchod náhle potkávaly neúspěchy. Akce za akcí, vše, co dříve hladce probíhalo, náhle se končilo nezdarem. Ještě před nedávnem věštili mi moji přátelé, že na sebe strhnu obchod v celé severní oblasti Států, že zaujmu Chicago i Boston s Novým Yorkem, že proniknu na západ, na Michigan a jezero Hořejší. Vše to mohlo být, byly vyhlídky, ač po takovém rozsahu jsem pro svůj obchod netoužil, ale najednou –«

»A řekněte, v čem byl důvod vašich neúspěchů, měl jste tušení o podkladu?« zeptal se vrchní komisař s opravdovým zájmem. »Abyste mí rozuměl, vidím, že jste přesvědčen, že vám někdo poškozoval obchod, ale jak?«

»Mohu uvésti hned příklady,« ochotně svolil Stone. »Nabízel jsem zboží některé firmě, najednou firma X.

nabídla téže firmě zboží o nepatrnou cenu levněji. Bylo ovšem zakoupeno zboží firmy X. Nebo naopak jsem nakupoval zboží ve větších položkách; dříve, než jsem obchod uzavřel, nabídla firma X. za toto zboží o maličko víc a koupila je ona.

Stalo se mi, že jsem, maje nadbytek zboží, podnikl cestu do vzdálenějších míst a vskutku zboží prodal ve velikých položkách, Přijel jsem domů, dal své kanceláři seznam, aby zboží předala, ale nežli se to mohlo uskutečnit, obdržel jsem telefonicky i telegrafem stornování skoro všech těchto obchodů. A dotazem jsem zjistil, že všechny tyto obchody zkazila firma X., přišedši s výhodnější nabídkou.

Nápadné pří všem bylo,« vykládal Stone, »že konkurenční firma vždycky měla rozdíl v cenách nepatrný, takže sama zcela dobře mohla vycházeti. Nejnápadnější ovšem bylo, že to byla vždy táž firma, která se vmísila do mého obchodování. Pozastavoval jsem se nad tím před svou sekretářkou, a hle, změnilo se to a najednou bylo několik jiných firem, které začaly prováděti se mnou to, co dříve firma X. Můj závod ovšem hynul, ztráta stíhala ztrátu.«

»A co jste podnikl v té věci?« otázal se vrchní komisař s neutuchajícím zájmem. »Vždyť jste musil věděti, že někdo ze závodu vynáší vaše obchodní tajemství, a přece obchod –«

»– kterému se toto stane, musí padnout, pravda,« ujal se Stone dalšího výkladu. »To jsem dobře cítil. Ale marně jsem se snažil postihnouti pachatele. Učinil jsem tedy opatření, že všechna korespondence důležitějšího obsahu šla jen rukama mýma a mé sekretářky.«

»A výsledek?«

»Že bylo ještě hůře.«

»A sekretářka?«

»Byla zmatena. A zřejmě byla zoufalá. Vykládal jsem si to tím, že ji mrzí moje neúspěchy a má tíseň. Věřil jsem jí jako Bohu – Litoval jsem ji, jak na ni působilo všechno, co se dalo. Bledla, temné kruhy usedaly pod její krásné oči. Z její krásy zbýval stín –«

»Jak dlouho trvaly podobné ztráty ve vašem obchodě?« tázal se vrchní komisař.

»Ale, prosím tohle –« počal Sorge rozčileně.

»Prosím!« odkázal jej vrchní. A kynul Stonovi, aby mluvil.

»Přes rok,« řekl Stone. »A rok stačil, aby situace mého obchodu se stala vratkou. Ovšem, úder poslední byl náhlý. A nejtěžší.«

»Co se stalo?«

»Firma Porgesova v Píttsburgu se tehdy právě zakládala. Nepřekážel jsem jí, místa bylo pro nás dost. Nuže, tato firma byla náhle dožádána, aby dodala do St. Louis zboží víc než za dvě stě tisíc dollarů. Dodávka byla však terminována zcela přesně a penále na nedodržení bylo ve výši kupní ceny. Proto firma Porgesova se neodvážila dodávku přijmout a sama loyálně předala objednávku firmě mé.

Bylo to výborně nalíčeno,« vykládal Stone, »my byli na obchod upozorněni firmou Porgesovou, se kterou jsme bylí v nejlepším poměru. A další zálud: Ihned na to dostali jsme nabídku od firmy Mertonovy z Quebecku, že by nám dodala množství, které jsme potřebovali, za skutečně přijatelné ceny.«

»Měli jste si vyžádati od ní penále!« dal se strhnouti k poznámce vrchní komisař.

»To jsme učinili,« pousmál se Stone. »A ve stejné výši, jak je vyžadovala firma v St. Louis. Firma Mertonova právoplatně potvrdila, my pak uzavřeli smlouvu s firmou ze St. Louis. Byl to velký obchod, kynul z něho pěkný zisk. Byl jsem šťasten, že se štěstí obrací.«

»A obrátilo se,« pokračoval Stone. »Najednou přišla výzva ze St. Louis, abychom do 15. prosince dodali všechno objednané zboží, a to firmě X. v Chicagu, které byla objednávka postoupena. Zarazilo mne to, Dal jsem ihned telefonovati firmě Mertonově; moje sekretářka obstarala věc a hlásila mí, že je všechno v pořádku. Nemohlo se ovšem nic stát, já vlastnoručně dal své sekretářce záruční list firmy Mertonovy z Quebecku, jímž přistoupila na penále, sekretářka zavřela jej do své příruční pokladny.

Neměl jsem tedy obav. Snad i proto, že jsem měl jiné starosti. Dne 17. prosince byly narozeniny mé sekretářky. V ten den jsem ji chtěl překvapití svým vyznáním a říci jí, že byla a jest jedinou láskou mého života, že přijdu se jí brzy zeptati, zda nechtěla by jíti žitím se mnou. Koupil jsem prsten, jí hodný, a rozechvěn spěchal k ní do kanceláře. Zarazil jsem se ve dveřích – u jejího stolu bylo prázdno.

„Slečna sekretářka nechala tu dopis pro vás, pane šéfe!“ povídal mi někdo.

Vzal jsem dopis, odešel do své kanceláře. Otevřel a četl:

„Vážený pane šéfe! Račte vzíti na vědomí, že dnešním dnem vystupuji z Vašich služeb. Děkují Vám za vše, co jste pro mne učinil, a prosím, abyste mí prominul můj odchod. Slavím dnes, o svých narozeninách, svatbu s panem Sorgem –“«

»S panem Sorgem?« žasl vrchní komisař.

»Ano, s panem Sorgem,« sklonil Stone hlavu.

»A paní Sorgová?« koktal vrchní komisař. »A vaše sekretářka –?«

»Tuto –« ukázal Stone na paní Sorgovou, jež se sklopenou hlavou seděla bledá jak mramorová socha, »tuhle je moje bývalá sekretářka –« Okamžik úžasu. A těžkého mlčení. Jen přidušený vzlyk paní Jenny je

přerušil. Ale také Stone se jen těžce přemáhal, zatím co pan Sorge zamračeně hleděl k zemi.

»Mohu pokračovati?« vzmohl se konečně Stone.

»Prosím,« vydechl vrchní komisař.

»Co se stalo, byla hrozná rána,« vykládal Stone zasmušile. »Ohromila mne, ubila přímo! Na stole, na který jsem odhodil Jennín dopis, ležely dva telegramy. Nevšiml jsem si jich. Zdrcen, s vrcholu svých snů sražen, vyběhl jsem z kanceláře. Šíle bolem, běžel jsem hledat svou Jenny. Chtěl jsem jí alespoň naposled uvidět, pohledět do její drahé tváře, do milých, něžných očí. Našel jsem Sorgův byt, zkusil jsem násilím vyrvat ji z rukou – toho – – « Stone se těžce odmlčel.

»Vše bylo marno,« hovořil Stone smutně. »Prchl jsem kamsi, bloudil kdes. – Hledal jsem smrt, marně i tu. – Až třetí den zpola beze smyslů jsem se zadem vplížil do své kanceláře. Na mém stole ležela hromádka telegramů. Odsunul jsem je lhostejně, položil hlavu a – nestydím se – plakal jsem a plakal.«

O paní Sorgovou se pokoušely mdloby. Její manžel přiskočil k ní, odsunula jej však, položivši hlavu do dlaní.

»Usnul jsem na stole,« pokračoval Stone. »A když jsem se probudil, byla noc. Nechal jsem, jak bylo na stole, a odešel do svého bytu. Až druhý den na to otevřel jsem svoji korespondenci. Užasl jsem – firma Mertonova nedodala zboží firmě X. v Chicagu, jak byla slíbila. Překvapilo mne to, ovšem byla to věc firmy Mertonovy, penále, které vymáhala firma X., přecházelo na ni. Zavolal jsem tedy Quebeck, firmu Mertonovu, uvědomil ji o věci.

Ale zhrozil jsem se, mráz mi projel kostmi, když jsem slyšel odpověď:

»Patrně jde o omyl, my jsme dodávku sice slíbili, ale na penále naše firma nepřistoupila.«

»Máme váš záruční list,« odpovídám. »Tedy jej předložte!« znělo výsměšně ze sluchátka. »V tom případě zaplatíme –«

S divokým kvapem jsem letěl k pokladně sekretářky, měl jsem druhé klíče, svých mi ani nevrátila, otevru pokladnu, marně hledám – záruční list zmizel. Má sekretářka jej vzala s sebou –«

»To není pravda!« vzkřikl Sorge prudce, »Tak nějak je to pravda,« pokrčil Stone rameny.

»Má paní může odpřisáhnouti, že záručního listu s sebou nevzala při odchodu ze služby u pana Stona. Záruční list zůstal v pokladně!« rozhodně tvrdil Sorge.

»To můžete odpřísáhnout, paní Sorgová?« otázal se vrchní komisař.

»Ano,« řekla pevně paní Sorgová, zdvihajíc hlavu.

Stone byl zmaten. Pokrčil opětně rameny.

»Ať tak či onak,« promluvil, »jisto je, že jsem záručního listu firmy Mertonovy nenašel. Zaplatil jsem penále –«

»Které firmě?« tázal se Sorge ostře.

»Firmě v St. Louis,« odtušil Stone, »se kterou jsem měl původní ujednání. Činilo přes dvě stě tisíc dollarů, celý můj zbývající závodní kapitál. Zlikvidoval jsem svůj obchod, nikomu jsem nezůstal ani centu dlužen. Ale byl jsem žebrákem. Pan Sorge mi vzal všecko –«

Oba úředníci pohleděli na Sorga. Bylo zdrcující, co přednesl Stone.

»Jak to, pan Sorge?« ohradil se Sorge ledově.

»Poněvadž celý tento případ s objednávkou ze St. Louis i s nabídkou firmy Mertonovy z Quebecku byl úklad firmy X. v Chicagu proti mému obchodu. Firma X. v Chicagu byl totiž závod Sorge a syn, jehož majetník je tuto!« ukázal Stone na Sorga.

»Úžasné!« vzkřikl vrchní komisař, zatím co přednosta oddělení seděl nepohnutě, patrně nepřekvapen.

»Firma Sorgova to byla, která z obavy před mojí konkurencí ubíjela mojí firmu, pan Sorge to byl, jenž zlákal mojí sekretářku, a pan Sorge zničil obchod můj tím, že nastrojil objednávku ze St. Louis a vymáhal penále, ač, jak jsem zjistil, zboží objednaného ze St. Louis nepotřeboval!« Stone domluvil, pln rozechvění stanul proti Sorgovi.

Ale Sorge odpovídal studeně:

»Pan Stone se v mnohém mýlí. Moje paní prohlásila ochotu, svou přísahou potvrdit, že záruční list firmy Mertonovy zůstal v pokladně ve vaší kanceláři, když před svojí svatbou od vás odcházela. Moje paní potvrdí vám také, že firma Sorge a syn v Chicagu písemně zpravila firmu v St. Louis, že zboží, od ní objednaného, nepotřebuje, že jeho nedodáním škody neutrpěla a že proto na penále netrvá. Pan Stone byl ovšem vždycky prudký, penále do St. Louis zaplatil a firma v St. Louis ovšem nebyla tak hloupá, aby odmítla jeho přijetí.« Pan Sorge domluvil a s posměchem se zadíval na Stoná.

»A firma Sorgova v Chicagu se nerozdělila o moje penále s firmou v St. Louis?« zeptal se Stone prudce.

»Nikoli. Paní Sorgova vám dokáže, že firma Sorgova nevzala z vašeho penále, když jste je zaplatil do St, Louis, ani centu!« mluvil Sorge vítězně. »Byla sekretářkou v mém závodě, jako dříve ve vašem,« ušklíbl se na konec. »Ví to všechno.«

Otřesen hleděl vrchní komisař se Sorga na Stoná, i přednosta oddělení zdvihl obočí, žádostív, jak se věc rozuzlí. A tu náhle vstává paní Sorgova, jako křída bledá, ale očí její planou přímo horečně.

»Mluvil jsem pravdu, Jenny?« otázal se Sorge.

»Všechno bylo pravda, co řekl pan Sorge,« promluvila paní Jenny chvějícím se hlasem.

LIX.

»Všechno bylo pravda,« opakovala paní Sorgova. »Je však třeba něco k tomu dodati.«

»Je pravda,« pokračovala, »že firma Sorge a syn písemně zpravila firmu v St. Louis, že na penále netrvá, protože neutrpěla škody nedodáním zboží firmou pana Stona. Ale je také pravda, že to firma Sorgova učinila až potom, když pan Stone penále zaplatil.«

Sorge vyskočil při těchto slovech. »Korespondence to dokáže –« vzkřikl.

»Datovali jsme úmyslně dopis zpátky o den,« vysvětlila paní, rozhřívajíc se a rudnouc v obličeji.

»Jenny!« rozkřikl se Sorge zděšeně. Ale Jenny pokračovala:

»Je také pravda, že firma Sorgova nevzala ani centu z penále, když je pan Stone zaplatil do St. Louis. Nebylo toho třeba, poněvadž Sorgova firma několik jen neděl před tím tajně koupila onu firmu v St. Louis, takže v době tohoto jednání patřila už firma v St. Louis panu Sorgovi.«

»Úžasné!« vzkřikl vrchní komisař.

»A záruční list?« otázal se, jako by tušil další. »Prohlásila jste, že můžete odpřisáhnouti, že jste nechala záruční list v pokladně, když jste odcházela ze služby u pana Stona. Je to pravda?«

»Ano, jest,« mluvila paní Sorgová hořce. »Tak to zosnoval pan Sorge, nařídil mi, abych jej tam skutečně nechala, abych mohla v případě potřeby složiti tuto přísahu. Ale poslal mne pro něj tu noc po naší svatbě. Ano,« obrátila se k Stonovi, »šla jsem tu noc tajně znovu do kanceláře, od níž jsem si klíče nechala, a ukradla jsem záruční list z pokladny.«

»Hrozné! Hrozné!« vzkřikl policejní komisař. »Pane Sorge!« obrátil se výhružně proti Sorgovi.

»To je lež! Smluvili se.« vzkřikl Sorge zoufale, zdrcen náhlým obratem, zdvihaje ruce nad hlavu.

»Lež?« vzkřikla nyní paní Sorgová. »Tu je důkaz!« Vytrhla ze záňadří papír a hodila jej Stonovi, bojíc se, aby ji Sorge nezadržel.

»Záruční list Mertonův!« užasl Stone, prohlížeje papír.

»Řekla jsem, že jsem jej zničila, Merton jej sháněl – byli pěkně domluveni –« mluvila paní Jenny udýchána, hoříc rozčilením.

Pohleděli na ni. V očích jejích stála tvrdá odhodlanost, hořela nenávist, pálilo pohrdání. Ale lítost překonala všechno, paní Jenny sklesla do křesla a křečovitý pláč otřásl jejím útlým tělem. A z úst se hrnula překotná slova, jimiž v zoufalství se přiznávala ke své víně, v nichž však také omlouvala svoje činy.

»Ano, všechno to jsem učinila. Provinila jsem se, zradila jsem pana Stona. Šla jsem k němu mladá, vlídný byl, však vážný, hleděl na mne, později jsem pochopila, jako na světici. A já chtěla veselí a smích! Nepřilnula jsem k němu, vážila jsem si ho.

Pan Stone mi opatřil byt, i to zvěděla jsem později, dal mne pod ochranu bytné. Teprv nyní dozví se pan Stone, že se klamal v této ženě. Stavěla se spořádanou ženou, ale v jádru byla světácká. S ní jsem navštívila první zábavy, ona mne vodila po barech a tancích –

Nenuťte mne, prosím, abych se příliš šířila o těchto kapitolách života, které mne tolik bolí v duši a které jsem tak těžce odpykala. Tedy – tak se stalo, že jsem se setkala s panem Sorgem, Na veselé zábavě se stalo. Nevím, vyhledal-li mne pan Sorge proto, že jsem byla u Stonů –«

»Jenny!« ohrazoval se Sorge. Ale paní Sorgová pokračovala:

»Ale hodilo se mu to, bál se v té době, že Stonova firma zasáhne sem, do Chicaga, kde měl Sorge a syn

téměř monopol. Asi proto stál o mne pan Sorge velmi, hleděl mne co nejvíc upoutati k sobě. Nedivte se mně –« mluvila chvějícím se hlasem, »bylo mi asi osmnáct let, byla jsem plna touhy po životě. A pan Sorge, mladý vdovec, uměl se mnou výborně. Celou duší jsem se mu oddala, vše bych byla učinila pro něho. Pan Sorge byl prozíravý,« paní Jenny sklopila hlavu, »když jsem přec počala chápat špatnost svého počínání a začala váhat, pomohl si. Sáhl po mně – proti mojí vůli – zajistil si mne. A pak jsem byla bezmocná, jen slepý nástroj jeho cílů. Tím spíše, když na můj nářek prohlásil, že si mne vezme.«

»Učinil tak,« mluvila dál Jenny, »věděla jsem ovšem, že se mnou neprodělal. Ale měla jsem ho vskutku ráda, třeba v duši bolela mne vzpomínka, že mne o svatební nocí poslal – krást!«

»O panu Stonovi se počalo v mé duši jasnit ihned pří mé svatbě. Otřásl mnou výjev, kdy pan Stone pokusil se vniknouti do domu pana Sorga o svatební naší hostině. Proč to dělal? Proč jeho hrozné rozčilení? Tak nebojuje šéf o svoji zaměstnanku, cítila jsem v srdci, že jde o víc. Ale bylo by se všechno zapomnělo, odešla jsem po čase s panem Sorgem do Chicaga, byla bych bývala nejlepší ženou panu Sorgovi, kdyby –«

»Jenny!« pokusil se Sorge zadržeti vyprávění choti.

»Kdyby o to byl pan Sorge stál,« řekla přes to paní Sorgová tvrdě.

»Jenny!« opakoval Sorge.

»Musím říci všechno,« odmítala paní Sorgová, jež nabývala poznenáhlu odvahy vždy větší. »Musil by to uváděti někdo jiný,« pohlédla na Stona, »mně však bude milejší, když dopovím to sama, A je to moje obhajoba!

Nebyla jsem tedy nikdy v domě pana Sorga tím, čím má být žena muži,« vyprávěla paní Jenny. »Nebyla mí dána v péči domácnost, vedla ji příbuzná pana Sorga.

Nebyla jsem brána k tomu, abych cele vyplnila život pana Sorga. Pan Sorge měl mnoho jiných rozptýlení a ani se s nimi valně netajil. A poněvadž jsem více méně neměla valného úkolu v domácnosti, použil mne pan Sorge v kanceláři. Byla jsem zase sekretářkou, ale u firmy Sorge a syn.

Byla jsem jí i v době, kdy jako budoucí matka jsem měla právo na šetření,« hovořila paní Jenny trpce. »Ale přesto se nám narodil zdravý hošík –«

»Po době –« řekl Stone trpce. Ale zarazil se ihned a prosebně vztáhl ruce. »Ne – Jenny – promiň!« Paní Sorgová pohlédla bolestně na Stona. Odmlčela se, ale hned se rozhodla: »Ano, po sedmiměsíčním manželství!« dodala s příkrou tvrdostí k sobě samé. A pokračovala:

»Měla jsem tedy dítě a utěšovala jsem se aspoň svojí mateřskou úlohou. Bohužel však,« dodala smutně, »nehrála jsem ani této dlouho. Bylo mne zas třeba, v kanceláři –«

»Naše firma měla tehdy velmi důležité transakce –« omlouval se Sorge.

Paní Sorgová jen pokrčila rameny. »Jsem tu také jako žalovaná, snad vlastně já nejvíce! Za chvíli se budu musit rdít, že jsem jako člověk podlehla – je mojí povinností k sobě samé uvésti vše, co mne omlouvá. Pan Sorge uvádí důvod pro mé přidržení k prácí v obchodě; nežaluji na tu prácí samu, ale jako matka patřila jsem k dítěti. A kdyby bylo bývalo v mých rukou, snad jsem je neztratila –« dodávala smutně.

»Byly ovšem věcí,« vytrhla se, »pro které by pan Sorge as těžko hledal důvody. Jeho bujné zábavy, které držely ho pravidelné mimo dům, mimo rodinu, kde na něho zprvu žena, potom žena s děckem často týdny marně čekaly.«

»Povinnosti obchodní –« zahučel Sorge.

»Patřila k ním i návštěva bardám z Tahiti v mé domácností v noční hodině?« zeptala se paní Sorgová ostře. »A když, proč pak nenašel můj manžel ani slůvka na omluvu pro svou ženu? To však bylo z menších bolestí,« mávla rukou. »Ale brzy potom došlo k smrti našeho hošíčka, jenž zahynul neopatrností chůvy na ulicí pod kolesy auta. Nemohla jsem nepřičísti vinu na tom okolnosti, že jsem si nebyla sama u dítěte. Ale nemohla jsem zapomenouti svému manželi, že mne u dítěte nenechal.«

»Pamatuji se na tragický ten případ. Sám jsem jej vyšetřoval,« poznamenal komisař.

Očí paní Sorgové se zalévaly slzami. A v slzách pokračovala: »Neštěstí to dovršilo rozvrat v naší rodině. Zmizelo, co jedině nás, třeba jenom zevně, poutalo.«

»Nebudu rozváděti trpký obraz naší domácnosti. Je jasno, panu Sorgovi hodilo se mé mládí, vyzískal na mojí zradě, spáchané na panu Stonovi a měl povinnost vzít si mne, když to býti musilo –,« tiše dokončovala tuto kapitolu, s tváří politou ruměncem zahanbení.

»Ženy pan Sorge nehledal,« shrnula paní Jenny, »v tom bylo všechno. Proto jsme se rozešli s panem Sorgem dávno před tím, než přišel pan Stone do Chicaga. Žili jsme s panem Sorgem pod jednou střechou, pracovali v jedné kanceláři, říkali nám pan Sorge a paní Sorgová, ale byli jsme si cizí.«

»Pak přišel pan Stone do Chicaga. Zvěděla jsem o tom v kanceláři, kde se jednalo o konkurencí pana Stona a jeho farmě v Jacksonově strži. Nezapřu, že podivně se pohnulo v mém srdci při té zprávě. Byl to stud, strach, lítost, vše možné, jen ne naděje. Sny mého života byly pochovány, A mnoho jich navždy spalo v malém hrobě na hřbitově u Douglasského parku.«

»Tam vedly jedině moje procházky. Po léta jsem nikde nebyla, než na hřbitově u Douglasova parku. Neznám Chicaga, kdybyste mne zavedli na roh této budovy, nenajdu cesty dál. Ale na tomto hřbitově znám každý keř a každý kvítek.«

»Není proto divu, že znám také návštěvníky, kteří chodí po hřbitově častěji, A tu na počátku letošního podzimu se mí zdálo, že do okresu, kde můj hošík leží, přibyl nový návštěvník. Bývá tak, nic divného. Ale všimla jsem si, že tento muž nikdy nepřichází ke mně blíž. Zvykla jsem si na něho, znala obrys jeho postavy, ale nestarala jsem se o něho. Nevěděla jsem, kdo jest, a neměla jsem důvodu to vědět.«

»Ale podzim pokročil, nastaly deště, A tu jsem zpozorovala, že u mého hrobu jsou stopy jiné, vedle mých. Nedbala jsem toho; že by to byl můj choť, to jest pan Sorge, mne nenapadlo doufati. Ale spatřila jsem stopy tyto zase příští soboty, kdy jsem pravidelně chodila na hřbitov.«

»Ale překvapilo mne, že stopy jsou dál, jakoby se chtěly skrýt. Divíte se, že jsem byla dotčena, když spatřovala jsem ty stopy častěji? Kdo se vtíral mezi mne a mého hošíka? Ale zase jsem si uvědomila, že vše může být náhoda, snad že jde o člověka, který se zálibou se zastavuje u cizích hrobů. Napadlo mi, že snad je to onen neznámý, kterého jsem i v poslední době několikrát zdáli zahlédla, ale který nepřišel mi nikdy blíž.«

»Blížil se den Všech svatých a Dušiček. Skoro s nevolí jsem čekala, dá-li někdo cizí v ty dny svíčku na hrob mého dítěte. K mému uspokojení se tak nestalo. Ale naučila jsem se čísti ze stop, shledala jsem, že pan Sorge v ty dny nebyl u našeho hrobu –«

»Oh, musil jsem v ty dny – byl jsem –,« koktal Sorge rozpačitě.

»Vím, kde jste byl, pane Sorge!« řekla paní Jenny studeně. A Sorge umlkl.

»Ale zrádcem neznámého se stal první sníh,« rozhovořila se paní Sorgová a skoro radostněji. »Brzy po Dušičkách, myslím, že první sobotu, jsem přijela ke hřbitovu za veliké vánice. Sněhu bylo po kotníky a padal v celých kusech dál. Postála jsem u svého hrobu, rozžavší na něm svíčičky, a vracela jsem se k východu.«

»Skoro u východu však jsem v kabelce své pohřešila svoji oblíbenou tužku. Myslila jsem, že jsem ji ztratila při rozžínání svíček. Vrátila jsem se tedy k hrobu. Šla jsem rychle. Přijdu k hrobu, hledám – A tu vidím stopy ve sněhu. Poznala jsem stopy, které vídala jsem dříve. Zahledím se, stopy hleděly se nepřiblížit k mým. Byly dokonce spěšně smazovány. Ale náhle – pozoruji cosi, dívám se – pane Stone,« obrátí se náhle paní Jenny k Stonovi s radostným pláčem, »nikdy jsem se na to nechtěla ptát, ale nyní musím – vy jste tehdy líbal moje stopy ve sněhu –?«

»Ano, Jenny – líbal –,« přiznává se Stone. »Myslil jsem, že vše zasype sníh –«

Divný okamžik. Pan Stone se dívá rozpačitě, Sorge se zle mračí, jeho paní pláče, ale to je radostný pláč –

A nikdo se nesměje –

»A příští sobotu jsem odešla od hrobu,« vypravuje paní Sorgová, »šla směrem ke vchodu, ale zahnula stranou, obešla skrytě místo našeho hrobu a ze zadu se k němu blížím, U hrobu byl muž, postavou mně známý. Vyrušil ho někdo, přicházeje od vchodu. Muž se dal rychle na pochod – stálí jsme proti sobě – byl to pan Stone –«

»Nemohli jsme se vyhnouti druh druhu,« upřímně ujišťovala paní Sorgová.

»Tak jsme se potkali,« končí v radostných slzách paní Jenny. »Našli jsme se, stýkali se týdně na

douglasském hřbitově. Musili jsme se ve vzpomínkách vrátit k tomu, co kdysi bylo, já pochopila plně, co jsem ovšem tušila, že minuvši se s panem Stonem minula jsem se s velkou, opravdovou láskou. V mém srdcí – a snad to nebylo hříchem – uprostřed hrobů a nad rovem mého dítěte se rodila láska, která naplnila celé moje srdce –«

»Velmi hezké!« vybuchl pan Sorge. »Ale stýkali jste se i jinde –«

»Nikde jinde, pane Sorge!« prohlásil Stone pevně.

»Telefonovali jste si, často,« křičel Sorge.

»Telefonoval jsem já,« přiznával se Stone, »když paní Jenny přestala navštěvovati hřbitov douglasský, když jsem jí po neděle neviděl. Nenechal jste nás to minulou sobotu dopověděti,« řekl Stone a obrátil se k paní Jenny. »Řekněte mi, po tom, co jste tuto pravila, proč jste se mí potom vyhýbala, proč jsem vás tolikrát marně prosil?«

»Och, Stone,« řekla paní Jenny smutně, »udělala jsem chybu a mnoho jsem jí prohrála.«

»A čím? Pro Boha, Jenny, čím?«

»Měla jsem jít k vám, Stone,« odvětila Jenny smutně, když jste byl chud a bojoval jste za svou budoucnost. Tehdy jsem mohla jít s dobrým svědomím. Nyní jste bohat – a já –?«

»Jenny!« vykřikl Stone. »Já chyboval stejně! Měl jsem si jít hned pro tebe, když jsem viděl, že nejsi šťastna. Ale chtěl jsem být dřív bohat –! Ale to byl omyl! Nevěděli jsme – Ostatně, mám to vše zahodit? Chceš? Chceš pak se mnou jíti?«

»To není lehké. Je pozdě –« klonila paní Jenny hlavu.

»A tohle?« zamával Stone záručním listem Mertonovým.

»Ach!« zablesklo se v očích Jenniných. Ale hned řekla nejistě: »Toto však není mé!«

»Ale ty mi to přinášíš! Neváhej, Jenny!« Paní Sorgová opětně potřásla hlavou. A tu se vzchopil pan Sorge:

»A zde je klíč ke všemu! Dost dlouho se povídaly romány! Ale, prosím, zpět ke skutečnosti. Zde je vidět, že má žena přerušila styky s tímto mužem, ale on přec proti její vůli vnikl k ní do kanceláře. – A zde, slyšte její slova!« Pan Sorge rychle spustil připravený přístroj, přiloživ jehlu na určitý bod. A ozval se hlas paní Jenny:

»Ach ne – prosím – nech mne – pusť –!«

A stroj hrčí – hrčí – jinak ticho –

»Prosím, ať ten člověk řekne, co se dálo potom, v tomto tichu!« zuří Sorge.

Vrchní komisař se obrací k Stonovi: »Můžete dát vysvětlení?«

»Beze všeho,« praví Stone s úsměvem. »Bylo to minulou sobotu,« pokračuje, »byla Bílá sobota. Den vzpomínek na uplynulé utrpení, vzdání díků za přítomné štěstí. O dvanácté hodině se za hlaholů zvonů zastavoval všechen ruch, aby na dvě minuty se každý oddal vzpomínkám. I my s Jenny vzpomínali – ať pan Sorge znovu spustí přístroj, račte poslouchati bedlivě!«

»A vy s paní Jenny ukažte, co vy jste při tom dělali!« zdvihl se přednosta, jako němý, ale velmi živý divák dosud stranou sedící.

Stone se podíval na paní Jenny. »Chceš?« zeptal se prosebné.

»Ano,« zašeptala Jenny, přistupujíc k Stonovi.

»Pan Sorge tedy spustí přístroj,« žádal vrchní komisař.

Sorge odchází k vedlejšímu stolu, spouští přístroj. Ozve se zachrčení stroje – a slyš – bim – bam – bim – bam – znějí zvony.

Stone uchopil se ruky paní Jenny.

»Má jsi, navždy, má!« zašeptá horoucně a táhne Jenny k sobě.

»Ach, ne – prosím – nech mne – pusť!« mluví stroj i paní Jenny.

Bim – bam – bim – bam – znějí zvony.

Stone vztáhne prosebně obě ruce k paní Jenny –

Jenny povoluje, sklání se k Stonovi, Stone ji sevře v náručí a přitiskne rty k polootevřeným ústům paní Jenny – »

Takhle to bylo?« s tichým úsměvem se ptá pan přednosta.

»Takhle!« vzkřikne Sorge rozzuřen.

Ale Stone nepouští paní Jenny, až se tato vyvíjí z jeho objetí, ale ponechává svoji pravou ručku v ruce Stonově.

»Dvě minuty to trvalo, Jenny!« vyčítá Stone.

»Bylo to krátké!« vydechne paní Jenny.

»Ale to je –!« zuří Sorge. »To přece stačí –!«

»K rozvodu to stačí,« krčí rameny pan vrchní komisař, »my jsme svědky, ale – na zavření pana Stona« krčí znovu rameny.

»Ale bez pout odtud přece neodejdu,« blaženě se usmívá Stone. »Půjdeš nyní se mnou, Jenny?« obrací se k Jenny prosebně.

»Půjdu!« vzdychne Jenny. »Ale ráda bych tu nechala jméno paní Sorgové,« dodává paní Jenny, která je jako žena pra pořádek,

»Račte se obrátiti na rozvodový soud!« laskavě radí pan přednosta a podávaje ruku paní Jenny a Stonovi, odchází s úklonou směrem k Sorgovi.

Jde podati dobrou zprávu svému příteli, panu řediteli Irwingovi, jenž měl tak veliký zájem o Stonovu při.

»A my půjdeme spolu!« tiskne Stone ručku Jenninu.

»Až do smrti!« vydechne Jenny.

Jdou ke dveřím, loučí se s vrchním komisařem.

Někdo otvírá dveře, zvenčí hluk. Hlas trubky ječí, drnčí těžký stroj. Zas trubka – trubka.

»Mordenova továrna hoří!« rozlehne se zvenku hlasitě.

Sorge vyrazil před nimi na chodbu –

LX.

Co se stalo u Mordenů?

Jediná Miklaina viděla a věděla.

Nětuška se probudila, napolo. Bolest ji sevřela. Protřela si očí. A uviděla nad sebou šklebící se Ferencův obličej.

Hnus a děs jí zalomcoval. Pěstěmi odrazila Ference, posadila se na pohovce. Uvědomila si bolest, pohleděla na své shrnuté sukénky – Pochopila – Shodila ke kolenům šat, vyskočila. Ruce zoufale se vtiskly v spánky. A srdcervoucí zaúpění otřáslo balkónkem. »Ježíši Kriste! Panno Maria!«

Skála! – proletělo ihned na to hlavou ubohého děvčete.

»Chci tě míti čistou –!« říkal tolikrát.

»Zabiju tebe i sebe, dotkne-li se tě –«

Pohlédla na sebe, sevřela sukénky oběma ručkama, až praštělo v drobných kloubech. A znova se ručky lomí, tisknou k rozpálené hlavě.

»Ježíši Kriste!« vykřikla Nětuška zoufalým, strašlivým hlasem.

A vírem jí letí vše ubohou hlavičkou, zchvácenou požárem pekla: Domov pod Vesuvem – správce – bouře na moři – a otec – stará matka v kuchyňce – a Skála! – Skála! – Štěstí, které na ní vztahovalo ruku, milovaný muž – kolébka něžná – ztraceno – ztraceno – vše – celý život –

Něta zalomila rukama. Miklaina s vytřeštěnýma očima se dívá klíčovou dírkou – Ferenc uděšen se hloupě pokouší o úsměv.

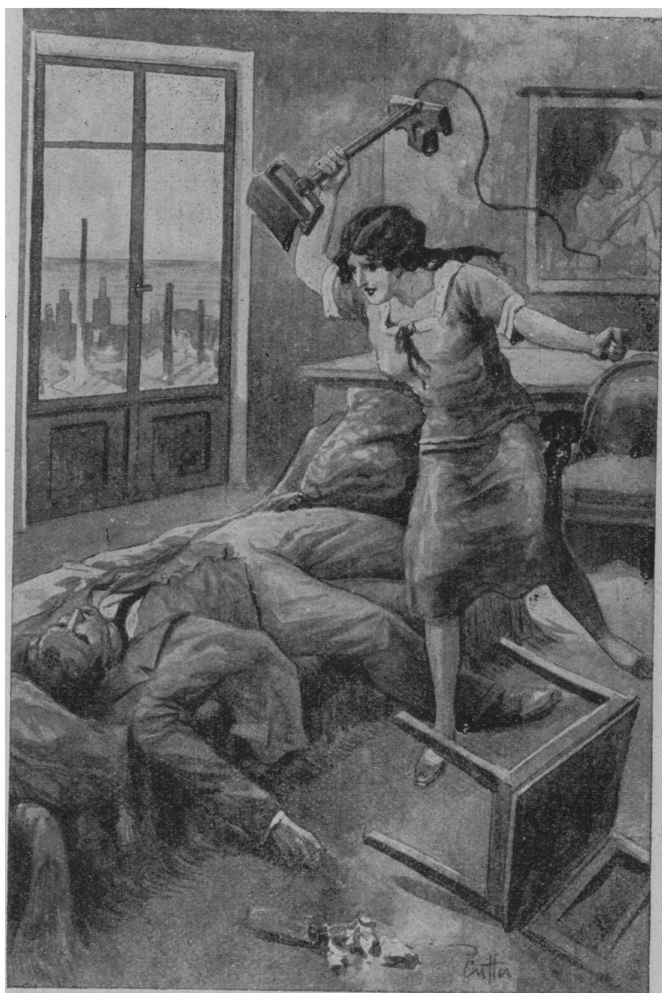
»Ježíši Kriste!« křičí šílená Něta hlasem nelidským.

Ferenc natáhne k ní ruce – Něta myslí, že po ní sáhá znovu – couvne zděšena –

»Něto!« chce jí Ferenc chlácholiti a znovu zdvihne ruce.

Něta se zoufale rozhlédne – na stole lampa – chytne ji, stará šňůra kdesi dole praskla.

Ferenc zakopl a potácí se k Nětě. A tu Něta v nové hrůze zdvihla ruku – třískla –

A Něta se vrhá vpřed — a třiská — třiská — (Str. 476.)

Lampy podstavec vjel rohem Ferencovi do spánku –

Ferenc zaúpí – lapá rukama – a třeští oči, levé víc – Vzpřímí se před ohromenou Nětou – a ta v strašné hrůze praští znovu – silou nadlidskou.

Ferenc sražen sesune se na pohovku – chroptí – ruce se pohnuly – lekly Nětu. A Něta se vrhá vpřed – a třiská – třiská – Za sebe a za ostatní – všecky –

proletářky světa – které vydaly krev nevinnosti chlapské zvůlí pánů.

Miklaina se vrhá na dveře, jsou zevnitř zavřeny. Před klíční dírkou přejde slabý dým – přetržená šňůra chytla –

A Něta křečovitě vzlykajíc si klekne nad Ference – teď oběma rukama drží lampu – třiská – třiská – cosi lítá – bílé – rudé – ráz! – ráz! –

Ach, Nětuško, duško, dobře!

Ferenc dávno přestal chroptět – z hlavy chuchvalec.

Miklaina ječí děsem – prchá po schodech –

A Něta odhodila zohýbanou lampu. Rozhlédla se šílenýma očima. Ne na Ference, na sebe. Na rudé skvrny na sukénce – Pěstě ručky znovu tisknou spánky, divoce bušící rozpěněnou krví.

Něta skočila a vyrazila okno. Sklo zařinčí na římse a letí dolů. Zavane vítr otevřeným oknem – v balkónku zaplane –

»Karle! Karle!« letí do jarního vánku zoufalý hlas dívčin, poslední – Vyskočila z okna – sukénky zavlály vzduchem – – Letí jak lísteček třešňového květu, kterým si pohrává větříček jarní – »Nětuško! Nětuško! Umučený Kriste –!« letí jí naproti zoufalý hlas – šíleným tryskem po dvoře letí Skála –

Neslyší Nětuška –

Na tvrdé dlažbě několik kroků před Skálou utkvěla bělavá skvrna – tupý pád – a rudé růže po zemi –

»Ježíši Kriste! Nětuško! Něto!« šílí tu u těla Skála. Vracel se po dvoře – poslední výkřiky slyšel –

»Ach, Něto, Nětuško!«

Výkřiky po sálech. Úpění, kletby. V proudech se dělníci vyhrnou ze síní, tísní se na dvůr.

Tu letí zděšená Miklaina. Chytla jí divoká Betty.

»Čarodějnice, ty víš! Co se stalo?« křičí zuřivě. »Ferenc – znásilnil – Nětu –« křičí Miklaina. Poví jen

něco, čekajíc spásu. Vytrhla se, běží – do kanceláře, Mordenovy –

Ví, proč? Pro ochranu? Se zprávou?

Vrazí do místnosti Mordenovy – prázdná –

Oči její padnou na zeď – hle – tři podobizny – Ferenc – Morden –

A ten třetí? To on – dědek z Kecskemetu!

Šíleně se chechtá Miklaina, chápe – Osud připravil tu pomstu – strašlivou –

Se šíleným smíchem vybíhá – hle – na ni se hrnou – slyší její smích – Miklaina hledá spásu – marně –

»Vedla ji nahoru!« slyší pokřik.

Úder! Druhý – do hlavy ji praštil –

Potácí se, náraz na zem – divoký dav na ni padá – trhá – sápe – drásá –

Tma padla na Miklainu –

Temný mrak přeletěl nade dvorem.

»Vrazi! Vrazi!« letí hrozný pokřik po nádvořích.

»Ubít! Ubít!«

»Zabijte je – všechny!«

Divý pokřik – hon – Divý chumel letí po dvoře – dav padá na mistry – teď žene na kanceláře –

Praskot – zář plamenů padá na dvůr.

»Ať to shoří! Prokletí! Ať shoří!«

»Nedopusťte hasit! Zavřít vchody!«

Šílenost zchvacuje rozvzteklený dav. Vítr zavanul. Obrovský plamen se vyšvihl – dým stoupá v hrůzných kotoučích –

Z balkónku od přetržené šňůry přeletěl oheň pod dveřmi do vytahovadla – sjel po něm až do podzemí – Rozletěl se do všech pater – jel jak hejno divých, žhavých hádat po zemi – po odpadcích – vyběhl po nitích na stroje, sběhl dolů – vyhoupl se na transmise – běžel po římsách – V pracovních síních, ve skladištích zalévá vše oheň, praskají okna – valí se dým, šlehají plameny.

»Hoří! Hoří!« ozývá se poplach.

Drnčí zvonky, telefony, řičí sirény. Přes Michigan letí řev píšťal iroquoiských železáren.

Trubky zaječí, na dlažbě drnčí stříkačky, žebříky.

Vše zaráží u zavřených vrat.

»Zavřít! Zavřít!«

»Ať to shoří všechno!« zuří zdivočelé davy, které řádí po továrně, rozbíjejí, ničí.

S divokým hukotem vyletí oheň žhavými sloupy vysoko až nad komíny. Strašlivý žár padá na nádvoří, na sousedství.

U vchodů strašný zápas – zadní řady s jekem prchají před ohněm, přední rozzuřeně brání přístup hasičstvu i policii.

Troubení, řev – nářek – praskot ohně – řinkot skel.

Údery na železná vrata.

»Utecte – utecte!« divoký křik –

Mohutný nákladní kolos se rozejel – vyrazil železná vrata.

S tasenou ocelí razí se bezpečnost průchody dovnitř –

V zuřivém vzteku však vrhá se šílící dav proti vetřelcům – před divým návalem prchá vše zpět.

Rachotí výstřely – výkřiky – nářky a smrtelný chropot – –

Nětuško, Nětuško, skvělou máš tryznu!

Vysoko k nebesům stoupají obrovské ohnivé sloupy, ještě výš nesmírné oblaky kouře.

Chicago chvěje se strachem a hrůzou – oheň se přenesl – hoří blok – druhý.

Nětuško, Nětuško, skvělou máš tryznu!

S nasazením životů se dostali ke dvěma, kteří konečně ve dvoře hořící Mordenovy továrny zbývali sami – k mrtvé Nětušce a těžce popálenému Skálovi. Oddělili je, umístili – oba dočasně a na krátko –

Nětušku v umrlčí kapli – v blázinci Skálu. Až v hrobě budou mít trvalé místo – a klid.

Nětušce ovšem tam nebude dlouho smutno, brzy k ní přijde matička stará, ubohá –

Však Mordenova továrna dál hoří. Dál hoří South Chicago.

Na Chicago padá večer, lehá noc. V South Chicagu však je rudý den. Do daleka krví hoří Michigan.

LXI.

Dva týdny uplynuly. Po Commercial Avenui jede volným tempem auto. Nemůže rychleji, nesnadno se proplétá tlumeni vozidel. Nyní skoro stojí, vůz před ním zarazil.

»Hle!« zvolá paní Jenny. »Autodrožka číslo VI. 550!«

»Aj!« usmál se Stone, sedící vedle Jenny a u řidítka.

Vskutku, z autodrožky vystupuje řidič, starší, ale příjemný muž, otvírá dveře drožky, natahuje s milým úsměvem ruce dovnitř. Vynáší z vnitřku – děcko, zabalené v bílé peřince. A podává ruku ženě uvnitř, pomáhá jí ven. Vystupuje.

»Wollstonová!« žasne paní Jenny. »Přece se jí Sorge zbavil!« dodává.

»Jediný úspěch firmy Sorge a syn,« usmál se Stone, »v této kampani.«

Jenny neodpověděla; položila jen něžně hlavu na rameno Stonovo. Ale vzpomínky na hrozné události hned oběma proletěly duší, líce obou se zasmušily.

Uvolnilo se před nimi, pohnuli se.

»Zajedeme k Mordenově továrně, ano?« zeptal se Stone.

»Tam?« zhrozila se Jenny. »Ale, chceš-li –«

Zabočili vlevo, pak za roh napravo na širokou sedmaosmdesátou třídu. Objevila se před nimi postranní fronta mohutných Rohozových podniků, zahnuli před frontu hlavní.

»Hle,« ukazoval Stone, když míjeli hlavní bránu, »již pracují i v přízemí.«

»Brzy opravili škody po požáru,« poznamenala paní Jenny.

»U Rohozů jde všechno rychle!« pousmál se Stone. »A podívej se!« ukazoval. »U Pátků mají už květiny v oknech!«

»A jak krásné!« divila se paní Jenny. »Máme k nim přijeti dnes odpoledne, že?«

»Ano, k páté, na čaj,« potvrdil Stone.

»Prohlédneme si to a zařídíme u nás také tak, ano? Budu směti?« tázala se paní Jenny.

»Jak budeš chtíti, má drahá! Všechno –« usmál se Stone blaženě.

Chvíli jeli tiše a volně. »Tamhle přijde Mordenova továrna,« ukázal Stone najednou.

Mlčky se blížili Buffalo Avenuí k Mordenově továrně.

»A je vskutku pravda,« zeptala se náhle paní Jenny, »že byl mladý Morden zabit tou Italkou? Je to podivné, podle obrazů v novinách byla Amalfíová mladičké, slabé děvčátko.«

»A přece je to tak,« odpovídal Stone.

»Ale svědka prý není,« poznamenala Jenny. »Onu starou cikánku přec ubily dělnice na nádvoří.«

»Pravda,« souhlasil Stone, »ale tělo Ferencovo neshořelo, ona místnost, balkónek jí říkali, zůstala celkem zachována, ač požár vznikl v ní. Tuto místnost našli uzavřenou zevnitř. Něta Amalfiová z ní vyskočila, Ferenc v ní zůstal, s hlavou na třísky rozbitou. Ležela tam i elektrická lampa s těžkým podstavcem, kterou byl Ferenc ubit. A pitva ubohé malé Italky ukázala, že

měla dostatečný důvod k tomu, aby Ferencovi roztřískala hlavu.«

»Bože! Co je člověk?« vzdychla paní Jenny.

»Bestie,« řekl Stone temně ke své ženě. »Bestie, která si namlouvá, že je korunou tvorstva, ale zatím – Myslím tím ovšem Mordenova Ference,« dodal. »A všechny ostatní, Ference –«

Odmlčeli se na okamžik. Ale již před nimi vyvstávaly trosky Mordenovy továrny.

»Bože, pohleď, muži!« ukázala paní Jenny uděšeně, »dosud se tam kouří –«

»Byl to obrovský podnik, moderně vystavěný,« vykládal Stone. »Pod betonovými deskami stropů doutná dosud stěsnaná směs, hlavně zboží, nikdo k tomu nemůže.«

»Ach, jaký pohled!« zasténala paní Jenny.

Dojeli k Mordenově továrně, zarazili před vyvrácenými vraty. Očazené zdi ční vysoko k modré obloze, hrozná změť trosek leží mezi zdmi i po nádvoří.

A na nádvoří, blízko u vrat, světlezelenavý stroj – Mordenův stroj! A kus dále – dva muži: Morden a Sorge!

Na nádvoří stojí Morden a Sorge, Sorge s hlavou skloněnou, vedle něho Morden, však ne, Mordenův stín. Jen stín!

Na místě stojí, kde naposled vydechla Nětuška. Malá Italka, Nětuška Amalfiová. Truchlivě hledí Morden na dlažbu, pak, opíraje se o Sorgovo rámě, zahledí se nahoru, k balkónku.

»Nešťastný člověk!« lituje Jenny.

»Pravda, ženo,« vážně praví Stone. »A přece, hleď, kdo zůstali, zasloužilí zůstat – pro trest.«

»Mrtvým je lépe,« teskně kloní paní Jenny hlavu.

»Jistě,« souhlasí Stone.

»Je přece spravedlnost,« praví Jenny s chvějícími se rty.

Stonův zrak přeletěl od dlažby až k balkónku nad troskami továrny.

»Prozřetelnost, ovšem, nechala zde hlavní vinníky,« řekl Stone vážně. »Druzí však? Pravda, tentokrát se jednou umíralo nahoře i dole. Ale spravedlnost?« dodal, zapínaje motor.

Konec.

Tomáš Hrubý
Nahoře i dole
román
*
Vydal
nakladatel B. Kočí,
knihkupec
v Praze I.,
Masarykovo nábřeží
č.14
*
Illustroval
Václav Čutta
*
Vytiskl
Jos. B. Zápotočný
v Rokycanech
*